

МАКСУД ШАЙХЗОДА

ЧОРАК АСР
Д Е В О Н И

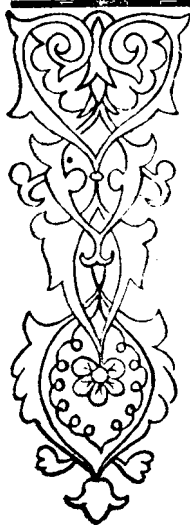
ТАНЛАНГАН АСАРЛАР

Ўз ССР Давлат Бадий
АДАБИЁТ НАШРИЁТИ
Тошкент—1958

ШЕЪРЛАР

1933

ҲАЙКАЛ ОЛДИДА

(Маркс вафотининг 50 йиллиги муносабати билан)

Бугун соясида
 ўтирмоқ
 истайман,
То сезай
 ўзимни чамбарчас
 у билан...
Буюк васиятига
 соқчидир
 кунларим;
Қалин жилдларида
 тонг отар
 тунларим.
Бугун соясида
 мен тикка
 турароқ,
Меҳнатга қичқирмоқ
 истайман:
 — Эй ўртоқ!
Календарарида
 асрнинг йўқ-ди
 инсоф,
Кучукка нон отди,
 буюкка тош
 ёв...
Жаҳон бозорида
 виждони беш тийин,
Мияси
 ёгда эриган
 Бернштейн

Буржуадан инъом олди
 саксон уч йил,
 Маркс тўқ кунларга
 бўлмади ноил.
 Яшамоқ учун —
 эмас оқил бўлиш
 шарт,
 Жасадлар устида
 эҳром қураб
 номард.
 Унинг шер виқорли
 доҳиёна боши,
 Асрларни тешиб
 ўтувчи
 қараши
 Саждага ўрганган
 руҳлардан
 эмас-ди,
 Мияси ёритди-да,
 юраги сезди,
 Бўлса-да ўз
 асрининг
 Маркс фарзанди,
 Келажак кунга
 Граждан белгиланди.
 Буржуа тиз чўкиб
 топинган
 бутларни
 Маркс паймол қилиб
 топташга
 чақирди,
 Бурмали тигриклар
 қолсин
 хаёлчига
 Қизил уфқларга
 элтувчи
 йўл қурди.
 Шал бир жамиятга
 қоқимчи бўлмади,
 Тарихий доктордай
 айтди.
 «Уласан!»

Қайтарма истарди
 эксплуататор,
 Қўрқоқнинг
 иши йўқдир
 ҳақиқат билан.
 «Войдод» деб
 арвоҳни чақирди
 ёрдамга,
 Номини «бўжи» деб
 эркани
 ётқизди,
 Юриб кўланкадай
 кетидан
 жосус,
 Туҳмат уруғларин
 тасбиҳга
 тизди.
 Жаллодлар
 маконда олса-да
 ватанни,
 Замондан кўпормоқ
 мумкинми
 у танни?
 Меҳнатга ўқитди
 галаба
 фанини,
 Башарди миллати,
 жаҳонди ватани.
 Ҳар ерда: Брюсселда,
 Лондонда,
 Парижда
 Иқболдан
 башарга берарди
 у
 мужда...
 Уюштириб
 Меҳнатдан зирҳланган
 бир мушт,
 Тарих шахматида
 ёвга деди:
 «Кишт!—

Ярим аср бўлди
Маркснинг вафоти.
Инсонлик зотининг
чин одамзоди.
Соҳилга чорпиб
оқар замон
оқини.
Ҳафтага ойлар
минар, ойларга
йиллар,
Хур ҳаётга манзил
бўлур бу йўллар.
Қилич қўлда,
Ҳали бўшдир
унинг қини,
Оқар каналимиздан
тарих оқини,
Тешилди капитал —
тимсоҳнинг биқини!..
Яшади йигирманчи
асрнинг
Маркси:
Замонага зарб бўлиб
Буюк Ленинда,
Бугунги кунда
Ҳар бир колхозда,
 заводда
Бугунги кунда
Марксча-Ленинча
жонланган амал
Буюк Маркс учун
Абадий ҳайкал.

Тошкент.

Қ О Р О В У Л

Қистириб қўшиқни туннинг қўйнига,
Сут каби йўлларни титкилар кўзи,
Қолхоз кўпригининг қўниб бўйнига
Жаранглаб янграр ашула сўзи.
Кўзида уйқунинг бўсалари йўқ.
Уфққа қилади ногаҳон бир дўқ:
— Қим у? Қим у?

Оламни ухлатиб ёпган кўрпанинг
Ичида ухлашни истамайди у,
Мазмунин билади ҳар бир шарпанинг,
Соялар нима дер, нима куйлар сув?
Душманнинг кўксига шайланган бир ўқ,
Уфққа қилади ногаҳон бир дўқ:
— Қим у? Қим у?

Қимдандир топган бир аскар қалпоғин,
Номозшом келдими, кияди маҳкам,
Гўё чегарада совет тупроғин
Пойловчи аскардир барқарор, бардам...
Билади шу мулк-ла хонасидир тўқ,
Уфққа қилади ногаҳон бир дўқ:
— Қим у? Қим у?

Асака райони.

ЧАПАЕВ

(Шу номли фильмнинг тамошосида)

Қолдириб қилични Урал сойида,
Бир тўда қизиллар ёвдан қочади,
Орқадан оқларнинг ёвуз ўқлари —
Визиллаб яғриндан яра очади.

Оқларнинг сафида кулиш, суюниш,
Совунлаб тайёрлар жаллод арқонин,
Бироқ, шу аснода қарши тарафдан —
Яшин суръати-ла отлиқ учади.

У — донгдор қўмондон, қизил саркарда,
Дивизия бошлиғи, ботир Чапаев,
Қуш каби ўтириб енгил эгарда
Қуш қанот отининг ёлин қучади.

Бир нидо, даҳшатли қўмонда каби
Қочоқлар тўдасин ногоҳ тўхтатди,
Қўмонда айнимас, кўп кескин — ҳарбий,
Қўмондон кўзлари ғазаб сочади.

Улимдан, зулмдан қолмади асар,
Қизиллар шер каби қайта ҳужумда,
Бу тошқин олдида душман дарбадар,
Чапаев қилич-ла ёвни чопади.

Бу қисса афсона эмас, чин тарих,
Бу — яқин ўтмишдан жонли ҳикоя.
Уни ҳар эсласам: у гўё тирик.
Отига ястаниб Чапай¹ чопади.

Тошкент.

¹ В. Чапаевни ўз жангчилари қисқагина «Чапай»деб атаб эдилар.

СИМВОЛ

Бу воқиа Кавказнинг тоғларида ўтган-ди...
Кўкимтил кўланкалар эмаклаб
Уваларга етган-ди,
Моҳтоб ҳануз чиқмамиш-ди,
Қуёш эса кетган-ди,
Тирмашардим тоғ йўлини,
Тизда тоқат битган-ди...
Манзилим бўлган овул
Нуқта-нуқта ялтирар,
Мусофирга ваъд этарди
Пиёла чой ва ёстиқ...
Ҳуржунимнинг мазмуни —
Бир тўп китоб ва дафтар,
Осмоннинг оёғидай
Эзарди мени қаттиқ...
Тош устида ҳолсираб
Ўлтирдим дам олгали,
Мени кутиб турарди
Узоқдаги аҳоли...
Овулдаги мажлисга
Бориб етмоқлик учун
Районнинг марказидан
Йўлга чиққандим бугун...
Қоронғулар танимни
Пийпасларди қучоқлаб,
«Етолмайман қишлоққа...»
Умидим бўлди хароб...
Ўрмондан киши чиқди йўлга,
Яқинга келди

Бир қучоқ ўтин билан...
Мен билан сўзга кирди...
Лекин бу на?
бир даҳшат,
Калимасиз бу тилда
Сўзлайди қайси миллат?
Ўзбошимча,
Ёввойи,
Кўп ноқулай овозлар,
Жинни қушлар сингари
Довдир — ҳушсиз
Парвозлар...
Кўнгил менга пичирлади
Бу на лак, на чаркасдир¹
Балки тилсиз бир касдир.
— Сўрамоқчи бўлибдир
Паришон фурбатимни!—
Тўплаб чарчоқ баданда
Қолган маҳоратимни,
Оёққа турдим,
Чақдим гугуртни:
Ўқидим кўзларида
Тилсизликнинг чорасиз
Фожиасини...
Мўлжаллаб қақиримга
Қуршаниб кетган йироқ
Овулни бармоқ билан
Комсомол дафтарчасин
Чиқардим-да қўйнимдан
Бир суратни кўрсатди мунга мен:
— Ленин!—
Йўловчимнинг юзида
Ўсди инқилоб,
Эски дўстни учратгандай
Шод қаҳқаҳалар
Тарқалишди кечага,
Доира ясаб...
Тилсиз йўлдош ўз уйига
Тўплаган ўтинини,
Ташлади зулматларга,

¹ Лаклар ва чаркаслар Шимолий Кавказ халқларидандир.

Хуржунимни ортмоқлаб
Йўл олди мўлжалга,
Уқиган бўлмасак-да
Бир-биримиздан луғат,
Қалбларни ўртоқлатди
Таржимон бўлди у от...
Орқасидан чопароқ
Таъқиб этдим изларни,
Олиб кўзойнагимни
Уқаладим кўзларни...

КРЕМЛЬ СОАТИ

Ернинг юрак тепишидан бўлсам хабардор!.,
 Бунинг учун қулоқ керак, худди ой қадар,
 Неча вулкан янглиғ ўлим ва туғилишлар
 Пайдо бўлар, сўниб кетар ҳар сонияда,
 Неча сойлар кўлга етар ҳар сонияда.

Қариб кетар, яна яшнар ернинг курраси,
 Томирида қон зарбасин инсон мияси —
 Доктор каби санаб кўрар, борми нафаси?
 Сониялар сиз минутдан олинг ижоза,
 Бир мижжада яшаб олай бир йилни тоза.

Ҳашаматли Кремлнинг соатидан ман —
 Тўғрироғин кўрмаганман, эшитмаганман,
 Ленин замонидан олган маршрутга фан,
 Томиб-томиб оқар унда замон томчиси,
 У, тонгларнинг, оқшомларнинг зўр низомчиси.

Унга қараб ишни бошлар ишчан, зўр пойтахт,
 Далаларга чиққанларга у кўрсатар вақт,
 Намойишчи, учувчига уни кўриш — бахт!..
 Бу соатда ўз пайтида келар бир замон,
 Бир замонки, барча халқлар бўлул қадрдон:

Ер юзининг энг ягона, олим устоди,
 Куррамизнинг сийна сиррин унда санади,
 Бу лаҳзалар минутларни туғиб ётади,
 Улар эса ёш, курашчан соатни, кунни,
 Кунлар эса бешйилликдай ўлмас дostonни.

Ўзи билар, вақти келгач соат уради,
Энг ҳаққоний бир соат бор: Кремль — оти.
Эшитингиз дўст-ошналар, мурожаатим:
Қараб қўйиб соатларга, роса тўғриланг —
Умрларнинг маъносини бу соат билан!

Москва.

ДАЙДИ ШАМОЛ

Дайди шамол, беному беюрт,
Саргардон бир ошиқдай сархўш,
Боғчалардан эсиб келасан
Учраганга гувиллайсан: «пўшт!».
Қаердадир сенинг манбаинг?
Қайси денгиз бўлди қайноғинг,
Қайси сойни ўпиб ҳатладинг?
Қайси қирлар бўлди ўйноғинг?
Овора бир йўлчисан — саёқ,
На макон бор, на бир манзилинг,
Гаранг бўлган меҳмондай келмас
На «салом», на «хайр»га тилинг!
Ватанимнинг бепоён йўлин
Чақиримлаб қадамда ўтдинг,
Қарамадинг баланд-пастига,
Ҳар хоҳлаган юртга юз тутдинг.
Назарингдан холи қолмабди
Ботирларнинг иши-ҳаваси,
Эшитилар тез парвозингда
Узоқ учган моторнинг саси.
Кўрдингми сен, пўлат шох билан
Булутларни тешган қалъани?
Бир пийпаслаб қучиб ўтдингми
Тоғлардаги қорли саллани?
Кўрдингми сув лабида танҳо
Хумор бўлган бир хилватзорни,
Хилватларга сиғинган ишққа —
Нағма айтиб турган анҳорни?
Ҳаммасини биласан шамол,

Чунки мен ҳам танийман сани,
Сезаман бир ошиқ лабидан
Ўзинг узиб элтган бўсани!
Чаманларнинг, гунафшаларнинг
Келтирибсан нозик атрини,
Деразадан берухсат кириб
Ўғирлабсан шоир сатрини.
Сени билдим эй ватан ели,
Бепоенсан, журъатли, илдам,
Хоразмнинг қизлари каби
Хиромонсан, шўхсан, беалам!
Бу саодат бўйини элтгин
У бўғилган диёрларга ҳам,
Эзилганлар тешаси берсин
Нураб кетган деворга барҳам!
Эсиб етгин мазлум элларга,
Ўт давлатлар чегарасидан,
Искасинлар ҳурлик бўйини
Эркин юртлар шаббодасидан.

Урганч.

ЮЛДУЗЛАРГА БЎЛДИМ ҲАМСОЯ...

(Авио-марш)

Юлдузларга бўлдим ҳамсоя,
Чиқдим кўкка пояма-поя.
Бўлди менга олтин ой ёстиқ,
Гумонларим ҳаммаси — тасдиқ.
Учар эдим хаёлдай юксак,
Оқ булутлар остимда тўшак.

Парвоз қил, шонли юрт,
Қуёшдай баланд,
Тилакни қилайлик
Қанотга пайванд.

Кўкни қучдим, буюрди диёр,
Менга шамол нозанин бир ёр,
Егин-ёмғир пешонам тери,
Учқур бўлдим у кундан бери.
Юлдузлардай мен ҳушёр бўлдим,
Қанотландим, бахтиёр бўлдим.

Уч ватан, уч ватан,
Яшин каби тез,
Илонлар бошини
Яшин каби эз!

Кўклар бўлди менга манзилгоҳ,
Осмонда кезаман огоҳ,
Бир шўнғисам калхатлар ётар,
Қанот қоқсам ўлжалар қатор.

Мени кўрса ёвлар бенафас
Минг қарғага битта кесак. бас!

Қулочни ёз, ватан,
Узоқларга уч,
Тоғлар ҳассанг бўлсин,
Қитъаларни қуч!

Тошкент,

БАХШИ

Сози каби шикастанафс қомати,
Изғирин ел ялаб ўтган юз-ёниқ,
Юракда бор шоирлик муҳаббати,
Ҳар кун берган совғаси янги қўшиқ,
Иягида ўсган сийрак оқ соқол,

Хаёлпараст тушунча бор кўзларда,
Юлдуздан ҳам кўпроқ мисра ёдлаб чол,
Олам-олам дoston айтар сўзларда.
Ҳазинадир қофияга, ташбихга,
Марвариддай тизган гўё тасбиҳга.

Ошиқларнинг можаросин куйлайди,
Бахтсизлардан берар ғамли бир дарак,
Дорга кетган мазлумларни ўйлайди,
Алллар билан курашади полвондак.

Мустабидлар давронидан зор бўлиб:
«Ҳайрон қолдим, жаллод қилган ишингга!»
Сўйлар хоин макридан безор бўлиб:
«Заҳар қўшдинг бугун ичган ошимга!»
Ўз яратган қаҳрамони, париси,
Назарида тирик махлуқ бариси.

Миясида кезар минг-минг махлуқот,
Аждаҳолар дамга тортар девларни,
Тоғ ичидан кулар шўх бир паризод,
Ахир инсон зеҳни бўғар аждарни!

Азобларга одам йиғлар, кўк йиғлар,
Хон зулмидан эл мубтало азога,
Лекин сўнгда зулмобод йиқилар,
Етказади бахши хонни жазога.
Назарида борлик мағзи — меҳнатдир,
Мадҳияси, ишқи, ваъзи меҳнатдир.

Ровийларнинг ривояти, қиссаси:
«Ҳазон бўлиб боғда гулдай сўлганлар»,
Ишқ йўлида от сурганлар найзаси,
«Ажал етиб паймонаси тўлганлар»,
Банди бўлиб айрилганлар ҳижрони,
Қузғунларга ташланганлар жафоси,
Алп йигитлар, дилбар юзли нуроний —
Гул-ғунчалар, ойимчалар вафоси...
Ҳаммасини дostonига қилар қайд,
Ҳаммасига бағишлабдир тизма байт.

Бахши шеъри бепоён бир гулистон,
Қайси гул ҳам топилмайди бу боғда?
Кеча яна яратди янги дoston,
Янги дунё мардларига қасида!
Қўз олдида сафоли манзаралар:
Бўёқларга тўлган хаёлхонаси,
Ложувард кўк, зумрад чаман-даралар,
Қор телпакли кўкимтил тоғ сийнаси —
Ҳаммасини яратишга моҳирдир,
Чунки, хулқи — зуваласи шоирдир.

Самарканд.

ТИНГЛА, ЭЙ КҮНГИЛ!

(*Май кечаси*)

Эркинлар кўчаси, эрлар кўчаси,
Баҳорнинг ғунчаси, боғнинг гўшаси,
Соатнинг мийласин кузатиб юрар
Ошиқнинг нечаси, бу ишқ кечаси.

Бутун бир мамлакат айтар ашула,
Бу оқшом гуллайди ватан марш ила,
Эй кўнгил, бир лаҳза тиниб тўхта, тур,
Қулоқ сол Жаҳонга, ер юзин тингла.

Чечаклар ранг-баранг, учар зарли чанг,
Шаҳарни чулғаган тўёна оҳанг.
Сафоли ҳиёбон, ҳар ёқ чароғон,
Шивирлаб юксалар думли бир мушак.

Ватан тантанасин тингла, эй кўнгил,
Баҳорлар юртида бирга севин, кул!
Ғолиб наслларнинг ҳаққи бор тўйга,
Мард қалбли сийнага келишади гул.

Шинам бир шийпондан ёйилар гоҳ-гоҳ
У баҳмал кечага қайнаган қаҳ-қаҳ,
Ҳаққидир ёшликнинг тингла, эй кўнгил,
Бу кулги ёшларнинг бахтига гувоҳ.

Наридан келади қалин бир овоз,
Уни ҳам эшитгин эй кўнгил бир оз,
Бу товуш аскарлар айтган қўшиқ-марш,
Ҳеч қайси тўфонлар уни бўғолмас.

Бурутлар белида пўлат шунқор бор,
Вижиллаб учади аэропланлар,
Ўлкага босқинни ўйлаган калла
Бўйнидан юлиниб бўлур хору зор.

Узоққа қулоқ сол, тингла эй дилим;
Пойтахтда намойиш ўтказар элим!
Миллионли оила қурган бинога —
Қим қадам босолур, ким ботинар, ким?

Хаёлга отланиб учгин бир онда,
Айланиб қарагин не бор жаҳонда?
Тинглагин хириллаб бўғилаётган
Асир нафасларни нари томонда!

Ҳабашни, Хитойни бир эшитиб қайт,
Билгин дунёларда не бордир шу пайт.
Тўплар гумбурлашин, бевалар оҳин
Қўнгил номасига сен ёздириб айт!

Тинглагин эй қўнгил бирпас оламни,
Мен ҳам интизор-ла қўяй қаламни,
Тилайман сенга мен у шод айёмни:
Жаҳон ичра енгган Майни-байрамни.

Тошкент.

КАМТАРЛИК

Одам борми билмаган бўлсин
Ким эканин ўртоқ Юнусов?
Нишондор чол Файзулла ота
Пахташунос, худди файласоф...
Соқолининг ҳар оқ толаси
Тажрибадан унган бир мисра,
Салобатин кўргувчи ўйлар —
Бу Рустамдир бақувват, барно.
Дилларда ёд, тилларда дoston
Қаҳрамоннинг донғи — шуҳрати,
Булутларга бош чўзган уйни
Безатмишдир унинг сурати.
Лекин яна кўп камтардир ул,
Кеккайишдан беҳабардир ул.
Келар эмиш бир кун сафардан
Юнус ота, бизнинг дўстимиз,
Унинг донғи пойлаб борар-кан
Орқасидан қолмай изма-из...
Асакадан, тўйдан қайтади
Вагон тушиб Файзулла Юнус,
Эшитмаган қулоқ йўқ уни,
Кўрмаганлар лекин бор ҳануз...
Бешик янглиғ титрайди вагон,
Чарчоқ кўзлар мудрайди қитти,
Йўловчининг киприкларига
Суртилади уйқу қаноти.
Битта юмшоқ бўлмада уч-тўрт
Суҳбатдошнинг мавзуи ширин,
Улар сўйлар қаҳрамонлардан,

Ўртоқлашар зафарнинг сирин.
Ўқтин-ўқтин бошини чайқаб
Тинглар эди уларни белафз,
Танитмасдан ўтириб эди —
Бир чеккада кўп шикастанафс,
Кўп камтарин Файзулла ота,
Мағрурланиш унингча хато.
Улар сўйлар қаҳрамонлардан,
Гапнинг жони отанинг ўзи,
Мана шунда ўтирган бу чол
Қизиб кетган суҳбатнинг мағзи:
Мақтайдилар чол фазилатин,
Баъзан ҳамма сўзлар бир пасда.
Сўнгра чолга қиғочи назар
Ташлаб сўрар улар оҳиста:
— Сўрамоқ айб эмас, отажон,
Сиз афтидан Бухоро ёқдан!
Ажойиб чол экан, забардаст
Сизнинг ёқлик Файзулла Юнус,
Бўлмасак ҳам у билан таниш,
Отага кўп салом айтингиз!
«Хўп» дегандай илжайди ота,
Мағрурланиш унингча хато.
Дарахт бўлса сермева агар
Бутоқларин ергача эгар...
Мазгилларни енгиб ўтади
Паровознинг пўлат нафаси,
Уни энди кутиб олади
Қизилтепа станцияси.
Хайрлашар улар-ла ота:
— «Мана келди бизнинг ҳам манзил!»
— «Салом айтинг отага биздан,
Орта берсин йилма-йил ҳосил!»
Вагон тўхтар ва деразадан
Ота бекат томонга қарар,
Уни кўриб салом беришар
Пешвозига чиқишган ёшлар.
Учиб келар вагон ичига
Ташқаридан қувончли овоз:
— «Келиб қолди Файзулла ота!»
Деган хабар қилади парвоз.
Тушар ота зинадан пастга,

Йўловчилар боқар орқадан,
Англайдилар, бу бошқа эмас,
Бу—суҳбатлар мавзуи экан,
Бу отанинг ўзгинаси-ку!
Камтаринлик намунаси у.

Бухаро.

МУВАШШАҲ

Вазмин қонунларга қодир, етакчи,
Лочин қулочининг юксак парвози,
Абадий нурлардан асил даракчи.
Дунёни ўзгартган авлод устози.
Ичидан текшириб эски дунёни,
Маркснинг тоши-ла тортган тарозбон,
Инсонлик уфқидан мангу зулматни
Рад этиб даштларни гуллатган боғбон.
Ирода эритди даҳшатли садни,
Ларзага тутилди, мўйсафид курра,
Истаклар, истаклар!.. кутиб фурсатни
Чанқаган соҳилга оқди бир карра.
Лабида чин бахтнинг сўзи-маъноси,
Ечмади бу сўзни ҳеч қайси мучал,
Нуроний қарашлар, зафар онаси,
Илҳомбахш сиймоки, йўқ унга ажал!..
Нақадар яшовчан, қадирдон умр,
Унинг соғанаси гўр эмас, мактаб,
Лирикнинг шеърига илҳомлар берур,
Янги ғалабага зеҳн ва асаб...
Номи давримизга қалб бўлган раҳбар,
Отанинг номини сўйлайди башар,
Ва шу мисраларга бошлиқ ҳарфлар.

Тошкент,

Қ О Н У Н

I

Тарихлар битилган қонли қалам-ла,
Бахшилар куйлайди ёниқ алам-ла,
Қирғин чўлларидан, ўлим даштидан,
Одамнинг у аччиқ саргузаштидан,
Оналар йиғлади ҳасратли, маҳзун,
Осийлар ё дорга кетди, ё сургун,
Қўлида дастмоя қилиб ҳар малъун
Чайнарди бир сўзни сақичдай:

Қонун!

II

Бу сўзни қўлланди бир қамчи каби —
Беҳишт маддоҳининг сохта мазҳаби.
Тақволик ниқоби таққан пайғамбар,
Ширин каломларга қўшганди заҳар...
На фарёд эшитди, на «дод», на «эвоҳ!»
Ернинг худолари яратган оллоҳ.
Мазлумлар хор бўлди, паришон, сўлғун
Фатвони берганди шариат —

Қонун!

III

Хазинам, давлатим омон бўлсин деб,
Капитал буюрса ёзарди котиб.
Мулкка мафтун эди парвона каби
Аскар, судъяси, дини, мактаби,
Пул топди ўз ерин, қул ҳам ўз жойин
Қонунни яратган автор — хўжайин.

Сен йўқсул экансан, тўкилсин қонинг
Сени қирғинларга юборди

Қонун!

IV

Қўтара олмадик шунча азобни,
Ўчирдик замондан манҳус китобни,
Эски қонунларни ташладик ўтга,
Биз исён кўтардик тангрига, бутга,
Капитал мулласи ёзган оятин
Янгича таъбирлаб фош этдик бутун.
Ҳақ-ҳуқуқ топганди бошқача мазмун,
Гулханлар устида порлади

Қонун!

V

Тарихнинг бетлари қонлардан алвон,
Қўп қурбон берса ҳам тоймади карвон,
Портлатдик зулмни Октябрь ойида,
Жаҳонга келтирдик янги қоида,
Яшамоқ ҳақини берди инқилоб.
Карвон юз тутди манзилга қараб.
Йўлчилар билдики, йўл ҳануз узун,
Йўлчилар истарди шонли бир

Қонун!

Карвон эришди улуғ ғояга,
Битта манзил қолди сўнгги пояга,
Партия зеҳнидан туғилган бу ҳақ
Даврининг юзидай шарафли, порлоқ;
Уни қайтаролмас душман найзаси,
Бу буюк қонунда Партия имзоси.
Бу ҳаёт паспортин қутлаймиз мамнун,
Қўллардан берилмас шу қутлуғ

Қонун!

Тошкент.

БАҲОРДА ЁМҒИР

Тарк айлади толнинг бутоғин,
Чирқиллади, қочди чумчуқлар,
Булутлар ҳам солди қовоғин
Англадимки, кўкда бир гап бор.
Учиб келди ёғиш чопари,
Қишнар эди остида оти.
Қизиб қетган булут бағридан
Фарёд қўпди, яшин чақнади.
Сўнгра ёғди шаҳарга, қирга
Салқин сувлар ғувиллаб бирдан,
Гўё кўкка чиқиб денгизлар
Сузиларди улуғ ғалвирдан.
Шўх томчилар занжир боғлашиб
Осилибди бир ип сингари,
Гўё арқон учидан ушлаб
Тирмашилса мумкин юқори!
Юган узган сўлиқсиз ёмғир
Шўнғиб урди деразаларни,
Сувсаб қолган тупроқ тўшига
Дуч келтирди ҳўл найзаларни.
Чиқди боққа, ечди қалпоғин,
Кўк сувларин қутлаб олай деб,
Пайпоққача чўмилиб кетди
Бир нафасда бечора адиб.
Томчилардан жимирлаб бадан,
Дер эди: шу шоирлик нечун?
Ёмғир билан ҳазиллашолмай,
Пана қилди дарахт қавагин.
Сойга иниб тушган қатралар

Рақс этарди, кўпикланарди,
Чўмиларди сув ичра сувлар,
Сўнгра тинчиб, тиниб кетарди.
Шувиллаган ёмғир чарчади,
Йиғиштирди ғулғуласини,
Энди эшит томдан сакраган
Томчиларнинг ашуласини!
Сўқмоқ йўлда эзилиб ётган
Майсаларда улуғ масаррат,
Саҳроларда қолган йўлчидай
Сув ичмоққа ташналаб, ҳасрат...
Сойга тушиб чўмилган қиздай,
Ялтирайди чинорнинг сочи.
Боғчаларда визиллаган ел
Авж кўтарар гўё бир найчи.
Булут очди кўкнинг рухсорин,
Қош қорайиб, кетганди кундуз,
Секин имлаб милтирар эди —
Онда-сонда бир-икки юлдуз.
Кирар эди кўкимтил тусга
Чамандаги ол-олвон ранглар,
Дарадаги булоқ сингари
Пичирларди дарахтда барглар.
Далаларда яна бошланди
Табиатнинг оқшомги куйи,
Кўринмас бир издан юксалди
Ёш тупроқнинг соғломлик бўйи.

Тошкент.

МЕНИ АКА ДЕЙДИЛАР...

Қўшиқларда, олишувларда,
Жангномада ва ашулада
Ўтиб кетди ёшлик йиллари,
Қўп ҳикматлар йиғдим каллада.
Кечдим шундай умр чўлини,
Сакраб кетдим чорак асрдан,
Яқинлашди ўттизга ҳаёт,
Айрилмадим нозли шеърдан!
Кунларимни олдим елкага,
Бордим карвон билан йўлимдан,
Тўхта, дедим, масъуд кунларга,
Чопди кунлар жанговар—хандон.
Тўхтамади замон дарёси,
Кунлар ортди, узанди бўйим,
Созу суҳбат мавзуи эмас,
Кишилиқдир ўйлаган ўйим.
Недир, недир ҳаёт мантиқи?
Ўсиш, қариш қонуни нега?
Қўпларни мен ака дер эдим,
Энди мени дейдилар ака!?!
Шундай ўтди умр йиллари,
Тўлқинларда кўтардим овоз,
Қайтмадим толган қадам-ла,
Ўзим қилдим шамолни пешвоз.
Энди мени ака дейдилар!
Сочлар аро синган оқ тола,
Лекин ҳар кун янгидир ҳаёт,
Бўғизимда яшнайдди ялла,

Тондим ўзим туғилган йилдан,
Тондим ҳатто ойдан, ҳафтадан,
Менга керак Толстойча умр,
Чинор қадар яшаяжакман.

Кисловодск.

ЧИМЕН

(Шеърлар серияси)

I

«УН ИККИ БУЛОҚ»

Қовжираган дудоқлар
Етдими сенга?
Оби-ҳаёт оқдими
Ташна дилларга?!
Неча-неча йўлчилар
Келар эсингга
Сени ўпмоқ шавқи-ла
Чиқмиш сафарга,
Атрофингни ўрабди
Чинор ва чаман,
Чечакларнинг бўйи бор
Қатраларингда,
Сендан ичсам гўёки,
Гулоб ичаман,
Ҳалқа-ҳалқа мавжларинг
Чеҳрангда ханда.
Шу қадар шўх томчилар,
Шунчалар ўйноқ,
Қалбинг жўшқин ва қайноқ
Ун икки булоқ!
Худди тирик дев каби
Тиз чўккан тоғлар,
Тоғ тўшига мунаққаш,—
Юрт, экин, терак...
Булар — фарзанд, дев — она,
Асратар, сақлар —
Кеча-кундуз сут берар
Ун икки эмчак.

Бунга қўнмай ўтолмас
На отли қозоқ,
На подасин ҳайдовчи —
Овул чўпони,
Ҳатто қирни супурган
Ўйноқи, саёқ —
Ел ҳам бундан олибдир
Салқин ҳавони!
Унда топар тасалли
Ҳар ёниқ дудоқ,
Сокин-сафоли туроқ:
Ун икки булоқ!
Жилдираган чашмалар
Ун икки сингли,
Ҳалқа-ҳалқа таралар
Кўз ёшидай сув,
Акс этдирар кўзгудай
Чашма юзингни:
Нуроний бир юз келар
Сенга рўбарў.
Атрофингни ўраган
Чинор ва чаман,
Сендан ичсам гўёки
Ёшлик ичаман,
Чечакларнинг бўйи бор
Қатраларингда,
Ҳалқа-ҳалқа мавжларинг
Чехрангда ханда.
Йўл соясиз, йўл узоқ,
Ун икки булоқ!
Эсда доим қолажак
Ун икки булоқ!

II

ДАРА

Шоир дўстлар тоғ бошига
Чиқамиз деди.
Шоир дўстлар ҳаммаси ёш,
Ҳаммаси гўзал,
Шоир дўстлар шеърга кўп
Саждакор эди,

Дилларида ёзилмаган,
Жилвали газал..
Тизга қувват, юрақларга
Чидам бердилар.
Қуёш қибланимо бўлди,
Булут соябон.
Тоққа қараб дара бўйлаб
Дадил юрдилар,
Қўлларида йўғон асо
Бўлди посибон.
Кўтарилди қадамларга,
Жўр бўлиб қўшиқ,
Тўхтамади бир дақиқа
Суҳбат ораси,
Тоғ тўшига таянарди
Ложувард уфқ,
Гидам каби ёйилибди
Чимён дараси.
Сойнинг бардам оқимлари
Уйғотар ҳавас,
Чинорларнинг бўйи узун
Сояси хасис,
Кўкракларга тоғ шамоли
Келтирар нафас,
Чаманларнинг чанглари ҳам
Хушбўй ва нафис.
Сой кўпиги ювган тошлар
Садафдай оқдир.
Тошлар эса бу сувларга
Оҳанг бағишлар.
Сойнинг йўли бу тошларга
Мангу ётоқдир,
Шошилмасдан силжити
Селлар, ёғишлар.
Сойда сув бор, соҳилда ҳам
Сада сояси,
Бу соя рақс айлаб берар
Сувларга салом,
Сой лабида чўпонларнинг
Ўтов-чайласи,
Кўза олиб чиққан қизнинг
Қошлари қалам.

Ялпизларнинг салқин ҳидин
Келтирар сабо,
Чаманларда кўринади
Молларнинг шохи,
Сузадими майса ичра
Сигир ажабо?
Подаларнинг денгизими
Қирлар гиёҳи?
Сафарчилар йўлдан қолмай
Юрамиз деди,
Тоққа қараб дара бўйлаб
Дадил юрдилар,
Шоир дўстлар ҳаммаси ёш
Ва соғлом эди,
Кескин жарнинг қиёсида
Қорни кўрдилар.
Тўлган эди музли қорга
Дара лаб-балаб,
Ўйнар эди муз устида
Қуёш найзаси,
Учар эди саъва ундан
Бир бўса тилаб,
Нишолдадек қорга тўлмиш
Сойнинг косаси.
Кумуш ипдай осилгандир
Тоғдан шалола,
Шамол тегиб учган суви
Ғамза-ноз айлар,
Бу бир кичик булоқдирки,
Сўйлар ашула.
Қандай узоқ дамлар кўрган
Қандай мозийлар?!
Шоир дўстлар кириб кетди
Муз даҳлизига,
Гўё устоз меъмор ўйган
Туннель ичини,
Майин кўклам ели тегди
Йўлчи юзига!
Эшитдилар муз девордан
Томган томчини...
Йўқди бунда саратондан
На из, на асар.

Бу ҳуснга сеҳрланиб
Бўлдилар ошиқ,
Деворларда мунаққашли,
Музли чечаклар...
Тинди суҳбат, тинди нафас,
Тўхтади қўшиқ...
Сайр этдилар табиатнинг
Шу моҳирлигин,
Шоир дўстлар унутдилар
Ўз шоирлигин!

III

У Т О В Д А.

Олам тинган, эл ухлаган,
Фақат ариқ куйлайди,
Унинг тилин ким англасин,
Нималарни сўйлайди?
Папироснинг тутунидан
Ўтов кўринмас бўлди,
Тун... Тутундан миям бутун
Эсанкираб маст бўлди;
Ўрмалайди мушук каби
Ерни ўпиб аввало,
Сўнгра шипга кўтарилар
Тутундаги халқалар.
Соат бир...
Соат икки...
Мен уйғоқ, қалам уйғоқ.
Соат икки,
Соат уч...
Дафтарда кўпдир варақ!
Ташқарида, осмонда
Ғулғула бошланади,
Яшин чақнар, селлар оқар
Дафтар варақланади.
Шўнғиб очар саёқ шамол
Ўтовнинг пардасини,
Чироқ нури ёритади
Толларнинг тепасини.
Учиб келар чироғимга
Адашган йўлчи каби

Даста-даста чечакларки,
Парвонадир — лақаби!
Чаманларнинг минг бўёқли
Алвон-алвон гуллари,
Парвоналар қанотига
Чўккандир чанг сингари.
Олтин, кумуш, яшил, ёқут...
Ранг-баранг қанотлари,
Чирогимнинг шишасига
Теккач ёнар: безори!!
Буларними қадим шоир
«Шамга ошиқ» дер эди?
Ёлгон эмас, нур ишқида
Бошин қўйди бу дайди!
Йирик ёмғир доналари
Урар ўтов кигизин,
Ёритади мудҳиш яшин
Бир онда кўкнинг юзин.
Сутдай оппоқ, ёруғ бир нур
Кўзларни қамаштирар,
Ёрилиб тун пардалари
Кўринади тоғ-тошлар.
Кеча ширин ва қўрқинчли,
Оташ бор кўк бағрида,
Гўё жинни дев ўтирмиш
Кўк отининг сағрида...
Туман... Шамол, ёмғир-яшин,
Чақнар момақалдироқ.
Соат тўртдан ошиб кетди
Шеърлар варақ-варақ!
Булутларда неча денгиз,
Неча вулкан сақланар,
Соат эса тинч юради,
Дафтар ҳам варақланар.

IV

ХОТИРА

Пойтахтнинг ишвали
Кечасидан узоқда,
Шоирона яшардим
Кўп сафоли бир тоғда,

Кўпикланган оқ қимиз
Мажлисимнинг шароби,
Хуш овозли патефон
Оқшомларнинг рубоби.
Ётоғимиз — юртимиз
Кўчкинчилар ўтови,
Шоир дилин иситар
Улфатчилик олови.
Ҳар куннинг ҳам кундузи
Кечага ўхшар эди,
Сойнинг ғувиллашлари
Ҳар ёқни қуршар эди.
Фақат кечки дамларда
Ёнар экан чироғлар,
Бир туманли пардага
Ураларкан у тоғлар,—
Шоирнинг ўтовига
Гўё бутун бир жаҳон
Мазмуни-ла қирарди
Ширинсухан бир меҳмон.
Салом бергач, илҳомга:
«Ўғлим! Юксак учкин!» дер
Тонг отгунча мен билан
Улфат бўлган Пушкиндир.
Ҳар кечаси мунтазам
Келар эди у доҳий,
Қаламимнинг устидан
Боқар эди нигоҳи!
Орқасидан қирарди
Гўзал, нодир сиймолар,
Тўлар эди одамга
Ўтов ичи сарбасар,
Бунда гоҳо олифта,
Шўх бойвачча Онегин
Ошиқона саргузашт
Сўйларди секин-секин,
Сўнгра яна тинглардим
Моцартнинг фожиасин,
Сезардим бастакорнинг
Заҳарланган нафасин!
Шафақда сўйлатардим
Гаройхон дилбарини,

Эслаб Боқчасаройдан
Узилган гулларини.
Келтирарди ел менга
Лўлиларнинг ялласин,
Ё Кавказ асирининг
У бахтсиз маъшуқасин,
Афсонавий ва гўзал
Ранг-баранг рўё каби,
Кўп алвон хаёлларга
Тўларди шоир қалби...
Пушкин билан яшардим
Мен Чимённинг тоғида,
Ҳар кечаси кезардим
Унинг сўлмас боғида.

Чимён.

ҚАНОТЛАР

(*Мурабба*)

«Учмоқ» сўзи энг гўзал масдар.

Эй гўзал ложувард, беҳад осмон,
Кўкка кўтарилган денгизларсимон
Зумрад соҳилларда яйрайсан ҳамон —
Шуълалар ўйнаркан кўп бениҳоя.

Эй гўзал ложувард, беҳад осмон,
Қошинг чимирилибди: уфқда гумон.
Булутлар сузилар офтоб томон,
Булутлар солмоқчи қуёшга соя.

Бизга булут эмас, нурдан бер дарак,
Булут-мас, қанотнинг сояси керак,
Нурлардан ўсади нуроний терак,
Қанотлар қилинглар элни ҳимоя!

Қанот соясига бола сиғинар,
Қанотлар зарбидан калхатлар ағнар,
Сенинг парвозингни юлдуз соғинар,
Ўлсин ёв қузғуни: шу—улуғ гоя.

Қанотлар қоқилсин яшил фазода,
Фашист бевалари қолсин азада,
Тарихлар ёзғуси бу зўр низода —
Қанотлар юксалсин пояма-поя.

Қанотни қуршаган учқур лочинлар,
Босқинчи ғанимга заққум сочинглар,
Шунқордан қочишса аждарлар, жинлар —
Шунда шоир ёзар олтин ҳикоя.

Москва.

Э Л Ш У Н Қ О Р И

(Серго Оржоникидзе вафотига)

Ватан осмонида бир шунқор эдинг,
Ёвга ёв, бизларга дўсту ёр эдинг,
Жанговар лашкарга зўр сардор эдинг,
Не бўлди, синдими журъатли қанот?
Не бўлди, сўндими оташин ҳаёт?

Сени мен танирдим, ёшлик айёми —
Қавказнинг уфқини Сергонинг номи —
Қопларкан, қайнаркан кураш илҳоми.
Тиндими ажабо шунқорнинг қалби?
Енгдими умрингни фалакнинг зарби?

Хотирдан чиқарми у меҳрибон юз?
Жанубнинг қўёшин шимиб олган кўз?
Мардлик дostonидан дарак берган сўз?
Хок бўлиб мозига ўтдими у шер?
Ёшларга меросга қолдими шамшир?

Истайман зафардан қўйилгай ҳайкал,
Меҳримдан гултождай ўралсин ғазал,
Марсия мунгидан қасида афзал.
Башар каъбасида пок мақбар қолди.
Ном билан яхшилик баробар қолди.

Дунёдай эскидир туғилиш-ўлим,
Тарихга назар сол, овун эй дилим,
Сергодай диловар нечадир ва ким?
Халқларнинг қалбида ёдгор қолди,
У қурган қалъалар устивор қолди!

Тошкент.

КИРОВ ХОТИРАСИ

У кун ғоят шод эди шимол пойтахти,
Мижжа қоқмай банд эди ҳар кимнинг вақти:
Фин кўрфази бўйида оғир кемалар
Соҳилларга ястаниб ташларди лангар.
Неъмат юклаб тузилган вагон қатори —
Чумолидай юрарди уялар сари.
Паровозлар пишқириб ҳолсирар эди.
Мамлакатда ҳамманинг иши бор эди...
Саҳроларда сарбонлар туяни тортар,
Заводларнинг сурони кўк бағрин йиртар,
Ҳали урён эмасди жануб боғлари,
Ётмаганди оқ болиш узра тоғлари.
Милтиғини ўқталиб турар посбон,
Водийларда чаларди қўбизин чўпон,
Қамишзорда писарди ўрдакни овчи,
Гаплашарди май ичиб қуда ва совчи.
Чўтлар эди колхозчи меҳнат дафтарин,
Битирарди шавқ ила шоир асарин...
Довон ошиб учарди пўлат қанотлар,
Чўлда, қирда банд эди, эллар-элатлар,
Ватан шунча шод эди, шунча бахтиёр,
Унда эди истиқбол, ижод, ихтиёр...
У кун ғоят шод эди шимол пойтахти,
Мижжа қоқмай банд эди ҳар кимнинг вақти.
Ғувилларди ишлардан Обком биноси,
Қоришганди иш учун келганлар саси.
Югурарди котиблар хонама-хона,
Манглайларда хизматдан чўккан нишона.

Жарангларди телефон занги дамба-дам
«Алло» дерди ҳаммага наст буйли одам.
Қулранг куйлақ, кенг камар, аскарый этиқ,
Қуқур кўзлар, қисиқ лаб, юришлар тетик.
Ҳар ишидан воқиф-ди катта ўлканинг!
Гўшт серобми, сифати қандай булқанинг?
Неча поя юксалди каналларда сув?
Фалон олим нималар қиларкан орзу?
Режа берган мудирнинг недир матлаби?
Шинамми ва иссиқми элнинг мактаби?
Беш қўлидай биларди, оларди хабар,
Большевикча раҳбарлик — бўлганди ҳунар.
Ўйлар эди: «Яшасак, оҳ, бениҳоя!
Ҳаётлар хуш бўлмоқда пояма-поя.
Халқим учун қанча ҳам яшасам бу оз,
Ленин — отам, эл — онам, умрлар кўп соз!...»
Халқ қайғуси, ишқининг ётоғи кўкрак,
Сўлмайдиган ишлардан берарди дарак,
Ўзи пешвоз чиқарди келганларга у,
Юракда йўқ зарра ҳам васваса, қўрқув...

Бирдан курра миҳвари гўё бузилди,
Эл созининг энг сўлим тори узилди.
Мен эл учун яшамоқ истайман дея —
Кеча-кундуз тинчимай қайғирган мия
Бир фашистнинг ўқидан тўхтаб қолди... Оҳ!
Сардорни бир қутурган ит қопди, эвоҳ!
Қанча гўзал хаёллар, режалар, қанча —
Иш куртагин сўлдирди бирдан тўппонча.
Мамлакатга бу хабар яшиндай етди,
Қонга тўлган юраклар тўхтади қитти.
Қоқилгандай кемалар, байроқлар инди;
Водийларда чўпоннинг сурнайи тинди:
Ғазал ёзган шоирнинг қалби тигланди,
Самолётлар гўёки кўкка михланди,
Паровозлар пишқирмай бошлади нола,
Чойхонада ичилмай қолди пиёла,
Севгиларни қоплади муздан бир шиша,
Табассумлар ўрнига қўнди андиша,
Булоқларда қайнади ғазабнинг баҳри,
Қотилларни совурди ўлканинг қаҳри.
У кун учди юзлардан ҳандалар, севинч,

Чунки у кун кетганди Сергей Миронич!—

.....
Йиллар ўтар, Қировнинг машъали ёнар,
Қўнгилларга миннатдан ҳайкали қўнар.

Тошкент — Бухоро.

У Ч У В Ч И

Офтобнинг азалий нури,
Шамолларнинг бебош тамбури,
Кечаларнинг турғун лаҳзаси,
Улфат эди дилга ҳаммаси.
Дунё гўё улуғ пўртахол,
Тоғлар унга ёпишган бир хол,
Булут эди пойимга пошна,
Уйқусизлик кўзларга ошна,

Учайик, дўстлар, учайик,
Эллар ошайик!

Учайик, дўстлар, учайик,
Йўллар очайик!

Гилам каби ёзилган чўллар,
Ғоят дилкаш ферўза кўллар,
Кумуш ипдай осиқ шалола,
Чаманларда кўз очган лола,
Ҳур ватанда бахтни қучган эр,
Бешиқларда ухлаётган шер,
Бу боғчалар, гулзорлар, ўрмон,
Амин бўлсин енголмас душман,

Учайик, дўстлар, учайик,
Эллар ошайик!

Учайик, дўстлар, учайик,
Йўллар очайик!

Боку

ЎРТОК НАВОИИ

(Баллада)

Ҳирот қалъасида кўп қадим қўрғон
 Асрлар йиқитмай, мужассам турган.
 Яна айш-ишратда Темурийзода,
 Сархуш каллаларга амр айлар бода.
 Яна мастдир Султон Ҳусайн Бойқаро
 Кеча кўп қоронғу, ҳатто ой қаро.
 У ҳам заваласи нозик шоирдир,
 Ғазаллар тўқишда анча моҳирдир.
 Афғонлик, эронлик қуллар пайдар-пай
 Кумуш косаларда тошур эди май,
 Дуторнинг, чангларнинг, уднинг садоси,
 Осмонга чиқарди ҳофиз нидоси,
 Олтин тахтгоҳда ўлтирмиш султон,
 Елпиғич елпийди оҳуйи, Хутон.
 Кўп жўшқин рақс айлар ҳинду қизлари,
 Тизилар Урганчнинг инжу қизлари...
 Султоннинг етса ҳам ёши анчага,
 Жазмонлик билдирар ҳар бир ғунчага.
 Сатанглар лабидан учар жилвали —
 Амир Алишернинг сўнгги ғазали:
 «Кўнгулнинг хонумонин берди барбод
 Ғами-ишқингки, хонумони обод,
 Мени ёд айламак нечун унутдинг
 Унутиб, нетти гоҳи айласанг ёд?
 Сенга сайд бўлгали урён бўлибман,
 Қачон юлди тириклай қушни сайёд?
 Кўнгул жинси башардин асраб охир —
 Мени девона қилди бир паризод.

Навои¹, ёр фарёдингга етмас,
Анинг фориглигин айла фарёд»!

Не хуш дебди ул ғамли дардиманд,
Ғамгинлар дилига ғам қилар пайванд
Лекин зиёфатда кўринмас шоир,
Султон буюради: «Топилсин, ҳозир!»

Ҳирот қалъасида эски кешона,
Акс-садо берар тунда паймона,
Оғир уйқуларга толгандир ҳери,¹
Гўёки чарчабди азалдан бери.
Ҳерининг энг танҳо бир гўшасида,
Боғларга элтувчи тор кўчасида
Пойтахтнинг хилватий маҳалласи бор,
Унда шинам уйнинг дарвозаси бор.
Боғчаси ям-яшил, девори сариғ,
Болохонасида доимо ёруғ.
Бу ерда қаламин юргизар шоир,
Дунёю оламни хуб кезар шоир:
Самарқанд, Исфиҳон ва Румни кезар;
Арманни, Ширвонни, Қримни кезар,
Файласуф шоирдир, ҳикматпараст у,
Улфати Афлотун, Луқмон, Арасту.
Ўзишар Низомий устози ила,
Хисрав-ла, Ҳофизи Шерозий ила,
Ипак варақларда не-не умрлар,
Ўлган қаҳрамонлар яна тирилар,
Отлаиб лашқарин бошлар Искандар,
Золим подшоҳлар қочар дарбадар,
Қувончлар мухлиси — шоирлар шоҳи...
Аммо кўп мунглидир Лайлининг оҳи,
Қафасда ўртанар вафоли қумри,
Мажнуннинг саҳрода ўтмоқда умри.
Ишқининг ҳеч қайтмас мардидир Фарҳод,
Эвоҳ, унинг ҳам насиби фарёд.
Бу ғамгин мусибат уни тиглайди,
Шоирнинг ўзи ҳам бунга йиғлайди.
Нега ранглар ичра кўпдир қаро ранг?
Нега бу дунёда келишмас оҳанг?

¹ Ҳери — Ҳиротнинг иккинчи номи.

Буни на замона ечди, на мози,
 Қўп узоқ чўзилди тақдирнинг нози,
 На Сино ҳал қилди, на Арастуси,
 Бунга жавоб берар балки келгуси.
 Навоий ўйлайди бош солиб қуйи,
 Қулоқда жаранглар иқболнинг куйи.
 Ёзаркан «Хамса»нинг энг сўлум бобин,
 Одамзод ишқининг гўзал китобин —
 Эшикда тақиллар ясавул қўли,
 Нечук фармон билан келган шоҳ қули?!
 Дарахтлар уйғонган, яшнаган кўклам,
 Қофия дурларин тизмоқда қалам...
 — «Хайр эртагача, биродар Фарҳод!
 Ё Баҳлул, буюринг эгарлансин от!»

* * *

Эҳтиром ичида адиб кутилар,
 Биринчи шоирга гуллар тутилар.
 Вазирлар кўзида совуқ ғайирлик,
 Ясама кулгилар эмас хайрлик,
 Қийимлар зардузи, руҳлар ёввойи,
 Қўп яхши билади бунин Навоий.
 Султон буюради: «Қани, эй шоир,
 Шеърнинг амири, ўқинг битта шеър!...»
 Навоий чертади бармоқларини,
 Созлайди танбурнинг қулоқларини,
 Йиғлар ва йиғлатар тор пардасини,
 Айтиб инсон дардин энг каттасини:

«Май ичингим, даҳр эли ичра кўп истаб
 топмадук,
 Аҳду паймонида бўлган устивор эй
 дўстлар!
 Ёрингиз васлин ғанимат англабон шукр
 айлангиз,
 Қим Навоий бўлди бекасликда зор,
 эй дўстлар!»

Қўп нозик илинар ғазалнинг тиғи,
 Асира дилбарлар бошлайди йиғи,
 Оҳ, яна эсига «Хамса»си тушди,
 Навоий хаёли Арманга учди.
 Ижозат сўрайди сархуш султондан,
 Шеърга май қуйган соҳибқирондан,

Ахир, уни кутар уйида мисро!
Лайлиси, Суҳайли, Искандар, Хисров,
Навоий қўлида сўнгги май жоми,
Уни чақиради Фирдавсий, Жомий...
Маҳрамлар таъзим-ла кузатар уни,
Машъаллар ёритган шоир йўлини.
Инсоннинг инсонлик шаънига доир —
Бир байтни шу пайти тўқийди шоир:
«Тут гадолиғни Навоий муғтанам,
Шоҳлар олида бош индурма кўп!»

Сен тинмай юз минглаб байтлар биткансан,
Адолат ахтариб ўтиб кетгансан,
Қўзингда гўзалдир фақат яхшилик,
Ишонгин шу кунда бўлсайдинг тирик —
Ленин нишонига бўлардинг сазо,
Олий Советга ҳам сайлардик аъзо.
Афсуски, беш аср ажратди бизни,
Лекин сўндирилмас шамол юлдузни.
Бошингда сақлардинг ақл нуқрасин,
Даҳонг ёриб ўтди асринг маррасин.
Эй ўртоқ Навоий, зўрсан, йириксан,
Сен тирик шоирсан, руҳан тириксан.
Сен ўзбек халқининг ўлмас иждони,
Миннатдор элининг соғ граждани!

Самарқанд — Тошкент.

МИСРАНИНГ ТУҒИЛИШИ

Уфқларда қизил бир оташ,
 Ботаётган оловли лола,
 Гўё бутуч олам шаробин
 Кўтарувчи гулгун пиёла.
 Кўк юзига булут сочилган
 Таралмаган чигал соч каби,
 Қуёшнинг сўнг шуъласин эмар
 Булутларнинг паришон лаби.
 Райҳонларнинг сархуш ҳидини
 Тўплаб чўкар боғларга оқшом,
 Хиромон бир шаббода билан
 Келаётир менга ҳам илҳом.
 Сойга қараб эгилган толга
 Эрка сувлар шивирлар сирни,
 Чўкиб келган кўк сояларда —
 Шоир топди хилват бир ерни.
 Қарши ёқда ойнабандли уй...
 Осма чироғ, дераза, айвон...
 Кун чекиниб моҳтоб чиқади,
 Чечаклар ҳам ярқирар алвон.
 Қалбга томиб йиғилмиш дунё,
 Зеҳнда бор кунлар мазмуни,
 Дилда Ватан севгиси бордир —
 Сўлмас бахтнинг ҳаққи — қонуни.
 Оқшом чоғи эшикни қоққан
 Азиз, гўзал, лекин ногаҳон —
 Қутилмаган меҳмонлар каби
 Хаёлимда образлар бесон.
 Ҳар бири ҳам ўсмоқ истайди,

Истар иззат, истар навозиш,
Ҳар бири ҳам норасида ёш,
Қилмок керак уни парвариш.
Уймаланган қатор ташбихлар
Қорвондир, сарбон истайди,
Шитирлаган бардан тўқилган
Қофиялар мени қистайди.
Ой сузади ўз манзилига —
Жим бўшликда олтин бир воҳа,
Мана энди қалам тебранди:
Қўнди шеър учун сарлавҳа.
Ястангандир сой орқасидан
Тоққа қараб адир-газалар,
Тоғлар баланд ва доғсиз тоғлар —
Ойни чўққи билан найзалар...
Бу гўзал юрт, ҳусндор ватан,
Бу ҳур нафас олатурган эл,
Бу чўққилар, қорли чўққилар,
Чўққилардан эсиб келган ел,
Тегмай асло тошга, қояга,
Сойда соя каби бир қайиқ,
Унда тўрт қўл эшкак тортади
Ойдин туннинг сеҳрига лойиқ.
Ишқни улар сувга сўйлайди,
Ишқни улар куйлағди балки,—
Бу ишқ, ошиқ бу эл, бу дарё,
Бу соҳиллар... бари меники...
Бу тасаввур хаёлга ҳоким,
Қалам қилар ҳукмини ижро
Бу лаҳзада чўкди дафтарга
Интизор-ла кутилган мисра.
Фикр кияр хаёл либосин,
Ўхшар суратхонага мия,
Руҳим кўчар шеърестонга
Шўх қанотли, учар, қофия.
Ватан берар шоирга ишқни,
Шўх қофия унга баҳона,
Шу Ватандан шуъла — нур олган
Мисра учун, айт-чи: баҳо на!»

Самарқанд.

КУРАШ НЕЧУН?

Зафарнинг нашъасин тотиган эрлар:
 «Сулҳ десанг, урушда енгиб чиқ»дерлар.
 Бу кураш ҳаётнинг қонуни учун,
 Бу — чорак асрнинг яқуни учун.
 Бу кураш истиқбол машъали учун,
 Лениннинг мужассам ҳайкали учун.
 Пушкиннинг достони, Толстой учун.
 Вақтинча тўхтаган холис тўй учун.
 Бу — элнинг гўдаги, чоли, гўзали,
 Навоий «Хамса»си, Бобир ғазали,
 Дуторнинг мулойим унлари учун,
 Ижоднинг муҳташам кунлари учун,
 Онанинг меҳрибон алласи учун,
 Ватаннинг нефти ҳам ғалласи учун.
 Халқдаги қўшиқлар мақоллар учун,
 Ўрмонлар, чаманлар ва толлар учун,
 Тер тўкиб қазилган каналлар учун,
 Феруза кўрфазлар, ороллар учун.
 Паранжи ташлаган аёллар учун,
 Рўёбга чиққан зўр хаёллар учун.
 Тоғлар этагининг майин еллари,
 Ўзига хўжайин меҳнат эллари,
 Болалар уйқуси, севги туйғуси,
 Арслонлар юртининг ори, номуси,
 Мунаққаш иморат ҳусни, зарҳали,
 Фарғона пахтаси, Оқтош асали,
 Улуғбек дахмаси, Хоразм нағмаси,
 Қўшиқлар, рақслар... ҳамма, ҳаммаси...
 Шу учун курашмоқ бизга фарз бўлди,

Юраклар оташин нафратга тўлди.
Кўз юммай биз топган улкан ютуқлар,
Эртанги кунларга жўра уфқлар
Кузғунлар, илонлар учун бўлмас ем,
Лочинга калхатлар бўлолурми тенг?
Ҳаётни севганлар ўлимдан қўрқмас,
Муқаддас бурч бўлди душмандан қасос.
Эртанинг иқболи кечадан базўр,
Бу кундан кеча-мас, эрта туғилур,
Булут сўндиролмас ёруғ кундузни,
Шаппарак тўсолмас олтин юлдузни.
Эй ватан, эй дунё, эй инсон, қардош,
Халқлар эрки учун берамиз бардош.
Шу учун, шу учун муқаддас кураш,
Уғри пачоқлангач, дермиз: «Бас кураш!»
Зафарнинг нашъасин тотиган эрлар:
«Эрк десанг, урушда енгиб чиқ» дерлар!

Тошкент,

БИЗНИНГ МОСКВА

Москва, Москва, гўзал Москва,
Сени юрагим дер шаҳар, қир, ува,
Сени юрагим дер жаҳоннинг бахти,
Сен юртнинг калласи, юртнинг пойтахти.
Кремль соати — ҳаёт ўлчови,
У буюк соатсоз зафар гарови.
Бахшилар қиссасин, чоллар ҳассасин,
Кўп омий қишлоқлар савод — имзосин,
Қиличлар дамани, тупроқ намани,
Шоирлар қофия ва қаламини,
Ўзбеклар унутган ўз номларини,
Рассомлар бўёқни, илҳомларини,
Эзилган элатлар бахтли кунларни,
Бастакор хушовоз, сўлим унларни,
Учувчи — қанотни, кема қулочни,
Гўзаллар қошини, у зўлфу сочни,
Фақат сендан олди азиз Москва,
Сени ёлғиз қўймоқ бугун нораво.
Сендадир Ватаннинг мағзи-мияси,
Донишманд Кремль — бахтлар эгаси.
Лениннинг муқаддас мақбари бордир,
Лениндан оламнинг хабари бордир.
Сенда ўқигандим умр китобини,
Англадим ҳаётнинг сарҳисобини.
Букун уфқларда яшин чақмоқда.
Қизил дарвозангни ўғри қоқмоқда.
Сенинг дезорингда ҳар қачон, ҳар гал
Қутурган душманлар топдилар ажал.
Москва эшиги душманларга берк,

Элларга у совға қилган бўлса эрк —
Эрклар бағишловчи тутқун бўлурму?
Шарқда тонг ўрнига ҳеч тун бўлурму?
Яшайди Москва, адолат шаҳри,
Ноҳақни енгади ҳақларнинг қаҳри.

Тошкент.

БЕРЛИНДА СУД БУЛГУСИ!

Кўзларим ўнгида жонланар альбон
Катта зал: деворда бир сурат — Тельман,
У — тарих ҳаками, боқмоқда жиддий,
Курсида қотиллар палид, ашадди!
Судьялар олдида мункайган ўғри
Ва яна бир гуруҳ оғзи қон бўри.
Тимсоҳдай билмасди нимади: аянч,
Кўзлари сичқоннинг кўзидай жиркач,
Горилл маймунидай бир нусха — мурдор,
Шаллақи зоғ каби беҳаё, беор.
Уч минг йил кечикиб келган одамхўр
Бошин индиради боқса прокурсор.
Милионлар қони бор айбномада,
Санашга сиёҳлар етмас хомада:
Хушбўй беҳизорлар бўлмиш вайрона,
Санъат музейлари бойқушга хона.
Бўстоннинг барглари соврулган қулга,
Гўрларда кезади ғамли кўланка.
Бахтсиз Европада ёниқ ўрмонлар,
Енғинда соврулган донлар-хўрмонлар,
Боласиз оналар, куёвсиз қизлар,
Зўрланган, бичилган мазлум бахтсизлар,
Бомбалар тирнаган шикаст майдонлар,
Қалладан қуббалар, бўғиқ зиндонлар,
Элларни бўғувчи заҳарли еллар,
Елларда бўғилган улуслар-эллар,
Хароб шаҳарларнинг фиғони-оҳи...
Буларни қилибди номардлар шоҳи.
Умрида билганми нимадир севги?

Унинг онаси ҳам бўлмаган балки!
Бу жаллод айтганми «она» лафзини?
Олганми шеърдан лаззат ҳиссини?
Қувончлар берганми унга шалола?
Кўзин силаганми қирмизи лола?
Хаёл кўзгаганми унда ойдин кеч?
Эшитганмиди у Бетховенни ҳеч?
Бировни қардош деб ундаганмикан?
Бир кун меҳнат ила нон еганмикан?
Йўқ асло! Булардан беҳабар чаён,
Унда инсон ҳисси бўлмабди аён.
Уч минг йил кечикиб келган одамхўр,
У ҳалок бўлажак бенишон, бегўр.
Албатта, Берлинда суд бўлғусидир,
Тарихнинг ҳукми ҳам ўқилғусидир.
Ҳукм қатъий бўлур, шикояти йўқ:
Дарранда кўксига кифоя бир ўқ.

Тошкент.

КАПИТАН ГАСТЕЛЛО

Умрлар бўладики,
Тиригида ўликдир;
Улимлар бўладики,
Улган одам тирикдир.
Тарихчи ёзар экан —
Улуғлар айёмини,
Капитан Гастеллонинг
Унутмайди номини.
Уша кун Гастеллонинг
Кўп қирди самолёти,
Ёвга тобут бўлганди
Осмоннинг булути.
Шер юракли бу лочин
Қоқиб қанот қулочин,
Қузғунлардан асради
Элнинг хотин-халажин.
Калхатларнинг бағрига
Қизил ўқлар ёғдирди,
Безбет босқинчиларнинг
Кўзида хавф туғдирди.
Бир мунчаси қочдилар
Баланд демай, паст демай,
Гастелло зарба урар
Қирмагунча бас демай.
Лекин ҳужум чоғида
Оловланди самолёт,
Гастеллони ўради
Қуювчан қирмизи ўт.
Оловлар ялар эди

Хатто қошу-кипригин,
Қўнмоқни истамас-ди
Пастга, ерга у лекин...
Чунки ерни изларкан
Унинг қизгин нигоҳи,
Кўринади бир қатор
Душманнинг қароргоҳи,
Мард фаҳмила туғилди
Яшинвори бир қарор;
Ғанимга асир тушмак
Ботир учун не ярар?
Ўлмакликнинг ўзи ҳам
Зарба бўлсин душманга,
Енаётган қушини
Шўнғитди ёв томонга,
Яна бир он, бир зарба:
Қозонларга тўқинди,
Бу тўқиниш зарбидан
Портлаб кетди ёқилғи.
Енаётган машина
Бензинларга дуч бўлди,
Ловиллаган даҳшатдан
Машиналар пуч бўлди.
Ҳалок бўлди Гастелло
Жангда марди мардона,
Ҳалокининг ўзи ҳам
Зафарларга тарона.

Умрлар бўладики,
Тиригида ўликдир,
Ўлимлар бўладики,
Ўлган одам тирикдир...
Мен яшамоқ истайман
Бир асрча муттасил,
Аммо ўлсам розиман
Гастеллодай мард, асил.

Тошкент.

ҚОНДОШЛИК

(Баллада)

«Турли халқлардан бўлган
минглаб совет ватанпарварлари —
донорлари ўзларининг қонларини
фронтдаги ярадорларга юбормоқда-
лар».

Газеталардан

Дейдиларки, қадим замонда,
Кунчиқарда, қибла томонда —
Етти ботир оғайни бўлган,
Ҳаммаси зўр, ҳаммаси улкан.
Қўлларида тиғи-парронлар,
Найза ўтмас совут-қалқонлар,
Дубулғалар ялт этар порлоқ,
Шамшир ёрмас зиреҳли қалпоқ,
Сўзлашда ҳам кесатар экан;
Ва буларни кузатар экан —
Қонли жангга етти ёр — гўзал,
Бир-биридан ҳуснда афзал.
Кузатишининг бор экан сир:
Яраланса ботирнинг бири —
Қонсизланиш андишасидан
Қутулай деб, қон шишасидан —
Ярасига қуйса уч қатра
Енголмасмиш ўлимлар сира.
Ёр армуғон берган-кан уни,
Бунда экан қизнинг ўз хуни.

Бу айёмдан олиб нишона,
Эсга тушди эски афсона...
Жабҳаларда кўкрак керган эр:
— Дилимда бор халқлар қони, — дер.
Бутун бўлса халқларнинг қалби —
Беш бурчакли бир юлдуз каби:
Етти эмас, етмиш ҳам эмас,

Балки бир юз етмиш десам бас,
Бир юз етмиш миллат — қабила
Астойдил муҳаббат била
Қонни берса миллион алпларга,
Қонин қуйса ботир қалбларга,
Шундай юрак эрликка тўла,
Шундай юрак енгилмас асло.
Шундай юрак бўлса ҳам чок-чок,
Унинг қони ёвни енгажак,
Бўгажакдир аблаҳни шу куч,
Қондан ўсиб чиққан қизил ўч.
Элнинг эри, аёли, чоли
Фронт қалбин тетик қилғали
Юрак қонин юбормоқдалар,
Ёв сафларин ўпирмоқдалар.
СССРнинг халқлари қондош —
Бир тепувчи юракдош, қардош —
Рус қалбида гуржи қони бор,
Ўзбек қони озарда қайнар,
Украиннинг ботир дилида
Арман қони бермоқда далда;
Белоруснинг қалбига мудом
Оқар туркман қони шу айём;
Ҳар тожикка жон берган хунда
Татар қони жўшар шу кунда;
Эстонликнинг томири ичра
Менинг ҳам бор қоним кўп зарра.
СССР бир улуғвор юрак,
Бу — дунёнинг зўр куррасидак.
Биз ҳамюрак, биз томирдошмиз,
Ҳамғоямиз, биз фикрдошмиз.
Қон-юраклар ҳамжиҳат, бардам.
Бу юрак-ла енгармиз ҳар дам,
Токи башар эркин дил билан,
Бир мазмунли турли тил билан
Тўккач ёвнинг сассиқ хунини
Қутласинлар ҳурлик кунини.

Тошкент.

ЛЕНИНГРАДДАН ШАББОДА

Кўп олис йўллардан йўлчилар келди,
 Ошно эллардан элчилар келди,
 Темир ҳасса олган сайёҳлар келди,
 Улуғ синовларга гувоҳлар келди,
 Сиқдик мардлар қўлин сиққан қўлларни,
 Таниш ел келдики, ялаб чўлларни,
 Қучиб тоғлар бошин, силаб кўлларни,
 Наҳрни супуриб, ўпиб йўлларни,
 Атирлар келтирди дўстлар боғидан,
 Сатрлар келтирди шеър варағидан.
 Яйрайсан олганда дўстлардан дарак,
 Севинар соғинган севгучи юрак.
 Ошно бўйларга тўлибди шамол,
 Уни тўсолмади фронтлар, қамал,
 Учган самолётдан тезроқ елди у,
 Телеграф хатидан тезроқ келди у.
 Танидик Шимолнинг шаббодасини,
 Нафасда жам қилиб иродасини,
 Қанотга олибдир чақиримларни,
 Писанд ҳам қилмабдир оширимларни:
 Ана ўша шамол, ўзидир-ўзи,
 Мавжида ҳали бор ошнолик изи.
 Бир чоғлар мен билан ҳазиллашганди,
 Қулоғим қитиқлаб визиллашганди.
 Кезардим шаҳарда хели бепарво,
 Менга бир ўйинни кўрди у раво,
 Яйратган бўлса ҳам ўпкамни бир дам,
 Олиб қочган эди шапкамни бирдан.
 Яна бир оқшомди, бир кошонада,

Лениннинг шаҳрида, меҳмонхонада,
 Мени чулғаган-ди азалий илҳом,
 Истардим — ёзайин ёримга салом...
 Қофия излардим... Оҳ, шу аснода —
 Кирди деразадан шўх бир шаббода,
 Тинмай қориштирди қоғозларимни,
 Қофия, ташбиҳлар, мажозларимни,
 Берухсат кирди-ю, берухсат кетди,
 Энг сўлим мисрани ўғирлаб элтди,
 Чала қолса ҳамки бошланган ғазал,
 Шамол дўстим эди абад то азал.
 (Дўстлар ўртасида шўхлик ҳам ширин,
 Шўхликсиз дўстликнинг билмадим сирин!)
 Гўзал Ленинград, эй Ленин шаҳри,
 Сайёҳлар уфқисан, йўлларнинг баҳри.
 Елингни, элингни ва селинг севдим,
 Азамат, шу ҳарбий шинелинг севдим!
 Невага сарчашма кўлингни севдим,
 У тўғри ва пўлат йўлингни севдим.
 Душман ўраса ҳам қалъангни,— эвоҳ,—
 Қайтмас ўзанидан романтик Нева.
 Хусусан шаббоданг, қадим оғайним,
 Чарчаган бўлса-ю, ахтарса кўним
 Сийнамни очаман, кўкракка кел, деб,
 Дилимга қуйилгин, эй салқин ел, деб!..
 Оборган мисрани келтирмоқдасан,
 Шимолни жанубга етकिрмоқдасан.
 Сен Ленин шаҳрининг ўлмас нафаси,
 Сенда бор улуғвор айёмлар саси.
 Сенда бор ботирлар шаҳрининг бўйи,
 Йиқилмас қалъанинг музаффар куйи.

У шаҳар турибди бир қалъа каби,
 Дарранда душманлар сержаҳл, асабий —
 Кучанар деворни синдирай дея,
 Руснинг деразасин сундирай дея,
 Аммо ёв киролмас берк дарвозага,
 Қоронғу чўкмайди нур — деразага.
 Гўрларга даф бўлсин айтмаган «меҳмон»,
 Кетмаса кеткизар мард дарвозабон!
 Чунки Ленинград элининг ўзидир.
 Ватаннинг қироғой, тетик кўзидир.

Бу кўзнинг олдида узоқ юлдузлар,
Уфқлар, сарҳадлар, эллар, денгизлар...
Уша кўзи ила у деразадан,
Ғарбни кузатади ҳушёр Ватан.
Юртнинг шаҳарлари бўлса бир карвон,
Ленинград уларга янглишмас сарбон.
У шаҳар турибди бир қоя каби,
Чилпора бўлмоқда ёвнинг матлаби, !
Ғарчи ёв макҳордир, беҳаё, ўжар,
Шимол пойтахти ҳам ташлади бир жар:
— «Зафарда юғрилмиш зувалам, аслим,
Лениннинг шаҳари бўлмайди таслим!»
Дунёни титрэтган дадил нидоси,
Мард генералларнинг марш қўмондаси,
Ёвга ўт туфлаган тўплар нэгъраси,
Мерган милтиғининг тез-қисқа саси,
Учар айғирларнинг жангда кишнаши,
Тикка кўтарилиб сўлуқ чайнаши,
Пўлат лочинларнинг булутда сайри,
Онанинг йигитга дуойи-хайри,
Эрини кузатган гўзал лабидан,
Упишга улгурмай «чўпп» этиб учган —
Бўса ҳам... Ҳаммаси, ҳаммаси шу дам,
Соврилиб келибдир шамол-ла баҳам.
Кўп олис йўллардан йўлчилар келди,
Ошно эллардан элчилар келди.
Темир ҳасса олган сайёҳлар келди,
Улуғ синовларга гувоҳлар келди,
Сиқдик мардлар қўлин сиққан қўлларни,
Таниш ел келдики, ялаб чўлларни,
Наҳрни супуриб, ўпиб йўлларни,
Атирлар келтирди дўстлар боғидан,
Бир дoston етқизди фронт ёғидан.
Сен ҳам эшитиб ол шимол қалъаси,
Нима дер ўзбекнинг чоли, боласи,
Босиб жанг садосин ва ғулғулани,
Сен-ла жўр айтамыз биз ашулани;
Жанубдан эсувчи ҳар шаббодага,
Сен учун юклаймиз битта сўз: «ака!»

Тошкент.

Ч О Р А К А С Р

Бўлса эди иккита умрим,
Бўлса эди юрагим икки,
Ҳаётларни, қалбларни билки —
Аямасдим сендан эй қумрим!
Мен қумрининг «ҳу-ҳу» ларига,
Водийларнинг оҳуларига,
Дорбозларнинг «ёҳу!»ларига,
Созу-наво доҳиларига —
Шайдо эдим балки азалий,
Фузулийнинг ўлмас ғазали,
(Ишқ гулидан сўрган асали)
Тилнинг эди зарбулмасали.
Ширин эди яшамоқ чунки —
Лаҳза-лаҳза қуйилиб айём,
Ой ҳафтани, ҳафта ҳар кунги
Соатларни ундарди мудом.
Қўшиқлар кўп нозанин, янги,
Шундай жўшқин, шунча жарангки,
Қойил эди сайроқ булбуллар,
Қад кўтариб эрк топган қуллар —
Туғни олди, қип-қизил ранги.
Йиллар ичра сўлим, инжу йил.
Минг тўққиз юз ўн еттинчи йил —
Бошланганди янги бир даврон
Янги тарих бошланғичи у,
Календарнинг ҳур, тўнғичи у,
Қучоқлашиб кўришди ёрон,
Ҳаёт бўлди ширин ва лазиз,
Илк муҳаббат сингари азиз.

Учиб кетди йиллар карвони,
 Дашт боғ бўлди, қизчалар она,
 Париллади эл чароғони,
 Гидамлар-ла безалди хона.
 У йил эди Ильичдан туҳфа.
 Бахт ва эрка олтин сарлавҳа.
 Менинг ҳаёт дафтаримга ҳам
 Сарномадир у йил муаззам.
 Бирга ёздик умр китобин,
 Чорак аср варақма-варақ,
 Зар косада дўстлик шаробин
 Ичар эдик ҳар йил мунтазам,
 Бахт соҳиби бўлолдик алҳақ,
 Ватан бўлди чин боғи-эрам...
 Юрт — дарсхона, Партия — устоз,
 Халқлар — шогирд, ўқир эдик соз.
 Севиб-силаб чорак асрни,
 Қуриб олдик олий қасрни...
 Ҳеч кўчарми бадандан диллар?
 Ё ўчарми умрдан йиллар?!
 Чорак аср қарайди бизга,
 Минг йилликлар қадар серсавлат,
 Кўр шапалак порлоқ юлдузга
 Қанот кериб солмоқчи зулмат.
 Чорак аср давом истайди,
 У бўлмоқчи бутун ва серсон
 Унинг амри жангга қистайди,
 Унинг ўғли бўлмайди сарсон...
 Чорак аср бизга қарайди
 Бир онадай ҳақли талабкор,
 Ғарбдан келган босқинчи дайди —
 Тўқибди бир ҳулёки, бекор...
 Коинотда тўхтарми замон?
 Синса ҳамки соатда шиша,
 Вақт учундир юрмоқлик пеша —
 Куррамизнинг меҳварисимон.
 Соатсиз ҳам минутлар, йиллар —
 Уз кезини босар муқаррар.
 Вақт ҳеч қачон тўхтамас, турмас!
 Замон юрар, ортар ҳар нафас!
 Чорак аср бизга қарайди,
 Чунки уни кутар асрлар,

Уни кутар башарнинг ҳайти,
Забаржад арк, мармар қасрлар.
Диллардадир соаг миласи,
Йўқ, тўхтамас бахтнинг ялласи,
Яқин кунда зафар палласи
Очар бағрин янги қўшиқлар,
Ғазалларни айтур ошиқлар!..
Бўлса эди иккита умрим,
Бўлса эди юрагим икки —
Ҳаётларни, қалбларни билки,
Аямасдим сендан эй қумрим!
Ҳозир эмас... У кун яқиндир,
Ҳозир ишқим — нафрат, чақиндир.
Сен шошилма!.. Менинг нафратим
Ишқимнинг бир соясидирки,
Ва балки бир поясидирки,
Хоҳламайди — қолгайсан етим,
Хоҳламайди — бўлгайсан чўри,
Ёки сени қолгай пес бўри,
Севгимизнинг ўйноқи куйин —
Айтишармиз зафардан кейин.

Тошкент.

ФАРҲОДГА ХАТ

Салом Фарҳод, ошиқларнинг сийначок пири,
Ноланг ўти диллар ёқди азалдан бери,
«Севги» сўзин тўқиб берган тилчи ўзингсан,
Мушибатнинг диёридан элчи ўзингсан,
Пешталқин¹ бир ҳофиз эдинг севги боғида,
Дарвишларинг «ёндим дилбар!» деган чоғида.
Модомики йиллар қўймас олдингга борай,
Асрларни тескарилаб нома юборай.
Утганмисан бу дунёдан, ё бу афсона,
Ёки номинг армонларга бўлмиш баҳона?
Бахши сени куйлаб берди соз пардасида —
Йиғлар экан тутқун Ширин ўз ўрдасида.
Алишерни танирмидинг, яратиб дoston,
Борлигингга ишонтирди бизларни ростдан.
Қофиясиз узилганди севги мисраи,
Ёш умрингни нобуд этди замон хисрави.
Бўлса ҳамки елкаларинг эрга муносиб,
Тоқ кишига тоғ кўтармоқ бўлмайди насиб...
Авлодларинг тоғни толқон қилолди бугун,
Эл зеҳни-ла ечилади ҳар қандай тугун.
Хафа бўлма, энди сенинг афсонанг тамом,
Бу шаҳарга Фарҳодобод бўлғусидир ном.
Сенинг тоғинг Ширинсойга сувлар қуяди,
Юртинг нурга чулғанади, сингиб тўяди.
Сайхун билан беллашганда бўғиб белидан,
Куч ва қудрат олғусимиз унинг селидан.
Ўтти сувга, сувни ўтга душман дебдилар,

¹ Пешталқин — қўшиқни бошлаб берувчи.

Энди қара: иккаласи ҳамкор — биродар.
Сувдан ўтлиқ куч туғилар симларда кезиб,
Ўт қудрати дастгоҳларни туртиб юргизиб,
Ўт қудрати ёв бошига олов сочгуси.
Сув қудрати ёв тўғонин ёриб очгуси!
Қаердасан, қўзғалиб кел, қадимги Фарҳод,
Бахт йўлини тўсувчилар бўлмақда барбод.
Ана шунда Ширин сойи, Ширин дашти бор,
Баҳор чоғи бу ерларнинг бўлак гашти бор.
У азалий маъшуқангни — Ширинни топгин,
Улуғ меҳнат қўшинида ўрнингни топгин!
Бахт ва эркнинг овчилари биз камарбаста,
Кел, қўяйлик Ширин қабри узра гулдаста!

Беговод,

ҚУЕШ ҚИЗИ ЗЕБОХОН¹

I -

БИР ОЗ ТАРИХ...

Шарқ қуёши нурларини эмиб олган — биз.
Юз-юз йиллаб қўзғалганмиз, чўри бўлганмиз.
Лайлоларнинг, Ширинларнинг оҳу-ноласи,
Қизил қонга лим тўлганди жон пиёласи,
Босар экан ўлкамизни араб, мўғуллар,
Қалқон-қилич кўтарганда шонли ўғиллар,
Самарқанднинг, Хоразмнинг келин-қизлари
Сипоҳларга сув ташиди қалъада бари.
Самарқанднинг гули эди Шоди-Мулк хоним,
Кўп қийнади, жафо берди у гулга ғаним,
Ўз ёрининг ўлимига чидашдан кўра
Кўкрагига ханжар суқди гўзал асира.
Ҳиндистонда андижонлик ўзбекнинг қизи,
Шеърятнинг паризоди, баланд юлдузи
Эрки қумсаб ташна бўлган у Зебинисо
Эрксизликнинг дардларини туйди айниқса:
«Ҳар матоиро харидорист дар бозор-дахр,
Пир шуд Зебинисо ўро харидори нашуд!»
Ўз элидан, ўз тилидан маҳрум қолган қиз,
Ўртанаркан фарёдида сўйларди бир сўз:
«Ҳар матога мижоз бордир бу дунё бозорида,
Қариб кетди Зебинисо тополмай бир харидор!»
Фарғонанинг хушбўй гули, Қўқон булбули,
Ўзи гарчи бир малика, умри оғули,

¹ Зебохон Ғаниева — Улуғ Ватан уруши йилларида, Москвада Давлат театр санъати институтида ўқиётган вақтида кўнгилли равишда фронтга бориб, бир қанча фашистларни ўлдирган машҳур мерган қиз.

Илҳомни ҳам ҳайрон қўйган буюк шоира,
Эси, исми, ҳусни — бари ноёб — Нодира,
Ўз шаҳрини босқинчидан сақларкан эвоҳ,
Уни сўйди бухороли Амир Насруллоҳ.

Аччиғ бўлса ҳам яқун,
Лекин келди бошқа кун,
Ўтмишнинг дарду — ранжи,
Тутқунлик ва паранжи,
Қоронғи тун — жаҳолат,
Қиз сотишлик — разолат,
Аста — секин бўлди пуч,
Аёл бўлди улуг куч.

Аммо душман яна босди бизнинг элларни,
Эгмакчидир қад кўтарган озод белларни,

Йўқ, йўқ, эркин эл қизи,
Бўлмас фашист канизи,
Шоди — Мулкнинг асабин,
Нодиранинг ғазабин,
Зебинисо санъатин,
Қийналганлар заҳматин —
Эслайди ўзбек қизи,
Жангга боради ўзи...
Шундай бир қиз — паҳлавон
Ғаниева Зебохон
Қўчқорларнинг¹ синглиси,
Нуроний қуёш қизи.

II

ЗЕБОХОН

(Қаҳрамон қиз тилидан)

Қизча эдим кўп содда,
Ғам-ғуссадан озода.
Санъатимни севардим,
Меҳнатимни севардим,
Ўзбекистон аталган,
Жаннатимни севардим,
Босиб ўтсам пашшани,

¹ Қўчқор Турдиев — Улуг Ватан урушида ўзбеклардан биринчи бўлиб Совет Иттифоқи қаҳрамони деган унвонни олган жаңгчи

Ачинардим ўшани,
Сшиқ эдим санъатга,
Шеърларга, саҳнага.

Лекин бизнинг шеъримизнинг шўх қофиясин,
Саҳнамизнинг чироғларин, атлас пардасин,
Ўғирлай деб ҳсан қўшни айлади ҳужум,
Ошимизга заҳар қўшмоқ истади у шум.

Бўлмаса мен чидайми?
Четдан қараб кутайми?
Дўстларимга, акамга,
Шу жонажон ўлкамга,
Қачон берай қарзимни?
Ва бажарай фарзимни?!

Милтиқ олдим мен ҳам қўлга бошқалар каби,
Тетикликни кўзга берди дилнинг ғазаби,
Хайр энди дарсхоналар, репетициялар,
Сизлар ила кўришкали бўлак кун келар.

Қўлга олдим автомат,
Босқинчилар шунга мот:
— Бу қандай қиз, бу мерган,
Бизларни қўймай терган,
Ўрмонларнинг ёнида,
Боғлар хиёбонида,
Адирларнинг қирида,
Азиз ватан ерида,
Ёвни отиб тераман,
Юксак норма бераман.

Ватанимнинг душманларга айтар сўзиман,
Отар қўли, ҳеч янглишмас мерган кўзиман,
Чунки қуёш қизиман!

Қуёшларнинг оташини ўймалаб олдим,
Бу ўтлардан ўқ ясадим, милтиққа солдим,
Ҳар ўқ душман кўкрагига ажалнинг тиғи,
Совет қизи аччиғланса, шудир аччиғи.
Энди улар ўз уйлари кўрмас абадий,
Улик фрицларнинг ортар қонли рўйхати.

Рўйхатим давом этар,
Кўпайиб ошиб кетар,
Мен қасоснинг ўзиман,
Чунки қуёш қизиман.

Ҳеч тўхтамай қилаётир рўйхатим давом,
Эй она юрт Ўзбекистон, ол мендан салом!

Берган сутинг оқлайман,
Шарафингни сақлайман.
Бу ерларда сенинг элчинг, сенинг ўзингман,
Чунки сенинг қизингман!

Тошкент.

И К К И Ш Е Ъ Р

I

Б У С А

Ширин бўлса бўсалар,
Бахтдан сўйлар қиссалар,
Сени ўпган лабларда
Қолмас ғаму ғуссалар.

Бешотарнинг қайишин
Ошираман елкамдан,
Зўр ватан ишқи ила
Кетдим туққан ўлкамдан.

Хайр гўзал жононим,
Севимли хиромоним,
Биз сен билан севишдик
Барқарордир паймоним!

Дилимда бор икки ишқ:
Улуғ Ватан ила сан,
Сенга жоним фидодир,
Агар бўни тиласанг,

Аmmo биздан ҳимматни
Талаб қилса шу ватан,
Сен ҳам, мен ҳам қурбонмиз,
Ўзинг яхши биласан.

Бир тўйсам гул хатингдан,
Зебо ҳусну қаддингдан,
Омон қайтиб кучоқлай
Нозанин қоматингдан.

Ёвни енгмоқ бизга фарз,
Аmmo сенга бордир арз:
Биз келамиз, унутма,
Сен бўсадан менга қарз!

II

О Т А

Тўрт ўғилни толеим
Менга ато айлади,
Тўрт ўғил — мас, тўрт шерга
Мени ота айлади.

Чалинган жанг карнайи
Ўғиллар деди: «Лаббай!»,
Тўрттаси ҳам «хўп!» деди,
Гўё худди бир лабдай.

Тўнғичи бўлди сержант,
Ўрганчаси лейтенант,
Иккиси аскар бўлиб,
Ҳаммалари ичди онт,

Фронтларда тўрт ўғил,
Қувди душманни нуқул,
Лекин энди эшитдим —
Бир келиним қолмиш тул:

Тўнғич ўғлим ҳужумда,
Қалъа босиб бир зумда,
Бош қўйибди мардона
Еш порлади кўзимда,

Табаррукдир юрт ва ер,
Ҳалок бўлди шу деб эр,
Мен чол, лекин арслонлар
Кекса бўлса ҳамки шер.

Талаб қилса шу ватан
Ҳаммамиз бир жону тан.
Оиламда жанговар
Кам бўлмайди тўрттадан.

Мени ҳам сиз бир аскар
Қилинг ўртоқ комиссар,
Босмачини қирган қўл
Хом бўлмайди муқаррар.

Набирамга топширдим
Тезроқ ўсиб бўл ўсмир,
Керак бўлса ўрнимни
Эгаллагин бир умр.

Чол бўлсам-да ёшим-ку
Ошган эмас Рустамдан,
Чоллар аҳди рост бўлур,
Ҳеч қайтмайман қасамдан.

Тошкент.

1943

ЕТТИ ЮЗ УТТИЗ КУН¹

Балки дерсан: сочларингда нега оқ тола?
Нега кумуш қаҳқаҳалар занжири узуқ?
Қани эски ғазалинга эш бўлган лола?
Қошларинг ҳам чимирилган, лабларинг қисик?
Балки дерсан.. Йўқ буни сен сўрамайсан ҳам,
Ўз қоп-қора кипригингда паришон соя,
Шўх бўсалар манзилига қўнмишдир алам,
Кўз термулган уфқларга билониҳоя.
Синоқларнинг қайноғида яшадик бутун,
Синоқчимиз етти юзу яна ўттиз кун.
Кўкрак кердик тўфонларга сен билан бирга,
Бирпас тингла: ўша кунни солай хотирга:
Сутдай оппоқ нурланарди шарқнинг сахари,
Яшил кўлга шўнғигандай Тошкент шахари,
Чаҳ-чаҳ уриб сайрар эди беҳабар булбул,
Анҳорларда шалолалар солибди ғулғул,
Трамвайлар паркларидан чиққанди энди,
Шаббодалар ёзга таслим бўлиб тинганди,
Пойтахт аҳли боғларига чиққанди кеча,
Ҳар кўнгилда бу оқшомга бир умид — режа...
Қоровуллар қайтар эди кечки навбатдан,
Чол ҳаллослар олчаларга тўлган саватдан,
Кун қизимай воҳаларга етмоқ армони
Шошиларди Қизилқумда туя карвони.
Станцияга яқинларди полвон паровоз,

¹ Улуғ Ватан урушининг икки йиллиги муносабати билан ёзилган.

Йўлчиларни кутар эди боғлар — меҳмондўст.
Жануб ёқнинг у лимонзор соҳилларига —
Йўл олганди ёзги ватан гул элларига,
Сафарчилар тахлаб эди ўз юкларини,
Қизлар тақиб тўй белгиси — узукларини,
Наҳор бўлмай ўз ғазалин битирай дея
Излар эди хаёл ичра шоир қофия.
Сен билан ҳам ўз ваъдамиз бор эди у кеч,
Бир соат сўнг не бўлури уйлабамиз ҳеч...
Йўқ, ўша кун роҳат қилмоқ бўлмади насиб,
Номард душман ногоҳ босди аҳдини бузиб...
Халқлар бахтин ўйлаб турган буюк Кремль
Кўшинларга штаб бўлди, фронтларга дил...
Шарққа томон чекинарди буюк Россия,
Чанг йўллarga чўкиб қолди кўланка — сиёҳ,
Кунчиқарга, кунчиқарга юртлар шошилар,
Хатто учар кунчиқарга кечиккан қушлар...
Шарққа томон чекинарди буюк Россия,
Йўллариди қолдирмайин на сув, на гиёҳ,
Шарққа томон, лекин юзин ғарбга ўгирган,
Ва қуёшга белин тиркар паҳлавон, улкан.
Биз билардик арслонларда бор шундай қонун,
Чекинмоқлик керак бўлур ҳатламоқ учун,
Оға-ини бирга бўлдиқ жангу-жадалда,
Дўст юраклар ҳамвазн тепса жангчига далда;
Биз билардик тўхтамоққа бир марра бордур,
Шер сакрашин имо қилар бир наъра бордур...
Энди ҳужум бошлаганди буюк Россия,
Энди фашизм маддоҳлари ёзди марсия...
ЕТТИ ЮЗУ ЎТТИЗ КУНИ УЗИБ УМРДАН
Биз қалъалар ясадикки, ғишти темирдан,
Биз ҳужумлар яратдикки, оташин қуюн,
Зеру забар қилғусидир ўғрининг уйин.
Ғарбга томон қочар эди қашқир галаси,
Рост юрарди Кремлнинг соат миласи.
Ажинларни чимиртириб, сипоҳ, бешафқат,
Буюк тўйни, ғалабани ўйладик фақат...
Эсингдами?.. Қасам ичдик сен билан бирга,
Фақат ғаним хароб бўлгач, кўмилгач гўрга,
Камарларни ечармиз деб... Ваъдамиз бутун,
Бўш ўтмади еттиюзу яна ўттиз кун.
Сен демассан: сочларингда нега оқ тола,

Нега кумуш қаҳқаҳалар занжири узук?
Қани эски ғазалинга эш бўлган лола?
Қошларинг ҳам чимирилган, лабларинг қисиқ!..
Сен демассан... Чунки, қондан унади лола,
Чунки, қорлар бўронида оқармиш сочлар,
Чунки, янги ғалабалар бизга ҳавола,
Улар мангу бир ёшликка бизни йўлбошлар.
Ҳали қонли лаҳзалар бор, кунлар, ҳафталар,
Синоқлардан ўтган ватан бу майдонлардан —
Ғалабанинг байроғила имтиҳонлардан
Аъло ўтиб бажо келур буюк ваъдалар.

Тошкент.

ЙҮҚ, МЕН ҮЛГАН ЭМАСМАН!

(Фронтдан овоз)

Фақат олий ниятлар яшамоққа сазовор,
Фақат олижаноблар коинотда баҳри бор,
Фақат нурнинг ҳаққи бор фазоларни қучишга,
Фақат қизил лочинлар булут узра учишга,
Фақат севги яшайди, фақат нафрат яшайди,
Евга қарши ҳақ нафрат, ҳақли ишққа ўхшайди.
Ўлмасликка ўлим йўқ, ном номусга эгадир.
Сендан узоқ юрганни ўлди дейиш негадир?!
Ўлим нима: хотирдан кўтарилиш эмасми?
Ўлган киши хотирот дафтаридан ўчмасми?
Йўқ, мен ўлган эмасман! Йўқ, мен ўлган эмасман!
Яшил баргман, қишлардан чўчиб сўлган эмасман.
Балки, мени сўрарлар кўни-кўшни, колхозлар,
Йўлларимга тикилган шахло, бахмал у кўзлар,
Мен уларга дейманки, бекор эмас бу сўзлар,
Қаҳрамонлар яшайди яшаганча колхозлар!
Балки, мени сўрарлар балиқчилар соҳилда,
Мен уларга дейманки: ўлим йўқдир мард дилда!
Балки, мени сўрарлар эгат очган деҳқонлар,
Мен уларга дейманки: сизга шира бу қонлар!
Балки, мени сўрарлар шоирлар ҳалқасида,
Дерман: ана қофия, тезроқ ёзинг қасида!..
Ўлмасликка ўлим йўқ, ном номусга эгадир.
Шараф буюк кошона, шуҳрат — унга бекадир.
Балки таним ўлгандир, сўнган эмас овозим,
Шунқорманки, тўхтамас бир бошлаган парвозим.
Баҳор чоғи қирларда жилваланган лолалар,
Шу покиза қонимдан ўсиб бўёқ олалар.
Ёв кўксига қадалган ҳар ўқда ғазабим бор,
Ғалабанинг қалбида ҳимматимдир барқарро.
Тракторнинг зўрида сақлангандир нафасим.

Шамширларнинг дамлари тирноғимдан ҳаммаси,
Пулемётнинг лентаси тишларимдан куч олган.
Мен ўлганман. Дўстларим мен учун кўп ўч олган...
Мен ўлсам ҳам қонимда ғарқ бўлғуси ғанимлар,
Аммо шу қон бергуси элга ҳосил-унумлар.
Мен ўлсам ҳам қўймайман жаллодларнинг бўғзини.
Қотиб қолган қўлларим бўғар ёвнинг ўзини,
Мен ўлганда ўгириб юзимни Шарқ томонга —
Сўнг нафасни ўптиму йўлладим ўз онамга,
Аммо ўлим олдида бир қайрилдим ғарб сари
Ва юбордим ўқимни... Аскарнинг сўнг асари.
Ул ўқ ҳали жаранглар... Наъралар... Акси-садо...
Ўқ учмоқда беҳаял самовотда, кўк аро.
Ўқнинг акси-садоси, етимларнинг нидоси,
Ўқдир биздан душманга «илтифотлар» атоси.
Эркин йўллар лоласи, асир эллар ноласи.
Мурда бола бувиси, гўрда жиян холаси —
Ҳаммаси ҳам тўпланди ўша сўнги ўқимга.
Ҳаммаси ҳам кўмгуси босқинчини тош-қўмга,
Тош қумлоққа, токи у кўтармасин калласин,
Кўтармаса — қитъалар айтар эрклик ялласин,
Васиятим, ниятим, амниятим ўша ўқ,
Эл яшасин! Бўлакча армон, орзум асло йўқ.
Мен ўлсам ҳам ўқимнинг жаранглайди қасоси,
Ҳаёт яхши, (яширмай) гапинг будир чин — рости,
Аммо қуллар умридан эркин ўлим афзалдир,
Тирик сичқон танидан ўлик арслон гўзалдир...
Улгурмаган бўсам бор, бориб етсин ёримга,
Чала қолган гапим бор, улгурсин диёримга,
У бўсанинг эгаси сезиб олсин ҳаводан,
Шабодада куйланган хиргойи бир наводан...
Шамол соқит ва равон эгилмайди ва танноз.
Гўё Тошкент шаҳрида дорга чиққан бир дорбоз.
У еткизар бўсамни, интизор, ғам-ғуссамни,
Жангномада ёзилган ўша ўлмас қиссамни.
Йўқ, мен ўлган эмасман! Йўқ, мен ўлган эмасман!
Умрим буюк пиёла, ҳали тўлган эмасман.
Мен яшайман боламда, экиб қўйган даламда,
Дами синмас қиличда, учи ўчмас қаламда,
Агар боғлар гулласа, демак боғбон ўлмапти,
Агар чароғ порласа ҳа... Чароғбон ўлмапти
Агар қанот қоқилса, демак шунқор ўлмапти,

Агар ғазал ёзилса, демакки ёр ўлмапти,
Ширилласа агар сув, демак мироб ўлмапти,
Агар бўлса китобхон, демак китоб ўлмапти,
Агар қўнса нурлари, демак қуёш яшайди,
Йўлда ёлғиз бўлмасам, демак йўлдош яшайди,
Қизил байроқ яшаркан, азиз Ватан яшайди,
Модомики номим бор, демакки тан яшайди.
Йўқ, мен ўлган эмасман! Йўқ, мен ўлган эмасман.
Мен танимни жонимдан асло бўлган эмасман,
Мен келаман кутинглар, пиёла чой интизор.
Севганимнинг ваъдаси... У, бўсадан бир қарздор!
Ғоя ўлмас, билинглари! Ҳаёт сўлмас, билинглари!
Эркинларнинг Ватани эркин бўлмас, билинглари.
Ҳаёт эмас бир танда, ҳаёт бутун Ватанда,
Бир кун эрк хўп, наинки юз яшаган бир банда.
Овозимни эшитиб мендан қўрқди Азроил,
Азроиллар чўчиса, мен яшарман юзлаб йил.
Эшитдимки, суратим машҳурдир Фарғонамда.
Демакки, мен ўлмапман, ўлмаслик пешонамда!..
Йўқ, мен, ўлган эмасман!

Тошкент.

МУҚИМИЯ

Кўҳна мадрасанинг танҳо ҳужраси...
Сарҳовуз лабида баланд чинорлар...
Баргларда ўйнашар нурлар зарраси,
Фалакка ёлворар ҳорғин миноралар.
Сўлган боғчаларнинг шаббодасидан
Синган пиёланинг қон бодасидан,
Бевафо дилбарнинг бўш ваъдасидан.
Нолийди шоирнинг ўртанган байти,
Айниқса, баҳорнинг илк келган пайти...

Севгидан қорилган чин зуваласи,
Севган қофияси «жон» билан «жонон»;
Бир гўзал дастидан оҳу ноласи,
Ишқнинг кўчасида йўқолмиш имон.
— «Эй яхшилар хайлин нозик миёни,
Гарчанд эрдим ёмонларнинг ёмони,
Базмларда қилган элдин ниҳони —
Лутфу эҳсонларинг ёдимга тушди!»
Ўтга ошифтадир мисли зардуштий!¹

Ватан гулзорининг ўтли булбули,
Ҳатто тушларида яшил Фарғона,
Номардлар ишидан шоир қайғули,
Лекин бир кулганда у ҳажвиёна:
Ёлғону, очкўзлик, буҳтон ва туҳмат,

¹ З а р д у ш т — Эрамиздан илгари янги динга асос қўйган шахс. Эронда ва Ўрта Осиёда бу динга эътиқод қилган кишилар — зардуштийлар ўтга, оловга топинганлар.

Жафо, рижорлик, зулму қабоҳат
Шоирдан зарба ер навбатма-навбат.
Песлар тепасидан қўяр қаҳқаҳа
Кулади жўр бўлиб маҳалла, даҳа.

Қўҳна мадрасанинг танҳо ҳужраси...
Сарҳовуз лабида баланд чинорлар,
Баргларда ўйнашар нурлар заҳраси.
Фалакка ёлворар ҳорғин минорлар...
Эгнида эски тўн, тиззада қоғоз,
Чўққи соқолига оқ тушган бир оз,
Хаёлда қушларга, қизларга ҳамроз,
Гул бўлса дунёнинг етти иқлими,
Унга хуш бу юртнинг тикани, қуми.
— Шудир Муқимий!

Қўқон.

БОҒБОН

Пешонада қадим ажинлар,
Кўзда аён тупроқнинг сири,
Эшитмоқни билгандан бери —
Ариқларнинг нағмасин тинглар.
Ҳаёлида юзлаб гул-чечак,
Ҳар меванинг эсда лақаби,
Ёш дарахтлар мисли келинчак,
У меҳрибон қайнота каби.
Кеча яна илк баҳор куни
Ул ўтқазди нокнинг кўчатин,
Уйлантириб ер билан уни,
Бу никоҳнинг ёзди ҳужжатин:
— «Мен емасман балки мевасин,
Аммо дилда эсмоқ ҳавасин
Босолмайман... Боболар эккан
Дарахтлардан фарзандлар еган!».
Боғбонларда шу одат экан!

Фарғона, Водил.

А С А Л Ч И

Гўё бу ер арилар шаҳри,
Қалъасимон кувилар маҳкам,
Ётнинг бунда очилмас баҳри,
Ўз шоҳлари ҳокиму ҳакам.
Овулларнинг яшил адридан,
Даралардан, райҳон гуллардан,
Чечакларнинг нозик атридан,
Наргислардан ва сунбуллардан —
Сўриб-сўриб чучук қатралар —
Учиб келар уяси сари,
Хушбўй чечак эмувчи ари,
Қатраларки, асал зарралар...
Кўп синашта ари асалчи
Кўшним эди у ёз чоғида,
Сихр бор-ди ҳар бармоғида,
Уста эди қарри асалчи!..
Очар эди қутиларни у.
Мум ҳужралар мисоли сатранж.
Дерди: ишнинг ўнақайи шу:
Унга даркор болга тўлган ганж.
Билар эди ишнинг палласин,
На шипшийди, арилар на дер,
Қачон, қўллаб қайси бир тадбир
Очмоқ мумкин асал қалъасин.
Ширинликка у ғоят ошиқ,
Аммо ўзи болдан бир қошиқ —
Олса ҳамки унга кифоя,
Чунки элда дoston бўлса бас:
«Бу фалончи асали» дея...

Ширин совға савобга эваз!
Ҳар овчига ёқади бир ов,
Қуримасдан ўтларда қиров —
Дўстларига бир пиёла бол
Тутар эди ҳар кун танти чол.

Фарғона, Водил.

МУҲАММАД ТҮПЧИ

(Баллада)

Кўза олиб чиққан яхши қиз,
Гўзалларнинг ҳусни — нақши қиз,
Бир жом сув бер, сувинг кўп совуқ,
Ким учун бу айтганинг қўшиқ?
У қаҳрамон бўлиб келажак,
Тез келмаса келар бир дарак!

Куз... ҳавонинг қавоғи солиқ,
Ер портлайди вулқонлар ёнглиғ:
Қароқчилар босар пайдар-пай,
Баланд демай, ёки паст демай,
Ўрмалайди душманнинг танки,
Аммо тўпчи бир қаҳрамонки —
Келмиш узоқ ўзбек элидан,
Танкни янчар, уриб белидан.
У, Муҳаммад Иброҳим ўғли,
Унинг тўпи оловли, ўқли.
Аджарни алп бўққан сингари
Ёвни қирар тўпчи ўтлари.
Гумбурласа Муҳаммад тўпи
Пачақланур ғанимнинг кўпи,
Уч наърасин тортар замбарак,
Ҳар ўқ қасос олмоғи керак.
Ҳар ўқ хароб қишлоқлар учун,
Қонга тўлган ирмоқлар учун,
Гуноҳсизлар қонига жавоб,
Жаллодларни ўлдирмак савоб.
Ғазаб қайнар тўпчи кўзида,
Кўзлар эса уфуқ изида,

Бир қаҳрамон якка-ягона,
Хавотирга, хавфга бегона,
Бир лашкарнинг тўсмиш йўлини,
Синдирмоқда оёқ — қўлини,
Босиб келгач Райҳон арабий —
Уни қувган Гўрўғли каби.
Тўрт соатдир тўпи ҳайқирар,
Жасоратга, ўчга чақирар,
Мўлжал қилиб ғанимни қирар,
Маст душманлар сўкар, бақирар,
Тўрт соатдир тўпи ҳайқирар,
Бу мардликка арслонлар иқро.
Чунки ёлғиз эмас Муҳаммад,
Орқасида паҳлавон қомат —
Зўр мамлакат, улуғ давлат бор,
Енгилмаслик, ишонч, савлат бор.
Қизил қўшин мардонаси бор,
Гўзал ўлка, Фарғонаси бор,
Қишлоқ қизи, сўлим ёри бор,
СССР дай зўр диёри бор.
Ёлғиз эмас Муҳаммад тўпчи,
Эллар, халқлар дўсти-ганиши.
Отар экан тўрт соат тўпчи —
Ёлғиз эмас Муҳаммад тўпчи.
У кун ёвдан кўп бош йўқолди,
Жанг йўлида жасадлар қолди,
Ёв карвони қочди, тарқалди,
Тўпчи Ленин ордени олди.

Кўза олиб чиққан яхши қиз,
Гўзалларнинг ҳусни — нақши қиз,
Бир жом сув бер, сувинг кўп совуқ,
Ким учун бу айтганинг қўшиқ?
Севганингдан келди хушдарак,
Тарихларга кирди замбарак,
У келади, қутлайман сени,
Кўксида бор Ленин ордени.

Фарғона,

ЧЕГАРА

Билар эдик қайтиш муқаррар
 Йиғлар эдик... аммо кўз ёшин —
 Калидламоқ мумкинми магар?..
 Дард бор эди дилда оташин,
 Чегарамдан,— хотира дея —
 Чекинаркан, бўлсин ҳадия:
 Олган эдим бир ҳовуч тупроқ,
 Халтачамда мен билан ўртоқ!
 У азиз хок худди бир тумор,
 Кўксим узра топди эътибор,
 Ташна эдим у ёз чоғида,
 Пилоткамда сувингдан ичдим,
 Гўзал Прут, у қирғоғингда —
 Қайтурман деб қонли онт ичдим,
 Сенинг обиҳаётингга ман,
 Кўз ёшларин тўқдим кўзлардан.
 Билар эдим мен-ку сенга қарз,
 Кўз ёши сув баҳоси эмас.
 Борар эдим шарққа ул замон,
 Борар эди шарққа кўп карвон.
 Хайрлашаркан ёр ҳамоғушлар.
 Шарққа учди кечиккан қушлар.
 У чегара... Табаррук сарҳад —
 Ўзбекнинг ҳам сарҳади албат.
 Коммунанинг солдати менман,
 Сўзим қатъий, ваъдам муқаррар,
 Ваъда берган бўлсам мен агар —
 Ана келдим... келдим муайян.
 Сенинг мажруҳ сийнангга шифо —
 У амонат тупроғинг даво!

Қизил сарҳад, азиз харита,
Меникисан абадий, сўлим,
Йиғлаб эдим сенда бир марта,
Манзилингга етишди йўлим.
Кўзим ёшин қайтиб бергин тез.
Соҳиллардан эркин оқиб кез!

Тошкент.

ТАБАРРУК

Жанг чоғида қолай деб омон
Севгилик қўл ёзмиш бу хатни,
Кўз ёшлари сочмиш бегумон
Севги деган бир ҳақиқатни.
Жумлаларки, унда ҳар нуқта
Кўз ёшлардан тизилган олмос,
У, кўзларки, мени уфқда
Йўлларимни кўзлашдан толмас.
У нозик қўл, мен ўпган билак,
«Саломат бўл, жонгинам!» деган,
У қўл менга буюрган экан
Бажо бўлур жангда бу тилак.
О, меҳрибон, кумуш бармоқлар,
Силашингиз соғинди сочим,
Юрт томондан келган ҳар хабар,
Ҳар истакка сизлар тилмочим!
Ҳозир ётиб хандақ бўйида —
Жавоб ёзай табаррук хатга,
Қонли жангнинг ҳою — ҳуйида
Ҳасрат қилай нилуфар қадга:
Интизордан, жангий қиссадан,
Умидлардан, нозик бўсадан...
Ҳавф!.. Ким экан шубҳали соя?!
Ҳа... Лаънатий душман, қароқчи!
Аввал берай адабин яхши,
Сўнгра қилай хатда ҳикоя!

Тошкент.

МАКТУБИНГ

Бу воқиа яхши эсимда...
Қўлимда бир нома, кўп эзги,
Бир номаки ҳар чизиқ — чизги,
Ўз номимдай яхши эсимда.
Ундан эди бу табаррук хат,
Ўқимоқчи бўлгандим... Фақат —
Узилди ўқ, бошланди ғовға,
Чап қўйнимда қолди у совға.
Ўқилмасдан қолди азиз сўз,
Лашкар билан тушдим жангоҳга,
Олга босиб юрди ротамиз,
Шумлар ўзи тушдилар чоҳга,
Кириб, бўғиб, эзиб, пачақлаб
Ўрмалашдик ерни қучоқлаб;
Мурдорларнинг сони бепоён,
Кўп даҳшатли жанг бўлди у кун,
Оғир бўлди ёв учун якун —
Галабамиз бўлмишди аён.
Бу воқиа яхши эсимда...
Аммо, бирдан қизгин кўксимда —
Елим каби оққан терларни
Сеза бошлаб кўздан ерларни,
Тоғу дара, чўлу саҳрони,
Шамолларни, бутун дунёни
Ниҳон қилдим шунда бир зумда;
Зеҳнимдаги деразалар берк,
Учди дилдан иродаю эрк,
Ва у ёғи йўқдир эсимда!

.

Кўзим очдим хастахонада
Гўё оғир бир афсонада —
Неча соат, неча кун ўтган,
Неча ҳафта умримдан кетган...
Хабарим йўқ... яралар оғир,
Гўё куйган жигару — бағир.
Аммо мактуб, мактубим қани?
Ҳар сатрида кўксимнинг қони...
У сақлабди юракни ўқдан,
Қутқазибди борлиқни йўқдан.
Олиб ўпиб искадим уни,
Гўё бўлди нафасим эркин,
Гўё оғир жароҳат секин —
Битишарди, томирлар хуни
Энди ура бошлади вазмин,
Гўё энди замон ва замин
Менга — Яша, хуш келдинг, дерди,
У хат менга янги руҳ берди.
Эндигина ўқидим уни!
—«Қонсизлансанг қонимни берай,
Лозим бўлса жонимни берай,
Аммо яша!.. унутма шун!»
Ўлмасликни сездим ўзимда.
Бу воқиа яхши эсимда!

Тошкент.

О Л М А

Баҳор каби нозик келинчак,
Асрар экан олмазорини,
Гўё дилда интизорини —
Олмаларга сўйларди юрак.
Бу кун боғдан бир қизил олма,
Олмалардан энг асил олма,
Узиб қайтиб келди уйга у,
Гул кўтармиш гўё бир оҳу.
Истар эди бу ол мевани
Бир кун есин жондан севгани!
Шу деб осгай олмани шипга,
Ўзи эшиб қўйган бир ипга.
Севган эри, кўп ойдан бери
Ватан дея, севган ёр дея
Жанг қилмоқда. Фронгда — ёри.
Хотинлардан вафодир ҳадя!..
«Албат қайтиб егач олмани,
«Олмам» дея ўпар у мани!»
Дерди ўйлаб юриб париноз...
Дарвозада шунда ногаҳон
Узатдилар унга бир қоғоз,
Қаради-да, тушунди ҳамон:
«...Вой, у ўлган!» деди қайғули.
Ерга томди кўздан олмоси,
Нола тортди, бўшашди қўли,
Чангга тушиб кетди олмаси.
Қизил олма, қирмизи олма,
Тупроқларга беландинг нега?
Гўзал келин, олмадай сўлма,
Ўч ҳақиға ўзингсан эга!

Фарғона, Водил.

Х А Р И Т А Н Г Қ Л Д И Д А

Арслон ёлли қизил харита!..
Ҳа... бу сенсан, ватаним, юртим,
Қалбимдаги ишқ дафтариди —
Унгу-тушда нақшингни кўрдим.
Сен яхлит бир дoston сингари-
Ёд бўлибдинг эсда ҳамиша;
Зотан бўлар бизга андиша —
Тушиб қолса шеър байтлари...
Сен бутун бўл, саломат бўл деб —
Сафар қилди ўқ ва яра еб —
Қилич осган уруғлар, эллар,
Қизларинг ҳам кийди шинеллар!
Минг кундан ҳам ошиб кетгандир
Мен сўғишга тушган чоғимдан;
Чиққанимга у чорбоғимдан;
Бу кун расо уч йил ўтгандир.
Аммо яқин висол айёми,
У висолнинг нозик илҳоми —
Қўлга мадор, ханжаримга дам,
Тулпоримга беради чидам.
Арслон ёлли қизил харита!..
Ҳа, бу сенсан, Ватаним, юртим!
Қалбимдаги ишқ дафтариди —
Унгу-тушда нақшингни кўрдим.
Сен бутун бўл, эй муқаддас хок! —
Дер фарзандинг бўлиб сийначок.
Бир яхшилиқ чиқмайди эсдан,
Бирда чиқмас ёмонлик сира,
Ҳаромилар айлади қасддан —

Ёзимизнинг илк тонгин хира...
Биз ҳам ёвнинг тамом умрини,
Тахту иқбсл, тегу томрини —
Маҳву барбод айлармиз аниқ,
Замбараклар бу онтга таниқ.
Мен биламан, қизил харита,
Азиз танда яраларинг бор.
Меникидир улар... Албатта —
Партиямиз, буюк шифокор —
Ленин илми, бу эл қудрати —
Яраларга даво беради.
Битиб кетар яралар, дардлар,
Жаҳаннамга ўтар номардлар.
О, Ватаним, беғубор, бедоғ,
Сен яшнарсан баҳордай тоза,
Қишлоғимда қолган дарвоза —
Тақиллатсам очилар у чоғ.

Тошкент.

Э Ш И Т!

(*Ҳ. Олимжон хотираси*)

Индиран-кан сени тобутда
У охирги манзилингга биз,
Биласанми, ғамли минутда —
Қайси кунни эсладим? Эсиз!..
Бир кун эди, узоқ сафардан —
Қайтган эдинг бахтиёр, хандон,
Қучоқлашиб, ташна лаб билан —
Упишгандик иккимиз у он.
Шу паришон хаёл-ла, — аттанг! —
Қарар эдим лабингга энди,
Оҳ, наҳотки, бу кун дафъатан
У сўзамол дудоқлар тинди?!
Мен ҳам олиб бир сиқим тупроқ
Мазорингга ташладим: одат!
Уйлармидим, оҳ азиз ўртоқ —
Кун келарки, дилга тўлиб дард,
Мен ўпган у лабларга бу гал —
Ташларман деб, афсуски, тупроқ!

Тошкент.

1945

У Ч И С Т А К

Истаксиз қалб саҳронинг тоши,
Умид — қалбнинг содиқ йўлдоши
Умрларга сарлавҳа истак,
Саҳардаги йўлчи юлдуздак.
Илк орзу: тез кел азизим,
Еруғлансин соғинчли кўзим,
Тилагимнинг иккинчиси шу:
Маҳв этилгай душман жинси шум.
Учинчиси... учинчи тилак:
Учраш чоғи, бу тинмас юрак
Унутмасин иташ масдарин,
Тугатмасин хаёл дафтарин,
Туғсин янги-янги истаклар,
Қофиямни улар етаклар.
Истаксиз қалб саҳронинг тоши,
Умид — қалбнинг содиқ йўлдоши.
Умрларга сарлавҳа истак,
Ҳазалларга жон берган қиздак.

Фарғона.

БИЗНИНГ ОСМОН

Чиқ, азизим, осмоннинг
авж пардасига,
Ложуварддан бино бўлган —
кўк ўрдасига.
Чиқ ва юксал, юксалайлик
сен билан бирга.
Қанотларинг ошнодир
кўкдаги сирга...
Асов еллар, кумуш селлар,
тоғлар чўққиси,
Ёнбошингда юлдузларнинг
қадим уйқуси,
Оёнинг сенга қулоқ солиб
хайрон бўлиши,
Булутларнинг парқув каби
юмшоқ болиши,
Барча сенинг ўз хонандир,
ҳаво жонондир,
Ойлар — ҳафта, кунлар — соат
бўлган замондир.
Бу-ку бизнинг ўз осмон,
ўз белгимиздир.
Харитада бу юртсимон
ўз мулкимиздир.
Чиқ ва юксал, хаёл каби
яшинвори уч,
Қанотингга суръат пайванд,
юрагингга куч;

Уч ва элткин қардошларга
 Айтки, юртда тарих босар салом ва совға,
 Айтки, кўзим шунқор кўзи — ҳар ёқда олға!
 Ҳатто эсмас чегарадан уфқни кўрар,
 Айт, йўлимиз совет йўли, берухсат еллар.
 Осмоннинг пўлат йўли бахору қишлар —
 Айтки, учиб кеча-кундуз Ватан олқишлар.
 Шарофатли коммунадир бардам, муттасил
 Юксакларга, биз борар манзил...
 узоқларга илдам учинглар,
 Сизлар билан эл ҳам учар, эй, мард лочинлар!

Тошкент.

Ш О И Р

Қўлингда хилқатнинг эзгу қалами,
Дилингда борлиқнинг яшил олами,
Асрлар яширган нидоларни сен,
Шамоллар келтирган садоларни сен
Туннинг жим қўйнида дафтарга битдинг,
Дўстларга ҳикматдан гулдаста тутдинг.

Сен гоҳо кечалар ёлғиз кезасан,
Шалола бўйида сирлар сезасан,
Севгилар боғидан гуллар узасан,
Ойга йўлдош бўлиб кўкда сузасан.
Кеча ёзганингни, эй қизгин ошиқ,
Эртаси эл айтар бамисли қўшиқ.

Ватаннинг бошига тушганда хатар,
Сен билан фронтда юрди у дафтар,
Созингда сўзлатиб сен шоҳ пардани,
Куйладинг Ватанни ва партияни,
Ҳужум амрларин, ярадор оҳин...
Барчасин торига чертди у ноҳин.

Юртнинг байроқлари қилпираб элий,
Халқлар китобида порлоқ бир толе.
Сени ёзилмаган мисралар кутар,
Зафар нашидасин булутга кўтар!
Кел, бирга ўқийлик қутлуғ замонни,
Кел, бирга ёзайлик улуг дostonни...

Тошкент.

ОЙ

Гүё бутун коинот жимжит...
Гүё уйқу олам эгаси,
Уй қасрининг тушдир бекаси,
Ой заргулдир, осмон — кўк чит.
Гүё ҳаво шунчалиқ сокин,
Юрак зарбин санамоқ мумкин!
Аммо жимлик фақат бу ерда,
Жаҳон сокит демаклик хато;
Тушса ҳамки тунлардан парда
Фронтларда тинмас жанг-садо.
Ёт элларда ур-урлар мудҳиш!
Сенга оғир, биламан, кутиш!..
Лекин бу кун самода ой бор,
Ҳа, сен мафтун бўлган тўлин ой.
Фурсат топгач бу кеча бир бор
Кўринганда сенга сўлим ой —
Мени ёдлаб унга бир қара,
Унга қара фақат бир қарра.
Билки, мен ҳам ўша лаҳзада —
Ойга қараб сени эслайман,
Топишгандай лаблар бўсада
Ҳузур бирла сени кўзлайман.
Ой севгилар гувоҳи мангу,
Ярим кеча бўлсин оқ кўзгу,
Ойга боқсак иккимиз тунда,
Кўзларимиз учрашар унда.

Хива.

ГЕНЕРАЛНИНГ ХОТИРАСИ

(Генерал Собир Раҳимовнинг тобути олдида ўйлаганларим)

Салом генерал!
Ижозат бер, турай бугун сенинг ёнингда,
Ижозат бер турай, солиб бошимни қуйи,
Ўйлармидинг, шоир турар посбонингда —
Сенку шеърим посбоии ўз умринг бўйи!
Суратингдан таниб олдим, ўша мард чеҳра,
Раҳим ўғли Собиржон... У... Эски қиличбоз,
Кўп чопонғич бедовларда ўзгин чавондоз,
Танти улфат... Хаёлимни чулғар хотира.
Хотираки эриб борар осмон сари —
Мўрилардан учиб кетган тутун сингари.
Қани ўша шамшод қомат, мағрур вазият?
Ундан қолди ёзилмаган азиз васият,
Васиятки, диллардадир табаррук ери,
Мен эслайман сени дўстим кўп йилдан бери...
У йилларки мозий босди унга муҳурни:
Сен Бокуда курсант бўлиб юрган замонда,
Эсингдами денгиз бўйи кўк хиёбонда
Пиво ичиб, соғинганинг Шайхантахурни?
Сен Бобирнинг ёддан сўйлаб шу машҳур байтин:
— Ер қадрин билмадим, то ёрдин айрилмадим,
Ер қадри мунча ҳам душвор экандур, билмадим!»—
Кулимсираб сўрар эдинг: «Бу қандай айтинг!»
Ўтди йиллар селлар каби ва еллар каби,
Сардор бўлдинг, лашкарбоши совет элида,
Партиямиз бўлмиш эди сенга мураббий,
Юрар бўлдинг генералнинг бўз шинелида.
Шухратингни, шарафингни тўрт йил муттасил
Эл эшитиб ўғилларга ном қўйди «Собир».

Сени дерди ўзбек эли: «фарзандим, асл!»,
Рустамликка қилар эдик исмингни таъбир.
Шундай сен-ла сўзлашардим... Эс олами кенг,
Хаёлот бир фазодирки, юлдузи — тилак.
Бирдан: Тобут!.. Эсга тушди қон юқи кўйлак.
Бир қути кул. Бир фуражка ва бешта орден!
Оҳ азизим, кутармидим шундай бир висол?
Шундаймиди у ваъдалар, азиз генерал?
Бир қути кул... хоки поки сардордир, албат,
Ўткир кўздан, забардаст қўл, қўрқмас юракдан,
Юэлаб жангда қолқон бўлган пўлат кўкракдан —
Бизга қолган нишона шу хокингни фақат!
Мен сескандим бу хаёлот ичра якбора,
Хотирот туш бўлиб кетди, ўзим дилпора...
Элтдик уни ўз шаҳрида сўлим бир боққа,
Киндик қони тўкилган у ошна тупроққа,
Токи бунда ўз ўғлининг тоза хокидан —
Хўшбўй, сўлмас гул ўстирсин у севган ватан.

Тошкент.

АКСИ-САДО

Хотирдан чиқмайди у қонли лаҳза...
Қўлимда Уролнинг оғир қуроли,
Орқамда Ватаннинг пўлат Уроли,
Белимда бухорий дудама қилич.
Қўп улуғ жанг бўлди —
Гавго, тиқилинч...
Хотирдан чиқмайди у қонли лаҳза:
Бизга байрам эди, шаддотга аза.
Юракда қасоснинг эзгу олови.
Бош узра ҳилпиллар зафар ялови!
Қутқазиб борардим тутқун юртларни,
Аямай янчардим мурдор қуртларни.
У кун баҳор эди чўлда ҳам дилда.
Кунботар томонга юрарди қўшин,
Ватан тупроғини пок қилмоқ учун —
Сардорнинг буйруғи аскарга далда.
Йўлимда дуч келди қадим бир шаҳар,
Биринчи мен кирдим у тутқун ерга,
Ваҳима қилишган душман дарбадар —
Ё қочган ва ёки ётгандир гўрга.
Ҳамма ёқ жимжитди, чор атроф хомуш,
Гўёки бу ерни замон унутмиш!
Паришон кўчалар, хароб уйлардан
Қўнарди ҳар ёққа бир кимсасизлик,
Тақдир қилган эди шунча хасислик:
Қадим ариқларда сувлар ҳам битган.
Бу мудҳиш манзара титратди мани,
Баралла қичқирдим: «Ҳай ким бор, қани?!»
Саволим таралиб харобаларда,

Турғун ҳаво ичра кўп узоқлашди,
Йиқиқ деворларга бирпас туташди —
Бўшашиб кўмилди сардобаларда:
Узоқдан бир жавоб... ғариб... бемаъни —
Етди қулоғимга: «Ҳай, ким бор, қани?!»
Оҳ, бу инсон эмас, ўлик бир нидо
Вайрона қайтарган бир акси-садо...
Бу жавобсизликдан аразлаб маъюс
Ўтирдим тош узра кўп тортиб афсус!
Йўқ, эй юрт, сен шундай қолмайсан сира,
Сен энди эмассан тутқун, асира.
Озод уфқларга ярашар чаман,
Сени яшнатаман, қасам ичаман!
Кўп ўтмай қайтурман айтиб шўх ўлан
Қўлимда бир болға ва болта билан;
Кўчангда кўп ишчан одамлар қайнар,
Боғингда бахтиёр гўдаклар ўйнар.
У маҳал «Ким бор?» деб келган наърани
Босгуси заводнинг қувноқ сурони.

Тошкент.

УНИ ЭСЛАГАНДА...

(Горький хотираси)

Ҳа, уни эслаймиз баҳор келганда,
Хандалар қиларкан юзларда жилва,
Қўлини сезаман гўё елкамда,
Изларкан шеъримга оқшом қофия.
Горькиймиз шу қадар улуғвор, тоза,
Ижодин ўлчашга етмас андоза!

Ҳа, уни эслаймиз синоқ чоғида,
Қулоқда жаранглар ўлмас нидоси.
Ўрни кўринади элнинг боғида,
Аммо ҳамроҳимиз унинг садоси.
Горькиймиз шу қадар улуғвор, тоза,
Шоирлар, руҳидан сўрар ижоза.

Саҳарлар куйчиси, соҳиби-қалам,
Эллик йил чақирди бу шод айёмни,
Миннатдор давронда яшар у ҳардам,
Насллар юборар ўз саломини.
Горькиймиз шу қадар улуғвор тоза,
Виждон тарихидан шонли хулоса...

Гошкент.

Ж А М Б У Л

Жамбул бир денгиздир, қучоғи чексиздир,
Жамбулсиз дўмбира, гўёки ўқсиздир.
Жамбул бир денгиздир, тўлқинлар ўландир,
Сувларнинг оҳанги ул оқин биландир.
Жамбул бир денгиздир, инжудир ҳар сўзи.
Унинг қирғоқлари Ватаннинг чин ўзи.
Бу денгиз қўйнида кўринган ороллар —
Ижоднинг тубидан қўзғалган хаёллар.
Бу сувлар устида сузувчи ҳар қайиқ —
Жирлардан завқ олган миннатдор халойиқ.
Жамбулнинг маъноси — денгизча кўп чуқур.
Сувида акс этар қуёшдан инган нур.
А, Жамбул шоирлар жирави, оқсоқол,
Тилларга бол бердинг, элларга ҳам мақол.
Букун соғонангга тўпландик ҳаммамиз,
Гўё бир кўрфазда тўхтади кемамиз.
Эллардан китоблар келтирган элчилар,
Гуллардан жавоблар келтирган йўлчилар —
Еш — ўсмир оқинлар ё кекса бахшилар,
Овози яхшилар, шеърингга соқчилар
Ота деб тиз чўкди қабрингда бош эгиб,
Қабрингда бош эгиб, тошингга гул тикиб.
Эшитдик шу чоқда қабриндан бир товуш:
«Мен ўлган эмасман, кетганим — қисқа туш,
Тирикман сиз билан, тирикман, ўғиллар,
Умримнинг муҳлати денгизга баравар!»
Бу товуш рост эди, ўлмайди Жамбуллар...

Олма-Ота.

ЎЗБЕК ДЕНГИЗИГА

Ҳечқайси жуғрофя харитасида
Гарчи сарҳадларинг чизилган эмас,
Гарчи дарсликларда катта ҳарф ила
«Ўзбек денгизи» деб ёзилган эмас,
Аммо кўзимизда денгизсан, уммон,
Нариги қирғоғинг кўз илғамас, кенг,
Сенинг баракатинг дарёлар симон,
Ложувард сувларинг мрамрларга тенг.
Тамошо айлайман мовий сувларни...
Худди денгиз каби мавжланар оғир,
У ёқдан эсади майин шаббода,
Бу ширин нафасдан севинар чўл, қир.
Тамошо айлайман мовий денгизни...
Нақадар ҳаётбахш, сафоли, гўзал,
Жамъулжам олганда у шарбат, у сут,
У шинни, у шароб, у хушбўй асал.
Қатраси очади гулнинг кўзини,
Унинг бир ютуми қушларга нажот,
Унинг арққлари боққа жон берар,
Унинг каналлари — даштларга ҳаёт.
Мингларча ёмғирнинг, юз-юз ирмоқнинг,
Унлаб дарёларнинг қудрати бунда,
Тамошо айласам кўзимда аён
Пахта кўлларини ҳар бир тўлқинда.
Тамоша айласам кўзимда аён
Мевалар, боқчалар, улкан хирмонлар,
Тамошо айласам мовий сувларни —
Кўзда жилваланар ҳадсиз карвонлар.
Эй, ҳовуз, мен сени денгиз атадим,

Шоирнинг ҳақи бор муболағага,
Сувлари шўр эмас, ширин бир денгиз —
Баракат денгизин мақтамай нега?
Нега денгиз демай, уфқларингда
Хаёлга чўмилган қайиқ кўринар,
Нега денгиз демай, долғаларингда
Қуёшга ишқибоз балиқ уринар.
Нега денгиз демай, оқшом чоғида
Саҳнингга сиғади ой ва юлдузлар,
Нега денгиз демай, қирғоқларингда
Қўлма-қўл кезишар йигитлар, қизлар?
Ҳа, полвон Ватаним яратган денгиз,
Палласи келганда сени кутамиз —
Сувингда ташналаб дашту-саҳрода
То элнинг неъматини бўлгай зиёда!

Катта-Қўрғон.

МУАЛЛИМ

Яшасам юз йил ҳам чиқмайди эсдан,
Менга илк алифни ўргатган устоз,
Кечирдим мен юзлаб китобни кўздан,
Биринчи дафтарга мен қўйган ихлос —
Яшайди кўнглимда нафасдай азиз,
Қаламим ёзгунча, миннатим чексиз.

Муаллим!..— У қандай шарафли унвон,
Табиат сирларин, турмуш ҳикматин,
Шуурнинг қудратин кўп равшан, аён —
Насллар онгига у айлар талқин.
Унинг кўзи билан бизлар баримиз —
Дунё китобини ўқий бошлаймиз.

Гуллаб борар экан элда фан ҳар он,
Асрлар, насллар сенга умидвор!
Элнинг муаллими, сенга бу фармон
Тарихлар номидан бўлмиш барқарор.
Улуғ муаллимдан сен олгин ўрнак,
Юлдузлар қуёшдан нурни олгандак.

Яшасам юз йил ҳам чиқмайди эсдан
Менга илк алифни ўргатган устоз,
Кечирдим мен юзлаб китобни кўздан,
Биринчи дафтарга мен қўйган ихлос —
Яшайди кўнглимда нафасдай азиз,
Қаламим ёзгунча, миннатим чексиз.

Тошкент.

БАРАКАТ

Ҳаракатда баракат, кўп қадим ҳикмат,
Советистон юртида бу — темир низом,
Боғимдаги олмалар, даламда ғўзам...
Буларни асраб бермиш бир она: ҳиммат!
Каналларда мавж урган ҳаётбахш сувлар,
Ҳовузларнинг кўксида зангор кўзгулар,
Сойни қучган кўприклар, йўллар, хирмонлар,
Элга таом бахш этган шўх тегирмонлар,
Қонимизнинг кўмири, тоғнинг темири,
Узумларки — ҳусайний, қовун — амирий,
Темир излар босувчи у пўлат филлар,
Давлатнинг планида азамат йиллар,
Жумласи, эй, азиз дўст, бу қўллар иши,
Меҳнатга ихлосманддур эрк топган киши;
Биз бинокор бир халқмиз, юртнинг соҳиби,
Ғайратмандлик, ботирлик элнинг лақаби,
Қошонамиз бўлғуси яна ҳам улуғ,
Қўрғонимиз басавлат, еримиз бўлуғ.
Чунки, юрт мажлисида ленинизм — раис,
Шу учун қизил байроқ ҳилпиллар олий,
У билан бизга доим шерикдир толе;
Кўзнинг қорачўғидай у элга азиз.
Бу баракат, неъматлар боғбони у,
Қасримизга нур сочган чароғбони у.
Каналларда мавж урган ҳаётбахш сувлар,
Ҳовузларнинг кўксида кўм-кўк кўзгулар,
Сойни қучган кўприклар, йўллар, хирмонлар;
Дастурхонга зеб берган шўх тегирмонлар,
Темир излар босувчи у пўлат филлар,

Беш йиллар планида азамт йиллар,
Жумласи, эй азиз дўст, бизнинг ишимиз,
Меҳнатга ихлосмандмиз, озод кишимиз;
Бу Ватан бўлсин яна забардаст, олий,
Иқбол бизга ёр бўлмиш, шерикдир толе!

Катта-Кўрғон.

МОСКВАГА

(Москванинг 800 йиллиги муносабати билан)

Шарафдан туғилган эй она шаҳар,
 Юз йиллар бошида мақоминг олий,
 Руслик тарихида у кун — бир саҳар
 Бўлдики, у кунни яратди толе.
 Сенинг илк тошингни қўйган бинокор —
 Балки кундузларга пойдевор қўйган,
 Русия давлатин қилиб пойдор
 Мангулик муҳрини қалъангга ўйган.
 Гирдибод бўронлар, қорли асрлар
 Миноринг найзасин қайради тигдек,
 Синов бешигида сен бўлдинг етук —
 Ернинг қудратийди сендаги сирлар.
 Енғинлар бўлди-ю қалбинг ўчмади,
 Босқинлар бўлди-ю, тахтинг кўчмади.
 Оқ шоҳлар, боёнлар қонли кайф сурди,
 Аммо қилолмади сени гўр — зиндон;
 Даҳшатинг душманлар қаҳрин совурди.
 Жангда шаҳарларга бўлдинг қўмондон.
 Ва лекин ҳеч қачон башарнинг кўзи
 Шунча ҳашамингни кўролгани йўқ,
 Ҳеч қачон Москва сўзининг ўзи
 Дилларга шунчалик киролгани йўқ.
 Дунёда минг-минглаб тилга МОСКВА
 Тилмочсиз синголган бир шоҳ-сўз бўлди,
 Бу сўзнинг маъноси ғоят мусаффо:
 Эркларга, бахтларга гувоҳ сўз бўлди.
 Кўп баланд эмасу Кремль бўйи,
 Лекин зўр тоғлардан қуёшга яқин,
 Чунки унда бордир Лениннинг уйи,

Чунки унда топди меҳнат ўз ҳаққин,
Москва бор экан тилимиз эркин,
Москва бор экан дилларда баҳор,
Москва бор экан ғоялар юкин —
Манзилга элтамиз жасур, уствор.
Лениннинг у мангу ётоғи — мақбар —
Ўлмаслик рамзига истиқоматгоҳ
Унинг шиоридан ким олса хабар —
Унга Москва азиз бир зиёратгоҳ...
Юлдузлар ҳалқасин севгандай қуёш,
Москва элларга пойтахти-азим:
Ўзбекнинг пойтахти, кўп қадимий Шош
У билан хотиржам сезаркан ўзин,
Дейдики: сен билан биз илалабад
Яшаймиз, дилларда ирода, сабот!
Қитъалар нурингдан файз олур албат
Чунки сен нур шаҳри, яъни —
Нуробод!

Тошкент.

Я У Л

(Чоржўй — Қўнғирот темир йўли қурилиши
муносабати билан)

Элларнинг бошига тушганда кулфат
Йўлсизлик айирди уларни ёмон.
Саҳрода дўзахга бўлиб бир улфат —
Замона суръатин ютган-ди илон...
Қадим асрларни эсласам агар,
Хотирда жонланар ғариб, дарбадар —
Қудуқдан-қудуққа, таваккал дея,
Саҳрода судралиб бўзлаган туя.
Қўқондан Хивага йўлланган салом —
Еткунча ўқилмас хира хат бўлди,
Йироқлик, айрилиқ, хулласи-калом,
Икки қардош учун зўр офат бўлди.
Висолга ёв эди дашту биёбон,
Воҳага етолмай кўмилди карвон.
Кўнгиллар Урганчни соғинса ҳамки,
Хоразм кўп олис бир диёр эди,
Элнинг интизорда сарғайиб ранги:
«Йўлим йўқ-қўлим йўқ!» деб куяр эди:
«Тошовуздан меҳмонни
Кутгали ёздим қоғоз,
Кўклам ўтди, келмади,
У келмади, келди ёз.
Келар эди, келмади,
Келиш йўлин билмади».

Энди йўл кўп аниқ, темирдаин нақд,
Коммуна куйида манзилларсимон.
Бизга таслим бўлур йироқлик ҳам вақт,
Ҳамма йўллар элтар ғалаба томон.

Қизилқум сийнасин айлаб чоку-чок
Чоржўйдан шимолга йўллар очилар,
Қумни пўлат енгар, ғовларни идрок,
Вагон карвонида неъмат ташилар.
Маснавий сингари узун қўш излар
Бу юртнинг белини камардай безар.
Паровоз нафаси, буруқса тутун,
Уфқда буралиб, кўзни шод айлар;
Бу йўл бўйларида саксавул ўтин —
Мақомин эгаллар боғчалар, уйлар.
Бу йўлга раҳнамо бўлди бош уста,
Партия қарори — темир сарлавҳа,
Армонлар қайнаркан элу улусда
Кўп ўтмай вокзаллик жой бўлур воҳа.
Кўлларда қувват бор, дилда ирода,
Шу ўз йўлимизда, шу тез арода
Тошкентдан Нукусга боргали, дўстлар,
Юмшоқ вагонларда айлармиз сафар!
Меҳмонга борурмиз қардош ерига:
Узоқлик енгилиб, яқинга келар,
Ҳафтанинг ҳукмини соат эгаллар,
Шунда шоир ёзар ўз дафтарига:
«Заминлар, замонлар кўрмади буни,
Давронлар, султонлар кўрмади буни!».

Чоржўй.

У Н У Т М А Й М И З!

(Зафар қасидаси)

Узоқ эмас, кўп яқин, улуғвор қисса,
Ер шарининг бағрига қазилган тарих,
Сиёҳлари қонимиз, қалами эса —
Пўлатвор найза билан ёзилган тарих.
Хотиранинг хонаси қўрғондай маҳкам,
Емон кун ҳам хотирда, яхши кунлар ҳам...
Гирдоблардан соҳилга чиққан йўлчилар
Кеманинг дорғасини миннат-ла эслар,
Гулдастани қўлида тутган гулчилар —
Офтобга раҳмат деб, гулини ислар.

Гўё кунлар ойларга, еллар-селларга,
Дарёлар-дунёларга тегди, зарб бўлди;
Эсимизда: кўп мудҳиш жангу ҳарб бўлди,
Шундай жангки, сабоқдир барча йилларга...
Аммо, биз-чи?... Бир лаҳза ўксинмадик ҳеч...
Билар эдик: ростликнинг қўли букилмас,
Хунимиз ерда қолмас, ҳукмиң ёзар ўч,
Адолатнинг боғида жафо экилмас.
Сўғиш томон отланди ўтик йигитлар,
Орқасидан дуолар, азиз ўғитлар,
Қўлларида Ватаннинг ишқидан яроғ,
Кўзларида Ватаннинг меҳридан чароғ.
Маҳаллада бир жонон эшикда қолди,
Яна... Кенжа боласи бешикда қолди...
— «Омон бўл эй, суюклим, қолгин хўш энди!»
— «Яхши бор меҳрибоним, келма бўш энди!»

У жангларни кўрганлар кўриб билади.
Кўрмаганлар кўрдилар дил кўзи билан.
Хотирлардан чиқмайди у чоғ абадий,

Ёзай уни шоирнинг қай сўзи билан?..
Сиртлонларга панжасин солди арслонлар,
Қон ичганлар қон қусди, қон ичра сузди
Ёв юртини қужундай босди ўғлонлар,
Уфқимизда зафарнинг шамоли эсди.
Ғолибона қайтгани олдиқ оғушга,
Ғолибона ўлгани ёздиқ эс-хушга.
Ўғлига пешвоз чиқиб қўйнига олган —
Оналарга дедикки: «Сутинг ҳақ экан!»,
Ўғлини кутиб олмай, азада қолган —
Оналарга дедикки: «Сутинг ҳақ экан!»
Яна дедик: йиғлама, фарзандинг тирик,
Барча гўдақ — набиранг: ўзинг табаррук!
Оҳ бўлсайди қаламим тирик бир ҳофиз,
Қасидавор марсия айтардим, нафис;
Биз билдикки, қурбонсиз жангни ютмаймиз.
Қурбон бўлган мардларни ҳеч унутмаймиз,
Йўқ, унутмаймиз!

Биз «Сулҳ» сўзин зарҳаллик ҳарфлар билан
Қасримиз пештоқига ёзган ўлкамиз,
Бахтимиз осмони шунча кенг, баланд,
Шу кўкни осмон қилган шу ўз елкамиз.
Аммо, Ватан қўйнида вайронлар гарди —
Ўғриларнинг макридан беради дарак,
Аммо элнинг танида яралар дарди —
Ҳали шифо кутади, битмоғи керак.
Сопини устакорлар ушлаган болға
Қуриш музыкасида хушовозли соз,
Диёр бўйлаб қилмоқда, зўр фармон парвоз:
«Замона денгизида, кемамиз, олға!»,
Аммо, яна шу Она — тупроқ кўксидан
Қалқиб келар бир товуш, ернинг нидоси,
(Ўтиб кетган мотамнинг акси-садоси)
Бир нидоким, яралмиш тупроқ мағзидан:
— «Сийнам эди экинзор, ҳунарим — неъмат,
Офтоб ҳам, ёмғир ҳам менга ғанимат,
Осойишта ер эдим: аммо ёт тупроқ
Заҳарли чигирткани асратиб, бир чоқ
Епирилди у бало чаманларимга,
Совурилди заққумлар гулханларимга,
У ёғини биласиз!.. Ҳушёрлик шарт,

Босқин учун ижозат сўрамас номард!»
Одамзоднинг хотири унга котибдир,
Бу китобда, боқ, не-не ҳикмат ётибдир!
Насиҳатлар йўлидан ғариб ўтмаймиз,
Ҳушёрлик одатин ҳеч унутмаймиз,
Йўқ, унутмаймиз!

Галабанинг роҳати бўлмайди унут,
Ой ҳам, сой ҳам, шу Май ҳам зафардан хушнуд!
Тирикликда кўп ширин ҳузуру роҳат:
Хиёнатни гўрида кўрмақдир, албат!
Оғир кунлар ҳам кўрдик, бўлмадик маъюс,
Йиқилмас тоғ бор эди: улуғ миллат — Рус...
Юлдузларни тутгандай қўйнида само,
Москва бизни жам қилди, бўлди раҳнамо,
Оғир уруш йиллари, жангу жадал ҳам —
Умримиз саҳнасида қонли бир парда.
Парда тушди! Давоми нуроний байрам,
Шу байрамда тўйбоши буюк партия.
Унга раҳмат сўйлайди, уни ўйлайди
Бешик узра оналар ўз алласида,
Уни доим ўйлайди, унга сўйлайди —
Саломини шаҳарлар шўх ялласида.
Умри учун миннатдор унга тириклар,
Нажот топган элларнинг эркин овози,
Одамзоднинг қишдан сўнг келган шу ёзи —
Шабадалар орқали уни табриклар...
Ташаккурнинг энг олий мундарижаси:
Ишимизнинг муттасил гулғуласидир,
Режамизнинг «100» деган ҳар натижаси,—
Мамлакатнинг сермаъни ашуласидир.
Давлатдан «Баракалла!» олмоқнинг ҳақи
Бир одатки, беради ишга тараққий,
Ўтар айём, яшайди биллур тарона,
Бахтлардан ҳайкал қўяр бизга замона!
Дунё дейди: тепаркан менда томирлар,
Аҳли-олам бу улуғ юртни куйлайди,
Сафга турган келгуси ойдин асрлар
Асримизга завқ билан таъзим айлайди
Ва сўйлайди: порлоқмиз, мангу битмаймиз,
Иқболларнинг сабабин ҳеч унутмаймиз,
Йўқ, унутмаймиз!

Тошкент.

УЗИМИЗ

Осойиш юртида улуғ хонамиз,
Меҳнатдан юғрилган бахтимиз порлоқ,
Ўзгадан сўрашга биз бегонамиз,
Ўзимиз қуёшимиз, ўзимиз булоқ.
Ўзимиз бу ерда соҳиби-фармон,
Чунки эрк байроғи ўз қўлимизда,
Ўзимиз министр, ўзимиз деҳқон,
Барча отоқлимиз ўз ролимизда.
Кремль соати тўхтамай мудом,
Вақтнинг қийматини эслатар ҳар он.
Шаҳарлар Москвани акамсан дейди.
Бу тупроқ халқимни эгамсан дейди,
Бу тупроқ бизларни эгамсан дейди —
Тупроқни хазина десак арзийди.
Олтин далаларда олтин бошоқлар
Баракат — неъматдан келтирар мужда,
Ўтмасин бу фурсат, бу азиз чоқлар,
Унинг суюнчисин тўлайлик ишда.
Ғалла тоғларига тўлсин хирмонлар,
Соатдай ышласин шўх тегирмонлар.
Унларни ташисин темир карвонлар,
Таомга мўл бўлсин кенг дастурхонлар...
Меҳнат ҳам бизники, роҳат ҳам бизнинг,
Яшаймиз тагида равшан юлдузнинг,
Бу юлдуз иқболнинг сўнмас юлдузи,
Оламга нур сочар кеча-кундузи.
Ўзимиз забардаст қўлимиз билан —
Бу бахтни сақлаймиз мисоли — юрак,
Борамиз ўз порлоқ йўлимиз билан,
Уфқлар шодликдан беради дарак!

Самарканд.

Ю Р Т И М

Бу юртнинг ўғлиман, онамдир ўлкам,
Унга қанча сочсак шеърдан гул, кам.
Саҳар шаббодаси кумушранг, тоза,
Чаманлар атрини тўплаб келади,
Кирав деразамдан сўрмай ижоза,
Қадимий ошна, ғоят ғалати...
Чечаклар қўйнида олмос қатралар
Меҳнаткаш тупроқнинг чин қутлуғ тери.
Бу ўлка эркликни топгандан бери
Гўзаллик ва инсон жигарпоралар.
Ариқлар чалгани ширин музика
Баракат — кузакдан дарак — васиқа;
Кузнинг бобосидир чечаклар фасли,
Қовуннинг онаси бўлгандай уруғ,
Меҳнатдир элимнинг насаби-насли,
Шу учун халқимнинг ғайрати улуғ.
Кўтарил, кўтарил авжга эй қуёш!
Салом, дўст, юртимга қадрдон адаш,
Бизга файз ёғдирар сендаги оташ,
Сендан папиросни тутатай, йўлдош!
Дарахтлар гуллангки, мевалар керак,
Ариқлар, ҳосилдан бергайсиз дарак!
Бу юртнинг ўғлиман, онамдир ўлкам,
Бу юртга энг сўлим қофия — кўклам,
Шунчалик покиза, шунчалик кўркем,
Унга қанча сочсак шеърдан гул, кам.
Қутлайман мен сени зеҳним-камолим:
Кремль қуёши!.. Сенга миннатдор
Саҳарлар, чечаклар, нуроний диёр
Ва шу ўттиз саккиз ёшим, иқболим!

Спиританд.

ШУНҚОРЛАРГА

Учар тез шунқорлар самолар бўйлаб,
Уларга на ғов бор, на дара, на тоғ.
Бир табрик топай деб шоир кўп ўйлаб —
Дейдики, «Қанотинг бор бўлсин, ўртоқ!
Қанотинг сояси осойиш соя,
Гулларнинг атрини қилур ҳимоя!»
Учар тез шунқорлар самолар бўйлаб,
Замон суръатига мадҳия куйлаб.
Қалхатлар, қузғунлар, манҳус бойқушлар
Шунқорлар зарбидан бўлмишлар мурда,
Бу боғни босмоқчи бўлган сархушлар —
Тўрда-мас, чирийди белгисиз гўрда.
Осмон соқчиси қизил шунқорлар,
Сизга ярашади қайси бир таъриф!
Дадиллар, тоймаслар ва шервиқорлар:
Оламда ҳеч борми сизга тенг ҳариф?¹
Учарсиз бўронда, музлик кечада,
Сизга қибланома юракдаги кўз,
Чунки, қўлингизда азиз режада
Чертилган бу диёр буюрган бир сўз:
— «Осмон йўлида баланд учинглар,
Узоқ ва тез боринг, учқур лочинлар!»
Ва гоҳо ложувард самода учиб
Фазонинг у шаффоф сувидан ичиб —
Ой билан бўласиз ҳамсуҳбат, ошна,
Олтин юлдузларга гўё ҳамсоя,

¹ Ҳ а р и ф — нкки курашувчидан ҳар бир томонни «ҳариф» дейдилар.

Тиккайган чўққилар сиз учун пошна,
Кўкнинг зинасидан пояма-поя
Қалқасиз ҳавонинг кўк ўрдасига,
Мовий ашуланинг авж пардасига.
Осмонни севасиз маъшуқа каби,
Шириндир оқшомлар булутнинг лаби.
Аммо — хаёлда-чи: тупроқнинг иси
Ширин бир шаробдай тилакни чулғар,
Ҳа, ернинг ва юртнинг ўлмас севгиси
Сизларни ҳавода айлади илғор.
Қанотлар сояси, осойиш соя,
Гулларнинг атрини қилур ҳимоя.
Қанотлар бор экан, гўдак тинч ухлар,
Қанотлар бор экан, шаҳарда ором.
Улар чигирткадан чаманни сақлар,
Ҳалолга панжасин сололмас ҳаром.
Боботоғ йўлида турган чол деҳқон
Қуёшга қарайди, кўзи қамашар,
Қуёшнинг ўзи-мас отага армон;
Юлдузлик лочинга нигоҳи тушар.
— «Сенку бор экансан шунқорим — бозим,
Фалакдан иноят менга не лозим!»
Шунқорни қутлайди ватан олқишлаб:
Ҳофизлар энг сўлим нағма бағишлаб,
Қувноқ пионерлар салюти билан,
Олимлар ихтиро калити билан.
Аскарлар милтиқни кўтариб баланд,
Саломлар учади кабутар монанд,
Деҳқон даласида олтин бошоқлар.
Обдан бошларини чайқаб таъзимлар,
Токзорда қаҳрабосимон узумлар —
Бағрида дўст учун шарбатни сақлар.
Қалъадай заводлар мўриларидан
Бурқираб самога йўл олган тутун,
Элнинг асрида қариларидан
Оқ йўл тилаклари, фотиҳа... бутун —
Осмон мардларин табриклар, қутлар,
Миллионлаб садодан титрар булутлар...
Учар тез шунқорлар самолар бўйлаб,
Ватаннинг шаънига мадҳия куйлаб.

Тошкент.

МЕНИНГ КЕМАМ

Бир кемам бор, океанлар айланиб сузар,
Гоҳо Болтиқ денгизда, гоҳо Каспийда,
Гоҳо Шимол денгизда шамолдан ўзар,
Тўлқин ёрмоқ ҳунари бор унинг касбида.
Осмон-ла ўпишаркан сувлар уфқда,
Менинг кемам булутларни тутун-ла қутлар,
Таноб тортар ёқут кеча, қизил шафақда,
Кўрфазларда Ватан унга оқ йўллар тилар.
Капитаннинг дурбинида ороллар, тоғлар
Уни гўё саломлайди мужассам, хушнуд!
Мовий чўллар, сув саҳроси, майин ётоқлар...
Бу йўлларни бир кўрганга бўлмайди унут.
Шаббодалар шеър бўлса, у кемам — шоир,
Посбондир сувларимнинг қофиясида,
Ватан аҳли қўшиқ айтар тўлқинга доир,
Ҳатто қушлар миннатдордир ўз уясида.
Ўт, эй кемам, денгизлардан ва дарёлардан,
Қизил байроқ устунларда айласиң парвоз,
Йўллариңга нур сочилсин сурайёлардан,
Қувноқ қуёш чиқсин қайтган чоғиңда пешвоз!

Ленинград.

1948

СУҲБАТ

*Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Назарали ота Ниёзов билан
суҳбат таассуроти.*

Ўтирибди қуриб чордона
Мўйсафид чол ҳовуз лабида,
Нелар кўрган эски пешона,
Не ташвишлар ўткан қалбидан?
Умр яқин икки элликка,
Елка чўкук, аммо бош тикка,
Аммо ёшлик майлида юрак:
— «Бу замонда яшамоқ керак!»

Далаларга оқшом қўнади,
Эшитилар қоровул занги,
Ильич берган чироғ ёнади,
Эриб кетар йўлларнинг чанги.
Эшитилар дарвозаларда
Бир қўшиқки, халқ каби мангу,
Ахир, бу кеч тарозиларда
Норма юздан ошиб кетган-ку!
Қайтаётган теримчилар бу,
Алланеча кўп мингчилар бу!
Ўтирибди қуриб чордона
Мўйсафид чол шу кундан рози,
Ким ишласа кундуз мардона —
Эл ҳам, дил ҳам ўшандан рози.
— «Ўғлим, дер чол, соқолин ушлаб,
Экканини термаган тентак,
Баҳору ёз шунчалар ишлаб
Самарасин олмоқлик керак.
Чоллар бўлур одатда эзма,
Аммо, бу гал суҳбатим калта,

Кечалар ҳам ўйлайман: ҳамма -
Иқболи оқ бўлсин албатта.
Пахта, у — кўп қадимий қисса,
Дақюнусдан ошиқдир йили,
Ўзи гарчи кўп майин нарса,
Аммо синди деҳқоннинг бели.
Ҳа, зарбидан кўп беллар синди...
Лекин ҳозир, ҳозир-чи... Энди —
Бошқа олам, у бахтга йўлдош,
Ҳалол бўлсанг, давлатга қўлдош.
Чоллар бўлур эзма одатда,
Лекин, бу гал гапларим калта;
Десангизки, олай ризомни,
Ёзинг ўғлим, қўяй имзомни:
Юртнинг ҳақин адо қиламан,
Бўш юрмабман давлат нонин еб,
Ватанга жон фидо қиламан,
Ниёз ўғли Назар ота деб.

Янгийул.

НАФИСАХОН

Ҳамиша у йўлчи булутлар,
Куз фаслидан элчи булутлар —
Парча-парча осмонда сузар,
Кўк қизининг жамолин тўсар.
Қизарибди ўрик барглари,
Кўп ўтмайин сарғаяр, тушар,
Боғнинг гулдан холий арклари —
Келаси йил меҳрила яшар.
Нафисахон пахтазор бўйлаб
Юрар,
кўрар, тинмайин терар,
Сезгир, нозик кўлларин шайлаб
Тинмай терар, хирмонга берар.
Либосининг бичими десанг:
Шаҳарли қиз, ўқувчи балки,
Лабхандаси шунча гўзалки,
Дерсан: «кулгинг билан бўл эсон!»
Қайси базму зиёфатни деб
Чиққан экан шу узоқ йўлга!
Ваъдасига вафо кўрсатиб
Балки келган ишқий висолга?
— «Йўқ оғажон, мен ҳам теримда,
Ўзга эмас, шу ўз еримда.
Онам менга айлаб ҳикоят
Қонли уруш чоғида,— дейди —
Биз шаҳарда қийналгач ғоят,
Колхоз аҳли ҳам еган эди.
Ҳолимиз танг экан, билганлар
Мева-чева олиб келганлар.

Бир оила шаҳар ва қишлоқ,
Ишда, тўйда, курашда ўртоқ.
Ҳозир мен ҳам бу теримга банд,
Ҳар очилган кўсакдан хурсанд!»
Деб юради оралаб ғўза,
Тиним куни бизнинг Нафиса.

Қорасув.

ҚУЕШ, ОЙ ВА ҚИЗ

(Баллада)

Уфқдан илк кўз ташлаб қуёш —
Кўрди қирда эпчил қиз ишлар.
— Бу қандай гап, бу қандай бебош?
Нега мендан рухсатсиз ишлар?
Мендан олдин уйғонибди-я?
Қовжиратай қиз қочсин дея...—
Жаҳл билан ёғдирар қуёш —
Шуълаларин... Ҳаво дим, иссиқ,
Аммо қочмас даладан «бебош»,
Йўқ, қиз ғоят дилшоодир... Қизиқ!
«Офтобжон, кўп раҳмат,— дейди —
Беҳудага димоғинг куйди!»
Кунга қараб салом беради,
...Пахта теради.

Тоғ ортидан ўрмалаган ой
Кўрдик, қиз мунтазир унга.
— Бу қандай гап, ишлар пойма-пой,
Фарқ йўқмикин кундузга, тунга?
Шабистондир менинг диёрим,
Асов қизга ташлай кўрпамни,
Ухлатмоққа бор ихтиёрим,
Айтиб берай сутли алламни.—
Ой сепади кумушранг нурун,
Шароб қадар уйқубахш, лазиз.
Туш париси қўнмасдан бурун
Лекин ўйлар режасини қиз.
Жилваланар ёруғда олам,
Нурга тўлган қизнинг қалби ҳам.

«Моҳтобхон, кўп раҳмат,— дейди,—
Хизматингга дил сени суйди!»
Ойга қараб саломин берар,
...Ва пахта терар.

«Ўжар» қизга етолмай кучи,
Бирон чора топмоқлик учун
Кўк қасрида кўришиб хилват
Қуёш ва ой қилишди суҳбат.
Қарор чиқди: бу Совет қизи,
Биздан тегик, ернинг юлдузи.
У юрт эмас бизга бегона,
Биз ҳам бўлсак қизга дугона.
Қуёш деди:— унга бағишлай
Мардлик мажолини!
Ой дедик:— унга боғишлай
Қизлик жамолини!

Мирзачул.

С О В Е Т А Е Л И Г А

Гўдаклик чоғида тилга кирганда,
Дунёни энг аввал кўриб юрганда
Илк сўзки лаблардан учар шавқ ила
Улуғ завқ ила —

Онадир, кўп ширин уч товуш:—

Она!...

Бизга умрларни қилган иёна!..
Сен буюк онасан, мушфиқ, меҳрибон,
Уртоқсан ижодда,

Курашда,

жангда,

Шоирлар шеърига соқчи — посбон,

Тириксан шеърда,

Қўшиқда,

Рангда.

Йўқ, сен на Лайлисан ва на Ширинсан,
Толеинг ўзингда, бахтга эгасан,
Ургандинг яшашнинг мағзин, сирин сан,
Эркинлар юртига асл бекасан.

Ҳаёт денгизининг газнаси — ганжи
Қалбингда сақланган кўп сўлим газал,
Жамолинг душмани зиндон — паранжи
Йиртилди... кўзларинг шунча ҳам гўзал.
Сенга ёғду сочди улуғ Инқилоб,
Илҳомбахш романлар сарлавҳаси сен,
Сен ўзинг китобхон ва ўзинг китоб,
Борлиқнинг энг нафис бир туҳфаси сен.
Марксни, Ленинни туққан оналар
Сенинг иззатингни қилмиш абадий,

Башарнинг тарихи буни билади,
Тушганда бу элга хавфу хатарлар
Қошинг чимирилди, кўзларинг жиддий,
Қурашдинг мардона, мисли қахрамон,
Сени-ку ботирлар онаси дерлар..
Меҳнатинг Ватанга бўлди зўр далда,
Севгинг аскарларга бўлолди қалқон,
Яшади хаёлинг ўқда ва дилда,
Бугун сен ўлкангда мағрур гражддан,
Сенга салом берар,

«Ўртоқ!» дер Ватан.

Сени қадрлайди қонун ҳам виждон,
Сен ва эрк,

сен ва бахт —

бир юрак, бир тая.

Азизим, севгили, вафоли эй қиз,
Шу қадар гўзалсан маънода, ишда,
Дебдилар: чирой ва эрк бўлса эгиз,
Шунга кўп муносиб тушар нашида.
Ўртоқ бўл,

иқболлар уйида ёр бўл,

Коммуна қуёши остида бор бўл!
Шарафли кўлларинг ҳормасин ишда,
Юрагинг соғ бўлсин юртни севишда,
Ўзинг бинокорсан, эпчил, билимдон,
Ҳар кунинг — бир шеър,

ҳар йилинг дoston.

Жигарпораларинг сени олқишлар,
Офтоб нурларин сенга бағишлар.

Тошкент.

ТОЛСТОЙ

Толстой дейилса: хаёлда мутлақ —
Тошар қирғоқлардан дарёи-азим,
Сув узра бир кема пайқайди кўзим;
Унинг излагани ҳақиқат ва ҳақ.
Кема кўп мужассам, дарё ҳам азим,
Ирмоқлар қуйилиб қилади таъзим.
Кеманинг дорғаси оқсоқол адиб,
Умридан асрнинг уч фасли ўтиб,
Янги мавсумларга чайқалиб етиб,
Кемасин олисдан сурмоқда адиб.
Жафо лиманидан аразлаб чиққан,
Зумрад кўрфазларга у кўзлар ташна,
Изғирин — елларнинг аччиқ нафаси
Унинг соқолига азалдан ошна.
Ростликнинг ҳуснига мубтало йўлчи,
Аммо, йўқ қўлида рост қибланамо,
Шериги — тилақдир, виждон — йўловчи,
Йўлига ойна у кўҳна само.
Толстой дейилса: хаёлда бугун
Кўп эски танишлар бўлмоқда пайдо,
Гўё асрларга ясаркан якун —
У гоҳо асабий ва гоҳо шайдо,
Гоҳо бир исъёнчи ва гоҳо маъюс,
Гоҳо умидвордир, гоҳ чекар афсус...
Азамат бир халқнинг кундузи, кечи,
Шубҳаси, армони, ғазаби, кучи,
Уруши, яраши, куфру дуоси,
Гоҳо таваккали, гоҳ муддаоси —
Сеҳргар қаламдан бўлди мунаққаш,

Асрлар қалбига елкалар юккаш.
Аmmo барчасининг мағзида албат
Иффатли бир қизки; исми — Ҳақиқат.
Лекин тополмайин манзилгоҳини
Уни деб дарбадар кезди Толстой,
Бу чоғ ҳурматларкан ошиқ доҳийни,
Ишқига ўтказар ўлка-улус тўй.

Тошкент.

СЎНГГИ ЙУЛ

(А. Жданов учун марсия)

Чимрилган қош узра очниқ пешона —
Кўп ажиб фикрнинг бекик хонаси,
Зеҳннинг азмидан кўзда нишона,
Лабида қотгандир иш таронаси.
У ётар тобутда... Индамай, хомуш,
Мангулик очибди уни деб оғуш.
У ётар тобутда... Аммо юзида —
Улмаслик муҳрининг нақшлари бор,
Гўё бирдан туриб, у ўз сўзида
Ҳозир жўшадиган боқишлари бор.
Яширмоқ на лозим? Йиғладик бугун,
Унга йиғламаган юраклар тошдир,
Бетховен маршининг ғамгин куйида
Кўзда ялтираган бу шаффоф ёшдир.
У сўнгги манзилга, абад элига
Бу Ватан елкаси элтар тобутин,
Муаззам Кремль деворларига
Кузатар фарзандин она юрт бутун...
Яширмоқ на лозим? Йиғладик бугун,
Унга йиғламаган юраклар тошдир.
Эй дўстим, сен унга ихлосинг учун —
Ижод майдонида ҳимматинг ошир!
Кремль қўйнида унинг хокидан,
Ҳоядай покиза хок — покидан
Унгуси бахтларнинг қирмизи гули,
Шу учун у виждон элга севгили,
Шу учун жаранглар унинг каломи,

Шу учун яшайди унинг мард номи:
Болалар исмида,
Зафар жисмида,
Уйларнинг расмида,
Юртнинг базмида,
Коммуна даврининг кошонасида,
Ғолиб наслларнинг пешонасида.

Тошкент.

О Қ Ш О М

У қирларда эркин шаббода
От ёлининг торларин чертар.
Сўнгра ўйнаб бир пас саҳрода —
Сайхун томон югурар — йўртар.
Ёйдоқ елга отланиб чопар
Хур элларда оқшомги лапар.
Қуркулдакнинг нари ёғида
Кўкимтил чанг қалқар уфқда,
Милтиллайти колхоз боғида
Электрлар нуқтама — нуқта.
Видолашиб кетганда балки,
Йўлга чиққан бир ошиқ каби —
Офтоб шунча қаттиқ ўпганки,
Қонагандир булутнинг лаби.
Бўстонларнинг базму тўйидан
Қумриларнинг «ҳу-ҳу» си келар,
Адрдаги хирмон бўйидан
Шўх қизларнинг кулгиси келар.
Пахтакорни, ғолиб колхозни,
Жануб кузин, чинни тарбузни
Ҳовузни ҳам, анов қизни ҳам,
Чўққи соқол дўст — раисни ҳам,
Ойни, сувни, боғни, булутни,
Фақат севмак мумкин бу юртни.
Ҳаммасига муҳаббат ширин,
Сўрасангки: айтиб бер, сиррин —
Дерман: бари сенга аёнку,
Бу ер, бу эл бизники мангу!

Янгийул.

МЕНИНГ ДУСТИМ

Бир дўстим бор ғалати,
Ҳар нарсани билади.
Тенгқур десам, тенгқур-мас,
Юз яшардан донадир,
Қари десам қаримас,
Мен-ла кулиб ўйнайдир.
Қачон уни тингласам
Шогирддай тек тураман,
Гоҳо агар тиласам —
Унга иш буюраман.
Бир дўстим бор ғалати,
Ҳамма гапни билади,
Унинг бордир юз оти,
Балки минглаб қаноти,
Жуда бой, ўзи арзон,
Ошно бўлмоқ кўп осон.
Билими бениҳоят,
Менга айтар ҳикоят:
Қадимги асрлардан,
Кишилар турмушидан,
Қийналган асирлардан,
Олимлар юмушидан.
У сезгирдир бағоят,
Менга қилар ҳикоят;
Ёт бегона элларда,
Машаққатли йўлларда
Золимларнинг жабридан,
Мазлумларнинг сабридан
Селоблардан, қонлардан,

Одамхўр «инсон»лардан.
У севинар бағоят
Менга қилса ҳикоят:
Ватаним шарафидан,
Ғолибларнинг сафидан,
Лениннинг мақбаридан,
Пойтахтнинг минбаридан,
Юртимнинг гулшанидан,
Колхозчилар шаънидан,
Фабрикалар тутуни,
Ихтиролар ҳақида,
Саодатнинг бутуни,
Шод мисраълар ҳақида,
Эрлар билан от сурган
Мард чеварлар ҳақида.
Дунё бўйлаб ҳайқирган
Эрксеварлар ҳақида.
Барчасини сўзлар у,
Кўзимдан қочар уйқу,
Яна унга буюраман:
«Узоқларга жўна!» деб,
Унга буйруқ бераман:
— «Айтиб бергил яна!» деб.
«Келтир менга хабар сен
Қитъалардан, кўклардан,
Эл ғамини ўйлаган
Ҳеч ўлмас буюклардан,
Тоғлардан, денгизлардан,
У сирли юлдузлардан
Менга салом келтиргин,
Билмаганим билдиргин!»
— «Гарчи амринг кўп...» дейди,
— «Бажараман, хўб!» дейди.
Очар менга кўксини,
Бағишлайди ўзини:
— «Барчаси сенга боп...» дер,
— «Менинг номим китоб!» дер.

Тошкент.

1949

ВАТАН

(Монолог)

Олам ичра Ватанимнинг мисоли йўқ, тенги йўқ.
Ватаним бир диёрки,
Инсонликка бир ёрки,—
Бу мангулик офтобининг сўниши йўқ, сўнги йўқ.
Биз бу юртнинг гулларига қонимиздан сут бердик,
Пок тупроқдан газандалар жасадини супурдик,
Жаҳолатни битирдик,
Одамга бахт келтирдик —
Мардона!
Ҳақиқатга айланди бу азалий афсона!
Бу қардошлар ўлкасида менинг ҳам бор овозим,
Тароналар сафида жаранглар ўзбек созим...
Менга берди ҳуррият
Улуғвор жумҳурият.
Менинг элим офтобга ҳамсоя,
Қирларида чечаклар бениҳоя,
Оқ олтинга ганжинадир чўллари,
Ферузадир кўллари...
Дарёлари юрт белига куч бахш этган камардир,
Офтоби — тоғларининг бошида гулчамбардир.
Бу юртнинг мен соҳиби,
Боғларда боғбон каби.
Менинг азиз рус қардошим менга бўлди раҳнамо.
Оғир кунда қўллади,
Ёруғ кунга йўллади.
Партиямиз қуёш бўлди, Ватан ери кенг само.
Бу табаррук гулистонни мен суймайин, ким суйсин?
Бу чироғни кўролмаган бахил кўзлар тез куйсин!
Оламда бир қувват борми қайтаролгай йўлимдан?

Оламда бир қудрат борми кетга тортса қўлимдан?
Йўқ оламда у қудрат!
Йўқ, бўлолмас у қувват!
Бир ўғилдай тиз чўкаман мен онам ҳузурида,
Бир фарзанддай бош эгаман мен онам ҳузурида,
У шафқатли бир онаки, муқаддас номи Ватан,
Оналикнинг севгисини олгачдир Москвадан.
Сен буюрдинг, она, дейман,
Буюргин, яна дейман:
Бу меҳнатлар,
 Бу ғайратлар,
 Бу садоқат — вафодир,
Оналикнинг ҳурматидай
 Улуғ элга раводир.

Тошкент.

**«МОСКВА ВАҚТИ БИЛАН
СОАТ ЕТТИДА!..»**

(Радиоприёмник олдида)

«Москва вақти билан соат еттида!..»
Тинглайман нотаниш дўстим овозин,
Ўзини кўрмадим, аммо бетида —
Юрагим пайқайди шукуҳнинг изин.
Бу бизнинг севикли Москва сўзи!..
Сўзласа сўзласин Москванинг ўзи...
Москва вақти билан соат еттида!..
Демак: Кремлнинг соати етти!
Демак: календарнинг янги бетида
Офтоб кундузни муҳрлаб битди.
Тинглайман яшиндай ҳақиқатларни,
Тинглайман нуроний саодатларни,
Тинглайман мардларнинг рапортларини,
Тинглайман меҳнатнинг шод юртларини —
Гуллатган давлатга саломномани;
Тинглайман ҳаётни, кундузни бутун;
Янги қад кўтарган ҳар бино мани —
Эфир кўзгусида айлайди мафтун.
Исмлар тинглайман, шуҳрати йирик,
Гўёки менга кўп қадимий иноқ;
Исмлар тинглайман, эшитишим илк.
Эртага бўлғуси дилимга қўноқ.
Москва вақти билан соат еттида —
Олинган хабарлар нурдай қадрдон,
Гўё азиз ошнам сўнгги хатида
Коммуна давридан юбормиш дoston...
Сўзловчи оҳанги ўзгарар бирдан
Хабарни бошласа ёт ўлкалардан:
Ҳа... яна жаҳоннинг қон савдогари

Улим бозорига бермоқчи ривож,
Башарнинг танида зулук сингари,
Хатто нафаслардан олмоқчи хирож...
Аммо қарсиллайди олтин тахтгоҳи,
Сотқин қиролларнинг пушту паноҳи,
Ишламай тишлашнинг сариғ даргоҳи...
Ортиқ тикланмоқда букик елкалар,
«Ҳаққим!..» деб ҳайқирар мазлум ўлкалар,
Ортиқ ҳинд қизининг ашуласида
Эрнинг нақароти жаранглар дадил,
Зулм султонининг ўз қалъасида —
Унинг бир оёғи чуқур гўрдадир,
Дунё йўлларининг кўприкларида —
Коммуна лашкари қўймиш посбон,
Хатто оналарнинг киприкларида
Кўз ёши ўрнига ғазаб намоён.
Курашга, яшашга, бахтга чақирар
Озодлик қўрғони — шонли СССР,
Шу учун Долларшоҳ бўлмиш беқарор,
Тинчлик талаб қилар ҳаво, сув ва ер.
Тинглайман Москвани, тинглайман дилдан,
Овозинг бор бўлсин ҳайқир эй Ватан!
Қурилиш завқининг қасидаси бу,
Коммуна тонгининг нашидаси бу,
Оламнинг ёшлигин олқишлаб мангу —
Чириган дунёга ҳукмнома бу!—
Тинглайман Москвани, тинглайман дилдан,
Овозинг бор бўлсин, ҳайқир эй Ватан!..

Тошкент.

ЛЕНИН НОМИДА

Лениннинг у мангу номи
кўп азамат, улуғвор,
Чунки Ленин байроғидан
ер юзида ёруғ бор.
Буюк Ленин номи билан
аталади бу диёр:
Ленин деса:
насллар,
кулаётган асрлар —
Курашларга, зафарларга
камарбаста ва тайёр.
Ленин номида шаҳар:
Ленинград шаҳари,
Унда очди жамолин
инқилобнинг саҳари.
Ленин номида колхоз —
юзлаб, минглаб қишлоқлар,
Иш аҳлига бўйсунмиш
тупроқлар
ва булоқлар.
Ленин номида мактаб:
асл билим ўчоғи,
Лениннинг амри билан
бизга очик қучоғи.
Ленин номида завод:
заводларнинг илғори,
Планида рақамлар,
чиқар доим юқори.

Ленин номида кўча:
саодатлар кўчаси,
Бу кўчадан қувилган
инсофсизлик кечаси.
Ленин номида орден:
мукофотлар сараси;
Кўкракка уни осмоқ —
вафонинг самараси,
Ленин номида йўллар:
йўлларнинг энг тўғриси,
Ер шарини қуршаган
уфқларнинг обрўси.
Ленин номида ҳаёт:
эрклик қадар кўп ширин,
Ленин номида қуёш,
Ленин номида шеърим!
Нафас қадар азиздир
миллионларнинг Ильичи,
Ватан ва халқ
иш ва куй,
ёш ҳам чоллар
Ленинчи.

Наманган.

ПАХТА ҒАЗАЛИ

Ғазални арузга бағишлаш шартми?
Менингча бахшининг вазни кўп афзал!
Ғазалда қошларни олқишлаш шартми?
Меҳнатнинг чиройи гўзалдан гўзал!
Севгининг мардимиз бизлар ўзимиз,
Аммо муҳаббатдир серварақ дафтар,
Ватаннинг севгиси — азиз сўзимиз,
Қофия — боғимиз ичра шўх каптар.
Қирсам пахтазорга сийнамда ғурур,
Ҳар гўза ҳимматдан жонли бир дарак,
Нега суюнмасин, кулмасин юрак?
— Биз меҳнат элимиз ғайратли ва ҳур!
Ўсабер, ўсабер, азизим пахта,
Шоир ҳам созини чалсин шу ҳақда.
Биз сени яратдик, айладик бунёд,
Токи либос бўлсин қизларда зиёд!..
Сенинг ипларингдир вафонинг сими,
Бу симда йўллармиз дўстларга нома,
Номаки, қардошлик унинг чин исми,
Уни ёзиб берган котиб — замона!
Ғазални арузга бағишлаш шартми?
Менингча бахшининг вазни кўп афзал.
Ғазалда холларни олқишлаш шартми?
Меҳнатнинг чиройи гўзалдан гўзал!

Фаргона.

У К У Н

(Пушкин учун)

Балки у кун ёзилибди зарҳалдан —
Рус шеърининг сарлавҳаси устивор,
Ўсмир Саша тўқиган илк ғазалдан —
Зўр девонга қўйилганди пойдевор.
Москвада бир ёз куни балқиди
Рус шеърининг мангу ўчмас қуёши,
Бу дostonнинг қалби, жони ва боши
У азамат лекин тутқин халқ эди.
Наъра солди рус даштида бўрондай,
Гоҳо оқшом қўшиғини куйлади,
Юрак дардин сўйлади,
Оқ тонгларни олқишлади пайдар-пай.
Замонларнинг чегарасин ўтиб у,
Булутларни ёриб келди шуъласи,
Бир шуълаки нафосатдай соф, мангу,
Ҳаволарда кўнгил овлар жилваси.
У кун... Албат мужда эди кўп яхши:
Туғилибди олтин қалам бир бахши.
Балки у кун ёзилибди зарҳалдан —
Рус шеърининг сарлавҳаси устивор;
Ўсмир Саша тўқиган илк ғазалдан —
Зўр девонга қўйилганди пойдевор.

Тошкент.

Ш О И Р В А Й И Л Л А Р

(Ҳ. Ҳакимзода хотираси)

| Десаларки: нечун яшар шеърият?
Қайси қудрат ғазалларга ҳаётбахш?
Дерман: инсоф, инсонийлик, ҳуррият
Китоб ичра агар бўлса мунаққаш —
У қўшиқда наслларнинг меҳри бор,
У қўшиқда ўлмасликнинг муҳри бор!..

Сен шеърингни қонинг билан ёзибсан,
Сўнмас сенинг қофиянгда ҳарорат,
Истиқболнинг боғларига, эй жўмард,
Қаламинг-ла ирмоқларни қазибсан!
Садонг яшар ўз элингни эркида,
Азиз расминг саодатнинг аркида!..

Ватан гуллар, халқлар куйлар бахтиёр,
Билим, меҳнат қўлидадир ихтиёр.
Манзил босиб юрар экан карвонлар,
Эшитилар нидонг:—«Дўстлар, ҳорманглар!..»

Ҳамзаобод .

СУВ ҚИССАСИ

Қуриди шудринглар толнинг баргида,
Уфқдан юксалди қирмизи олов,
Ўзининг ҳаворанг мармар аркида —
Қуёш ёз байроғин тикди бесўров.
Машина қизипти, отлар терлапти,
Капалак қаноти чангдан кирлапти.
Шаббода ўзи ҳам кечани пойлаб
Жардаги бир ғорда ухлабди ҳорғин,
Булут яширинган гўё атайлаб,
Майсалар чайқалмас, ҳовузлар турғун...
Ҳаволар шу қадар тиниқ, равшанки,
Кўринар гулларнинг атри ҳам балки...
Бағоят иссиқдир жанубнинг ёзи,
Аммо ўзбек ери ундан кўп рози.
Офтоб юртимга шунчалик яқин,
Ўлканинг бошида гўё олтин тож,
Ётларга бермайди халқим нур ҳақин,
Ўзи осмондан олмоқдадир бож.

Шу тахлит ўйлардим кезиб чўл-қумлоқ,
Иссиқдан қовжираб кетганди лабим,
Қаерда шалола, қаерда булоқ?
Бир ютим сув эди орзум-талабим,
...Бехосдан қаршимда кўринди ариқ,
Қирдан энар эди тойдай ўйноқлаб,
Босиб ўз йўлида хору хас, ажриқ,
Билмасди қаерда тугар оёқлаб!..
Нақ шундай, нотаниш шаҳарга агар
Дуч келса мусофир тонг қолар анча,
Уфқда ёнма-ён кўчалар, уйлар,
Билмас қай бирида тунар бу кеча...

Аmmo кўп ўтмайин, кечаги қўноқ
Ҳар бир қўра билан бўлғуси иноқ.
Мен ариқ бўйида кўп ҳайрон турдим,
Ҳа, бу-ку янги сув, қадрдон зилол,
Қаердан у пайдо бўлибди дарҳол?
Эски ошнадай ҳол-аҳвол сўрдим.
Бу тупроқ соғиниб кўп кутган уни,
Ариқдан кафтимда олиб мен сувни,
Дедим:— Хуш келибсан азиз биродар,
Сафаринг кўп олис, биламан, раҳмат,
Келибсан ишлашга биз-ла баробар.
Йўлларда бўлса ҳам қийналиш, заҳмат,
Сен анов каналнинг асл фарзанди,
У бир дарахт бўлса сен унга бутоқ,
Ташналаб тупроқнинг асали-қанди
Сенсан эй жўмард сув, эй азиз ўртоқ!
Сендаги ҳар томчи, садафда дурдай,
Чигитнинг бағрига қуймоқда инжу,
Бу оқ инжуларки, куз фасли бирдай
Очилар... чиройи: мана биринчи!!!
Эй ширин қатра сув! Эй мангу йўлчи,
Эй дўст диёрлардан хабар келтирган,
Ўтган манзилларинг кўп йироқ экан,
Сен эй жаҳонгашта, чарчамас элчи!
Балки сен Волганинг кенг ётоғида
Юмалаб оққанда соҳилни ўпдинг,
Ҳавасинг келганда, сув қирғоғида
Майсага тегишиб жанубга чопдинг!..
Сенда эркинликнинг хуш атри борки,
Албат бағишлабди шимол чечаги.
Балки, сен Каспийга етишиб омон,
Ўйнабсан у денгиз жавлонгоҳида,
Кемалар чархининг зарбидан ҳамон,
Кўпириб чарчабсан гоҳи-гоҳида.
Ё Кавказ офтоби тагида ағнаб,
Шуълалар лутфидан ялтираб-чақнаб,
Буғга айланибсан мисоли тутун,
Осмонга чиқибсан ўзинг бенарвон,
Булутга қовушиб бўлиб бир бутун
Еллар-ла учибсан кун чиқар томон,
Кенг-кенг саҳроларга соялар солиб,
Қўш дарё юртига қараб йўл олиб:

Самода совубсан, музлабсан балки,
Қўнибсан сойларга бўлиб оппоқ қор,
Яна қиш: «Хайр!» деб, яна ҳар галги —
Хизмати пайтида келганда баҳор,
Эриб йўналибсан қоядан, жардан,
Катта бир ойда излаб ирмоққа.
Беҳисоб шериклар билан сен бирдан
Қўллашиб борибсан кекса Сир ёққа.
Сирдарё гирдоблар бағрида қучиб,
Сени кўп қийнабди, хийла синабди,
Аммо эски ғурур кайфидан тушиб
Бизга бўйсунмоққа ахир унабди.
Чиқибсан каналга, кўп равон йўлга,
Хатлаб югурибсан шу ариқ билан,
Ханда бағишлабсан қақраган чўлга,
Барака аталган бир ёрлиқ билан...
Бир ариқ ҳақида шунча мадҳия,
Шунча муболаға қилдим ҳадия!
Балки сиз сўрарсиз: нечун, на дея?
Йўқ, шунда ўқийман улуг бир рамзни,
Чунки ариқдаги ҳар заррамингни
Йўналтган қудрат бор, номи большевик.
Қурашда енгилмас, меҳнатда тетик.
Кўп ўтмай замину омон тамом
Бизнинг буйруқларга бўлғусидир ром.
Кутмаймиз кўклардан иноят мангу,
Ёмғирга: «Кет!» дермиз ёқмаса таъбга,
«Кел!» дермиз қачонки керак бўлса у,
Ҳовузлар, каналлар бўйсуниб гапга,
Яшнатар даштларни бўлуғ, фаровон,
Элнинг планидан кутишиб фармон...
Коммуна юртининг оби-ҳавоси,
Сўлмас боқчаларнинг гашти-сафоси,
Лимонзор боғларнинг атри-чиройи,
Пахталар хирмони, колхоз саройи,
Барчаси қувнатар дўстлар дилини,
Барчаси гуллатар меҳнат элини:
Об-ҳаётларнинг хазинасидан
Баҳорлар ўлкаси гуркурар сероб,
Қайнар наслларнинг пок сийнасидан
Ҳайқириқ:— Омон бўл, Партия-мироб!

Мирзачул.

СОҲИЛДА

(«Фарғона лавҳалари»дан)

Урмалайди пишиллаб дарё,
Қамишзорда йўлбарсдай гўё.
Бунда туриб қўрғондан қаранг
Сирдарёнинг келган йўлига,
Дерсиз: водий битта самонранг
Камар боғлаб олган белига.
Тўлқин ичра кўмилиб шу дам,
Кўринмайди кумушранг балиқ,
Сув устида ёз қуёши ҳам
Акс этади мис танга янглиғ.
Дерлар гўё бу жар томондан
Ташланибди у сағир Тоҳир,
Эски Ахсий деган қўрғондан
Отланипти асабий Бобир.
Қадим тарих, кўҳна афсона!..
Қалъадаги тупроқ — вайрона —
У даврнинг варақларидир.
Хазонидир, япроқларидир.
Ўтиб кетди йиллар тўлғаниб,
Дарё дарду гарддан булғаниб.

.
Гул очилди ерлар уйғониб,
Жилваланди водийнинг бахти,
Янги инсон, Ватан фарзанди —
Афсонавий ишлар яратди,
Шу туфайли қолмади энди —
Афсоналар тўқишга вақти!
Қарар эдим «Қўрғонтепа»дан.
Мен дарёнинг нари ёғига,

Далаларнинг кўк қучоғига —
Қарар эдим «Қўргонтепа»дан.
Қоплаб эди яшил уфқни
Тутун каби кўкимтир туман,
Тигиз боғлар, соялар, чаман
Қоплаб эди яшил уфқни.
— «У ёқ қуруқ чўл эди, одам
Тополмасди унда соя ҳам.
Беш йил бўлди — канал чиқардик,
Ариқ очиб, даштни суғордик!».
Мироб эди сўзлаган одам,
Ариқларнинг дўсти-сирдоши,
Баъзан полвон кўзларида ҳам
Кўринаркан севинчлар ёши.

.....
Пастда борди янги бир кечик,
Тупроқ йўлнинг сувда давоми,
Янги боққа янгича эшик
Очиб берар зумрад ҳавони.
Дарё эни чўзиқ бир симга
Илинганди каттакон бир сол,
Гўё дарё девқудрат ҳаммол,
Сол-паланг¹-ди наҳри-азимга.
Солга туя, машина, пода
Колхоз аҳли, отлиқ, пиёда
Тушар эди барвақт ўтгали,
Кеч бўлмасдан уйга етгали.
— Яна ким бор? Ҳай бўлинг, тезроқ!
Кеч қолмайлик «Янги тупроқ»қа!
Қичқирарди солчи — навқирон;
Ўтай дея нари қирғоққа —
Моторини юргизгани чоқ —
Санаб ўзин уста капитан.

.....
«Янги тупроқ» эди нари ёқ,
Эски дашту яп-янги тупроқ,
Коммунизм севгиси билан
Ватан тузган азамат план
Дилга сингиб, офатни енгиб,

¹ Паланг — Ҳаммол-юккашлар оғир юкни кўтариш қулаёв бўлсин деб орқаларига илиб олган бир нав ёстиқ.

Элга бўлиб севимли шиор,
Тоғнинг шохин, сув бўйнин эгиб,
Ишда юрар, зўр, мардонавор.

.....
Қарар эдим «Қўрғонтепа»дан,
Мен дарёнинг нари ёғига,
Далаларнинг кўк қучоғига
Қарар эдим «Қўрғонтепа»дан.
Ботаётган қуёшнинг нури,
Туманларни ёриб дилнавоз,
Гўё олтин тароқ тишлари
Боқчаларга берарди пардоз.

Қўрғонтепа — Сирдарё соҳили.

УЙҒУР ДУСТЛАРГА

Олқиш сенга эй хуррият қуёши,
Сени кутди уйғур эли кўп йиллар,
Сени кутди оналарнинг кўз ёши
Ва қаҳрамон наслар.

Эрк қуёшин олқишлар эрк ҳавоси,
Бўстонларда қумриларнинг «ху-ху»си,
Қашқардаги косибларнинг навоси
Ва Хўтаннинг оҳуси.

Хоқонлардан зулм кўрдинг, дард кўрдинг,
Жафо тортди Чину Мочин деҳқони,
Эрк нурини излаб юрдинг, югурдинг,
Келди эрклик замони.

Мао-Цзе-дун тутди кураш байроғин,
Сен ҳам унга ўртоқ бўлдинг, ҳамхона,
Деҳқон олди болтасини, ўроғин,
Хужум қилди мардона.

Уйғуристон, эрк топган эл, ҳуристон
Балқиб турсин инқилобнинг қуёши,
Шоирларинг ёзсин янги бир дoston,
Бўлсин бахтинг йўлдоши.

Кўп муборак озодликнинг чин нури,
Тилларимиз, дилларимиз биродар,
Бунга гувоҳ Еркентда Фурқат гўри!
Ўзбек элдан табриклар!

Андижон.

ИМЗОЛАР

Ҳақнинг бағридаги голиб нидодай,
Курранинг қаърида мангу садодай —
Аср дафтарига қўямиз имзо,
Мардларга офарин,
Номардга жазо!

Пўлат имзоларда гуллар атри бор,
Ёрга ёзилгуси мактуб сатри бор,
Инсоннинг инсонлик ўрни — қадри бор,
Келгуси тарихчи бўлсин деб ризо,
Қўямиз имзо!

Қизлар юзидаги табассум учун,
Башар умридаги гул мавсум учун,
Саломлар аликсиз қолмасин учун —
Инсоф дафтарига қўямиз имзо,
Бу ҳур оилага барчамиз аъзо!

Имзоларнинг ўз сарлавҳаси бор,
Имзолар бошида ўчмас, улугвор,
Москванинг имзоси голиб, байроқдор,
Енгар иғволарни шарафли имзо,
Тингласин қитъалар,
Эшитсин фазо!

Ҳақнинг бағридаги голиб нидодай,
Курранинг қаърида мангу садодай,
Аср дафтарига қўямиз имзо
Мардларга офарин,
Номардга жазо!

Фаргона.

СУЛҲ ДАРАХТИ

Эркинлар тупроғида,
Қалин дўстлар боғида,
Булутларни емириб,
Қуёшга салом бериб —
Азамат шохлари-ла,
Синмас булоқлари-ла
Фазоларни қучоқлаб,
Зулматларни пачоқлаб,
Қад кўтармиш бир дарахт —
Қудратнинг ҳайкалидай,
Тириклик ғазалидай —
Яшайди мангу хушбахт...
Ҳамиша яшил ва ёш,
Ўлим ўзи унга ёт,
Баҳорлар унга йўлдош,
Ўсган замини — ҳаёт.
Мангу умр — ҳаваси,
Барги сўлмас барглардир,
Етиштирган меваси:
Ишлар, бахтлар, эрклардир...
Соясида ким юрса,
Шавқи бўлур зиёда,
Унга тегиб шаббода,
Олисларга юурса —
Элатларга, элларга,
Ҳаттоки, банд йўлларга,
Давлатларнинг чекидан,
Кўприкларнинг тагидан,
Эсиб, оқиб ўтиб у,

Уфққа йўл тутиб у —
Инсонларга умидни,
Нафасларга ҳавони,
Мушкулларга калидни,
Чаманларга сафони,
Мисоли жон бағишлар,
Юртлар уни олқишлар.

Инсонликнинг бахти деб,
Осойиш дарахти деб,
Инсон уни қадрлар,
Виждон уни хотирлар...
...Аммо қора илонлар.
Ваҳший, хунрез сиртлонлар,
Чегирткалар, қузғунлар,
Мотамсевар малъунлар
Бу дарахтдан дилхаста,
Чунки у ҳар нафасда —
Гуллатиб ҳаётларни,
Тугатар мамотларни...
Кам бўлса ўлим, қирон,
Йиртқичнинг куни ёмон.
Бу дарахтни қуритмоқ,
Меваларин чиритмоқ
Истар ўлим арбоби,
Кўҳналикнинг қаллоби.
Бўғиқ шамол, ўқ, захар —
Йиртқичларнинг фитнаси,
Аммо ҳар кун, ҳар саҳар
Сулҳ дарахтин танаси
Усар яна муаззам,
Сермева, яшил, маҳкам.
Эллар уни қўриқлар
Тириклик бор бўлсин деб,
Қуёш, тупроқ, ариқлар
Унга берар зийнат-зеб.
Сулҳ дарахти доим ёш,
Ўлим ўзи унга ёт.
Баҳорлар азиз йўлдош,
Унган замини — ҳаёт,
Мангу умр — ҳаваси,
Барги — сўлмас барглардир,

Етиштирган меваси:
Ишлар, бахтлар, эрklarдир.
Эрк излаган йўлчилар,
Ўзга юртдан элчилар
Бу дарахт булоғидан,
Гулидан, япроғидан,
Уруғ олиб элтдилар,
Йўлда заҳмат чекдилар,
Аммо юртга етдилар,
Ва у ерга экдилар,
Токи бутун жаҳонда
Кўпайсин сулҳ уруғи,
Билдиларки, шу онда —
Будир тарих буйруғи.

Эшитдимки, ҳарёқда,
Яқинда ва йироқда,
Кўкариб мисли ўрмон,
Сулҳ барглари яшнайдн,
Қулоч ёзиб ҳар томон,
Ҳақ қудрати яшайди.
Эшитдимки, элларда
Кўк дарахтлар ўсибди,
Боғлар ўша ерларда
Оғу елин тўсибди.

Ашхобод.

И Д Ы Ч Н И Н Г Т А Б А С С У М И

Шунча қуюқ эди тунги қоронғу,
Ховучлаб кафт ичра сиққулик гўё;
Дейсан теракларни ютиб олган у,
Жимликда йўталиш ўзи ножўя.
Аммо сукутнинг ҳам бор ўз товуши:
Лаҳзалар кетидан лаҳза қувиши...
Қолхознинг кўксида зулматни ёриб,
Фақат идорада ёнмоқда чироқ,
Котиб Ўрмонали толиқиб, ҳориб,
Тахлаб жадвалларни ўтирар узоқ...
Уйқулар ҳужуми шунча жадалки,
Ухлабди булутда юлдуз ҳам балки.
Аммо ухламапти ишнинг режаси,
Қундузги меҳнатнинг зўр натижаси:
Мироблар очган сув секин сингади,
Шонага кирувчи гўза унади,
Чопиқлар зарбидан юмшаган тупроқ,
Бу йил оқ момиқдан бергуси кўпроқ,
Лекин ғайратнинг ҳам, садоқатнинг ҳам
Кўзгуси котибнинг жадвал қоғози,
Юздан кам бўлмаса планда рақам,
Давлат ҳам, ўлка ҳам колхоздан рози.
Телефон жаранглари: бу — раис бобо,
Ишнинг яқунларин сўриштиради,
Котибнинг иши кўп. Бироқ мутлақо
Сонларни ихчамлаб уюштиради.
Район марказига бу сонлар керак,
Ҳар сонда бор зеҳн, эпчиллик, юрак.
Уйқулар ҳужуми шунча жадалки,

Уҳлапти уфқда шамол ҳам балки,
Тун ғоят қоронғу, тун маҳали кеч,
Аммо Урмонали кўзин юммас ҳеч.
Силаса кипригин алдоқчи уйқув
Юзини ўгирар бир суратга у,
Деворга осиглиқ суратда эса,
Доҳий кулимсираб унга боқади,
Меҳрибон сиймодан ҳар он, ҳар лаҳза
Чарчоқ томирларга қудрат оқади.
Тоғ савлат бир ишонч, улуғвор севги
Езилмиш доҳийнинг табассумида.
Отанинг шу меҳри аниқ гаровки,
Ютамиз курашнинг ҳар мавсумида.
У бизга ишонар, у бизга боқар,
У пайқар ҳар зарра ғўза ўсишин,
Ҳар кимса қунт ила қилса ўз ишин,
Доҳий табассум-ла олқишлар — олқар.
— «У... Уйғоқ ҳамиша... Мен ҳам мардона —
Ишлайин чарчашнинг юкин йўқотиб,
Эп эмас кечани қилсам баҳона!»
Деб қалам суради дўстимиз котиб.

Қарши.

МОСКВАНИ ЭСЛА!

Қизил уфқларда қуёш кулганда,
Кўп ширин севинчлар дилга тўлганда.
Ҳаёт музыкаси маршин чалганда,
Эй Ватан фарзанди, виждон-ла эс-ла:
— Москвани эсла!

Келгуси давроннинг кўзи экансан,
Эрклик авлодининг ўзи экансан,
Шоирнинг илҳоми, сўзи экансан —
Кремль соатин ҳамиша кўзла:
— Москвани эсла!

Сенга қучоқ очган боғларда кезсанг,
Севимли дарёлар бағрида сузсанг,
Сен ҳам Москвага ёрсан, азизсан,
Шу учун Москвани «она» деб сўзла!
— Москвани эсла!

Маълумот боғида гуллар тераркан,
Олий ниятларга қараб юраркан,
Устозинг билимдан дарслар бераркан,
Фанлар денгизида инжулар изла:
— Москвани эсла!

Хурлар ўлкасида яшар экансан,
Оламда энг бахтли башар экансан,
Совет осмонида учар экансан
Энг чуқур, миннатдор юрак-ла, ҳис-ла:
— Москвани эсла!

Қиш уфқларда қуёш кулганда,
Қўп ширин севинчлар дилга тўлганда,
Ҳаёт музыкаси маршин чалганда,
Эй Ватан фарзанди, виждон-ла эс-ла:
— Москвани эсла!

Тошкент.

САЛОМ МАКТАБИ

Биз — советлар даврида,
эркин насллар,
Бизни қилар парвариш,
гулгун фасллар.
Бизни кутар маърифат,
олий қасрлар,
Биз илмнинг қалъасин
олмоққа келдик,
Саодатнинг созини
чалмоққа келдик!

Ҳар кимнинг бу Ватанда
ўз меҳнати бор,
Бизнинг шарафли хизмат:
Билим — иқтидор!
Мактаб — у фан ўчоғи
кўп азиз дарбор¹,
Биз илмнинг қалъасин
олмоққа келдик,
Саодатнинг созини
чалмоққа келдик!

Ўқийлик ғайрат ила,
баҳо бўлсин «БЕШ»,
Бизга Ватан китоби
раҳнамо ва эш,
Билимларни эгаллаш
кўп муҳтарам иш,

¹ Д а р б о р — даргоҳ, сарой, қаср.

Биз илмнинг қалъасин олмоққа келдик,
Саодатнинг созида чалмоққа келдик.

Яшасин устозимиз, Партия-падар,
Яшасин унинг нури Офтоб қадар.
Бизни кутар шонли иш, бизни бахт кутар,
Улуғ Ватан аталган дарсхонамиз бор,
Дилда билим севгиси таронамиз бор.

Салом мактаб, салом фан, сенсан ёримиз,
Бизни сенга йўллади гул диёримиз,
Қитоб, қалам ва дафтар ифтихоримиз.
Улуғ Ватан аталган дарсхонамиз бор,
Дилда билим севгиси таронамиз бор.

Тошкент.

ВАТАН

Ватан деса гавдаланар кўзимда —
Коиотнинг ҳусни: қизил харита!
Шоирликнинг у эзгу дафтариди,
Яъни: зеҳним,

истакларим,

эсимда —

Она тили,

ота дили,

эрк эли,

Ўфқларки, қўшиқ қадар севгили.
Москванинг Кремли,

Коммуна,

Қардош халқлар саломиди чин маъно,
Шонли кеча,

азиз бугун,

зўр эрта:

Миллион қалбдан чизилган бир харита.
Харитаки уни ёзган наққош бор,
Яъни ёруғ кундузларга қуёш бор.
Ким кўрибди илдизи йўқ теракни?
Ким кўрибди қонсиз тепкан юракни?
Унолгайми гулчамбарлар тупроқсиз?
Қумлоқ чўллар баракасиз, яроқсиз!
Ватан демак — тирикликнинг симболи,
Ватан демак — яшашликка жон-мадор,
Барча дунё юртларининг эрк йўли
Ватанимиз қиссасидан миннатдор.
Бу Ватанни сийналарда асрадик,

Ҳар кунини
 севиб,
 сийпаб
 сийладик.
Партиядир бу айёмнинг боиси,
Фаслларнинг,
 наслларнинг азизи.
Ватан деса гавдаланар кўзимда —
Коинотнинг ҳусни: қизил харита.
Шоирликнинг у эзгу дафтариди,
Яъни:
 зеҳним,
 истакларим,
 эсимда —
СССРнинг у ҳаётбахш ҳавоиси,
Эркинларнинг дадил азми,
 вафоси.

Тошкент

1870 ИИЛ 22 АПРЕЛЬ

Биламиз, у машхур етмишинчи йил, —
 Етмиш юзйилликнинг бағрида ўсган,
 Балки у баҳорда пириллаган ел —
 Юз миллион умиднинг уфқидан эсган.
 Уша кун апрелнинг мовий кўзлари
 Сузилиб ваъдакор, кулимсирарди;
 Толе ўгайлари ва ўксизлари —
 Кутиб халоскорни хаёл сурарди,
 Кутарди тутқунлар, кутарди туллар,
 Кутарди «Ҳаққим!» деб қуллар, йўқсиллар
 Кутарди дастгоҳнинг хор бандалари,
 Кутарди тупроқнинг ғамзадалари,
 Кутарди Волганинг солдовчилари,
 Кутарди Цейлонда фил овчилари,
 Гамбург портидаги ҳаммол кутарди,
 Кутарди Питернинг оч токарлари,
 Қадим Бухоронинг мардикорлари,
 Шарқу Ғарб, Жануб ва Шимол кутарди...
 Хўрланган виждоннинг тортиб аламин —
 Кутарди Маркснинг таълими — сўзи,
 Кутарди замону, кутарди замин,
 Кутарди апрелнинг у мовий кўзи...

.
 Аммо беҳабарди мунтазир олам
 Симбир шаҳридаги оддий бир гапдан:
 Ульянов уйида, ўз навбатида
 Дунёга келганди янги бир одам...
 Кўзи ёригану, хаста ҳолида
 Толиқиб етарди мушфиқ волида...

Ҳа, азиз Мария Александровна,
Башарнинг бахтини туққан у она —
Билмасди... Не билсин қандай бир иқбол
Ётганин ёнбошда, кичик бешикда,
Билмасди пешвоз чиқиб истиқбол
Асрлар номидан кутар эшикда.
Она ўпар эди жигарин, лекин —
Билмасди қўйнига олгани: Ленин...
...Ҳолбуки Володя пешонасида,
Товланиб ўйнарди баҳор шуъласи,
Гўёки, бахтсозлик ишхонасида
Ишлаб чиқиларди эрк ашуласи.
Ҳолбуки, Володя олган ҳар нафас
Қуррани бошларди Октябрь томон,
Қирқ етти йил сўнги улуғ қўзғолон
Яқинлаб келарди қатъий, муқаддас.
Ҳолбуки, келганда фурсати, пайти —
Бу қўл синдиргуси жафонинг белин,
Бир кун Володяни дунё атайди:
— Владимир Ильич Ульянов Ленин!..
...Йўқ у туғилмади «кунлардан бир кун»,
Бу «бир кун» — минг йиллик курашдан якун.
Бу «бир кун» — отадир улуғ давронга,
Туганмас байрамга бу чин арафа,
Кишилиқ қалбини битган девонга —
Шу куннинг ўзидир олтин сарлавҳа...
Шу кунда туғилмиш доҳимиз Ленин,
Шундай туғилишқи, ўлимсиз, мангу,
Фасллар,

Насллар,

Асрлар, билинг:

Владимир Ленин — абадга тенг у!..

Тошкент

ЮКСАЛ, ТИНЧЛИК БАЙРОҒИ!

Юксал, юракларнинг парвози қадар,
Қурранинг бошига солгин соянгни,
Башар тарихида қирғин, қон ётар,
Иқбол чўққисида топгин поянгни!

Эй байроқ, юксал,—
Қанотли машғал!

Сенинг шу дастангни ушлаган қўллар
Имзо чекаётир гувоҳномангга,
Ҳайқирар диловар қизлар, ўғиллар:
— Яхшилик яшасин, нафрат ёмонга!

Юксал эй байроқ,—
Раҳнамо чироқ!

Чўксин, қалтирасин йиртқичлар, пастлар,
Дунё йўлларида виждон — посибон,
Лаънатга кўмилсин қондан сармастлар,
Ҳорма, сулҳ байроғин кўтарган карвон!

Байроқ, ҳилпира,
Гард кўрма сира!

Дўстлар, омон бўлсин тинчлик қўшиғи,
Яшасин қаламу болғаю ўроқ,
Яшасин табассум, йўқолсин йиғи,
Бўлсин одамзодга тинч айём ўртоқ!

Бор бўлсин инсон,
Соғ бўлсин виждон!

Қуёшни шабпарак асло тўсолмас,
Ойни қора илон ютолгайми?— Йўқ!
Чаён сийналардан қалбни узолмас,
Калхат лочинларга етолгайми? — Йўқ!

Бор бўлсин дўстлик,
Йўқолсин пастлик!
Тинчликка армуғон ҳар бир ишимиз,
Меҳнатда гулларнинг атри, ҳусни бор,
Сўзи бир, ўзи бир иноқ кишимиз,
Бизда ҳар лафзнинг қалби, жисми бор,
Ота — Партия,
Берди тарбия.
Юксал, юракларнинг парвози қадар,
Курранинг бошига солгин соягни,
Башар тарихида қирғин, қон — ётар,
Иқбол чўққисидан топгин поянгни!
Эй байроқ, юксал,—
Қанотли машъал!

Москва.

КАРДОШ БАЙРОҚЛАР...

Байроқлар... Байроқлар... Лоларанг, алвон,
Оғир курашлардан, жангдан қон олган,
Ҳар бири варақки, буларда замон
Езган воқиалар қатор саналган,
Бугун жаҳон аро қизил байроқлар
Башар чаманидан жонли бир тимсол,
Ендош ва иноқдир дўстлар, ўртоқлар
Коммуна умрича бу битмас висол...
Байроқлар — биродар, байроқлар — йўлдош,
Чунки байроқларнинг туси — ранги бир,
Байроқлар — ҳамғоя, байроқлар қўлдош,
Чунки ҳақ йўлида жаҳду жанги бир.
Байроқлар дастасин ушлабди бугун
Ҳалоллик ҳунарин аҳли бус-бутун...
Асфальт кўчаларда, ё майдонларда,
Ертўла зиндонлар ё ўрмонларда,
Эрк топган элда ҳам:

— бахтли ўлкада,

Кишанли юртда ҳам:

— мустамлакада —

Қирмизи байроқлар ҳилпирамоқда
Ҳавода...

Е:

махфи ҳолда — юракда.

Байроқлар ҳилпирар очиқ,

яширин,

Байроқлар саломлаб қутлар бир-бирин.

Сулҳу саодатни, ҳаётни ёқлаб,

Гулбарглар қўйнида атрни сақлаб,

Байроқлар пойлоқда қадалган маҳкам,

Дарвозаларда ҳам,
 кўприкларда ҳам...
 Ҳолбуки, миллионлаб қизил байроқни —
 Биров: «Ҳилпира!» деб буюрган эмас,
 Тарихнинг нафаси қўзғаб ҳарёқни,
 Қасофат аҳлига депти: «Жабринг бас!».
 Байроқлар дилида интилиш, тилак:
 — Тез келсин оламга ягона баҳор!
 Баҳорга доғ солган малъун шаппарак,
 Қора кечаларга кўмилсин, мурдор! —
 Қардош байроқларнинг оғаси эса,
 Кремль кўкида азамат байроқ:
 Халқларга ўрناقдир ҳар дам, ҳар лаҳза —
 Бу байроқ устида болға ва ўроқ.
 Қардош байроқларда бирлик устивор,
 Коммуна асридир улуг байроқдор!

Тошкент.

ТИРИКЛИК ШАЪНИДА...

Биз ҳаётнинг ошиқлари,
 Тириклик деҳқонлари,
Севганимиз,
 Экканимиз — Инсоннинг бахти...
Коммуниз водийсида инсофнинг карвонлари
 Манзилларга етяпти...
Биз — саҳрони йўқ қилолган ҳаётмиз,
Табассумни таълим қилдик чўлларга,
Хуш атрни бағишладик гулларга,
Кўприк солдик унутилган йўлларга:
Совет Эли-адресимиз, отимиз.
Ҳар томчи сув,
 ҳар машина,
 ғалла донасин
Тиркаб қўйдик тирикликнинг
 дафтарига биз.
Бир томчи сув,
 эрк ҳурмати,
 аллалар учун
Меҳр қўйдик Пикассонинг каптарига биз!
Хўп тингладик оқ кўнгилли қора Робсоннинг
Душманларга ларза солган довул — наърасин,
Ва англадик таржимасиз мард Арагоннинг
Байтларида маъноларнинг асл-сарасин...
Сулҳ истадик коинотнинг чиройи учун,
Сулҳ истадик саодатнинг саройи учун,
Халқлараро салом-алик одат бўлсин деб,
Тупроқларнинг томирига қувват тўлсин деб.

Тинчлик, дедик!

Тинчлик, деймиз!

Ва дегусимиз!

Тинчлик дейсан!

Тинлик дейман!

Тинчлик деймиз биз!

Ўрмонларга, хирмонларга, тегирмонларга,
Ойга сирдош, хушбўй, хилват хиёбонларга —
Осойишталик!

Севгиларга, кулгиларга ва юракларга,
Жўмардликка, ҳалолликка, оқ тилакларга
Осойишталик!

Ғаллакорга, кемачига, эсли чўпонга,
Ошнолардан хат келтирган чол почтальонга
Осойишталик!

Тирикликка ва эрка,
Гўзалликка ва кўрка

Осойишталик!

Енгар инсоф, енгар эрк, енгар тириклик!

Ўлар ноҳақ, ўлар зулм, ўлар чириклик!

Мавсумларнинг галини

асло тўсиб бўлмайди!

Нозим Ҳикмат шеърини

дорга осиб бўлмайди!

Тинчликнинг оқ каптарин

овлайолмас қузғунлар,

Чунки миллиард қалблардан

ҳар бири оқ кабутар.

Чунки ёруғ — тириклик

асримизнинг қонуни,

Истиқболнинг котиби

замонга

ўймиш уни!

Боку.

ДЕНГИЗ БАЛЛАДАСИ

Денгизлардан денгизларга
Ол байроқли кемалар —
Салом бериб юлдузларга,
Уфқларга чўмарлар.
Денгизлардан денгизларга,
Ол байроқли кемалар,
Ҳамроҳ бўлиб кундузларга
Қуёш нурун эмарлар.
Азиз Ватан, шонли диёр,
Қудрат сенинг негизинг,
Бўйларингни қучган қатор
Ўн иккита денгизинг...
Сенинг ёруғ қирғоқларинг
Саодатга чақирар,
Болғаларинг — ўроқларинг
Сулҳ рамзидай ярқирар,
Соҳилларинг посбони,
Денгизчилар пойлоқда
Денгизчилар достони —
Куйланмоқда ҳарёқда.
Сени қучган денгизларинг
Ўн иккита дилбарки,
Тўлқинлари сенга эркин
Қасида айтар балки.
Кемачининг дўсти денгиз,
Тўлқин унинг ёридир,
Эй қитъалар эшитингиз:
— Бу — Совет диёридир!
Юз минг ирмоқ, ўн минг дарё —
Денгизларга бож тўлар.

Ҳар бири бир нома, гўё —
Элдан салом келтирар.
Денгизлардан — денгизларга
Кемачилар, сузингиз!
Уфқларнинг пойлоғида
Сергак бўлсин кўзингиз!
Денгизларнинг қучоғида
Юртни кўйлаб сузингиз!
Қуёш чиқар, қуёш ботар,
Денгизларнинг уфқида!
Ойнинг расми сувда ётар,
Балиқлар ҳам уйқуда.
Аммо қизил юлдуз кема
Таноб тортиб сузади,
Дилга ёзиб вафо, ҳиммат,
Денгизларни кезади.
Партиянинг командаси
Ботирларга қўлланма,
Оналарнинг ҳар нидоси
Олис йўлда йўлланма.
Азиз Ватан, шонли диёр,
Қудрат сенинг негизинг,
Бўйларингни қучган қатор —
Ун иккита денгизинг...
Денгизчининг дўсти денгиз,
Тўлқин унинг ёридир.
Эй қитъалар, эшитингиз:
— Бу — Совет диёридир.

Боку.

ПХЕНЬЯННИНГ ҚОНИ

У қон!..

У қон ҳали, юракларда кезиши керак эди
гўдақлар юрагида:
Яшамоқ шаббодасин сезиши керак эди
оналар кўкрагида.

У қон ҳали кўп ёш эди,

севгига йўлдош эди,

Лола каби тўқ қирмизи,
Умиднинг асл қизи.
Келинларнинг шўх лабида,
Дўндиқ қизлар қалбида,
Ўсмирларнинг ўйинида,
Куёвларнинг қўйнида,
Кексаларнинг шод юзида,
Полвонларнинг кўзида —
У қон ҳануз кўп ёш эди,

ҳаётга йўлдош эди,

Ҳали жонлар бағишларди,

дилларга...

Аmmo:

уни тўкдилар,

кўчаларга, йўлларга...

Бу — бўлган гап:

осмоннинг ёқасини сўкдилар,

Гулчилик-ла шуғулланган

шаҳар узра

ногаҳоний чўкдилар,

Ва ўша қон,

қизил қонни,

асл қонни

Тупроқ юзин бўясин деб
 кўчаларга тўкидилар.
 Оҳ у ерга сийналардан тўкилган
 қип-қизил қон,
 Оҳ, ярадор арслон каби ҳайқирган
 мард Пхеньян!
 У алвон қон
 Пхеньяннинг кўчасига тўкилди,
 У қондан
 Пхеньяннинг кўчасида ўч уруғи экилди,
 Булутларда яширинган жаллодга
 нафрат туғи тикилди.
 Эрк ишқида қайнаган у асл қон,
 У бегуноҳ қизил қон,
 Чақалоқлар йўргагидан тўкилди,
 Оналарнинг юрагидан тўкилди,
 Ва уйларнинг кўзларидан,
 ойнагидан тўкилди.
 Оҳ, ўша кун неча маъсум қизларнинг
 табассуми сўлгандир!
 Албат кўкда тихир қотил
 буни кўриб кулгандир!
 Оҳ, у ерга сийналардан тўкилган
 қип-қизил қон,
 Оҳ, ярадор арслон каби ҳайқирган
 мард Пхеньян!
 Мен кўчангда ўша дамда йўқ эдим,
 Аммо ғамли қиссаларнинг ўқидим,
 Гўё мен ҳам у яралик кўчанг ила бирликда
 ўқ едим.
 Ҳа, шундайдир чин дўстларнинг сезгиси,
 Қардошликнинг кўзгиси!..
 Пхеньян!
 Сенга ёвлар ёғдираркан
 ўлимларни, заҳарни
 Тўхтатмоқчи Кореянинг юрагин,
 Учирмоқчи харитадан
 Кореянинг муҳрини ушлаган
 илк шаҳарни,
 Кўймоқчи эрк тилагин!
 Аммо бунда янглишипти
 Қутурган беномуслар,

Жабҳаларда қочаркан
Бу қўрқоқ ғаламислар.
Ким Ир Сеннинг лашкаридан зарба еб:
Бу енгилиш аламини олай деб —
Болалар бешигига,
Қасаллар эшигига,
Шоликорнинг бошига,
Ишчи еган ошига,
Тегирмонлар тошига —
Хусуматнинг зардобини қусмоқда,
Чунки,

номард ожизлигин сезмоқда.

Пхеньян!

Сенинг қонинг кўп табаррук,

кўп шарафли бир олов,

Гўё бутун Қореянинг ерига

ёзилмиш ўтли ялов.

Модомики,

Душман сенинг болангга ўқ узмоқда:

Демак:

Сенинг болангдан ҳам қўрқар у!

Модомики:

Ўғри сенинг гул далангни бузмоқда,

Демак:

Сенинг гулингдан ҳам

Далангдан ҳам қўрқар у!

Сенинг асл ва қизил

у бегуноҳ қонларинг,

Босқинчини бўғадиган

мудҳиш тўфон бўлғуси,

У ҳайқирган оналарнинг ноласи —

Чигирткани қувадиган,

Қасос — бўрон бўлғуси!

Ноҳақликни адолат

Лаънатла ўтга кўмар,

Сен душманни ур — қийрат!

Сен душманни тез ўмар!

Улоқтиргин малъунларни,

сувнинг нари ёғига!

Тарих,
Ёзмиш ўлкангнинг пештоқига:
— Корея:
 курашмоқда нур дея!
— Корея:
 унинг ёри
 ҳуррият!

Тошкент.

ҲОРМАСИН БУ ҚУЛЛАРИ..

Бу қўллар —
 кўп забардаст, эпчил қўллар;
 Бу қўлларки,
 тинчликнинг байроғини
 Қарсак чалиб олқишлар
 ва қўллар.
 Голибликдир бу қўлларнинг ҳунари,
 эгалари сингари.
 Бу қўлларки,
 дўстларга мактуб ёзди;
 У не қутлуғ қоғоз-ди!
 Бу қўлларки,
 душманга қабр қазди:
 у меҳнат ҳам кўп соз-ди!
 Бу қўлларки
 машиналар юргизар,
 ўлик чўлни тиргизар;
 Бу қўлларки,
 кошоналар қуради,
 тоғлар тўшин ёради,
 пўлатни эритади,
 созда нохун чертади,
 тўқайларни қуритар,
 боғ — гулистон яратар,
 Бу қўл —
 пахтамизнинг чигитини тупроққа экди бу қўл,
 Партияга ёзилган
 у садоқат хатига,
 бу элнинг тилхатига
 имзони чекди бу қўл.

Хўмрайиб боқар экан дўқ билан
бизга қишнинг оқ кўзи,
Қирларга, далаларга
«Пўшт!» дея эсар экан
Чопқир еллар нафаси —
Қўямизми боқимсиз
Ўз пахтамизни?
не қилдик ваъдамизни?

Йўқ,

ўртоқ,

йўқ!

Ваъда — қарз!

Календарнинг ҳар варағи бизга дарс!

Эл моли —

эл омборига!

Қарамаймиз ҳавонинг

ёмғурига, қорига!

Солинса ҳам уфқларнинг қовоғи,

дилда: баҳорнинг чоғи!

Бу қўллар —

коммунистик фикрнинг хизматкори,

Вафонинг, фаҳмнинг

дастиёри.

Бу қўлларнинг амридаги машина

кўсакларнинг чиройига ошна!

Ўзишайлик шу ғанимат кунлар-ла,

Токи бир кун фахрлансак

савлатли якунлар-ла.

Саломлашса, очиқ чехра ёқади,

Бу қўлларки, дўстлар қўлин сиқади,

Албат сиқар дўст ўлкалар

— республикалар —

Қўлларини шараф билан тез кунда

Ва шунда:

Айтур азиз биродарлар сиқиб қўл:

— Дўст, соғ бўл!

Тошкент.

РЕСПУБЛИКАНИНГ ҚАЛБИ

Бу шаҳарда ўлкамизнинг
Заводларнинг хартумлари
Бу шаҳарда ҳиёбонлар
Бунда меҳнат ва ашула
Кўчалари бесаноқдир —
Таърифини ёзай десам,
Бир шаҳарки, катта мактаб
Аъло ўқиш, фанни севиш,
Раққосалар, нағмасозлар,
Бу шаҳарнинг ҳавосини,
Усталарнинг болғасида,
Олимларнинг дастурида,
Соқчиларнинг ҳуштагида,
Трамвайнинг елишида,

пўлат қалби тепмоқда,
булутларни ўпмоқда.
маснавийдай қўш, ёндош,
қалин жўра ва қондош.
кўчалари минг кўча.
қисса лозим минг кеча.
ғоят улкан дарсхона,
ботирликдан нишона.
бастакорлар, машшоқлар —
кўйлар билан қучоқлар.
шоирларнинг шеърида,
боғбонларнинг терида.
радионинг сасида,
гулларнинг нафасида —

Бу шаҳарнинг азамати,
тантилиги, чиройи...
Пионерлар саройи ҳам,
меҳнатнинг ҳам саройи.
Будир ўзбек диёрининг
пойтахти, маркази,
Барча ўзбек шаҳарларин
сайлаб қўйган акаси.
Будир азиз Тошкентимиз,
бизнинг шинам уйимиз,
Советларнинг баҳрасидан
оҳанг топган куйимиз.

Тошкент.

Т О В У С П А Р И

Бухорода бир дўстдан айрилганимда,
Қўлимга тутган эди «дил армуғонин»,
Эсдалик бўлсин дея ҳижрон кунимда —
Навоийнинг қўлэзма терма девонин.
Чарм жилди қўлма-қўл ўтган чамаси,
Ҳар ёғи сийқаланиб ялтирар эди,
Гўё улуғ шоирнинг кичик кемаси
Мисралардан пассажир келтирар эди.
Қофиялар бошма-бош ётибди хумор,
Радифлар қоровулдай ҳамиша бидор,
Байтлар турар саҳифа бўйича қотиб,
Уларни тахлаб қўйган табризлик котиб.
Бу китоб: дўст қўлидан шеър тўплами,
— Қалбнинг ёзи ва қиши, кузи, кўклами,—
Менга тасалли бўлди кўп узоқ йиллар,
Эсди еллар, замондан оқди кўп селлар,
Сўлди гуллар

ва қайта очилди гуллар...

Планларнинг насрига қўймай вергуллар,
Рақамлар босиб ўтди ғолиб насллар.
Аммо у дўст, девонни бағишлаган дўст,
Навоийни сўнгги бор олқишлаган дўст
Жангга бориб қайтмади улуғ сўғишдан,
Чиқолмади у қишдан,

У оғир қишдан.

Азиз Ватан шаъни деб қилди жон фидо,
Менга экан у туҳфа сўнгги алвидо.
Варақлаб ўқир экан қайта-қайта мен
Ахтарардим дўстимдан бирон из-асар.
Варақлар орасида, нозик жойда мен
Белги кўрдим — товуснинг қанотидан пар.

Дўстим бунни қолдирган ғазаллар аро
Шу ерда унга ёққан байт бўлса керак,
Ғазалдаги лавҳага берай деб оро
Товус парин бу бетга жўр этган юрак.
«Ложувардий ўсма бирла зеб берган қошларинг,
Жилвагар бўлган икки товус эрур гулзор аро».
Қарға эмас, ғоз эмас, қалдирғоч эмас,
Товус пари қўйилган шу учун бунга,
Ҳа, ҳуснга гўзаллик бўлган ҳамнафас,
Товус пари муносиб тушган ўринга.
Аждодлари Сарандиб ўрмонларидан
Бухорога келганмиш, ким билур, қачон,
Кезиб юрган Зарафшон бўстонларида,
Қанотлари товланиб секин хиромон.
Маъюс бўлдим товуснинг парин кўрганда,
Кўз ўнгимга келтирдим биродаримни,
Шу мовий мисраларни ўқиб турганда,
Ложувардга буркадим эски дардимни,
Аллақайда кўмилган аскарнинг тани,
Аммо шу девондадур унинг Ватани.
Севар экан ҳаётни, шеърни кўп у,
Завқ оларкан девоннинг бағрини очиб,
Коммунанинг фусункор жамоли деб у —
Бошин берган экан, бу — эмас таажжуб.
Шеърятнинг ҳуснидан оларкан лаззат,
Биламанки менга шу тушди кўп қиммат.
Чунки, ҳаёт ва шеър китобин юмиб
Ўз умрини, қалбини курашда кўмиб
Дўстим кетган.

Бормикан бундан зўр ҳиммат?

Тошкент.

КҰР КУЙЧИ БАЛЛАДАСИ

Шахло кўз бир қизни кўрди бастакор,
Шахло кўз бир қизга бўлди ошиқ у,
Кўзлар дил овлашга ғоят устакор,
Кўзларга бағишлаб тизди кўшиқ у.
Оҳ, шахло кўзларни севмаслик маҳол!
Уларнинг сеҳрига кимда бор мажол?!
Шахло кўз бир қизни кўрди кўз билан,
Шахло кўз қизни деб яратди ўлан.
Шахло кўз ҳақида дил ашуласин
Тинглади кўчалар, ойдин кечалар,
Қандайки апрелда ойнинг шуъласин —
Шимирган ирмоқлар шўҳ нағма чалар.
Юракнинг торида чертди бастакор:
— «Оҳ, шахло кўзларинг —
кўнглимни ёқар.

Шунданми

чимирган

қошингда виқор!..

Бу зорим

қалбингга қилмас

асти кор!

Оҳ, эй шахло кўз,
Сеҳринг сақла кўз!
Оҳ, эй шахло кўз,
Ишқим ёқла кўз!».

Аммо:

Куйчи кетди қонли урушга.
Қиз бўлак куёвга чиқди турмушга!..

Унутди куйчини шахло кўз тездан,
Ўзганинг қўйнида бахти топилди...
Куйчи бир сўғишда ажралиб кўздан —
Дунёнинг ҳуснига соя ёпилди.
...Бироқ,

кўр бастакор дилида доим —
«Шахло кўз»,

«Шахло кўз»

бўлганди қонм.

Дер эди:

— «Бир куни уйлансам шояд,
Ерим шахло кўзли бўлмоқлиги шарт!»
...Ҳаёт ўзгарувчан... Умр чопоғон.
Унинг қўшиғига жазмон бўлган қиз,
Охирда ёр бўлди унга Лайлохон.
Охир, ким яшабди умрбод ёлғиз!
Куйчининг дардини билган дўсту ёр
Хайрли ёлғонни афзал кўрдилар,
Сўраса Лайлонинг ҳуснин бастакор,
«Кўзлари шахло қиз Лайло» дердилар.
Вафоли, меҳрибон ёр эди Лайло,
Ҳассос, шинаванда, санъатга шайдо...
Куйчининг илҳоми роҳатланарди,
Ҳар кун яратарди янги тарона,
Учоғон товушлар бўлиб парвона —
Севги нурларида қанотланарди:

«Оҳ, эй шахлоқўз.

Бахтим сақладинг,

Оҳ эй шахлоқўз,

Ишқим ёқладинг!»

Кўзларнинг султони

Шаҳломсан менинг,

Дилим хонадони

Лайломсан менинг!»

...Бир куни жарроҳнинг нозик ништари
Қайтарди куйчига қуёш ёруғин,
Оламни кўролди кўзлари тағин,
Лекин...

илк сўроғи: қани хуштори?..

Аттанг...

Пайқадик, меҳрибон Лайло,
Унинг илҳомдоши қадирдон Лайло —

Оддий қиз...

чакки-мас, дурусту, аммо —

Сира эмас экан кўзлари шаҳло,
Ҳаттоки, термулиб юзига боққач
Сезилар —

чап кўзи озгина... қийғоч!

Шунда, куйчи туриб деди барала:
— Ҳечбир шаҳлокўздан қолишмас Лайло!
Бу оқшом бошлайман янги бир нағма,
Тингласин, онгласин, куйласин ҳамма!..
Менга энди эмас шаҳлокўз тема,
Мен энди вафоли Лайлони дейман...
Нағмани атайман шундай:

«Вафоли» —

Лайлонинг вафоси — унинг жамоли!..

Тошкент.

ОКтяБРНИНГ ШАРАФИ

Октябрнинг шарафи — куйлаб битмас тарона,
 Езмоқ билан тугамас Инқилобнинг мазмуни.
 Асрларга бош бўлди у азамат замона:
 Уқиганлар — ўқиган, кўрганлар кўрди уни.
 Буюк Ленин даҳоси — қутилиш раҳнамоси —
 Ноябрьнинг еттисин кунларга сардор қилди,
 Юз баҳорнинг ҳуснини шимган шу кун ҳавоси
 Кузни ҳам баҳор қилди.

Ҳавас билан қарайди кўп давронлар шу кунга,
 Юрт бўлди Меҳнатобод, меҳнат аҳли — ҳур-эркин.
 Календарда чиқди у энг биринчи ўринга,
 Шу бир кунки, ҳар юртда қутлар янги шеригин...
 Биз биламиз жаҳонда, ҳар ўлкада кун келур,
 Балки бўлак ойларда, балки бўлак ҳафтада,
 Аммо инсон авлоди жафолардан қутилур
 Ўша кун ҳам барибир Октябрь деб аталур.
 Кузми, қишми барибир — байрам бўлур ғоят зўр
 Бизнинг азиз Октябрь кунларига қардош, жўр.
 Октябрда эрк олди ҳақ излаган миллатлар,
 Коммуна манзилига эллар олди билетлар.
 Октябрнинг шарафи куйлаб битмас тарона,
 Бу — ўзимиз яратган саодатли замона.

Тошкент.

И Л К С Е В Г И

Кун келар қарирсан, оқарар сочлар,
Кўпаяр ажинлар чакакларингда,
Осмон қовоғин чимирса агар
Хабари сирқирар сўнгакларингда.
Сени маҳаллангда «оқсоқол» ҳам дер,
Бобо ҳам бўларсан ҳам пенсионер,
Йиллар юки босар ҳушу эсларни,
Балки унутарсан баъзи ҳисларни,
Лобар гўдакликнинг фароғатларин,
Ўтмиш жангнинг танда жароҳатларин,
Бир хил танишларни ва адресларни.
Аmmo...

Олчазорда ўша кўприкдан,
Июнда, кеч пайти ўтар экан сен,
Ялтираб бир неча томчи киприкда,
Хаёл бир нуқтада қотар экан,

сен:

Эсларсан ёз фасли, ёр васли чоғин,
Тургандай бу ерда у билан тағин...
Ҳасану Ҳусандир ошиқ ва қўшиқ,
Ешликка муҳаббат ғоят ярашиқ.
Эсларсан у кунни ва у кунларни,
Ҳатто эшитгудай ширин унларни.
Гоҳо кечар экан эски кўчадан,
Таниш дарвозага боқарсан ташна,
Кутарсан шу онда зангор дарчадан —
Оҳ, кўринармикин бир чеҳра:

Ошна!..

Ҳа, ўтган ёқимли дақиқаларин

Тирилтмоқ истайди эсда одамзод,
Севимли романнинг варақаларин
Қайта ўқиганда бўлганидай шод...
Уйларсан, илк севган қизинг, шу лаҳза —
Сўнги бор сен кўрган суратда келар,
Аммо, билмайсанки шаҳарда, баъзан,
Ёнидан ўтасан...
ундан беҳабар!

Тошкент.

СЕВГИ ВА ТИНЧЛИК

Сенинг меҳринг қалбимдаги ҳарбир тепишда —
 Тор ва оҳанг дўстлигидай қардош, иттифоқ.
 Ким билади, балки дерсан:— Биз илк ўпишда
 Кам сўзлашдик...

Лекин сўзсиз бахт келди қувноқ,
 Биласанми, бўса нима?

у сўзсиз ғазал:

Баъзан сукут баландпарвоз ваъдадан афзал

Биз севгини ёзиб қўйдик дафтaримизга,
 Соқчиларнинг найзасидир ошиққа қалам,
 Ёки бизнинг қаламимиз аскаримизга
 Уйдан келган мактуб қадар азиз, муҳтарам.
 Истайманки, севгимизга қўнмасин ғубор,
 Ишон дилда ўзинг ёқиб қўйган туйғу бор.

Севгимизни ўғирлашга қасд этди ёвлар,
 Аммо ишққа тегиб синди босқин яроғи.
 Коммунанинг муҳаббатин тўсолмас ғовлар.
 Сочимизни кўп вақт тарар замон тароғи!
 Бу Ватанда чунки ҳаёт —

ўлимдан кучлик.

Бадниятлар гўрга кирар,

гуркирар тинчлик!

Дерлар: оққу миниб учар болалар тушда,
 Ниҳолини «қизим» дейди ота — боғбонлар,
 Эртагача «хайр!» дейди қуёш ботишда,
 Ҳар бир қўйга лақаб қўйган эсли чўпонлар.
 Тинч саҳарлар хушторидир мамлакатимиз,
 Тонгга,—«Тўхта, қайтгин!»— деяр қайси бетамиз?!

Истайманки, шўх термалар яратсин бахши,
Наққош ўйсин гунафшани шинам бинога,
«Хўш, тинчликми?» сўроғига дўст десин:—«Яхши!»
Самарқандда қизлар борсин оқшом кинога,
Истайманки, Ойбек ёзсин улуғвор роман,
Бўз ерларда ўсиб унсин бошоқ ва ўрмон.

Истайманки, олам бўлсин боққа намуна,
Салом бериб, салом олсин ўлкалар иноқ,
Тинчлик бўлсин,

яъни: тезроқ келсин Коммуна,
Эркин халқлар бир-бирига келолсин қўноқ.
Сўнмай ёнсин нур-чароғлар деразаларда,
Керак бўлмай қолсин қулф дарвозаларда.

Истайманки, қопламасин ойни калхатлар,
Япроқларга қўниб тушсин шудринг бехатар.
Эшик қоқиб почтальон қиз келтирсин хатлар,
Ва хатларда ёронлардан салом, хушxabар.
Истайманки, яхшиликлар қолсин эсдалик,
Йигитга ишқ,
қариларга осойишталик.

Йўқ, ўчмасин Праганинг чароғонлари,
Жангга мажбур бўлмай кезсин Албан чавандоз,
Қораймасин Вьетнамнинг қизил тонглари,
Варшавада пианино чалинсин дилсоз.
Асирликнинг асрларин емирган дам бу —
Шунча танти оққан эмас ҳечқачон Вампу.

Истайманки...

Аммо истак — курашмак демак,
Бўронларнинг қўшиғига жўр бўлиб куйлаш!
Хур халқларнинг қарори бу:

Иттифоқ, кўмак!

Партиянинг чақирғи:

— Фитнага оташ!

Барбод бўлсин эски сарқит!

Енгсин яхшилик!

Ғолиб бўлсин чин кишилик,

Ўлсин ваҳшийлик!

Боку.

МАКТАБИМ

Бу севимли уйга келдим мен,
Севимли уй, савлатли бино.
«Алифбе»ни бунда билдим мен
Не-не янги билимлар, маъно.
Лекин асти тинмайди юрак,
Эҳ-ҳе, қанча ўқишим керак!..

Ўрмон ва кўл, гулхан ва қўшиқ,
Кўп гаштлидир чўққилар қори,
Бу йил синфим бир синф ошиқ
Бу йил ёшим бир ёш юқори.
Билимимга қўшилгач билим,
«Баракалла!» деб айтар элим.

Бир ёз фасли қадарлик ташна
Бўлдим дилда дарсга, билимга;
Кўп соғинчли саломни, мана,
Олиб келдим муаллимимга.
Дадам менга — яхши ўқи! дер;
Ёмон ўқирмиди пионер!?

Бултур ёмон ўқимадим-ку,
Бу йил баҳом бўлади ошиқ.
Кимки яхши ўйнаб юрса, у
Ўқишда ҳам чехраси очиқ.
Қалам, китоб билан мен иноқ,
Ахир уят дўстни унутмоқ!

Бизлар келдик кўп шоду қувноқ
Шу жонажон мактабга бугун.
Очил эшик, чалин қўнғироқ,
Гайрат ва куч шу ёзга якун,
Уқит, ўргат бизларни мактаб,
Билим, ҳунар қудратин мактаб!

Тошкент

МЕНИНГ УЙЛАРИМ

(Байрам кечаси)

Йиллар ўтди. Хайрлашдик, видолашмадик —
Биз айрилиқ кечасида, у ғамли чоғда.
Мен умрнинг йўлларида йиртдим кўп этик,
Кездим она юртида ҳам ўзга тупроқда.
Биз сен билан демагандик у дам «алвидо!»,
Аммо тақдир бизни қилди бир-бирдан жудо.
Ахир қайтиб келдим бугун сенинг шаҳрингга,
Дилда умид, тилда номинг, танда жароҳат...
Хўб дер эдим, койисанг ҳам, сенинг қаҳрингга,
Аммо эски кўчалар йўқ...

Янглишсам наҳот!

Бунда янги иморатлар қаторма-қатор,
Гул хиёбон, икки ёқда қават-қават уй...
Деразанинг биттасидан жаранглар сетор,
Бир айвонда ёшлар айтар аллақандай куй.
Эшикларни қоқар эдим топай деб сени,
Сўроғимга жавоб бермай «келинг!» дедилар,
На уларни мен танирдим, на улар мени,
Лекин бари гўё қадим ошна эдилар.
Ҳаммаси ҳам меҳмоннавоз, эшиклар очиқ,
Ҳаммаси ҳам мусофирга рўйхушу мамнун,
Бу ўлкада меҳмондўстлик азалий қонун,
Қўноқ келса дастурхоннинг зийнати ошиқ.
Булар бари менинг уйим, менинг уйларим,
Бу севинчлар, бу байрамлар — менинг тўйларим.
Уларнинг — ку барига мен ташаккур дердим,
Бироқ сени кўрмоқ эди истагим — дардим.
Мен-ку сени топар эдим бугун албатта,
Билсам жойинг қайси уйда, қайси қаватда!..

Тошкент.

АСРИМИЗНИНГ ЕТАКЧИСИ, ПЎЛАТ ПАРТИЯ

Чўтлаб кўрсам паспортимда йилларнинг сони —
 Эҳ-ҳе...Қирқдан ошиб кетган... Бу-ку сир эмас!..
 Аммо қалбда ўттиз саккиз баҳорнинг жони
 Истакларга қанот берар, шеъримга ҳавас!
 Чунки юртга муҳаббатим — эскирмас роман,
 Икки йилни бир йил ёзар умрга замон.

Дунёмизнинг тонг яллиғин гўдаклик чоғи
 Олқишлаган авлод бўлдим, дилга эрк битдим.
 Қўлик бандин кесганида эрклик пичоғи,
 «Л» ҳарфини ўрганмасдан «Ленин» эшитдим.
 Зеҳнларга идрок берди: «Нурга бор!» дея
 Асримизнинг етакчиси, пўлат Партия.

Қурашларнинг бўронида чиниқди халқлар,
 Синовларда Ватан олди «беш» деган баҳо.
 Юрт севгисин қалб қонидай наслар сақлар.
 Мураббимиз компартия — коллектив даҳо.
 Давримизнинг равшан ақли, шони, виждони,
 Ишбошимиз, йўлбошчимиз, нур чароғбони.

Йироқ эмас Коммунанинг гулзор ўлкаси,
 Қатнашамиз келгусининг беш йилларида,
 Яшнаб борсин Советларнинг Республикаси,
 Ҳақимиз бор Коммунизм календариди.
 Йўлдошимиз тарих ўзи, манзиллар яқин,
 Ғалабамиз машъаласи кундан-кун ёрқин.

Халқ бахтининг омилкори, халқ Партияси,
 Ишчи синфин илғор кучи, ирода — пўлат,

Енгмоқликни одат қилган зафар устаси,
Уфқларни аниқ кўрар, билими қудрат...
Сенга оздир қанча ёзса шоир мадҳия,
Ўлмас Ленин фарзандисан, пўлат Партия!

Деймиз: кулиб саломлашсин халқлар, миллатлар,
Асло қон-ла ёзилмасин жаҳон дафтари,
Бамаслаҳат кенгашолса эллар, элатлар,
Уй-томларда уя қурар тинчлик каптари.
Озод эллар иноқ юрар, толеи туташ,
Хоҳишимиз хизматида дўстимиз қуёш.

Дўстлар, қувноқ жарангласин металл қўшиқлар,
Дард кўрмасин волидалар, эрка гўдаклар,
Машшоқлардан тўйга ваъда олсин ошиқлар,
Анҳорларда шўнғиб сузсин кўк бош ўрдаклар,
Йўлдошимиз тарих ўзи, манзиллар яқин,
Посбонлар сергак пойлар меҳнатнинг ҳақин.

Коммунистча қадам ташлар улуғвор халқим,
Гражданман — Партиянинг содиқ солдати,
Бир учқундан ловиллади бу алвон ёлқин,
Ёлқин — байроқ коинотча буюк савлати.
Биламанки, вафё сўзи қуруқ гап эмас,
Вафо, яъни — Коммунизм қурмоқ ҳар нафас.

Хиёбонда ҳушбўй чечак атридай маҳрам,
Қўшиқларнинг нақароти каби оҳангдош,
Эркин ҳаёт фалсафасин куйлайман бардам,
Бир ҳаётки, Коммунизм ила маънодош.
Ҳар бир нафас, ҳар бир ханда юртдан ҳадия,
Бахт ҳуснининг наққошидир улуғ Партия.

Тошкент.

ЛЕНИН — ОФТОБ

Гарчи деймиз ботаётган офтобга қараб:

«Ботди қуёш» —

Ботдимикин?

— Йўқ, ботган эмас.

Биз кўрмаймиз,

фазоларда

ёниб,

ярқираб

Кўк машъали яшар.

Чунки —

у ётган эмас.

Дунё ўзи ағдарилиб иккинчи ёнга,

Эртагача соя солар бизнинг томонга.

Гарчи деймиз, мақбардаги Ленинни кўриб:

«Ленин ўлган» —

Улганмикан?

— Йўқ, ўлган эмас.

Уни ўлган деб бўлурми,

барҳаёт юриб —

Тирикларга

бағишласа

зеҳн ва нафас?

Гарчи унинг шунқор кўзи юмуқ ётади,

Аммо, Ленин эллар кўзин очган абадий.

Ленин расмин

кўриб севар ҳаётни гўдак,

Ленин исмин

қалбга битиб юрмоқда ёшлар,

Ленин илми

дунёмизни равшан кўзгудек
Ошкор қилиб,
меҳнат аҳлин зафарга бошлар.
Рапортларда ва дилларда яшайди Ленин,
Тезлаштириб Коммунизм ярқироқ кунин.
Боку.

КАБУТАРЛАР

«Кабутар токчаси зоғларга ошён бўлмагай»

(Навоий)

Гув-ғувлашиб бир жуфт оқ каптар
Айвонимнинг томига қўнар.
Бунда улар қуриб ошён,
Гувурлашар тотув, меҳрибон.
Биласизми, эй ҳамсоялар,
Сурагингиз жаҳонда машҳур?
Сизга атаб кўп ҳикоялар
Тинчликсевар миллатлар тўқур.
Расмингизнинг садаф белгисин
Кўкрагига тақади қизлар,
Эл-улуслар ҳурмат — севгисин
Символингиз орқали сўзлар.
Қитъаларнинг йиғилишида,
Йўлчиларнинг зиёратида,
Гўдакларнинг туғилишида,
Меҳмонларнинг зиёфатида —
Сизнинг минглаб шерикларингиз,
Сурат эмас, тирикларингиз —
Қанот қоқиб, чапаклар чалиб,
Каптарбозлар қўлидан қалқар,
Оқ саломлар бўлиб юксалиб
Офтобни, кундузни олқар.
Тинчлик учун кураш айёми,
Дунёмизнинг буюк рассоми —
Эслаб сизнинг оқ синглингизни —
Тотувликни, пок кўнглингизни
Бўз устига нақш этди росо,
У коммунист наққош Пикассо.
Менинг азиз ҳамсояларим,

Сизга кўпдир ҳикояларим, -
Аммо бу кун хайр, ухлангиз,
Севишингиз, тинч-осойишта...
Жўжаларга айтган аллангиз
Йўлдошимдир байтлар тизишда.
Амин бўлинг, башар виждони
Тўздирмайди сизнинг ошённи.

Тошкент.

Т О Ш

Кўли Қуббон... Кўп иссиқ кунлар...
Бу кўл — мовий мрамрдан саҳна,
Қуш ва дарахт томошабинлар,
Бунда тош бор улкан ва кўҳна.
Боқ, бу тошга бир сўз ёзилган,
Ёзилганмас, ўйиб қазилган:
«ТИНЧЛИК!»

Қуйилардан келган йўлчилар
Кўлни кўрса баҳри очилар,
Тошга дерлар: «Салом-алик,
Тинчликми?»

Тош жавобан: «ТИНЧЛИК!»

Анча йилдан бери бу шиор
Тош бағрига ўйиб қўйилган,
Тош бошига савам-савам қор,
Селоб каби ёмғир қуйилган,
Офтоб унга оловлар тўккан,
Чўққилардан тўзонлар чўккан,
Аммо бу сўз, бу — тинчлик сўзи —
Тирик гўё бу тоғнинг кўзи.
Олислардан кўзга ташланар
Кўксув ёқдан боққанлар ўқир,
Замон бунда ишлатиб ҳунар
Аср майлин нақш этган чуқур.
«Жаҳон бўлсин омон, жаҳон тинч!»
Ер кўксидан келар бу ўтинч.
Мен дер эдим у кун ўйланиб:

— Буни қаранг, тошлар бағрига
Қирган экан бу сўз жойланиб,
Аммо ўша бағри тошларга —
Қачонгача?...

Ҳамзаобод.

ПАХТАНИНГ ҚАЛБИ

— Қайда экан пахтанинг қалби?

дедингиз:

Биз пахтадан эшитдик олтин қўшиқлар,
Оқ достонлар ўқидик мисоли денгиз,
Уни севдик, севгандек ойни ошиқлар,
Аммо унинг юрагин кўрмадик ҳануз.
У-ку махлуқ бўлмаса, жон нима қилар?
Пахта фақат экилар, фақат йиғилар,
Чўпон — қуёш боқади, қўриқлар юлдуз.
Аммо пахтанинг қалби...

Бу сўз ғалати,

Биз кўрмабмиз... балки бор...

Ким ҳам биледи?

Пахтанинг жони борми? Кўрмадик ҳаргиз!..

Шундай деддингиз.

— Чаноқлардан оқ гулни терганида қўл,
Юз-юз кило ёзар-кан, буни табелчи,
Хирмонларга тонналар берганида қўл —
Бунинг дастаги бошқа, қўл — фақат элчи.
Машинани ҳайдовчи тўлиб ғайратга
Кемаларда дорғадай манзиллар босар,
Зарб қиларкан ҳунарни ишга, суръатга,
Бунинг автори бошқа, иш фақат асар.
Биласанми, айтилса сулим қўшиқлар,
Бунга илҳом — виждондан келган буйруқлар.
Дўстим, бордир пахтанинг равшан юраги,
Бу — Ватан фарзандининг фаҳми, тилаги.
Бу — теримчи қизларнинг аҳди, қарори,
Темир чавондозларнинг зафар шиори!

Тошкент.

САОДАТНИНГ ЖАВОБИ

Десаларки, бу ғайрат,
Бу тонналар ҳисоби,
Бу чапдастлик, бу суръат,
Бу шарофат китоби:
Айтгин эй теримчи қиз,
Теримда биринчи қиз —
Бу чевар қўл, бу гадбир —
қайдандир?

Десаларки, бу — нечук
Сенга чарчаш бегона?
Меҳнатинг зўр ва буюк,
Доим лабда тарона.
Теримни бир санъатдай,
Уз номинг Саодатдай,
Дилда нақш этиб тоза,
Унутмайсан бир лаҳза.
Севгингдаги бундай «сир» —
қайдандир?

Десалар...
мен дейманки:
Қўлим кучи бу меҳнат,
Дилим бурчи бу меҳнат
Умримдай ширин, янги.
Бу — Ватан ҳавосидан,
Ваъдамнинг вафосидан,
Хушвақтлик ҳавасидан,
Планлар нафасидан...
Одат экан кузларга:
Кундуз қисқа, тун узун,

Ҳай-ҳайлайман қизларга:
— «Ҳосилни тезроқ узинг!»
Тонгдан аввал чиқамиз,
Бизга ҳамроҳ қўшиқлар,
Пахтаойни йиғамиз,
Ҳали инда қуш ухлар.
Очил, очил гул пахта,
Биз куйлаймиз шу ҳақда!
Номим бўлса Саодат,
Демак менга бахт одат.
Аммо минглаб дугона:
Зумрат, Зайнаб, Санобар,
Қумри, Кимё, Ҳабиба .
Барчасини баравар
Саодат деб атангиз,
Бари чевар, ғолиб қиз!

Тошкент.

У К У Н Л А Р...

(Чол қиссаси)

— «Ун еттинчи йилнинг қиссасин
Шоҳидлардан эшитсам, дейман.
Оҳ, у чоғнинг ҳар бир лаҳзасин
Кўрганлардай туймоқ истайман.
Келмагандик дунёга у чоқ,
Сиз, отахон, менга нақл айланг,
Қандай умид, армонлар билан
Кўтардингиз милтиқ, тиғ, пичоқ?!
Авлодингиз не деб курашди?
Ғайратингиз не йўлда тошди?»
— «Айтсам, ука, у шонли кунлар —
Узоқ жанглар учун якунлар.
Қатор-қатор йиллар учса ҳам
Хотирамнинг мағзида у дам —
Эрк ва нондай азиз, муқаддас.
Йиллар ўтди, бошда сочлар кам,
Жонимдаги, аммо, ҳар нафас
У айёмнинг давоми, укам!
Биз Ильичнинг чақириғига
«Лаббай» деган кекса авлодмиз;
Кўҳналикнинг шум уруғига
Олов қўйиб бердик барбод биз.
Ун еттида олганда милтиқ.
Дедик: сабр тугади ортиқ.
Юртга бўлсин меҳнат ҳукмдор,
Куллик, зулм бўлсин тору мор!
Ўша тилак — шу замон ўзи,

Замонамиз — қаҳрамон ўзи.
Унеттида олганда милтиқ
Кураш бўлди бағоят қаттиқ.
Дедик: бўлсин Ватанда тенглик.
Меҳнаткашга ёруғлик, кенглик!
Уша тилак— шу замон ўзи,
Фаровон эл ўғлони, қизи.
Унеттида олганда милтиқ
Дедик: иноқ бўлсин миллатлар,
«Ўртоқ» номи бўлсин кўп қутлуқ,
Салом билан бошлансин хатлар.
Уша тилак— шу замон ўзи,
Пештоқдаги — «СССР» сўзи!
Инқилобда бахтинг бор, дея
Етаклади бизни Партия.
Тарих бизга берганди мандат,
Ленин қўйди имзосин шу зум.
Бизга эмас мақтаниш одат,
Аммо ростин айтмоқлик лозим:
Билар эдик анча аввалдан
Сиз ёшларнинг туғилар вақтин,
Қайтмадик биз жангу жадалдан
Асрайлик деб фарзандлар бахтин.
Сўрамассан энди сен ортиқ
Отахонлар курашди нега?
Биз сиз учун кўтардик милтиқ!..
Биздан ибрат!.. Уқдингми, ука?!»

Тошкент

УЙГА МАКТУБ

(Янги йил арафасида)

Уйимизга, хонадонларга
Ота-она жонажонларга,
Опа-сингил меҳрибонларга,
Оға-ини қадрдонларга,
Боғимизга, оқ дарахтларга,
Саодатли янги вақтларга:
Кекса йилнинг сўнги оқшоми
Янги йиллик аскар саломи.
Азизларим, соғман, бардамман,
Хотирлайман сизни ҳар дам ман,
Мен албатта бу йил бошини
Янги йилнинг илк қуёшини
Олқишлайман ҳаммадан бурун —
Чегарада... Сиз кутиб туринг:
Қуёш билан шу хатим келар,
Саломимни шуълалар сийлар.
Равшан бўлсин ҳар кун умрингиз,
Бизлар учун сизнинг амрингиз —
Хизматимиз қўлланмасидир,
Элнинг, юртнинг йўлланмасидир.
...Тилайманки, меҳнатларингиз,
Қурилишда ғайратларингиз
Бу йил топсин улуғ барака
Ҳеч чўкмасин ғубор юракка.
Тилайманки, осойишталик
Ҳукм сурсин бутун дунёда,
Тинчлик бизга кўп синашталик,
Тотув дўстлик бўлсин зиёда.
Азизларим, кўришув яқин,

Мен бир неча йилга аскарман,
Сўрасалар: — «Нима ҳунаринг?»
Қайта-қайта айтаман тагин:
— Чилангардим ва чилангарман!..
Суриштирсанг яна у ёгин:
Мен аскарман, ҳа, бугун аскар,
Эртага-чи, ўша чилангар!..
Кўп узайди хатим чамаси,
Хатга сиғмас гапнинг ҳаммаси.
Азизларга, хонадонларга,
Ота-она жонажонларга,
Опа-сингил меҳрибонларга,
Оға-ини қадрдонларга,
Ундан кейин... Ҳалиги қизга,
Қўшнидаги у қора кўзга,
Биласиз-ку... дилбар Қундузга,
Саломимни етказиб денгки:
Шу йилимиз бўлгандай янги...
Йўқ,
Ўзига бу ҳақда барвақт
Юборгандим кеча катта хат.

КУЛБА

(Баллада)

Фарғонада, Марғилон ёқда,
«Жўйи-бозор» деган қишлоқда
Кулба кўрдим ғариб ва эски,
Ўтган аср ёдигорлиги,
Ўзи кўрксиз.

Йилларга балки —
Бефарқ унинг йўқи-борлиги...
Дейдиларки бунда туғилган
Ўлкамизнинг илк президенти,
Чинорларки, кексайган энди —
У чоғларда ёш новда бўлган.
Ҳа, мункайган бу кулба эски,
Аммо ўтмиш тарихга кўзги.
Бунда балки Йўлдошбой гўдак
Ўйнаб юрган сувда оқизоқ,
Ёки ясаб пахсадан катак
Қаптарларни учирган узоқ.
Тансиқ экан болага эрмак,
У-ку қашшоқ деҳқон фарзанди,
Ўсмирликдан оч-юпун батрак,
Бу — келгуси юрт президенти.
Шўр пешона батрак қисмати...
Ғоят барвақт билди, англади —
Меҳнат нима, машаққат нима,
Жафо нима ва шафқат нима:
Хўжайинга оғир гап дема,
Кўп ишла-ю, аммо кўп ема!..
Ким ўйларди бу дуркун ўғлон:
Президент бўлур бир замон!

Бу кулбанинг тақдири ўзи
Меҳнат аҳлин тақдири демак,
Чанг қоплаган сомонранг туси
Оч йиллардан бермоқда дарак.
Мен музейнинг бўлсам каттаси
Ясатардим иккита модель;
Лойсувоқ бир кулба биттаси,
Иккинчиси: мужжассам, адил —
Олий Совет иморати, сўнг:
Мен буларни қўйиб ёнма-ён
Ездирардим шундай бир мазмун:
«Социализм даврида халқлар
Мана шундай юксалар, қалқар
Бандиликдан давлатхонага,
Қора уйдан оқ кошонага!»

Марғилол — Тошкент.

Я Х Ш И Л И К

ШОИР ҒАҒУР ҒУЛОМҒА

Марғилон. Ез. Ҳаво жим ва турғун. Оқшом.
Эрмат ака меҳри-ла қурилган ишқом.
Шашмақомлар, қўшиқлар, ўйин, ашула —
Радио карнайидан оқар барала...
Унлар. Нафис овозлар. Тезоб товушлар...
Пианино. Рубоб. Най. Гижжак ва тамбур.
Гўё кўзга кўринмас ҳавойи қушлар
Узумнинг бошларига ёпишиб қўнур.
Бу садолар топади барг қўйнида жой,
Боқ, уларни тинглайди ариқ, инсон, ой.
Бирдан —

ғоят ёқимли мардонавор сас!..

Ким экан Фузулийдан айтаётган у?

Дуторга жўр бу вазмин, бу мағрур нафас:

Мулла Тўйчи, у буюк ҳофиз тирик-ку!

«Шифойи — васл қадрин ҳажр ила бемор ўландан

сўр,

Зилоли завқ шавқин ташнаи дидор ўландан сўр,

Лабинг сиррин келиб гуфтора, мандан ўзгадан

сўрма,

Бу пинҳон нуктани бир воқиф — асрор ўландан

сўр».

Унинг баҳмал овози тушиб пилакка¹

Ясантирган ғазални бархит кўйлакка.

Нозиклик, асл санъат нақадар гўзал!

Озарбайжон шоири яратган ғазал

Ва ўзбек ҳофизининг ўлмас овози,

¹ П и л а к — халқ ўртасида, патефон пластинкасини шундай дейилади.

Ошиқнинг севги сўзи, тўйчининг сози,
Бу икки зўр полвоннинг қудрати, кучи
Бирлашди нафосатни яшатмоқ учун.
Сўз билан соз ва овоз бўлишиб ҳамроз
Вақт торида юрарлар мисоли дорбоз.
Биттаси, тўрт асрлик ошиқ дардманд,
Айрилиқ водийсида овора йўлчи;
Иккинчиси ошиқлар бўлсин деб хурсанд —
Тўйларнинг нағмасози, лақаби — Тўйчи.
Ким билар, Мулла Тўйчи Фузулий дардин
Куйиб-куйиб куйлаган ўзи ҳам йиғлаб:
«Билмади, деб, замона шоирнинг қадрин,
Энди бўлса мен унинг ишқин улуғлаб,
Еткизардим маъшуқа васлига аниқ,
Узим бўлиб тўйида хушхон муғанни!»
Шунинг учун ҳофизнинг хониши ёниқ,
Шунинг учун мақомда минг битта маъни.
Тинглар эдик у ўлмас ҳофиз садосин,
Офарин деб санъатда мангу софликка,
Ким эшитса Тўйчининг хушбахт нидосин,
Аттанг, дейди ўтмишда ноинсофликка.
Шундай қилиб тўқилган элларда масал:
Умр темир бўлса ҳам эрир бир маҳал,
Абадий тирик лекин қўшиқ ва ғазал.

Мирғилон.

ЛУҚМА

(Баллада)

Гоҳо бир имо ҳам сақланар эсда
Каттакон романнинг қаҳрамонидак,
Кўкракка ярашар гарчи гул-чечак,
Қолар тикандан ҳам чақа кўксда.
Бир куни Ердонда, булоқ бошида
Гулсум турган эди баҳор ёшида.
Қошлари ўсмадан пайваста қиздан
Бир коса сув бер деб сўрадим қасдан.
Хўплаб мақтаб кетдим тиниқ сувини:
— Шунча тоза экан, шунчалик шаффоф.
Апрелнинг тонгдаги нафасидай соф!..
Ҳамроҳим дедик:

— Булоқ сувини

Шунча тиниқ қилган Гулсумнинг юзи,
Эгилиб сув олиб тушганда кўзи...

Тагин хўпладим мақтадим сувни:

— Ажаб ҳушбуй экан, шунчалар маза,
Чаманлар қўйнидан сизгандур дейсан!..

Ҳамроҳим дедик:

— Ундай-мас, сувни

Хушбўйлик важи шу бўлдики,

Гулсум —

Булоқдан сув олиб, қилди табассум.

Тагин хўплаб сувдан мақтадим:

— Бай-бай,

Шунча совуқ экан бамисоли муз,
Кечаси аллалар айтганми юлдуз?

Ҳамроҳим дедики:

— Йўқ, эмас ундай,
Совуқлик шунданки, қиз сизга боққач
Қўрди бошингизда қор каби оқ соч,
Шу вайдан кўнглига совуқлик чўкди,
Сочингиз қорини косага тўкди...

— А а а а!!!

Шоҳимардон.

Ҳозирдāн қутлайман шунга кўра
ман.
Йил тўлмас ой бўлса бир кам ўн икки,
Баримиз бир, яхлит; биз партияники!

Товушлар лашкари — симфониядан
Бўлғуси шаҳарда боғ — майдонгача,
Умрлар зарраси бир сониядан
Коммунизм манзили —

зўр давронгача,
Бир қатимча ипдан пўлат рельсгача,
Зангор ҳовузлардан қаймоқдонгача,
Қиш билмас Термиздан

Архангельсккача
Беш йиллик китобга бари мунаққаш,
Юрт бахтин ўйлайди партия яккаш...
Авжда офтобимиз,

соат — ўн икки!
Партия бизники,
Биз партияники!

Тошкент.

КЕЧА ВА ЭРТАНГИ КУН

(КПССнинг XX съездидан кейин)

Съезднинг охирги мажлисин ёпиқ —
Дея эълон қилди раис тунов кун.
Мажлис ёпилди-ю, аммо шу аниқ:
Янги Бешйилликнинг эшиги очиқ!
Эртанги юмушлар, кечаги якун,
Кечаги ғайратлар, эртанги замон,
Кеча ва эртанги кун — икки даврон...
Буларни улайди ҳар бугунги кун,
Бешйиллик фарзанди ҳар янги кунга —
Кундалик планлар юкланмиш бутун,
Ҳар минут эгадир фахрий ўринга,
Кунлардан ҳафтага,
 ҳафтадан ойга,
Ойлардан йилларга ўтамиз дадил,
Забаржад уфқлар биз учун пойга,
Тарих:
— «Ҳорманг!» дейди бизга астойдил.
Кўзимнинг ўнгида жонланар шу он:
Пўлат индустриал қалъалар қатор,
Мирзонинг чўлида гаштлик хиёбон,
Бир гуруҳ қиз-йигит, қўлларда сетор.
Кўраман гулистон бўлган қумлоқни,
Ешлар Вилояти дермиз у ёқни...
Съезднинг охирги мажлиси ёпиқ! —
Дея эълон қилди раис тунов кун.
Аммо ғолибона,
 шарафли якун —
Олтмишинчи йилда
 ясармиз,—
 аниқ!!!

Тошкент.

ЛЕНИН ВА ЛЕНИНЧИЛАР

Ленин,
шахсан бир ўзи,
Аммо, башар толен учун бир инсон бўлган,
туғилган.

Ленин ўзи
Ильич-ди:
Меҳрибон, улфат,
Музикага кўп хуштор,
Кўли тегса шеърга ҳамдам,
Овга чиқса шахматда сипоҳ сураб ҳам.
Одам эди синашга шикорбон сифат,
Ҳазилкашга ҳазилдош,
Бахтсизга ҳамдари.

Аммо унда
биринчи хислат
доҳийлик,
Олисларни кўрувчи қарашлар тетик.
Ақлнинг тарозиси
Унлаб аср мазмунин шу қадар ҳассос,
Фикрининг қанотлари тортолган паққос...
шу қадар тезки,

Ҳакимона манглайи
 иқболга кўзги.
 Синфлар ва давлатлар,
 халқлар,
 диёрлар —
 Ленин зеҳнидан топди
 аниқ меёрлар.
 Унинг шарафли умри
 сўнг нафасгача
 Инсоният бахтига
 бағишланибди.
 Олтинчи ноябрда,
 тарихий кеча —
 Аламзада дунёда
 эрк
 бошланибди.
 Илк Совет давлатига
 биринчи раис,
 Бунақасин тарихлар кўрмапти
 ҳаргиз.
 Ленин яшар
 ишларда
 ва кўнгилларда,
 Томирда ва умрда,
 доно тadbирда,
 Бахти равшан қизларда
 ва ўғилларда,
 Ихтирода,
 бошоқда,
 куйда,
 темирда...
 Пионерки,
 тақади қизил галстук,
 Ленин йўлидан борар
 дадил, бахтиёр,
 Лениннинг номи билан
 шарафи буюк,
 Шу учун ҳам айтишга
 унинг ҳаққи бор,
 Кўкрагига тўларкан
 мағрур севинчи:
 — Бизлар — ленинчи!

Комсомолки,
 Лениннинг ишига ворис,
 Билетига нақш этган
 Лениннинг расмин.
 Гайратли ва ишсевар,
 виждонли, холис,
 Айтиб турса ҳаққи бор
 басавлат, вазмин:
 — Уқишда ҳам,
 ишда ҳам бўлдик биринчи,
 Бизлар ленинчи!
 Қоммунистки,
 халқига хизматкор содиқ,
 Ишдан тоймас заҳматлар бўлса ҳам
 мингча,
 Ғалабалар карвони
 кундан кун ортиқ,
 Плани жонлантирар
 чунки ленинча.
 Дейди:
 — Бизлар коммунист, боқиб кўринг-чи,
 Бизлар ленинчи!
 Шаҳарлар бор,
 Лениннинг номи-ла азиз,
 Пештоққа «Ленин» ёзган
 мактаблар талай,
 Орден борки,
 у барча орденга раис,
 Колхозлар бор
 шу ном-ла ҳар синовга шай.
 Сиз улардан:
 — Қимсиз? деб сўраб билинг-чи;
 Ҳаммасида жавоб шу:
 — Бизлар ленинчи!
 Коммунизм кишиси
 қандай бўларкан?
 Деб сўровчи ёшларга
 дейман астойдил:
 — Ленинни сев ва севдир,
 илмини ўрган,
 Лениннинг ҳаётини
 чуқур ўқиб бил!

Коммунистик жамият аъзоси
бешак
Ленинга ўхшар,
чунки Ленинда кўрган
Фазилатлар
бўлғуси у учун
ўртак.

Тошкент.

УРУҒСОЧАРЛАР

(Оқ шеър)

Икки меҳмон, шимол ёқнинг ҳур диёридан,
Қалб саломин келтирганди жануб элига.
Бу саломга «алик» дерди шаҳарлар, халқлар
Миллионлаб чапакларнинг ҳароратида.
— Салом буюк ҳинд халқига, салом қардошлар!
— Буюк совет диёрига: аликас — салом!
Икки меҳмон сузиб юрар ҳинд йўлларида —
Бенгалия ва Қашмирда гул денгизида.
Боғлар аро кутиб олар икки меҳмонни
Эҳтиросли, жўшқин руҳли ҳинд ашуласи.
Меҳмонлар-чи? — келтирибди салом ва совға,
Чин дўстликнинг мангу тирик уруғларини;
Сочар эди қардошликнинг туйғуларини,
Инсоният ва тинчликнинг ёруғларини.
Баракали деҳқон қўли —
бу жўмард қўллар
Сочиб қўйган уруғлардан ўша дамдаёқ
Униб, ўсиб кўтарилди алвон гул чечак,
Дунёмизда бу гулларни дерлар: «Муҳаббат»
Тўғри дерлар: тоғ-тоғ билан қовушмас; тўғри,
Ҳимолай ва Ўрол тоғи ўпиша олмас;
Аммо бошқа тўғри гап бор: буниси азиз:
Инсон билан инсон чиндан қовушар... аниқ!

Тошкент.

БУ ЕР — МЕНИНГ ЕРИМ...

(Оҳангаронга борувчи бир йигит тилидан)

Қимга экан бу ер интизор?
Қимни кутар азалдан бери?
Бу ер менга,
мард қўлларга зор:
Гўё етти гўзалдан бири
Қутганидай ёрин беқарор...
Ватан менга:

«улғайгин, болам!»
Деб асади бу азиз умрим,
Билур виждон
ва билур олам —
Ватанники, шубҳасиз,
умрим.

Юрт меҳридан туғилса умрим,
Қандай мумкин: коним, кўмирим —
Ер тагида қолса ғафлатда?
Йўқ,

Етганини уйғотармиз биз,
Бекасликни йўқотармиз биз,
Ер уйқусин тарқатармиз биз,
Бу сўзимга, ишон, албатта!
Комсомоллик дилидан
бу онг:

Заводларда олов узукқа —
Қўз бўлғуси қора бриллиант...
Ҳунар кўзи ғоятда зукка!
Хийла йироқ

туғилган шаҳрим
Аммо бу ер — менинг ўз ерим!

Самарқандда олган паспортим —
Бу шаҳарга ёзилғусидир,
Бутун Ватан гарчи ўз юртим,
Аммо бунда туғилғусидир —
Келгусида ўғлим ва қизим,
Бунда муқим бўлурман ўзим.
Тўй ҳам бўлар бир ёз оқшоми,
Томиримда кезар ҳалитдан
Бир қиз билан бир ўғил номи:
Ўғил — «Қудрат»,
қиз-чи — «Нурбадан»!

Ё десамми қизни — «Оҳаной»!¹
Ўғилни-чи — десам. «Оҳанбой»!
Ёр қаърини ёраман бунда,
Шахталарга бораман бунда,
Иморатлар қураман бунда,
Чунки ўзим тураман бунда!..
Бу ёр менинг — ўзимнинг ёрим.
Олмос янглиғ ҳар томчи терим —
Ҳазинага бўлади калит,
Комсомоллар онг ичар экан,
Қалб билан қалб ўзишар экан,
Демак: ишлар бўлур шу тахлит!..

Тошкент.

¹ «Оҳан»нинг
демакдир.

луғавий маъноси — темир: оҳангар — темирчи

ҚҰЕШ БИЛАН СУХБАТ

(Баллада)

Тоғлар оша,
денгизлар оша
Тун қўйнидан туғилиб бардам,
Далаларни қилиб томоша
Келаётир

офтоб шу дам.
Фазоларда пойгада чопиб,
Уфқларнинг лабидан ўпиб,
Сув-сойларга зархаллар сочиб,
Ғўзаларнинг баҳрини очиб,
Келаётган қуёшга!

— Салом!..

У ҳаётни дейди:

«ўз болам!»

— Салом, дедим, ўртоқ офтоб,
Хуш келибсан бизнинг ўлкага!
Шуълаларинг ёғдиргин шу тоб
Пахтазорга, республикага!
Сен самонинг мангулик ёри.
Тирикликнинг ишчан саркори!
— Қасидангни калта қил бир оз,—
Деб келади самодан овоз: —
Гарчи менинг исми-шарифим,
Қоинотга сиғмас таърифим:
Қуёш,

кундуз,

меҳр,

офтобдир.

Шоирларинг тоза мақтабдир,
Аmmo менга мадҳингдан кўра
Қилган ишинг маъқулроқ, жўра!
Таъриф эски,

иш ҳар кун янги,
Ишдур олам мазмуни чунки...
Аямасман сендан меҳримни,
Ғанимат бил:

ҳар сонияни!..
Севар эсанг азиз умрингни,
Гуллат, яшнат элни-ўлкани.
Билгин, менга одат азалдан:
Мен июлда авжда юраман,

Саратонлик мандати билан
Ўттиз бир кун ҳукм сураман.
Йиғиштир, қўй шу мадҳияни,
Ғанимат бил:

ҳар сонияни!..
— Ҳа, тушундим, меҳрибон июль
— Ундай бўлса, билки сен масъул.
Фаслларга ва ҳосилларга,
Умрларга ва наслларга...
Ишқибозман сенинг юртингга,
Чунки шунда ёруғлик шиор,
Назар ташла ўз паспортингга,
Унда менинг равшан муҳрим бор.
Меҳр билан, саховат билан
Бағишлайман иссиқ шуълалар,
Сен ҳам айтиб шўх ашулалар —
Бурчинг қайтар чин меҳнат билан...
Севар эсанг астойдил мени,
Ғанимат бил:

ҳар сонияни!..
Нима бўлди бу нидом — сўзим,
Эртага мен йўқларман ўзим.
— Яхши, дедим, кўп раҳмат, июль!
— Яхши, деди, зафарга оқ йўл!

Ташкент.

Ф О Н Т А Н

Бу сувнинг лақаби луғатда — «фонтан»,
Аслин суриштирсанг: «Чашмайи хандон».
Соддароқ айтилса: кулувчи чашма...
Ўртоқ сониялар, югурманг, шошманг!
Бунда ўтиришга ҳаққим зўр, улкан,
Бу ер менга қадим ошно бўлган.
Ёдимда бу ердан кечганларимиз,
Йигирманчи йиллар охирларида
Сувфуруш боланинг пақирларидан —
Жомда ҳовуз сувин ичганларимиз.
Бу ерни атарди: «Пиён бозор» деб,
Каталак дўконлар, боққол ва аттор,
Сархуш фәйтунчилар, чайқовчи айёр,
Хуллас, тирик эди ҳали бунда НЭП...
Наҳот, бу гулистон у майдонмикин?
Пақир сув ўрнига шу фонтанмикин?
Менку бу шаҳарда улғайдим, ўсдим,
Йилларнинг фарқини бунда кўр, дўстим!
Боқиб кўр: чироғлар товланишида,
Нурлар нуқта-нуқта уланишида
Фонтан ярқирайди кумуш кулгидай,
Юлдузлар ҳам унга хуштор ўлгудай.
Қайси ўхшатишу, қайси киноя —
Бу фонтан ҳуснини қилсин ҳикоя?!
Дегайсан: у олмос гулдаста эмиш,
Эрирмиш чопоғон оқ сонияда
Гўёки товуш-ла ўзишиб товуш
Чопишиб тургандай симфонияда.
Гўё Венерага бир даста кумуш

Мисрада саломлар юборилармиш:
 Ё шабнам қадар соф бир қучоқ бўса
 Ой лабин ўпмоққа сўрар ижоза?!
 Фонтаннинг гаштини биласанми сен?
 «Келаман» деб эдинг, келасанми сен?
 Меҳнат ўлкасининг оқшомлари бор,
 Оқшомнинг эртага илҳомлари бор.
 Бу хандон шуълалар, биллур садолар,
 Бу олмос гулдаста «фонтан» аталар.
 Ҳу, катта бинода ишчилар бардам
 Кечалар ухламай ҳарфлар тизар,
 Юқори қаватда эҳтимол шу дам —
 Муҳаррир янги бош мақола ёзар.
 Бу ёқда Навоий мраммарда қотиб
 Боқадди театр иморатида,
 Гўё беш асрни тарих йўқотиб
 Ноҳасдан топгандай уй суратида.
 Сувни, суғоришни сувсаган шоир
 Иморат шаклида бир тамошабин:
 «Менку кўп куйладим сувларга доир,
 Бу кун ўғилларим сувга соҳиб чин!»
 Бу гапнинг маъносин тушунасанми?
 Сени кўп соғиндим, ишонасанми?
 Миллиард томчилар фонтандан шу тоб --
 Баҳорнинг кўксига армуғон бўлиб,
 (Пайтахтим жўмардлик завқига тўлиб)
 Сочилар нақ кумуш пулдай беҳисоб...
 Фонтаннинг баҳрини биласанми сен?
 Фонтаннинг бағрига келасанми сен?

 А-ҳа, ана қара, эгилди сувлар,
 Фонтан таъзим қилиб букилди сувлар,
 Пиллапояларга бош эгди улар,
 Ҳа,
 бу сен, зинадан тушувчи дилбар!

Тошкент.

ЖАНУБ КЕЧАЛАРИ

I

ОЙ

(Шоирнинг қизи — Тошхонга)

Ой йўл олди зангор водийга,
Шошмай борар ўз муродига.
Бу кеч қураар юлдузлар мажлис,
Бу мажлисга Ойпошша раис.
Гарчи шундай юлдузлар борки,
Ойдан миллион бор йирик балки,
Аммо ойни сайлаган биз-ку,
У — қўшнимиз меҳрибон, тотув,
Яқин экан уни албатта
Тайинладик самога катта.
Ёз кечаси Тошкент устида
Ой шу қадар ёрқин ва яқин,
Жилиб юрса кўк гумбазида,
Дейсан: тушиб кетмасин тагин.
Ҳусни шунча тоза ва очиқ,
Чўмилгандай зумрад денгизда,
Булутлардан тикилган сочиқ
Артиб қўйган бетин шу кезда.
Шўх қизчалар уни «Ой»деса
Ўйларки: ой ўз номин билар,
Яъни, шояд уни «ҳай!» деса
Эҳтимолки, «лаббай!» деб келар.
Жажжигина қизча Ойпошша
Айвонида тез уйғонибди,
Фазоларни қилиб томоша
Адашини кўкда танибди.
Ернинг ойи кўк ойин кўрди,

Ётоғидан қўзғалиб турди,
Қўлин чўзди ушлай деб уни,
Ой дарахтда олма каби нақд,
Аммо қиздан ҳайиқиб шу вақт
Булут билан ёпди юзини.
Ҳай тентак, сен сиғиндинг қайга,
Ойпошшадан қочиб бўлибсан?
(Бунда анча ҳато қилибсан!)
Бир кун бу қиз қўнганда ойга
Хўш, қочгайсан сен қайси жойга?!

II

Ю Л Д У З Л А Р

Қайга сиғар шунчалар юлдуз?
Гурунглашар имлашиб ширин.
Аммо тили биздан яширин,
Булар қайда эканлар кундуз?
Халфона бир базм чамаси,
Тўпланишган шунга ҳаммаси.
Само — атлас дастурхон гўё,
Ой каттакон олтин бир кулча,
Юлдузлар-чи боқар маҳлиё,
Орада йўл гарчи минг йилча...
Уйғоқ турган юлдузлар ишчан,
Улар эмас ғийбатчи мешчан,
Эмас пўрим бекорчи бўлиб
Санқиб юрган тўқ бойваччалар,
Булар — она меҳрига тўлиб
Нурга жазман шўх ойбаччалар.
Улар ишлар, биз учун ишлар,
Бастакорга илҳом бағишлар,
Дарёларда боқар кемага,
Машинистни тунги йўлларда
Уфқларга қилади эга,
Кезар тоғлар, кўк оролларда,
Юлдуз ҳамроҳ, суҳбатдош, соқчи,
Уни кўрдик шу учун яхши.
Юлдуз қўниб байроғимизга
Аскарларга раҳнамо — кўмак.

Погонларда товланар кўзга,
Қимки уни илса кўксига
Ватан бўйлаб қаҳрамон демак;
Гарчи кўкда юлдузлар бесон,
Аммо,

эркин ерларда, ишон:
Улар сони ошиқ уч чандон.

Тошкент.

Я Ш А С И Н К О М М У Н И З М !

(Бўлғуси коммунистлар қўшиғи)

Дўстлар, биз бўлғуси коммунистлармиз,
Азиз оталарнинг изидан босиб,
Тарихнинг бедовин чолиб қистармиз
Ҳа, бизга бўлғуси албатта насиб:
Йигирма биринчи асрни кўрмоқ,
Уша юз йилларнинг боғида юрмоқ.
Яшасин коммунизм!

Коммуна яшар!

У азиз манзилга

Партия бошлар!

* * *

Бизнинг тақдиримиз, бизнинг бахтимиз
Улуғвор планда ёзиб қўйилган.
Оталар меҳрига бизнинг аҳдимиз
Мактаб пештоқига ҳал-ла ўйилган:
Яхши одам бўлмоқ, серҳунар бўлмоқ,
Одобли, меҳнатчил, юртсевар бўлмоқ.
Яшасин коммунизм!

Коммуна яшар!

У ёруғ манзилга

Партия бошлар!

* * *

Оталар йиғилган Улуғ мажлисга:
Яхшилар, Донолар, Мардлар съезди.
Бугун унутилмас байрамдир бизга,
Ҳамма чехраларда табассум кезди.

Дўстлар биз бўлғуси коммунистлармиз,
Съездни олқаймиз, тотув дўстлармиз!
Яшасин коммунизм!

Коммуна яшар!

У яқин манзилга

Партия бошлар!

Тошкент.

Чунки ҳар бир қўшиқдан сўнгра
Хислар қалқиб заррама-зарра
Гўзалликни англаймиз ортиқ,
Будир сиздан Ватанга тортиқ.
Чунки ўлмас туйғудир дўстлик,
Нақароти санъатда ростлик!..

Тошкент.

Ч А Р О Ғ Б О Н Л А Р Г А ¹

Илк ёзув ихтиро қилинган кундан
Тинчликни унутди изловчан фикри,
Айирмоқ истади ёлгонни чиндан —
Нимаси тўғрию, нимаси эгри?
Кўп замон ахтарди, қидирди буни,
Кўзга илмай кетди уйни, уйқуни...
Нимада ҳаётнинг мағзи, маъноси?
Дарвоқе бормикан арвоҳ дунёси?
Қаерда негизи адлу инсофнинг?
Билимнинг қаноти қайгача учар?
Қанча узоқлиги Маррихнинг, ойнинг;
Уйларди билимдон толиқмай, ўжар!..
Истади меҳнатга берсин енгиллик,
Яратсин ҳусндан кошоналарни,
Битган китоблари турсин минг йиллик,
Сақлаб келгусига афсоналарни..
Яшнасин оналар меҳрибонлиги,
Жанг эмас, ижоднинг қаҳрамонлиги.
Аммо истакларга топмади чора,
«Ҳаққу ҳақиқат!» деб бўлди овора.
У олий ниятлар, азиз ҳисларни
Жаллодлар топтади, эзди, сўлдирди.
Ақли зўр, зўри йўқ у ожизларни
«Бизга итоатли банда бўл!» дерди.

¹ 1956 йил, 11 — 14 октябрда Тошкентда бўлиб ўтган Ўзбекистон зиёлилари қурултойида ўқиб берилган.

Сенинг ихтироинг, қўшиқ ва қурол
Бизга каниз бўлсин ва ёки қорол!
Зеҳннинг машъалин сўндирмоқ бўлди,
Илмнинг қаламин синдирмоқ бўлди.
Чириди зиндонда Буали Сино,
Улуғбекнинг нурли боши кесилди,
Гулханда ёқилди Жордано Бруно,
Ростгўй Машраб Балхда дорга осилди.
Радишчев Сибирга кетди сургунга,
Қотил ўқин узди жўшқин Пушкинга.
Муфтхўрлар билмади талантнинг қадрин
Хуноб бўлиб ёзди Фурқат ҳар сатрин:
«Чархи кажрафторнинг бир шевасидин доғман,
Айшни нодон суриб, кулфатни доно торгади».
Серзаҳмат бўлганди дононинг йўли,
Хурсфот ичида маънонинг йўли.
Аммо емирилмади башарнинг ақли,
Ҳақсизлик олдида чўкмади ҳақли.
Нурни қилич билан чополмадилар,
Бўрилар офтобни қополмадилар.
Агар бўлса эдим мен ҳайкалтарош,
Энг қадим карвонлар йўлида балки
Йўниб қўяр эдим шундай ҳайкалки,
Унлар бутун қадди бўлса қорз тош,
Номаълум олимга бўлса шу ҳайкал,
Қўлида қирмизи ёқутдан маъшал,
Тагида шу ёзув:

«Ахтар ва юксал!»

* * *

Дўстлар, чароғбонлик унвони билан
Элда кўп муътабар мавқеимиз бор,
Коммуна уфқидан дилимиз равшан,
Ўтмишни англашга уқувимиз бор.
Кечани ўқиймиз ва ибрат деймиз,
Бугуннинг эркига кўп раҳмат деймиз,
Эртани севамиз ва ҳиммат деймиз.
Советлар асрида бўлдик зиёли,
Биз меҳнат фарзанди, нурга хизматкор,
Кўрсин европалик билсин осийли,
Ўзбек пойтахтида Академия бор.

Қўпайсин чироғлар, чароғон бўлсин —
Илмнинг, санъатнинг уруғларидан
Ҳар кўча, ҳар қишлоқ гулистон бўлсин!
Файз олиб камолнинг ёруғларидан
Юртда ҳар бир киши чароғбон бўлсин!

Тошкент.

БИЗНИНГ БАЙРАМ

Бу байрамлар айёмини
Қутлайлик дўстлар!
Хиёбонли шаҳарлару
шонли колхозлар.
Байрам буюк ғайратларга
Қувончли якун
Байрам янги меҳнатларга,
дебоча
демак.

Уртоқ қўшиқ,
юр биз билан
сайлга бугун,
Уртоқ шеър,
тўйимизга сен бергин кўмак!
Биз, бу куннинг ёруғини
қатрама-қатра —
Қўп синовли заҳматларда
жамғариб келдик,
Гурландаги колхоз билан
Тошкентда
Хадра
Ҳамкор бўлиб чигитларни
боқдик бир элдек.
Битта тиним кунига
боқ,
олти кун ходим,
Демак катта умрларнинг
тўйи Коммуна!
Пахта бизнинг эски ҳамроҳ,
минг йиллаб қадим,

Аммо энди бўлиб қолди у жўмард ошна.
 Бу байрамлар айёмини қутлайлик дўстлар,
 Хиёбонли шаҳарлару шонли колхозлар!
 Ҳай қардошлар, чиқиб олинг
 ҳамма даврага.
 Кўтарайлик илғорларнинг шаънига қадаҳ,
 Кечикканлар, жадал бўлинг,
 етинг маррага!
 Эртанги кун терим фасли Кучлар таппа-тахт!!!
 Пахта куйлар бағишлайди, учқур қўшиққа.
 Пахта далда бериб турар, тўйга, ошиққа!
 Ҳа, пахтанинг нафасидан ўчоқда олов,
 Ҳа, пахтанинг баракаси: қозонда палов,
 Ҳа, пахтанинг ипларидир дўстлик томири,
 Пахтадандир тандирдаги ноннинг хамири.
 Қизлар кийган нафис кўйлак, янги иморат,—
 Дўстим, пахта оғайнимиз саховатидан,
 Мардонавор пахтакорлар маҳоратидан.
 Улар ҳусни: аҳдга вафо — шундан иборат.
 Бу байрамлар кўп муборак, қутлайлик дўстлар,
 Байрамбоши
 Партияни куйлайлик дўстлар!
 Янгийди.

ЧИГИТ ҚИССАСИ

(Баллада)

Пахтазорда ойдин бир кеча...
Юлдузлар-ла ғўзалар улфат.
Юлдузларни десанг ойбачча,
Ғўзаларнинг онаси — меҳнат!..
Ойга юлдуз тўламас ойлик,
Ғўза бизга бағишлар бойлик.
У — самонинг олмоси, ҳусни,
Бунинг эса «Оқ олтин» исми...
Ғўза ўзбек ерининг нақши,
Шеърятда лавҳадай яхши.
Шундай...

Суриб хаёлим отин
Сайр этардим кўкни ва ерни,
Ғўза ила юлдузлар зотин
Таққослардим бирига — бирни...
(Шоирлик бу! — биласан сирни.)

• • • • •
Сокит эди кеча ва ҳаво,
Ухлагандай уфқ ва ува.
Шунда етди қулоғимга сас,
(Буни балки ҳар ким эшитмас!)
...Баъзан бизлар кўчада туриб
Куй тинглаймиз ички хонадан,
Худди шундай майин гапириб —
Ивирларди чигит шонадан:
— Ўтди мавсум, етти мавсумлар,
Эрта индин машина келар,
Ёки чевар қўллар теради,
Хирмонларга тортиб беради.
Тағин мени заводда одам

Айиради оппоқ толамдан.
У жұнайди фабрикаларга,
Сўнгра гулдор читда товланиб
Ҳурмат билан тойга тахланиб
Йўл олади эл — ўлкаларга.
Инсон уни тикиб кийинар,
«Муборак!» деб қизлар суюнар.
Мен бўлсам-чи, ишчиман қадим,
Ижодкорлик менинг одатим.
Мен қайтаман ўз омборимга,
Янги баҳор фаслини пойлаб;
Шу туфайли мени авайлаб —
Қўйишади ихтиёримга.
Уйламаки, умрим қисқа деб,
Мен ҳар йили яшнаймаман қайта,
Деҳқонларга уруғ асқотиб,
Ундираман пахта юракда.
Йўқ, мен ғоят эскиман, ўртоқ!
На давлатлар ва на шаҳарлар,
На шу йўллар, на шу боғу роғ,
На чороғлар, на ҳур саҳарлар
Бор эди-ю на хиёбонлар,
Аммо мен-чи:

Уша замонлар

Бу ўлкада ўзим бор эдим,
Аждодингга дастиёр эдим.
Ўтиб кетди оғир асрлар,
Жафо тортди ҳамон асирлар...
Ерни ҳайдаб шикаста омоч
Гўё қўлдан тирнаб ноилож —
Мени эккан, ғўзамни тиккан,
Лой ичига мункайиб чўккан
Боболаринг қолар эди оч...
Ҳосилимни терди деҳқонлар,
Эгаллади бойлар, хоқонлар.
Ғалла эккан ўзи қолди оч,
Ғўза тиккан юпун — яланғоч.
Дўстим, менинг машҳур тарихим,
Эртақларга тушган таърифим
Халқнинг оғир қиссаси демак,
Олис йўлда ҳассаси демак.
Мени сийлаб парвариш қилган,

Ғамимни еб хуноба бўлган —
Қишлоқларни хароб этди ёв,
Хонлар, беклар бўғишиб нуқул
Етоғимни янчиб беаёв —
Пайхон қилди ғўзамни буткул.
Босқинчилар ўзга эллардан
От чопдириб бошимни эзди,
Суваб қолдим, золимлар қасддан —
Ариқларнинг йўлини бузди.
Эҳ, кўп ғамли саргузаштим бор,
Аммо мени ҳаёт дейдилар,
Қанча куйсам, қанча бўлсам хор,
Чидаб келдим вақт-ла баробар.

Нақл қилиб бу афсонадан
Сўйлар яна чигит шонадан:
— Бу дардларни, ўртоқ, унут — қўй!
Советларнинг замонасида
Пироварди топдим обрўй,
Ҳукуматнинг кошонасида
Қадрим билиб ўтказишар тўй.
Мени севиб, мени авайлаб,
Саховатим, меҳрим туфайли
Бағишланган менга атайлаб
Юртнинг оши, қўшиғи, сайли.
Мени йиллаб тарбия қилиб,
Ахлоқимни ўрганиб — билиб
Яхшилашди аслу зотимни,
Овқатга мўл сувларга сероб
Асраб келди шу ҳаётимни —
Машина-ю, кетмон-у — мироб.
Мен ҳам бўлиб шу ишдан рози,
Тик турмайин баҳору ёзи
Ўз халқимга ундирдим ҳосил,
Меҳнат эли қадрдон — асл..
...Кўп узайди чигитнинг нақли,
(Кўпни кўрган... Балки у ҳақли!)
Лекин сўниб осмонда юлдуз,
Амалига минаркан қундуз,
Тегмай дея куннинг жаҳлига,
Ҳайр дедим чигит нақлига,
Ва сўз бердим терим аҳлига...

Мирзачўл.

Л А Ф З

Қуёш дейди:
— Кундузни ясадимки мен,
Олам ёруғ кўринсин,
азиз одамзод!
Нур сочмоқлик касбидан
мақсадимки, сен —
Ҳосилларни
қолдирмай
тергайсан дилшод!..
Чўпон бўлиб асрадим
оқ подаларни,
Мен
азалдан
ўрнатдим қоидаларни.
Ҳар юмушнинг фасли бор,
ишнинг асли бор.
Кечикканга
қишбойнинг
ёмон ҳазли бор.
Мен ваъдамни бажардим.
Гапимни тингла:
Иссиқларга
чўлғадим
уч юз кунимни,
Пахталар етиштирдим
сенинг
Қўлинг-ла.
Аmmo сен-чи!?

Тупроқ дейди: — Ихлос-ла дилу жонимдан
 Ғўзаларни кўтардим баҳору ёзи,
 Олмасанг неъматларни дастурхонимдан
 Дангал айтай: бўлурман сендан норози...
 Кунлар ўтар, кунларнинг йўқдир илинжи,
 Мен ваъдамни бажардим. одамзод,
 Сен-чи?!
 Ариқ дейди: — Дўстларинг топширган хатдай
 Кўп эҳтиёт билан мен сувлар келтирдим,
 Кўсакларни авайлаб, очиб, кулдирдим.
 Агар йўлда кечиксам, мабодо қиттай
 Хуноб бўлган дилингни кетарди тинчи...
 Мен ваъдамни бажардим...
 Одамзод, Сен-чи?!
 Баҳор ва ёз умринг кўк дафтариди
 Эсдаликка ёзганлар имзони чекиб:
 — Биз-ку кетдик, ва лекин иш кунларида

Чигитларни сен экиб,
 Юрганигда, гўзангни тикиб
 биродар,
 Унутмаймиз биз қилдик хизмат,
 кўрсатдинг кўп яхши ҳиммат,
 Келаси йил кўришмоқ: диллар ўтинчи.
 Биз — ваъдани бажардик...
 Одамзод,
 сен-чи?!
 Сен-чи... Сен-чи... ва сен-чи...
 Эшит теримчи!
 Сен-чи:
 бу иш,
 бу хитоб,
 бу буйруқ,
 савол,
 Элнинг,
 юртнинг,
 қуёшнинг,
 сувнинг буйруғи,
 Демак: очган пахтамиз топмасин завол,
 Файратда шуҳрат топар марднинг улуғи.
 Сен-чи: дўстлар, бу савол,
 кутар бизларни.
 Сен-чи?
 Мен-чи?
 Бизлар-чи?
 Саволга жавоб...
 Йиғиштириб бир ёққа қурук сўзларни,
 Пахтани йиғмоқликка қилайлик шитоб!
 Лафзи-ҳалол:
 қўлларнинг тилида:
 Ишдир!

Сўз қўлларга,
 ўртоқ қўл,
 Сенга бу хитоб!
Тер пахтани,
 ҳосилни
 қўймай йиғиштири

Янгийўл.

УЗ МОСКВАМИЗ

Тарихларга бошлиқ бўлди қадим тарихинг,
 Коммунанинг бош шаҳари — янги таърифинг!..
 Ҳашаматинг, аломатинг тилларда дoston,
 Ер қалбига жонли кўкрак у Қизил Майдон!
 Россияга қалъа бўлган пойтахти-азим,
 Сени куйлар шоирингнинг ҳар бир асари.
 Ҳатто қуёш сенга қилиб аввало таъзим,
 Сўнгра юрар, рухсатинг-ла, кунботар сари.
 Қитъаларга нажот нурин сочиб пайдар-пай
 Кремлнинг юлдузлари ёрқин чарақлар,
 Шунинг учун қадим дунё куну-тун демай —
 Озодликнинг китобини бир-бир варақлар.
 Жон Москва! Сен элларнинг пушту паноҳи
 Аҳд қилишган миллатларнинг улуғ даргоҳи!
 Пойтахтларнинг мажлисида ўтганда сайлов:
 Пойтахтларнинг оқсоқоли сайланибсан сен;
 Вафомизга гувоҳнома юлдузли ялов,
 Ҳар маҳалла юрагига жойланибсан сен.
 Сенга атаб ўзбек эли юборар хатлар.
 Атрғулга буркаб қўйдик дилхатимизни.
 Қоғозга-ку гарчи сизмас зўр муҳаббатлар —
 Ишимизда ўзинг кўрдинг ғайратимизни.
 Тилларда шому саҳар
 Таърифинг эй, мард шаҳар!
 Мард деса — мардонасан,
 Меҳр деса — онасан!
 Бу Ватаннинг юраги,
 Қалқони ва кўкраги,
 Маърифатнинг ўчоғи,

Хурриятнинг қучоғи!

Шунинг учун, сени ўйлаб Шарқнинг шоири —
— «Сен — Нуробод!» деганида бу бежиз эмас,
Ўлкаларнинг соф шуури, шоири, шеъри —
Москванинг юлдузига боғлиқ чамбарчас.
Бугун ҳатто ҳар ўзбекдан сўралса агар
— Мен Москвалик!— дейди ўзин.

...Биз москваликлар!!!

Эфир олиб келар сенинг азиз овозинг,
Бу овозда қардошлиқдан симфония бор.
Радионинг карнайидан Москва ҳавосин —
Ўпкам ютар шимиргандай бир фасл баҳор...
«Москванинг вақти билан...» энг тўғри меёр,
Бу вақт билан қалб яшашга, курашга тайёр...
Ҳар дақиқа бунда бир йил бўйича келар;
Умрларда тўғри босмоқ учун қадамни
Кремлнинг соатига мослаб ҳар дамни —
Замонасин тўғрилади эллар, ўлкалар.
Қара, бизнинг Жанубдаги улуғ дарёлар
Шимол ёққа, сенга сари оқиб йўналар.
Сени севмоқ бизга одат, сен Москвасан!
Кўзларга нур, тирикликка обу-ҳавосан!
Марказкомнинг пештоқига осилган чироқ
Ёритмоқда коммунага Ленин йўлини,
Ҳар кишининг бизда олий унвони — «Ўртоқ!»,
Қим узолур ўртоқликнинг пайваст қўлини?!
Москва бор, демак ҳурдир озод элимиз,
Демак яшар биродарлик, она тилимиз!
Жон Москва, сени қанча куйласак, бу оз,
Сенга асрлар вазнида поэма керак.
Поэмаки, ҳар байтида ишқ қилса парвоз...
Қофияси вафо бўлса, радифи — юрак...
Салом сенга, Москвамиз, эй, шаҳри-азим,
Бу халқимнинг топшириғи ва менинг сўзим.

Тошкент — Москва — Тошкент.

БАШАР БАЙРАМИ

(Судон қиссаси)

«18 йилнинг кузида мен, сормовлик ишчи Дмитрий Павловдан,— унинг назарида Лениннинг энг яққол хислати нима?— дея сўрасам:

— Соддалик. У ҳақиқат қадар содда,— деб жавоб берган эди».

(М. Горький,—«В. И. Ленин»)

Бу қиссани сўзлаган ошнам бир сайёҳ,
Ўзи буни эшитиб бўлганмиш гувоҳ:
— «Ленин қачон яшаган, қачон туғилган,
Ленин қандай курашган ва қачон ўлган,
Зотан Ленин ўлганми, буни ким кўрган,
Ўлган бўлса у қайда, қачон кўмилган?
Йўқ, менингча, у тирик туғилган кундан,
Виждони бор бир кимса тонарми бундан?!
— Деб сўраркан судонли араб бир замон,
Хартумдаги муаллим — Салим Сулаймон.
У дер экан: —

— Хайрли иш эсда қолар ёд,
Одам ўғли умрга, туғилишга шод.
Отам нақлига кўра Ленин кетган кун
Мен дунёга келибман йўлда, саҳрода,
Шу туфайли болалик чоғидан бутун
Ленин номи мен учун ҳаёт, ирода.
Улуғларга ўлим йўқ, дейилган экан,
Бу мақолнинг маъноси: абадий Ленин;
Эл-улуслар олқайди юракдан, чиндан
Апрелнинг мовий кўзли у азиз кунин.
Ленин ақли эрк ишқин қанотлантирар,
Тутқинларни нажотга у отлантирар.
Африканинг азалдан қонли қисмати,
Мажруҳ юракка ўхшар харитада у,
Эрк йўлида кечикди беш қитъадан у,
Африкада турлидир еллар хизмати,

Самум эсар, бўғиқ ва қора шамоллар,
Аммо эрк шамоллари сира эсмади.
Ахир, қаддин кўтарди букик ҳаммоллар,
Хит зеҳнлар қимирлаб уйғониб қолдик,
Золимларга ташладик кескин саволлар,
Қиличларни саволга қайраб йўл олдик.
Асоратдан ўлмаклик бўлди ўнғайроқ,
Ленин сўзи курашда, йўлларда байроқ.
Озодлик водийсида жангга уннадик.
Қулжаллоблар жабрига асти кўнмадик.
Биз эшитдик Лениндан иқбол овозин,
У — ҳақликнинг ноҳақдан олган қасоси,
Ленин номин таржима қилмоқ не лозим?—
Меҳнаткашлар истаги — унинг маъноси.
У — мен, у — сен, у — биздек башар авлоди,
Манглайдан уфқлар порлаб товланди.
Олам дарди қалбига бўлган эди жўр,
Дардсиз, гардсиз замонлар сари ундади,
Улуғликда содда-ю, соддаликда зўр,
Ҳа, Лениннинг қудрати, дўстим, бундадир.
Кўп тингладик ўтмишнинг афсоналарин,
Халифаи-Бағдоднинг кошоналарин,
Кашмир жодугарларин, жин, париларни,
Девоналар, айёрлар, қув ўғрилари,
Мисрнинг маликасин ё бойваччасин —
Хуллас: Шарқнинг у ширин «Минг бир кеча»син.
Бизга кундузлар керак, равшан уфқлар,
Минг бир кундуз ҳақида янги қўшиқлар.
Дўстим, бизни кундузга йўл бошлади у,
Кундузларнинг доҳийси яшайди мангу.
Унинг ғоят кўп экан қолган асари,
Коммунистик партия улкан асари.
Шу учун дер араблар: «Ленин лоязол!»¹
Тирик Ленин саксондан сал ошиқ деймиз,
Биз уни кўрмадиғу, кўришган мисол,
Унинг туғилган кунин биз қутлуқ деймиз!»

Буни менга сўзлади ошнам бир сайёҳ,
Ўзи буни эшитиб бўлганмиш гувоҳ.

¹ «Ленин — лоязол» — Ленин ўлмас иқсондир (арабча).

Африканинг бағридан чиққан бу қисса —
Шу айём муродидан тирик ҳодиса...
Йўқ, тинмас тарих деган бу жўшқин дарё,
Яхшиликка юрмоқда серзаҳмат дунё.
Ҳа, Лениннинг таълими ғолиб ва асл,
Доим ортар изидан юрувчи эллар,
Ерни боғзор қилмоққа жазм этган қўллар —
Лениннинг боғбонлигин олмоқда усул.
Беш йилликлар қадами, нур станцияси,
Мўйсафид большевиклар, ўсмир пионер,
Илғор колхоз, учувчи, экилган бўз ер,
Жаҳонни ўзгартирган эрлар ғояси,
Йилларнинг қаторида равшани, тинчи —
Бари Ленин меваси, бари — Ленинчи.
Биламизки, Лениннинг туғилган кунин
Ўзининг байрами дер дунёмиз бешак,
Одамзоднинг бахтида яшаркан Ленин,
Демак, жаҳон — бир бадан, Ленин — бир юрак...
Йиллар ўтар, оламда кўп гап бўлади,
Қанча-қанча байрамлар унутилади,
Замондан қулагандай лойдевор — пахса,
Унутилар Қурбон хайит, рўза ва пасха;
Аmmo Ленин байрамин, башар байрамин
Қувонч-ла қутиб олар виждон олами,
Ва инсонлар шу кунда учрашиб бирдак
Бир-бирини қучиб дер: «Байрам муборак!».

Тошкент.

УНИНГ ҚАЛБИ

У бизнинг онамиз,
ёки синглимиз,
Ё бизга сингилу,
қизига она,
Барибир эмасми
агар дилимиз —
Қуйласа бир боғда айни тарона!
У эрклик боғига киргандан бери,
Ватаннинг ери —
Унинг ўз табаррук хонаси бўлди,
Бу хона тириклик нурига тўлди.
Ильичнинг чироғи —
уйнинг
юраги...

Шу ёруғ уйларга
дарднинг йўли берк,
Ҳар она,
ҳар хотин орзу-тилагини:
— Бор бўлсин тинчлигу омон бўлсин эрк!
— Ҳеч шикаст емасин сув кўзалари!
Ёруғсиз қолмасин деразалари!
У элнинг иқболини,
Ватанни ўйлар.
Унинг ўзиники корхона,
дала,
Хонаси келганда хўп айтур алла,
Пайти келганида нотикдай сўйлар...
У, раис:
планни бажарар, севар;

У:
пахта жангида устакор, чевар.
У доктор:
хунари — касалга шифо,
Меҳри ва шавқати ўзи бир даво...
У, бир муаллима:
юртнинг фарзанди
Алифни ёзмоқни ундан ўрганди,
«Ватан»
ва
«Партия» сўзларин аввал
Машқ қилиб ёздирар
авлодларга у,
Бу улуг сўзларни ёзаркан ҳар гал
Уни хотирлаймиз умрбод,
мангу...
У, пухта инженер:
унинг амри-ла
Машина юради мисоли аскар,
У, ишчи:
эгнида жомакор ила
Коммуна йўлида бўлмиш сафарбар.
У, машҳур қўшиқчи:
куйласа бир бор,
Унга жўр қилади севгили диёр.
У давлат арбоби:
унинг имзоси
Ишларга якундир
ва ёки режа,
Большевик партиясин лойиқ аъзоси
Постида устивор
кундуз ва кеча...
Сен ғоят улугсан совет аёли,
Қалбингга ёзуғлик аслик нақши,
Вафокор, одобли, доно, ҳаёли...
Шоир хаёли —
Қанча мақтайолса ундан ҳам яхши.
Истайман
бахтингга қўнмасин ғубор,
Сира йўлиқмасин балога
қалбинг,
Хандасиз, кулгусиз қолмасин лабинг,

Азизим,
йиллар бор,
 ҳали йўллар бор!
Ҳали ўқилмаган китобимиз бор,
Сен ила саволу — жавобимиз бор.
Уртоқсан,
 онасан,
 севгили ёрсан,
Коммуна қуёши остида борсан!..

Тошкент.

АДАШЛАР

(Баллада)

Икки адаш, иккита Жаъфар,
Бир-биридан яшар беҳабар:
Бири бизнинг қадим Қўқонда,
Бири эса шаҳри Ўронда —
Жазойирнинг нақ шимолида,
Африканинг қум шамолида...
Бири ҳар кун мактабга борар,
Иккинчиси кичик бир ҳаммол
Шому-саҳар юклар кўтарар,
Кўп аламли, ачинарли ҳол!..
Бири оқшом кинога борар,
Она била қўлма-қўл хурсанд,
Иккинчининг онаси кўп «банд»:
Ҳатто тунда тиланиб юрар.
Бирининг бор ғамхўр отаси,
Ўзи битта цехнинг каттаси.
Ўрондаги Жаъфар ўксиздир,
Шу учун ҳам дарди чексиздир:
Отасини ўлдирган фаранг,
Кунлар оғир, нон топар аранг!..
Бу Жаъфарнинг бошини силар
Муаллими: «Баракалла» деб,
У Жаъфарга тушар даккилар:
«Ҳай, тезроқ юр, қора калла!» деб.
Икки Жаъфар, иккита тенгқур,
Бу бахтиёр, унинг бахти кўр.
Қул Жаъфару, ҳур Жаъфар шу дам
Бир-биридан беҳабар, йироқ,
Курашларнинг бўрони, бироқ,

Эрк келтирар Африкага ҳам.
Шунда тутқин Жаъфар бўлиб ҳур
Шу Жаъфарга келади қўноқ,
Эркин эллар, озода мағрур
Бўлишгандай тотув ва иноқ.
Ахир бир кун қулликдан, қондан
Қутиларку шўрлик Жазойир,
Қул эрк топиб тураркан хандон,
Ёт золимлар мутлоқ жазо ер.

Тошкент,

У Ч ТАБАССУМ

(Баллада)

I

Баланд айвон, кўк ойнабандда
Бола ухлар, юзида ханда,
У нимага кулимсирайди,
Нима кўрар, нима сўрайди?
Биламизми бунинг сирларин,
Унинг кезиб юрган ерларин?
Балки она қўйини эслар,
Балки боғда шафтоли излар,
Ё қитиқлар уни парранда,
Ёки булут устида учар,
Юлдузлар-ла ўйнар ва қучар!
Шуларнинг бир жилваси ханда!-
«Балки» деймиз...

Лекин биродар,

Булар бари бўлгай муяссар...

Келажакни кезиб кулади,

Бу гап бўлади.

II

Ану қизга ташладим кўзим,
Ўзи сўлим, юзда табассум.
Шоду хуррам кўчада юрар,
Ўз хаёли ила гапирар.
У нимага кулимсирайди,
Кимни «ёр» деб у сенсирайди?
Биламизми бунинг сирларин,
Орзуларин ва фикрларин?
Балки тилар ўз мактабида

Урта эмас, аълочи бўлмоқ,
Еки меҳнат — иш талабида
Янгиликнинг қулочи бўлмоқ,
Балки тилар туйғуларининг
Сув бўйида тилмочи бўлмоқ,
Йигит гортган қайғуларининг
Ягона бир иложи бўлмоқ...
«Балки» деймиз...

Лекин биродар,
Булар бари бўлмай муяссар.
Бахти билан сўзлаб кулади,
Бу гап бўлади...

III

Чол ўтирган толнинг тагида,
Умри узоқ, хотири тетик,
Гўё унга бахши раҳматлик
Ҳайкал қўйган ўз эртагида,
Кўзлар юмуқ, зеҳни-чи уйғоқ,
Ана, қўлда қимирлар таёқ.
Соқолининг тукларида ҳам
Оқ ханданинг ёруғи кезар,
Элнинг бахти гулистон экан,
Хандада бахт уруғи кезар.
У нимага кулимсирайди,
Хаёлида нелар асрайди?
Биламизми, бунинг сирларин,
Бу манглайнинг ўй-фикрларин?
Балки ўтмиш айёмни эслар,
Инқилобнинг илк замонини,
Ўтмиш чоғга ўгрилган кўзлар
Кўрар қонли жанг майдонини?!
Ғолиб ёшлик лаззатин эслар,
Қаҳрамонлар иззатин эслар,
Эккан боғи мева берганин,
Набиралар ундан терганин,
Элнинг унга ташаккурини,
Юртнинг ёруғ чароғ нуруни —
Балки олар хотирга кекса.
Яхши ишлар юракка дилбанд...
Отахонлар нимани экса

Самарасин кўргани хурсанд...
Чеҳрасида майин табассум
Утмиш бўйлаб учади бир зум.
«Балки» деймиз...

Лекин биродар,

Булар унга бўлмиш муяссар,
Шу кунларнинг томирин эслаб,
Кулумсирар у чоғни силаб,
Шарофатни якунлар энди;
Бу гап бўлганди.

Тошкент.

БУЮК ОКТЯБРГА

(Музыкали баллада)

Кўп қадимий замоналардан,
Тарихлардан, афсоналардан,
Башарият излади толе,
Бир толеки Зухрадай олий,
Излади уни,
Кўзлади уни!

Билмадики, у қайси жойда,
Пайдо бўлур у қайси ойда,
Қайси йилда тугилур толе,
Бир толеки Зухрадай олий,
Излади уни,
Кўзлади уни!

Йиллар ўтди қаторма-қатор,
Билмадики, тонг қачон отар!
Асрларга кўз тикди асир,
Одамзодга очилмади сир.
Излади уни,
Кўзлади уни!

Ленин келди, ёриди дунё,
Қуёш кулди, ёриди дунё,
Одамзодни бахтга қўллади,
Хурриятга, эрка йўллади.
Йил шу йил, деди.
Шуни бил, деди.

Россиядан келди башорат,
Чин умрга ундан ишорат,

Одамзодни бахтга қўллади,
Ҳурриятга, эрка йўллади.
Жой, шу жой, деди,
Ой, шу ой, деди.

Тарих сиррин қилдилар таъбир,
Изланган ой чиқди Октябрь,
Удир барча ойлардан ширин,
У ечолди тарихнинг сиррин.
Сенга йўл, деди,
Озод бўл, деди.

Кўп йил бўлди Октябрь яшар,
Унинг умри юзлардан ошар,
Йиллар сайин порлайди шу ой,
Осмонда яшагандай ой,
Шу Ватаннинг салобатига,
Октябрнинг шарофатига:
Деймиз: офарин!
Деймиз: офарин!

ТИНЧЛИК СОАТИ

Боғларга ҳаво керак,
Машшоққа наво керак,
Ошиқларга хилватгоҳ,
Тўйларга ҳалво керак.
Гўдакларга ухламоқ,
Тез ўсай деб йиғламоқ,
— Булар қадим анъана:
Эр ўз юртин сақламоқ.
Ўтираман кечаси,
Қалбда ижод режаси,
Қофияга бўйсунмас —
Мисранинг бир нечаси.
Деворга осик соат,
(Унга ҳам шу бир одат)
Замонни сониялаб —
Ўлчар олмай ижозат
Хормоқ билмас, кўп тетик,
Вақтга ҳисобдон, етук,
Қулоқ солсам тилига
Айтгани нуқул:

«Тик — тик!»

— «Нима тикай?»

— «Тик-тик-тик!»

Бўлсин ҳар ёқ соқитлик,
Ҳамроҳим менинг тинчлик,
Болалар ухласин тек!»
Ҳамон юрар тик-тик-тик...
— «Нима тикай?»

— «Кўчат тик!»

Байтга либос тикканда
Фикр билан ўлчат, тик!»
Ҳамон юрар тик-тик-тик...

— «Нима тикай?»

«Байроқ тик!
Алвонига ёз: «Тинчлик!
Йўқолсин босқинчилик!»

Эшитаман нидонгни,
Вақт бағридан садонгни,
Ернинг қаъридан чиққан
Бу шафқатли фармонни!

Тўхтамай юр, ҳамсоя,
Замондир бениҳоя,
Сен ва мен ёдда тутиб
Қилғусимиз ҳикоя.

Замона бизнинг замон, ~
Ёмонлик тонмас омон, ...
Сенинг ҳар бир дақиқанг...
Элтар Коммуна томон, ...

У ҳамон юрар бирдек,
Нутқида фақат «тик-тик...»
Тилингни хўп англайман,
Ҳамма гап тушунарлик...

КЎНГИЛ МЕҲМОНЛАРИ, ОЛҚИШ СИЗЛАРГА!

Кўнгил меҳмонлари, эй азиз дўстлар,
Балли, Адриатик денгизидан сиз,
Болқон қуёшининг кундузидан сиз,—
Мовий шабодани, зангор елларни,
Севги қони билан қизган дилларни —
Кўкракда сиз олиб келдингиз дўстлар!...
Албанлар — полвонлар, албан-алп экан,
Албаннынг қалби ҳам бизнинг қалб экан:
Деган гап ўзбекнинг ҳикматига хос,
Маслакдош элларга вофокорлик хос.
Бу элга, хуш кебсиз, албан оғайни,
Қўлларда, шу чиний косада майни,
Созанда лабига қовишган найни
Сизга бағишлаймиз, дилбачд оғайни!
Коммунизм йўли — улуғвор манзил,
Бу карвон сафида бизлар ҳамқадам,
Қўлма-қўл юаркан Тошкент — Тирана,
Жўр бўлиб айтамыз бизлар тарона!
Марҳамат, ўзбекнинг элига дўстлар,
Ўзбек меҳмоннавоз бағрига сиқиб,
Азиз қўноқларни кутгани чиқиб —
Сизни кўп қадимий қардошдай қутлар!
Сизу биз ғалаба йўлидан юриб,
Дўстлик бўстонидан бинафша териб
Борамиз баҳорлар фасларида,
Коммунист элларнинг насларида.
Биз ҳам кўриб севдик Искандарбекни,
Биз ҳам курашларда топганмиз эркини,
Зотан: русу булғор, албан, ўзбекни

Бирлаштира олган беш бурчак юлдуз
Нур сочиб порлайди кеча ва кундуз.
Аммо қашқирларнинг вағвағасига,
Одамхўр овчилар дағдағасига —
«Йўқол!» деб қўлларни сиқишсак агар —
Бизларга хатарлик бўлмайди хатар,
Ахир албанларда Насриддин Хўжа
(Ўзбекнинг сеvimли қаҳрамони у)
Ҳар ҳил маккорларни фош қилиб ажаб,
Йўлидан қолмайин юриб кетганку!
Ёмонлик устидан кулайлик бирга,
Ёмонлик енгилиб кўмилсин гўрга!
Албанлик қардошлар, хуш келибсиз сиз,
Сиз — меҳмон эмассиз, бу — ўз уйингиз,
Палов ҳам сизники, куй — ўз куйингиз,
Қалбдошлар юртига дуч келибсиз сиз!

Тошкент .

ЛЕНИННИНГ СОАТИ

Энди у музейда... гўёки бирпас —
Тингани тўхтабди, эгасин кутиб.
Бўронли йилларнинг бағридан ўтиб —
Бир лаҳза тўхтабди, узоққа эмас...
Гувоҳлар нақл этар, биз эшитамиз,
У азиз айёмни дилга битамиз.
Уша унитилмас кунларда ҳар гал
Савнарком мажлиси бошланган маҳал
Ленин ўз соатин,

 ҳа шу соатни —
Қамзул чўнтагидан чиқариб олиб
Наркомлар сафига бир назар солиб
Эгаллаб оларкан вақтни, муҳлатни...
Замоннинг улугвор ишларига ҳам,
Бахтлар биносининг ғиштларига ҳам,
Ҳаётга, курашга, қ шиқларга ҳам
Коммуна ҳуснига ошиқларга ҳам,
Бу соатнинг тили раҳнамо бўлган,
Бу соат — қуёшу вақт — само бўлган!..
Энди у музейда... гўёки бирпас —
Тўхтабди.

 Аммо вақт тўхтаган эмас.
У соат, Лениннинг ростгўй соати,
Асрлар вақтини тўғрилаб берди
Кўп равшан йўллардан замона юрди.
Соатлар оғаси — Ленин соати...
Иқболга йўлланма олган соатлар —
Юрар зеҳнларда ва юракларда,
Жангларда, шеърда ва билакларда.
Йиллар мазмунига тўлган соатлар —
Юрарлар Лениннинг жадвали билан,
Бахтлар хазинасин жавҳари билан.

УЛУҒ АЙЕМ

Баҳорнинг нафасин тўсолгай кимлар?
Баҳор эркинликдан, бахтдан нишона.
Шу учун дебдилар доно ҳақимлар:
«Офтоб қайтадию, қайтмас замона!»

Мағрур ҳилпиллайди Совет байроғи,
Қўкларни олқишлар болға — ўроғи,
Чунки Ватанимиз қуёш ўртоғи,
Қардош диёрларнинг суянган тоғи.

Ҳаётнинг чашмаси қайнар ҳар ёқда,
Ҳар кимнинг севгуси, кулгуси келар,
Меҳр ила уйғонган она тупроқда —
Баракат бўлсин деб неъмат экилар.

Майнинг шу байрами, севинч байрами,
У истар: қолмагай дилларнинг ғами,
Қулиб ўйнагандай кумиш шалола,
Хуррам ясангандай келинчак — лола,

Жўшқин шаробларга тўлгач пиёла,
Яллалар яшасин, йўқолсин нола!
Шу байрам меҳнатнинг шонли якуни,
Шу учун куйлайлик шарафли кунни!

Шу байрам бўлгуси ишлар онаси,
Неъматларга тўлсин элнинг хонаси.
Яшасин Ватаннинг баҳори — ёзи,
Ҳар кимнинг ишидан эл бўлсин рози.

ЛЕНИНГРАДГА

Шимолнинг пойтахти, эй Ленин шаҳри!
Эй Ватан уйининг кушод эшиги,
Сенда очилганди башарнинг баҳри,
Буюк инқилобнинг сен илк бешиги!
Евуз асрларга бўй бердинг, келдинг,
Фикрнинг парвози билан юксалдинг...
Эслаймиз: баҳодир фарзандларингни,
Эркни деб бош қўйган дилбандларингни...
Шеърнинг, санъатнинг жилваларини,
Оқ кечаларингнинг ишваларини,
Илму ҳикматдаги фозилларингни,
Кураш йўлидаги манзилларингни,
Темир кўприкларни, Виборг тарафин,
Жасур намоёишчи — ишчилар сафин...
Сенинг «Аврора» нгнинг арслон наъраси
Ҳамон акс-садо топди Тошкентда,
Зулмни ағдарган солдат «ура!»си
Биздан ҳам олқишлар олди, албатта.

Саҳнингда Лениндан қолган ҳар бир из
Инсон тарихининг азиз манзили,
Ҳар бири гўёки, дирахшон юлдуз,
Ҳаммасин дегайсан: нур-сомон йўли...
Бу равшан излардан азм этди йўлга,
Уфқда — Коммуна деган нур ўлка!..
Шимолнинг пойтахти, эй Ленин шаҳри.
Ортингда — юз йиллар, ўнгда — минг йиллар,

Невангга ҳамшира Сирдарё наҳри,
Бағри иссиқ Тошкент, сенга биродар!
Жануб пойтахтидан, ўзбек элидан,
Советлар Шарқининг шоир дилидан,
Қабул эт, қутлаймиз: Улуғ айёмни,
Ол, қуёш ўралган олтин саломни.

КРЕМЛДА ПАХТАКОР

(Қурултойчиларга)

Кремлнинг минбарини
Шунинг учун: тинглар барча қитъалар
у — жаҳон минбари
деб аталар.

Сенинг йўлинг Кремлга
Курашларга, ишга тўлган!
Пахтакор дўст!

Сенинг йўлинг Кремлга —
Илҳомлар бахш этган

дилга...

Сенинг йўлинг
юракларнинг буйруғидан
бошланди,

Баҳор чоғи
пахталарнинг уруғидан
бошланди,

Тракторнинг наъраси,
Сувларнинг ҳар қатраси,
Қад кўтарган ғўзаларнинг
ҳар бир азиз зарраси,

Режаларнинг марраси,
Теримнинг ҳар лаҳзаси,
Аҳдларни, вақтларни
чўтлаб чиққан
виждон мулоҳазаси—

Ҳаммаси ҳам бу йўлингда
яратди об-ҳаво,
бу даргоҳ — сенга раво!

Чолларнинг маслаҳати,
Йигитларнинг ғайрати,
Қизларнинг чеварлиги,
Олим диловарлиги,
Катта-кичик ҳамманинг
Эзгу юртсеварлиги
Кирмоқ учун муҳташам Кремлга
Васиқадир
ҳар муҳтарам вакилга.
Кремлнинг минбарини тинглар
барча қитъалар,

Шунинг учун:
у — жаҳон минбари деб
аталар.

Бугунги нутқу суҳбат
қофияси: Пахталар...

Мен юборган вакилим
берар экан ваъдалар:
аниқ — бурчни уддалар.

ҒОЛИБ ЭЛГА

Ўзингга, сўзингга, лафзингга балли!
Эй ўзбек элининг ботир фарзанди!
Планлар муаззам ва баракали —
Сенинг меҳнатинг-ла гуллаб, безанди.
Қувончли хабарни юртга келтирган,
Бутун Ватан бўйлаб уни билдирган
Сенинг ғайратларинг ҳимматларингдир,
Ироданг, қароринг заҳматларингдир!..
Қувон ўзбек эли тўйхоналарда,
Дилларда, йўлларда қошоналарда,
Ишларинг йиригу, ютуғинг йирик,
Юрагинг қуёшдай доимо тирик,
Қўл қўйган рапортинг вафонга кўрик,
Сенга қардошларинг юборар табрик...
Доимо бақувват соғ бўлсин қўлинг!
Ёруққа нурларга чулгансин йўлинг!
Биз ишда кўрсатдик ажиб жонбозлик,
Машҳур полвонлардай чиндан шоввозлик!
Биз катта армуғон олиб борамиз —
Эллик саккиз деган қувноқ тўйчига,
Муборак юрт бўйи оқ байрамимиз!
Сўз: карнайчига!!!

ВАТАНГА РАПОРТ

Биз қувониб рапорт ёздик Ватанга,
Ҳар сатримиз минглаб тонна оқ олтин.
Бу рапортга имзо қўймасдан олдин —
Бурчимизни адо қилдик сурунка!
Ўзбек халқи бу рапортга қўйди қўл,
Ким хирмонга берган бўлса пахта мўл,
Ўша қўллар ёзгуси ўз номини
Москвага борадиган номага.
Улуғлайлик ғалаба айёмини,
Меҳмонларни айтайлик ҳангомага!
Бу имзолар қаторида комсомол
Ғурур билан бу мактубга қўяр қўл.
Самарқанддан Норқул қизи Зулайхо,
Норқул ўғли Усмонали Анжондан,
Қўл қўйишар бу мактубга. Ажабо
Хўп тарбия берган Норқул оталар,
Фарзандлари иш берса сидқи — жондан —
Мард авлоди мардон — дея аталар...
Бухоролик Нор аканинг қизичи:
Бахшон деган... У ҳам имзо қўяр-ку!
Наманганлик Аҳмаджоннинг ўзи-чи:
Қурбонов деб ўз исмини ёзар у!
Суюнайлик азиз дўстлар шу кунда,
Чунки голиб чиқа олдик якунда.
Оталарнинг меҳнатини улуғлаб
Бойитолдиқ биз элнинг хазинасин,

Ешлар, бизни олқиш билан эл қутлаб
Орден билан безар мардлар сийнасин!
Биз қувониб рапорт бердик Ватанга.
Охирида ёзиб қўйдик шундай сўз:
«Партиямиз, фидо қиламиз сенга
Лозим бўлса жонимизни ҳеч сўзсиз!»

У Ч Ш Е Ъ Р

І Қ У Л

Чорпояда ўтиргач аёл,
Кечирмоқда кузги мавсумин,
Нок ҳам сақлаб шу вайдан ҳаё —
Оқ сочига қилиб таъзимин
Тикка турган тутиб шарқ расмин...
Иккови ҳам онаю бироқ —
Инсон — она нокдан каттароқ...
Ширин алмурд у дарахт — қизи,
Бунга фарзанд бир халқнинг ўзи.
Ток тагида турар чорпоя,
Унга тушган дарахтдан соя.
Тинглар эдим Онанинг нақлин,
Инқилобнинг илк чоқларини,
Унинг азиз ўртоқларини,
Кўрганимдай Октябрь аҳлин.
«Кремлда бўлганман» — дейди,
Буни эслаб юмади кўзин,
«У ердан эрк олганман» — дейди,
Буни айтиб бўртдирар сўзин.
«Муродимга етганман!» дейди,
Буни айтар бир қиздай қувноқ,
«Ленин қўлин тутганман!» дейди.
Овозида ҳаяжон, титроқ.
Унинг нақли — кун иссиғида
Бир ёмғирки ёғар чаманга,
Ё гўдакнинг гул ёстиғида
Келажакка ўтмишдан алла.
«Муродимга етганман!» дейди,
«Ленин қўлин тутганман!» дейди...

Хайрлашиб турганда аста
Қўлга олдим ориқ қўлини,
Кўкрагимга қўйиб бирпасда
Табаррукдай ўпдим мен уни.
Шунда сездим буришган қўлда
Курашчилар маҳоратини,
Ленин билан кўришган қўлда
Ўлмас Ленин ҳароратини...

И Т О С Т

Саккизинчи март шаънига
яхши нутқлар айтилди,
Кўп кўнгилли бўлди базм,
куйдан — куйга ўтилди.
Най эшитдик,
раъй эшитдик,
май ичдик,
кулишдик.
Жазмон бўлиб қолгандек
«Сунъий йўлдош»
юлдузга,
Беш — ўн эркак
ўн беш хоним ва қизга
Еқайлик деб,
ўша оқшом
айниқса кўп тиришдик...
Қоматлардан
ва қошлардан
кетди сўз,
На лаб қолди,
на зулф қолди
ва на кўз.
Аёлларга,
аёлларга эҳтиром:
У кечанинг ҳавосида
ҳукмрон...
Чап қўлимда ўтирганди
анча машҳур бир тилчи,

(Уртамизда саналарди

у
кўп моҳир стилчи)

Сўз сўради,

сўз бердилар,

Қадаҳ олиб айтди тост:

— Эшитинглар, ёру дўст,

Сўзим калта,

таклифим ҳам кўп калта,

Орзум шуки,

йил давоми албатта,

Яъни:

уч юз олтмиш беш кун,

ҳар куни

Аёлларга эҳтиромнинг мазмуни

Бўлгай айнан

Саккизинчи мартларнинг

услубида,

Ҳар кимсанинг қалбида!..

Шу тилакда

кўтарайлик

қадаҳларни барала!

Кечикканга — жарима! —

Тост кўтарган у тилчи

Саналарди анча моҳир стилчи.

III. Қ А Й И Қ Л А Р

(Рафиқаларга)

Кўк бағрида ой сузар,

Йўлларда еллар кезар,

Еллардан диллар ўзар

Дил сени тўсар.

Севганим қайиқдадир,

Қайиқ кўрфаз ёқдадир,

Оқармоқда елканлар,

Шишиб тўлганлар.

Узоқ кетди қайиқлар,

Туманланди уфқлар,

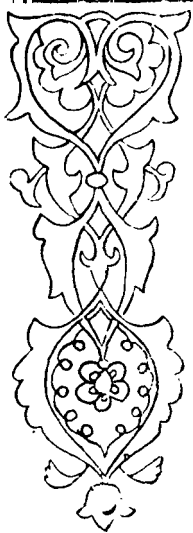
Балки сувда балиқлар
Осилиб ухлар.
Қайтиб келар қайиқлар,
Қайиқлар сени сақлар,
Еғмай туринг булутлар,
Дил йўлинг қутлар!
Оҳ, рафиқам, рафиқам,
Сенсиз ўтган дақиқам
Санолмасин умрдан,
Ўзинг кел бирдан!
Кўк бағрида ой сузар,
Йўлларда еллар кезар,
Йўлга чиққан қайтади,
Чаққон қайтади.
Қайтиб келар қайиқлар,
Қайиқлар сени сақлар,
Соғинганлар айтади:
Ёрим қайтади.

Ялта—Тошкент.

РУБОУЙЛАР

КОММУНИЗМ ЙУЛЛАРИДА

ДАВОМ ЭТМОҚДА СЪЕЗД..

Съезд қарорлари бизга йўл бошлар,
Бу кунни эртанги қуёш олқишлар.
Дилларда, қўлларда ва ақлларда
Давом этмоқдадир съезд, йўлдошлар!

П Л А Н Л А Р

Беш йиллик планлар халқнинг эсида,
Тиришдик, курашдик улар изида.
Бешинчи беш йилдан ўтдик олтига,
Етти-саккизлар ҳам бунинг маъзида.

У Ф Қ Л А Р

Шу нарса аёнки: Коммуна яқин,
Бахтимиз қуёши кундан-кун ёрқин
Э, олтин уфқлар етамиз сизга,
Фитналар тўсолмас бу даврон чархин!

М И Н Б А Р

Минбарда сўзлаган ўз делегатим,
Қўлида мен берган юрак йўлхатим.
У қарор чиқарди: оша берсин деб —
Темирим ва умрим, куйим, кўкатим.

*Тошкент.
1956 йил, март.*

РУБОЙЛАР

АЙТМАКИ..

Айтмаки, романдан жўнроқ рубой,
Уни ардоқлади Хайём, Навоий.
Сигмас газетага қучоқ-қучоқ байт,
Газета бағрида рубой жойи.

УЧ САВОЛГА БИР ЖАВОБ..

- Ким берди дилингга ёруғ, тарбия?
- Кимга сен қойилсан устозим дея?
- Ким сени яшатар ва яшартирар?
- Лениннинг коллектив ўғли: Партия.

УЧ ДУСТ..

Ғайрат: мен тўхтамай жадал юрдим, дер.
Меҳнат: экканимни барвақт тердим, дер.
Билим: мушкулларни тез емирдим, дер.
Уч дўстнинг кучидан ўлка баҳра ер.

ВИСОЛ

Эй дўст, кўришмадик биз кўпдан бери,
Сен йироқ, мен эса — висол шоири.
Қалбимиз — оҳангдош... Бир қофияда —
Қовишиб қолгандай Советлар ери.

ОМОНЛИК

Оталар удуми: келинларга сеп —
«Омон бўл!» тилаги соадатга зеб.
Кўприклар устида: «Сен кимсан?» демай —
Аввал сўрашамиз: «Хўш, тинчликми?» деб.

*Тошкент.
1956 йил, сентябрь.*

МАЙ РУБИЙЛАРИ

I

Майнинг шарафига севаининг дўстлар,
Мақтаблар, завсдлар, боғлар, колхозлар,
Май бизнинг ҳаққимиз, баҳорни куйланг:
Ўзбеклар, арманлар, тожиклар, руслар.

II

Майнинг офтоби оламга чирой,
Баҳорлар байрами шу ложувард ой.
Коммунизмнинг сен фаслин сўрасанг,
Дейманки: — Коммуна мангу баҳор — Май!

III

Салом яшил майга, бахт айёмига,
Партия бахш этган зўр илҳомига.
Ватаннинг дилида ҳамиша баҳор,
Шу учун: «Кел!» деймиз Май байрамига.

*Тошкент.
1936 йил, май.*

Я Н Г И Р У Б О И Й Л А Р

I

Элимнинг тўйига бағишлай шеърим.
Тўй билан бошланган юриш — хуш ирим.
Ҳай, кечиккан ким, шошил маррага,
Бизга сен жўр бўлгин, эртага — терим!

II

Эй тўйга келганлар, тўйга ҳақлисиз,
Сиз юртнинг синашта қўли, ақлисиз,
Бу равшан айёмни лаҳзама-лаҳза
Жамғариб келтирган ғайрат аҳлисиз!

III

Олти кун ҳозирлар бир тиним кунин,
Шу учун роҳати шириндир унинг.
Катта умрларнинг азали тўйи —
Коммуна айёми. Бу — бизга қонун!..

IV

Фаразан, чигитлар кирсайди тилга,
Дердилар:— шоҳидмиз гарчи минг йилга,
Сира топмагандик шунча эътибор!
Бизга-я? Катта тўй ўтказар ўлка!

V

Пахта бу ўлкада дарёдек қадим,
Аммо бўлмаганди тўқликка ходим.
Энди йўқ Ватанда текинхўр, даллол,
Пахта дер: «Сахийлик, бойлик одатим!»

VI

Ҳикмат бор: роҳатга меҳнат экан бош.
Биз деймиз:— меҳнатга қувончлар йўлдош.
Байрам — кўприк бўлса иш кунларига —
Замон бир дарёки, ҳам кекса ҳам ёш.

VII

Биласан, супрада палов пахтадан,
Балки тандирдаги олов пахтадан,
Янги уй тузар у, уйни безар у,
Қўшиқ ҳам севгини мақтов пахтадан...

*Қорасуё райони.
1956 йил, август.*

ҚАРДОШЛИК РУБОИЙЛАРИ

I

Қардошлик — кўнгиллар аро кўприқдир,
Кўзларнинг соқчиси нозик киприқдир,
Тиллар ҳар турли-ю, тилмоч керак-мас,
Ҳар тилда беш бурчак юлдуз — табриқдир.

II

Бокуда бир чолга дедимки:— дойи,¹
Кўнглинг кўп донолик ҳикматлар жойи,
«Қардош» деганингнинг недур маъноси!
Деди:— Шайх Низомий ҳамда Навоий!

III

«Салом» битта сўзки, жавобсиз қолмас,
Ҳеч қайси тарози уни тортолмас,
Юрак саломига «алик» деганлар —
Юракдош, шу учун ёт деб аталмас.

IV

Гарчи ҳар кишининг бўлак бахти бор,
Гарчи ҳар ўлканинг ўз пойтахти бор,
Аммо харитада қизил юртларнинг —
Бир дили, бир эли, битта вақти бор.

V

Жўр бўлиб жаранглар доим садомиз,
Кўшнимиз, юртдошмиз, ҳатто қудамиз,
Меҳмонга пешвоз чиқмоқлик одат,
Ишқни қилолмаймиз айтиб адо биз!

Бокр.

¹ Д о й и — озарбайжонча ва Хоразм шеvasида тоға демақдир.

МОСКВАНИНГОВОЗИ

Қалбимда оҳанглар қолдирмиш излар,
Эшитдим кўп қўшиқ, мақомлар, сўзлар,
Аммо энг чиройли, мангу овоз шу:
— «Диққат! Алло! Москва сўзлар!».

*Тошкент.
1941 йил, август.*

БАҲОР РУБИЙЛАРИ

I

Иккидир ўлкамнинг фасли — баҳори,
Иккидир шоирнинг қофия ёри,
Бириси ҳар йилда уч ойлик меҳмон,
Бири Баҳористон — совет диёри.

II

«Кўклам деб аталган у сўлим ғазал,
«Ўлкам»га оҳангдош бўлгани гўзал,
Ҳар саҳар чечаклар уқдирар бизга,
Баҳорга меҳнатдан тож қўйсак афзал.

III

Офтоб азалий эски чароғбон,
Унинг ўз ҳовлиси қадимий осмон,
— Нега илтифоти бизга шунча зўр?
— Меҳмондўст хонани севар ҳар меҳмон!

IV

Русларнинг тилида «солнце» дир қуёш,
Сўнмаслик сўзига асл маънодош,
Совет ҳам Саодат, Севги ҳам Саънат —
Илк ҳарфин бу номдан олган чин йўлдош.

*Тошкент.
1949 йил, апрель.*

ЛЕНИНГРАД ҲАҚИДА ОЛТИ РУБОНИ

I

Ҳар ўтган кечага бир кундуз керак,
Сиеҳ тун саҳардан беради дарак,
Аммо у шаҳарнинг кечаси йўқдир,
Йигирма тўрт соат — ҳамма кумушранг.

II

Севгини юракдан қўпориб бўлмас,
Итлар увилласин, чечаклар сўлмас,
Ўчириш мумкинми холни чехрадан?
Ҳаттоки кеча ҳам олмосдир — олмос.

III

Жанубдан салом ол, шимол пойтахти,
Сен ила жўр эдик ашула вақти,
Энди қўямизми сени биз ёлғиз?
Сеники дўстларнинг ҳаёти — нақди.

IV

Сенга шу интизор хатин ёзаман,
Ғалаба яқиндир, шуни сезаман!
Мулоқот чоғига кам қолди муҳлат
Неванинг бўйида қачон кезаман?!

V

Шаҳарлар оғаси Ленин шаҳрисан,
Дарёлар синглиси Нева наҳрисан,
Ҳасса олиб чиққан сайёҳларнинг сен —
Муътабар уфқисан, йўллар баҳрисан.

VI

Уламан, аммо сендан айрилмам,
Бир юракманки, тандан айрилмам,
Шонли пойтахт у қасри — олийдир,
Сен-ку мен: мен-ку мандан айрилмам.

*Тошкент.
1942 йил, июнь.*

ЛЕНИН ҲАҚИДА РУБОИЙЛАР

I

Нималар мақтади у даҳри Хайём?
Бошқа бир замона, бошқа бир айём,
Биринчи рубойим Ильичга оид,
У менинг қофиям, илҳомим, дунём.

II

Ошиқнинг ишқидай гўзал ва азиз,
Сўлим мисра каби исминг кўп лазиз,
Сени кўп ахтардим луғатлар ичра.
Топганим шу бўлди: «Ленин — яъни: биз!»

III

— Гўзалим, негадир, кўзингда нам бор?
Бу кун лабларингда нозик бир ғам бор?
Дедики:— Шодликка ғубор чўктирган
Тарихий бир мотам, мунгли бир дам бор.

IV

Бу кун ҳаёт бўлса давронлар боши,
Етмишда бўлурди Лениннинг ёши,
Зафарлар ўқирди унга қасида,
Порларди оламнинг тирик қуёши.

V

Еғингар бир оқшом ўтиб майдондан,
Ҳайкали олдида тўхтадим ҳайрон,
— Ленин ивим:асин, чодирни тутгин!—
Қизча онасини қистарди ҳар он.

VI

Биринчи синфда кўп зийрак бир қиз,
Деди муаллимга:— Домла, сўраймиз:
«А» дан бошлангиз сиз алифбени,
«Л» дан бошлаб беринг: «Ленин» ёзамиз.

*Тошкент.
1939 йил, октябрь.*

РУБОИЛАР

ДУШМАН

Ғаним гоҳ туҳмат дер, гоҳо қилар дўқ,
Хабиснинг шериги — заҳар билан ўқ.
Қуёшнинг йўлини шабпарак тўсмас,
Коммуна қалбида ҳайиқсираш йўқ.

УРНАК

Ет — ўзга элларда инсон инграйди,
Қар эмас, қулоқлар ҳақни тинглайди:
Тилмочсиз англрлар: «Совет» сўзини,
Одамлар одамлик умрин тилайди.

*Тошкент.
1949 йил, июль.*

**ҒАЛАБА МАНЗИЛИ ЯҚИНДИР,
ДУСТИМ!**

I

Мен сени танийман,— лафзинг ҳалолдир,
Ишни чала қўймоқ дилга малолдир.
Қўйганинг — ютқизиш; терганинг — ютуқ.
Илғор донг чиқарар, қолоқлик — лолдир.

II

Яшасин ақл илғ қўл ҳамкорлиги,
Бор бўлсин тил ила дилнинг ёрлиги,
Меҳнатдир ҳаётнинг зилол чашмаси,
Не ҳуш бу чашманинг тиниқ борлиги.

III

Маррага етайин деганда паққос
Отин югуртирар моҳир чавандоз.
Қўп яхши анъана!.. Пахтада — бун
Қўлласа теримчи ишлар бўлур соз!

IV

Ғалаба манзили яқиндир, дўстим,
Аммо айтмоқ лозим ҳар гапнинг ростин:
Минглаб тонна пахта далада кутар,
Уни кутдирмаслик,— шу бўлсин қасдинг!

V

Қизлар ва йигитлар, мард фарзанди мард.
Қўзлар ва билаклар ҳеч кўрмагай дард!

Сизга табрикнома ёзиб қўйдиму —
Ўқиб беришимга бор ҳали бир шарт.

VI

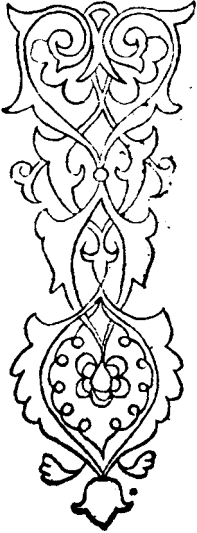
Меҳнатинг озоду, виждон озода
Юлдузинг айланиб порлар фазода.
Яқинда тўйингга борурмиз бешак —
Шаҳарлик дўстлар-ла Мақсуд Шайхзода.

1957 йил. 8 февраль.

ДОСТОИЛАР

ЧИРОҒ

(Ленин хотираси)

Январнинг ғазабли наъраларидан
Бухоро воҳаси нуқул рақс айлар,
Чўлдан учиб келган асов нағмага —
Томларда оромсиз жўр бўлар найлар.
Қор босган йўлларда тўпур-тўпалон,
Сойларнинг тўхтабди қўрқувдан қалби,
Қурумсоқ тоғларда ўрмонлар яланг,
Булоқнинг чатнабди у ширин лаби.
Булутлар қўнибди дарахт бошига,
Гўёки осмон ерга чўккандай,
Ва ёки тупроқлар кўкка қалққану —
Саҳнига парилар оқ сут тўккандай.
Жуда тез келади оқшом палласи,
Совуқ соялардан ғариблик эсар,
Бугун юрагимда буюк қайғу бор,
Мен тугул, ер юзи бу ғамни сезар,
Қишлоқнинг йўлидан келардим секин,
Боқчалар ғафлатда, кўр ва кар эди,
Куз фасли гиламлар ёзилган соҳил,—
Оғзи бўш зоғларга муз маскан энди...
Шу чекка қишлоқ ҳам бугун мункайиб —
Марҳумнинг ёдига тутарди мотам,
Қарадим соатга олтидан ошган:
— Шу онда ўлганди у ўлмас одам!..
Манзилим чойхона, оёқлар толган,
Эсимни қучган-ди бу куннинг ёди,
Гўёки чертарди бармоқларини —
Кўнгилнинг ториға элнинг фарёди.

Ҳозироқ мактабда мажлис бор эди,
 Нотиқ маърузага очаркан оғиз,
 Юраклар ваздош тепа бошлади,
 Тинглади кексалар, ёшлар, йигит, қиз...
 Ҳар дил ҳам ёзарди ўзига қарор:
 «— Йўлингдан қайтмайман, отамсан менинг!»
 Унутган эмас-ди шу қишлоқни ҳам,
 Тирилиб келган-да бу ерга Ленин.
 Тўсмади йўлимни қувир-ариқлар,
 Етаклаб судрарди мени ҳам хаёл,
 Чойхона қоронғи бир ҳужра эди,
 Супада қизариб ёнарди манқол.
 Ёшлиқдан ғалати бир одатим бор,
 Қоронғи бўлдим, зехним қалтираб
 Отланиб минади ёдим отига
 Ва сўнгра чопади ўтмишга қараб.
 Ёруғнинг ўзгача менга таъсири:
 Учаман мен бу гал иқболга томон,
 Ошаман йилларнинг давонларидан,
 Келгуси кунларга қўнаман омон.
 Лекин бу манзилим қоронғи эди,
 Манқолнинг шуъласи бўйдан бир қарич.
 Гўёки елкага шиплар таянар,
 Гўёки қора дев қанот ёзганмиш...
 Эшитдим бу ҳужра бурунги чоғлар —
 Қоровулхонаси экан бир бекнинг,
 Феодал қонхўрнинг шаҳвоний умри
 Мисоли бўлганмиш тўқ вахшилиқнинг.
 Дарича орқали энди кўраман —
 Йиртқич тишларни эски қалъанинг,
 Кечанинг тунидан бешбадтар қора,
 Бадтар сиёхроқдир тоши ўрданинг.
 Ҳар тошда кўз ёши мунаққаш экан,
 Ҳар тишда қотганди лахта-лахта қон.
 Бу тошли тишлардан, тишли тошлардан
 Мужассам Зулмобод бўлганди қўрғон.
 Қонли рақсларда оқмиш айш-ишрат,
 Заҳҳокдан¹ ҳам, ўзмоқ золимнинг қасди,

¹ Эрон афсоналарида (кейинча бу ривоят Фирдавсийнинг «Шоҳнома»сига ҳам кирган) мустабил ва босқинчи подшоҳ Заҳҳокка қарши халқ темирчи Кова бошлиқ исён кўтариб золимни англадилар

Улимнинг чопари келган дамгача
 Қон сўриб шишганмиш мурдор албасти.
 Гўристон аҳлининг неча юзтаси
 Улим бодасини ичган бу қўлдан,
 Қуртларга ем бўлган бечоралардан —
 Қанчаси осилган, бўлган тошбўрон.
 Қанча қиз боланинг, оғу-нафасдан
 Сўлгандир гулламай умид лоласи,
 Ҳали ҳам қўрғоннинг зиндонларида
 Акс садо берар етим ноласи.
 Йиллар учиб кетди қушлар сингари,
 Фаслдан-фаслга ёзилди китоб —
 Йигитлар эр бўлди, эрлар ҳам кекса,
 Умр мисли — қордир, замон — офтоб,
 Лекин ўзгарувчан ёр экан тақдир,
 Қорвон енгилса қулар кажова,
 Заҳҳокнинг ролида чиққан золимга
 Тарихда гид келар темирчи Кова.
 Этакдан байроқни, темирдан чидам,
 Ҳазабдан болгани ясаб темирчи,
 (Фирдавсий шеърида баён қилгандек)
 Заҳҳокнинг тахтию тожин емирди.
 Мингларча Ковалар қаҳри қайнади,
 Тож кийган кибрлик бошлар бўлди пуч,
 Кулбалар бирлашиб қошоналарга
 Ёлон қилишдилар энг сўнгги уруш.
 Мозийнинг манҳус бир ҳайкалидир шу, —
 Энди бу қўрғонда бойқушлар кулар,
 Еки ёз кунлари томоша учун —
 Узоқдан келурлар саёҳатчилар...

Хаёлим фарқ бўлди тушунчаларга,
 Утилган йилларни эсладим яна,
 Эсладим: мазлумлар қабиласини —
 Зафарга ким элтди марди мардона.
 Ким сеҳн ёритди, ким йўл кўрсатди?
 Ким яқин келтирди йироқ уфқни?
 Ким бизга куйинди, қалбин ёқди ким?
 Ҳақсизга ким берди ҳақни-ҳуқуқни?
 Фақат у... Фақат у... У сўнмас даҳо.
 Фақат у англатди курашлар сирин,
 Маркснинг учқунин қилди аланга.

Кунлар ёруғ бўлди, ҳаёт ҳам ширин!
Тинглардим кечанинг музлим қаҳрини.

Чойхона ичига худди шу дамда
Сутдайн оппоқ нур оқими тўлди.
Қоронғи чекинди кўп пароканда
Ильичнинг чироғи ёнди-ёритди,
Чойхона бирпасда бўлди тўйхона,
Ногаҳон кўрфазни кўрган сайёҳдай —
Тўлди умидларга кенг хаёлхона:

— Бу ерда булбуллар қўнарди ерга,
Бахтим гулшанлардан қуларди минбар,
Дарахт соясида шаббода каби
Кўп нозик атирлар ёярди анбар.
Қишнинг шу изғирин, совуқ бағрида
Не ваядан баҳорни куйлагай хаёл?
Ташқарда музларкан одам бўйи қор —
Булбулнинг сайраши эмасми маҳол?
Йўқ, менинг ҳақим-ди кўкларни куйлаш,
Баҳор ўлкасида йўқ қишга ўрин,
Менинг ватанимда қор ҳам, совуқ ҳам
Куйлар ватанимнинг қудратин, зўрин.
Чунки, иситади жанговар дилин
Лениннинг олови, сўнмас машъали,
Ильич чироғидан онг ва жон олди
Харита унутган қишлоқлар аҳли...
Йиллар учиб кетар қушлар сингари,
Фаслдан-фаслга ёзилар китоб,
Йигитлар эр бўлур, кексалар йигит,
Умримиз баҳордир, Ленин — офтоб.
Келгуси асрлар, йиллар бахшиси
Бошларкан давримиз кунидан қисса,
Лениннинг сиймосин талқин қилай деб —
Қилгуси шу тахлит бир муқойиса:
— Бор экан, йўқ экан, қадим айёмда,
Қоронғи дунёда бир халқ бор экан,
Ҳамма тирикчилик жафога ботган,
Оёқлар ялангу, йўл тошу тикан.
Ахир яқин келиб уларга иқбол
Жамоат ичидан бир мард чиқибди,
Қоронғи дунёдан йўл топай дея —

Ўзининг юрагин шамдай ёқибди.
Кўлида кўтариб қалб чироғини,
Йўлларга, чўлларга зиё сочибди,
Зулмдан, ситамдан безган бу халққа
Еруғлик дунёнинг уфқин очибди.
Қалбининг соф қони шунча пок экан
Шуъласи порлармиш, эркин, нуроний,
Ўзидан кейин ҳам сўнмай ёнармиш,
«Ильичнинг чироғи» дейишган уни.
У кунлар ўтмишда, у кунлар йироқ.
Башарнинг кўзини очмиш бу чироқ.

*Ғиждивон — Бухоро.
1936 й.я. 26 январь.*

УРТОҚ

I

Қуёш билан қоврилган сахро...
На чечак бор, на бир томчи сув,
Хатто булут, у оқ соябон —
Қилмас кўлка солмоқни орзу.
Усар бунда ғариб ва танҳо
Табиатнинг мискин авлоди:
Саксовулнинг қил соясига
Сизмас хатто чибин қаноти.
Ундан пича файз олиш қийин,
Фойдаси бор куйгандан кейин.

II

Ҳар умрнинг икки куни бор:
Бири ўлим, бири таваллуд¹,
Тириш, токи ўтмагай йиллар
Саксовулдай бесоя, бебурд.
Эсламайсан туғилган кунинг,
Сен йиғларкан, куларди отанг:
Шундай яшаб ўтки дунёдан
Сен кулиб кет, қайғирсин Ватан.
Десинлар: бу — чин одам эди,
Кўп фидокор, муҳтарам эди.

III

Бошоқлари обдон, фаровон,
Қанотланган элнинг ўғлиман,

¹ Т а в а л л у д — туғилиш.

Курашда мен дарс ўқиб билдим —
Дунёда не яхши, не ёмон!
Бир жамоа — ҳаммаси шерик,
Бир ватанки сарбасар шеркат,
Сен қалбингни топшир ўлкага,
Эл ҳам тақсин қалб узра шавкат.
Ўртоқ номи энг бахтгёр ном,
Мени туғди бу учун онам.

IV

Асрларда аниқ кўраман
Одамзоднинг интилишини,
Хор қилинган меҳнат истарди:
«Ўртоқ!» десин ҳар бир кишини.
Нуроний бир мўлжалга юрди —
Одам ўғли йиқила-тура,
Бўғзидаги куйни бўғдилар,
Бироқ янги куй бўлди барпо.
Исёнларга сафларин тизди,
Яраланди, урилди, тўзди.

V

Октябрда бир-бирин қутлаб
Барча дерди:— Эрклар муборақ!
«Ўртоқ Ленин!» деган хитобда
Биз пайқадик иқболдан ўрнак.
«Ўртоқ» номи бўлди муътабар,
Ўртоқлашди одам, эл-улус,
«Ўртоқ» дедик, «Ўртоқ» эшитдик,
«Жаноб деса бу ору номус.
«Ҳазрат» ёки «господин», «жаноб»...
Тарих берди барига жавоб.

VI

Бу туйғунинг тиниқ ва шаффоф
Томчиларин жамғарди йиллар,
Жанг қонлари уни суғорди,
Синаб ўтди курашчанг еллар.
Уни кўрди жанг майдонида
Туёқ билан эзилган майса,

Уни кўрди ва сўзлаб берди
Қизил аскар менга бир қисса.
Ботир сўзи ширин бўлади,
Қисқа-ю рост ва чин бўлади.

VII

— «Яғир қилиб отнинг сағрини
Биз ошиқиб келдик Тошкентга,
Фрондан кўп муҳим рапортни
Бердик штабда комендантга.
Қиш ва оқшом... Иккала ўртоқ
Чарчаб эдик, ҳамда саргардон.
Ётиш учун штабда жой йўқ,
Сулайганди кунларча бадан.
Оғир эди у азиз замон,
Тирикчилик ўлкада ёмон.

VIII

Зиналардан бир одам тушди
Қиёфаси оддий командир,
Яқин келди ва сўраб билди:
Келишимиз боиси недир?!
Бошлаб борди бизни бир уйга,
Ётинг, деди, бу менинг ҳужрам!
Шўрва ичдик ва кроватда
Ухлаб кетдик бемалол, беғам.
Жангчи учун тўйиб ухламоқ
Бир роҳатки, эслайсан узоқ.

IX

Эрта билан кўп саросима
Тақиллади ҳужра эшиги,
Гўё ширин ётган боланинг
Жарга учиб кетди бешиги.
Олиб келди ёшгина аскао
Бизнинг учун шошилич фармон,
Қайтмоқ учун дастур бергани —
Чақирармиш бизни қўмондон.
Дарҳол туриб бордик шошилич,
Бор-йўғимиз милтиқ ва қилич.

Кабинетга кирдик биз бардам
Катта бир зал, ўртада стол,
Столдаги бир харитага
(Ухлаганми ё сурар хаёл?)

Бошни қўйиб ҳарбий бир киши,
Бирпас пинак кетиб қолганди,
Бизни пайқаб бошин кўтарди,
Бу ўтирган: ҳа, қўмондонди!!!
Унга қилдик юракдан таҳсин,
Ҳа, танидик ҳужра эгасин.

XI

Бизга кеча уй ташлаб кетган
Ғамхўр ўртоқ, шафқати улкан,
Туркфронт бошлиғи Фрунзе экан!».

.

XII

Мазгилларни ошиб бораман,
СССРнинг йўли бепоён,
Ўлкаларни, вилоятларни —
Кездим руҳда шодлик-ғалаён.
Саломлашар мен-ла ғолиблар,
Саломларда бахтнинг атри бор,
Кўрмаганим инсонларни мен
Қардошим деб қучмоққа тайёр.
Турли эркин халқларни кўрдим,
Ҳаммасида қувноқ табассум.

XIII

Табассум-ку ҳар хил табассум,
Маъносини англадим ўзим...

XIV

Соларкан тун Ғарбга қанотин,
Қуёшни илк қутлайди бу эл,

Ўзбек қизи ашуласидан
Сехрланиб гаранг бўлар ел.
Пахталари шойидай юмшоқ,
Ипаклари шеърдай нозик,
Ғиждивонлик Файзулла ота
Эй пахтакор — файласуф, табрик!
Саксонда ҳам ишлайсан қувноқ,
Ҳорма ота, салом эй ўртоқ!

XV

Югуради чопқир паровоз
Кенг даштларнинг камарин босиб,
Туманларни ёриб ўтади
Москва кўрмоқ бўлмишдир насиб.
Ернинг қалби бунда тепади
Ер шарининг мияси бунда,
Бунда байроқ кўтарган ғоя —
Ҳоким бўлур бутун жаҳонда.
Уни кезай мен қариш-қариш,
Азминг яшар, салом товариш!

XVI

Украинада кўп нигорлар бор,
Сақлар бу шўх шахло кўзларни
Қилич каби туташган қошлар:
Ёв кўрмасин деб у юзларни.
Улар аро энг дўндиқчаси
Нуқра дилбар Демченко Марья,
Чунки гўзал — қаҳрамонликдир,
Мард қиз ҳусни: дурру сурайё.
Меҳрим топди қалба парвариш,
Ўни сенга элтдим, товариш!

XVII

Кавказларни ўраган камар
Қоф тоғлари қолди орқада,
Пахта ва нефть жумҳурияти
Гавдаланар тамиз, озода...
Баҳри-ҳазар лабига холдай

Қўниб қолган озор пойтахти,
Бу сувларда акс этиб ўйнар
Хўрлик топган бир элнинг бахти.
Жилваланар тўлқинда қуёш,
Ол қуёшдай саломим йўлдош!¹

XVIII

Оқ кўпикли анҳорлар кечиб,
Йўналаман кўк тоғлар томон.
Кўз олдида боғзорга чўмган —
Ҳаёл сурар салқин Гуржистон,²
Тўқайларни, ваҳший сойларни
Ром этди бу халқда ирода,
Сафарчига дуч келиб эсар —
Лимонларни ўпган шаббода.
Зар сийнангга қўнмасин қайғу
Салом сенга, эй омханағу!³

XIX

Гуллаётир шарқнинг кўксида
Тожик юрти дўстликка ўрнак,
Афғон, Ҳиндга, Эронга берар
Биздаги тинч ўйлардан дарак.
Шоирининг тараннумини
Сабо элтур ҳамзабон элга,
Хурликка ҳақ қозонган ўлка
Қўшиқнинг энг созига эга.
Саодатга уфқлар очиқ,
Салом сенга, ҳормагин, рафиқ!⁴

XX

Шу ном қадар юксак шараф йўқ,
Мен элма-эл юртни кезаман,
Вагонларда кондуктор мени
«Ўртоқ» деса ғурур сезаман.

¹ Йўлдош — Озарбайжонча ўртоқ демакдир.

² Гуржистон — кўп Шарқ мамлакатларида Грузияни шундай дейдилар.

³ Гуржитида — ўртоқ демакдир.

⁴ Тожикча ўртоқ маъносида.

«Жаноб» эмас, «афанди» эмас,
Хатто эмас куруқ граждан,
Номим ўртоқ, бу менга етар,
Бу — олий ном менга ҳар важдан.
Хитобларнинг бу энг ширини,
Англа дўстим, бунинг сиррини!

XXI

Ҳилпиллар у Ватан устидан
Кенг қанотли ялов сингари,
Бу байроқнинг сояси амин,
Бу доимо ундар илгари!
Милйон-милйон лабларда ҳар кун
Ҳардам бу сўз бўлади такрор,
Бу сўз учган йўл масофага
Қиёс қилсанг ер белин ошар.
Йўл бўлсин эй машъалли карвон,
Ерга ҳоким бўлгай бу унвон!

XXII

Учиради бу сўзни Москва
Марвда чавандозларга атаб',
Бу сўз билан бошлар шоирлар
Кремлнинг зеҳнига хитоб.
Бу сўз билан синган ҳавомиз:
Ўртоқ ишчи, ўртоқ инженер,
Ўртоқ ранс, ўртоқ колхозчи,
Ўртоқ ҳаёт, ўртоқ СССР!!!
Утган эмас умрим беҳуда,
Мен ҳам борман ўртоқ Шайхзода!

Ташкент. 1936 йил. апрель.

1935 йилда туркман отличларининг Москвага сафар қилганларидан пойтахтда уларни тантана билан кутиб олингани кўзда тутилади.

М Е Р О С

(Келгуси командирларга)

I

Қўрқоқларнинг ақли шошиб,
Ботирлар курашда тошиб,
Келар, майдонда ёнашиб,
Қилич-найза ширқиллашиб,
Бир-бирига қилич солди,
Нечовлар ярадор бўлди.

(Ўзбек халқ дostonларидан)

Милтиқлар тинди туз — саҳроларда...
Қочди душманлар шикаст, пажмурда,
Кўк бағрини чок этмайин энди
Оғзи қизиган милтиқлар тинди...
Милтиқлар тинди... Лекин ўқларнинг
Ҳали сўнмапти йиртқич нафаси,
Тоғлар белидан ҳаллослаб ўтар
Боя узилган ўқнинг сояси.
Милтиқлар тинди.... Лекин ҳануз ҳам
Жавлон уради ўқ гулгуласи.
Уфққа чўмган қалдироқ каби
Гуруллар унинг акс-садоси,
Тўқиниш битди... Тушди бир парда...
Дунё лабига жимлик қўнади,
Қулоқ берилса ерга гуюлар
Фингғиллаб учган пашша қаноти.
Лекин сукутни парчалар баъзан
Бир абжир отнинг маст кишнашлари.
Сўлуқсиз парқин, югансиз боши,
Узулган айил, тойган эгари.
Қонли туёғин тупроққа тепар
Ундар қадимги дўстин, ҳамроҳин,

Бирликда зафар, жанг-жафө кўрган
Олмос шамширли, азиз ўртоғин.
Афсус, даъватлар бежавоб, бесуд,
Ҳайҳот, ўртоқда қолмамиш мадор!
Бежодир ҳатто булут кишнаса,
Отнинг эгаси оғир ярадор.
Чақирар уни эски қадрдон,
Аммо «Ҳа!» ўрнига битта «Уф!» бўғиқ,
Улим чангида бўғилар экан
Нафас антикар шаффоф ва сиққиқ!
Вафоли оти, у тулпор саман,
Лойга булғанган этикни искар.
Бу оёқларнинг узанги босиб
Шпор тепганин кўп замон эслар.
Партизан бу кун сийнасин кериб
Душманга берди ўнгалмас зарба,
Босмачиларнинг қароргоҳидан
Чўлларда қолди қонли хароба...
Душманлар қочди, қизиллар қувди,
Партизан йўлда ўқ еб йиқилди,
Отларга қамчи уриб ғолиблар
Қочоқлар кетидан таъқиб қилди.
Хандоққа тушган партизан энди
Яранинг оғир эканин билди,
Қўлда дармон йўқ қимирлатишга,
Туш ярасини тупроққа силди.
Ҳаётнинг сўнгги нафасларила
Ботир партизан қилади видо.
Улимларнинг энг афзали шудир:
Қилди Ватанга умрини фидо.
Лекин баданда ҳали кураш бор,
Томирларда бор ҳаёт асари,
Ҳали бутунлай ёпилган эмас
Мияда зехн деразалари;
Унинг тўйидан бир ой ўтмади,
Тўйгунча ғунча лабдан ўпмади.
Билмади недир оила бахти —
Чунки жанг уни чақириб олди...
Қуёш ёғдирар ништар шуълалар
Энди эрийди энг сўнгги мажол,
Хайр, бошланмай соб бўлган умр,
Мана қаерда ёпишди ажал!..

Бирдан юзига қўнди салқинлик,
 Нима бу: сувми, ё шабодами?
 Ё булут тутиб куннинг олдини
 Соябон бўлди, солди сояни?
 Йўқ уни ундар орқадошлари,
 Қетманни ташлаб милтиқ олганлар,
 Босмачиларни қувиб битиргач,
 Қайтиб уни мунда топганлар.
 Кўзида қанча нур қолган бўлса
 Тўплаб уларга телмурар, боқар,
 Тушда кўринган шарпалар каби —
 Уларни эслайди:
 — «Ҳа, гапим бор!
 Бахтимнинг баҳор фаслида экан,
 Айирди ундан лаънати душман,
 Сийнамни тўғри мўлжаллаб урган,
 Зўр мерган экан лаънатий душман!
 Керак-мас ортиқ менга шамширим,
 Керакмас кишнаб ўксинган отим,
 Кўп узоқларга учмоқ истардим,
 Шунқордим, синди қўлим — қанотим.
 Бахтимни энди бошлаган эдим,
 Айирди ундан лаънатий душман.
 Айтинглар тегсин бошқа бир эрга -
 Оҳу қарашли севганим Ойхон!»
 Тинди... кўзларда алам бор эди,
 Йиғларди дўстлар ва ҳатто оти,
 Шишадай қотди партизан кўзи,
 Томирлар сўнди... Ҳаёт қолмади.
 Уни элтдилар йўл чеккасига,
 Кўмдилар ясиман¹ соясида,
 Наврасида бир дарахт эди бу,
 Усарди эркин, қувноқ, осуда.
 Тўхтатди ботир партизан қалбин
 Баҳор фаслида лаънатий душман,
 Айтингки, тегсин бошқа бир эрга
 Ёш бева қолган нозанин Ойхон!

¹ Хушбўй гулли жасмин дарахти.

III

— «Онажон, нега мен отасизман?
Нега дада!» деб чақиролмайман?»
— «Отасиз ўғил бўлмайди, кўзим,
Отанг кўп узоқ сафарга кетган».
— «Қаерга кетди? Айтгин, онажон!
Қайси шаҳарга, нимага, қачон?»
— «Шошилма ўғлим, улғайиб мард бўл,
Ҳаммасин сенга айтиб бераман!»
— «Йўқми дадамнинг бирон сурати?
Жуда кўргум бор, кўрсат, бир кўрай!»
— «Йўқ, ўғлим, даданг улгуролмади,
У билан фақат яшадик бир ой!»
— «Бўлмаса она, беролмайсанми
Дадамдан бирон нишона менга?»
— «Шошилма, ўғлим, улғайиб мард бўл,
Ҳаммасин айтиб бераман сенга!»
Дер эди она ва шахло кўзга —
Тўлган ёшларни яширмоқ учун
Юзин ўгириб тикилар эди
Уфқда битган йўлларга маҳзун!

IV

«Ясиман гуллаганда
Йўл бўйидан ўтиб бор,
Бу йўлда бош қўйганлар
Қабрига гул тутиб бор!»

(20-йилларнинг қўшиқларидан)

Ўзининг булоқ ва шохлари-ла
Атрофга соя солган ясиман,
Чарчоқ баданим роҳат қилгали
Соянгда ётдим, сендан розиман!
Бу ерда қайнаб оқар бир чашма,
Халқ уни дейди «Партизан булоқ!»
Бунда партизан қабри бор экан,
Чашма сувидан эмасдир йироқ.
Гўрнинг бошига, бир ётиқ тошга —
Ўйилган хатларни бунда ўқийсан:
«Фалончи йилда, душман-ла жангда
Ўқ тегиб ўлди Фозил Партизан»...

Ҳар кун шаҳардан колхозга қараб
Йўл олган йўлчи бунга қўнади,
Чашмадан ичиб, хийла дам олиб,
Минант-ла эслар марҳумнинг ёдин...
Бу йилги баҳор хусусан сўлим,
Ясиман яна муҳташам эди;
Йиллар ҳуснида асралган лаҳза —
Ана шу лаҳза, дам — бу дам эди.
Ясиманнинг оқ чечакларида
Улканинг кирсиз бахти гулларди.
Кечанинг сокит ўйчанлигида
Майсалар ойга қараб куларди.
Бу кеча бунга бир отлиқ келди.
Узоқ сафарнинг мусофиридир,
Хайрлашгани келгандир бунга,
Бу ер, юракнинг азиз еридир.
Эй, мўйловлари энди кўринган,
Бу оқшом чоғи келишнинг нечун?
Либос — сарполар шунча мустаҳкам,
Олис манзилга осилган хўржун!
Ўзи узун-мас, ўртача йигит,
Чевар қомати, командирга эп,
Бу соғ қўлларни, сергак кўзларни
Онаси туққан аскар бўлсин деб.
Унинг умридан ўн етти баҳор
Бу йил отланиб севиниб кетди,
Ўсмирнинг чигал, ипак сочлари —
Кураш селида ювиниб кетди.
Ғовда, ғовғада янги тонг отди
Бола — дунёга кўзин очганда,
Сўнгра эл билан бирликда ўсди
Парвариш топди колхозистонда.
Қайтармади бу дадил карвонни
Ёвнинг фитнаси, ҳийла — дасиса...
Энди пойтахтга, ҳарбий мактабга
Жўнайди, қабул бўлган ариза.
Тикиб кўзларни мазор тошига
Хаёл сойига ғарқ бўлди йигит,
Отнинг асабий туёқ тепишин
Сезмади ҳатто, қолди шу тахлит.
Дер эди гўё, анча йиллардан
Шу гўр остида, ухлаб кетганга:

—«Отажон, на сен мени кўргансан,
На мен тамоша қилдим чеҳранга.
Ҳатто гўрингдан муъжиза билан
Тирилиб қолсанг, чиқсанг қаршимга
Таний олмасдим, ўтиб кетардим,
Ўтиб кетардинг, сан-да ишингга!
Лекин отамсан, хотиринг азиз,
Сўнган қонингнинг қатраси менда,
Ухламай қолган қиш кечасида
Тирилиб келиб турдинг ўнгимда!
Сени кўп замон эсладим, келдим,
Чунки отамсан, ҳамда қаҳрамон,
Мен бунда қасам ичаман сенга,
Ой гувоҳ бўлсин онтимга шу он!
Катта бир йўлга чиқаман бугун.
Туйғулар дилда қилар тиқилинч.
Мана ёнимда осиб келганим —
Онам топширган кескир бир қилич.
Душман ўқидан йиқилганингда
Сусайган қўлинг ташлаган уни,
Билмабсан сенинг ўғлинг туғилар
Ва кетар тутиб сенинг йўлингни...
Мана у шамшир, титрасин ёвлар,
Уни занглатмай олдим қўлингдан,
Уни сермади сендай партизан,
Сермар келгуси ботир қўмондон.

.
Қушдайин дарҳол отланиб сурди
Қорайиб кетган мужассам тоққа,
Кўприкни ўтгач, яна бир боқди —
Ясиманзорда қолган тупроққа.

Тошкент — Москва
1936 йил, май

ТУПРОҚ ВА ҲАҚ

«Колхозимда ерим бор-эй —
Бу кун йиғим-терим бор;
Бой пўписангдан қўрқмайман-эй
Милицияда шерим бор»

(Янги қўшиқлардан)

I

Тортиб отнинг юганини
Чатди бурма қамчини,
Тулпор саман ҳавас билан
Олиб кетди йўлчини!
Йўлчи ошиб бораётир
Неча адир беллардан,
Шўх от қамчи урмасидан
Узар дайди еллардан!
Қуёш тоғнинг орқасига
Дам олишга қўнаркан,
Вақиллаган эзма зағча
Ётоғига жўнаркан —
Уфқдаги чинорларнинг
Соясидан бир қишлоқ
Суворининг назарида —
Жонланарди хушчақчақ.
От кўп таниш чийирлардан,
Далалардан йўрғалаб,
Борар эди парқинидан
Қайноқ кўпуклар ялаб.
Ўтди сойдан соядай,
Кўприк ўтди типирлаб,
Тошни тепар тақалар,
Тақир-туқур, таппа-тап...
Чироқлар милтиради
Яқинлаган колхоздан.
Тўсди оқшом пардаси
Йўлни гўё қўққисдан...

Қуюқланди
Уфқлар,
Кимлар уйғоқ?
Ким ухлар?
Таноб тортар
Йўл фақат.
Битта йўлчи,
Битта от!!!
Қишлоқнинг кенг кўчасидан
Ўтиб борди сувори,
Ҳалсираган от йўналди
Марказдаги уй сари.
Идоранинг қаршисида
Чой ичиб дам олгали
Тўпланганди чойхонага
Бир қанча қишлоқ аҳли.
Кўриб отлиқ бир йўлчини
Боқдилар! Ким экан? деб;
Сўнгра ҳамма суюнишди:
—«Ия, Раис ака!» деб.
Отдан тушди, салом берди,
 Сўрашди ҳаммаси-ла,
Қўнжга тиқиб қамчисини
 Олди қўлга пиёла.
Ташна лаблар ичар экан
 Пиёладан чой ҳануз,
Еритарди вужудини
 Толдан осик бир фонус,
Елкалари сал букрайган,
 Ориқ, новча қомати,
Оғир юклар кўтармоқнинг,
 Заҳматнинг аломати
Соч-соқоли кумушланиб
 Олтмиш бешга кирса ҳам,
Ўсмир қадар серҳаракат,
 Шодмижоз, чечан, бардам,
Рустам ака зўр колхознинг
 Оқсоқоли, катгаси,
Рости шуки, бир қишлоқнинг
 Худди туққан отаси.
Кўп ўринлик танбиҳлари
 Қаттиқ ҳамда ибратли,

Шўрвадаги гаримдори
Каби аччиқ лаззатли.
Ҳар бир лафзни айтмоқ учун
У билади фаслини,
Палакдаги гулдай тиккан
Ўгит узра ҳазлини.
Кўп йил борки, у яшайди
Бу дунёда хотинсиз.
—«Рустам ака, қачон ахир
Олмоқчисиз хотин, сиз?»
Деб колхознинг келинлари
Унга ташлар гоҳ пичинг,
Раис силаб соқолин дер:
—«Йигитга шошмоқ нечун?»
Унинг уйда чироғини
Еқатурган набира
Бу умрнинг тоқ маҳсули
Комсомолка Назира.
Гарчи колхоз болалари
Уни «Рустам бува» дер,
Шабададан у чаққондир,
Рустамдан ҳам баҳодир.
У доно бир боғбондирки,
Боғи салқин ва обод.
Олтмишларда дарсга бориб
Ўрганиб олди савод.
Чойни ичиб раис турди:
«Биласизми, ўртоқлар,
Давлат, сизга мангуликча
Бўлсин! дейди,— тупроқлар.
Эрта бизда катта байрам,
Омад бизга етакчи,
Ер актини топширгани
Комиссия келмоқчи!».

II

«Бой ерин ишлаб қолдим,
Лабимни тишлаб қолдим!»
(Халқ мақоли)

Отни бериб отбоқарга
Борар эди уйига,
Қучоқ-қучоқ тилак тўлди
Рустам ака ўйига.

Борар эди яшнаб ётган
Боғ аро танҳо йўлдан,
Шафтолининг ҳиди уни
Босмишди соғу сўлдан...
Тупроқ, сени кўп насллар
Бир ошиқдай соғинди,
Кўп мартаба алдандилар,
Васлинг гўё ёқинди!
Лекин сенинг қодир сийнанг
Қабр бўлди деҳқонга,
Занжирланган эмчакларинг
Сут бермади болангга!
Таловчилар қўймадиким
Гуллагайсан ҳусн ила,
Сойлар бўлди кўзнинг ёши,
Исёнинг ҳам зилзиланг!
Охир келди йўқсилларга
Ҳурриятнинг севинчи,
Бўйнингдаги занжирларни
Кесди Ильич қиличи.
Тупроқ, тупроқ, она тупроқ,
Сенда унган ҳар япроқ
Бизникидир, қозондик ҳақ,
Сен маҳсулни бер кўпроқ!
Рустам ака борар эди
Бахт тўлганди юракка,
Ҳислар... Ҳислар... на қоғозга
Сигдингиз, не этакка!

.
.

Аттанг, аттанг бу умрнинг
Бекор оқди асали,
Сўнди ёшлик, бўлди нобуд
Ҳаётнинг тўрт мучали...
Эслар эди бир гўрники,
Номи тирикчиликди,
Кеча-кундуз худованддан
Мадад тилаб зерикди.
Энг масъуд бир дақиқада
Эсга эски ғам тушар,
Шу турмушнинг мантиқидир:
Кечани бугун очар.

У, йилларнинг дарёсида
 Ботиб кетган ногаҳон,
 Бахти синиқ, эски қайиқ
 Бўлмасди кўздан ниҳон.
 У ўчмади хотирадан,
 Ҳайкалланди шарпадай,
 Жонлангирди хаёлларни
 Қишда иссиқ кўрпадай!
 Қўрғошиндай оғир булут
 Кўк ярмини қоплаган;
 Дарбадар ел туманларни
 Тоғ бошига тўплаган,
 Юлдузларнинг нури заиф,
 Ой кўринмас қоронғи,
 Чақириқсиз ўйлар тўлар
 Мияга бу кеч чоғи.
 Йиқиқ девор орасидан
 Кўринади гўристон,
 Қайрилиб ўз манзилдан
 Юз ўгирди у томон.
 Моғорларнинг совуқ ўти
 Босиб кетган бир мазор,
 Унутилган бир хонаки,
 Тириклар қилар ҳазар.
 Таниб олди бир қабрни
 Тикилди унга кўзи,
 Кўп йил бўлди кўмилганди
 Бу ерга бахтсиз қизи.
 Ҳали гуллаб очилмаган
 Бир гул сўлган бунда, оҳ...
 Ҳаётларнинг сўнг манзили
 Бўлди унга оромгоҳ!..
 Узоқ ўтмиш келди эсга
 Уймаланди дард-савдо,
 Бу хаёллар безгак каби
 Уни қилди безовта...
 Қайтар эди уйига у,
 Койиган зиҳн гуссали,
 Елкалари мункайганди,
 Кўпайганди йўтали.
 Сезиб олгач то узоқдан
 Кишининг қадамини,

Дарвозадан ит таниди
 Ликиллатди думини.
Айвондагк шод чироқлар
 Қовоғини очмади,
Қалбга қўнган эски ғубор
 Кулдай қолди, учмади.
—«Хафамисиз, бу кун бобо»,
 Деб сўрарди Назира.
Меҳрибон бир қайғи тўла,
 Эркаланиб ноз ила.
—«...Шундай!.. Болам, арзимас гап...
 Сал чарчабман, йўқ тобим,
Қўрпа солсанг ётар эдим!»
 Бўлди унинг жавоби...

.....
Пилпиллаб сўнг нафас билан
 Хужрада сўнди чироғ,
Чўкди хумор уйқусига
 Қўра, девор, ариқ, боғ...
Қучиб олди соғлом қизни
 Ешликнинг тез уйқуси,
Меҳнатнинг-да, роҳатнинг-да
 Ешлик экан чўққиси!
Лекин кўзни юмолмасдан
 Бедор эди чол ҳали,
Йиртар эди баъзан туннинг
 Кўкрагини йўтали.
Қоронғида оқиб кетди
 Билинмасдан соатлар,
Жар чақирган хўрозлар-ла
 Яқинлашди тонг — саҳар.
Қуёш олтин дийдорини
 Ёритаркан уфқда,
Ниманидир чол синчиклаб
 Тинтар эди сандиқда.

III

«Қолхозлар нишғол қилган ер
улар ихтиёрига муҳлатсиз, яъни
абадий равишда бериб қўйилади».
(СССР Асосий қонуни, 3-модда).

Ҳар кимнинг ҳам оқшом файзидан
 Кутаётган армони бордир,

Хўп ясаниб боққа жўнаган
Йигитларнинг жонони бордир.
Бировларни жалб этар оқшом
Дастурхонинг мўл баракати,
Бировларни мафтун айламиш
Чой ичаркан дўстлар суҳбати.
Баъзиларни қистар хонага
Чала қолган китобнинг бети,
Қаҳрамоннинг бошига тушган
Саргузаштнинг охири — кети.
Лекин бугун колхоз аҳлининг
Бошқа бир завқ келмас эсига,
Ҳаммаси ҳам тўпланаётир
Колхозининг зўр мажлисига.
Оддий эмас бу кунги мажлис,
Оддий эмас унинг мазмуни,
Бу кун бунда байрам ясабди
Ғолиб элнинг буюк қонуни.
Қайнар эди бахт ва қудрат-ла
Алвон кийган халқнинг мажлиси,
Ер актини ушлаб қўлида
Ижроқўмнинг, дерди раиси:
—«Шу билан, шу сизнинг колхозга
Абадий мулк бўлади тупроқ,
Шу ҳужжат-ла расмийлашади,
Октябрдан туғилган бир ҳақ».
Олға юрди колхоз номидан
Рустам ака вазмин виқор-ла,
Актни олиб баланд кўтарди
Ва сўйлади зўр ифтихор-ла:
«Фақат менмас, ҳаммамизнинг ҳам
Бугун катта байрами — тўйи,
Чолларнинг ҳам, ўсмирларнинг ҳам
Ортди бугун қаришлаб бўйи...
Беҳишт деган ваъдалар нася,
Бизнинг учун шу ватандир — нақд,
Эслатдирди аччиқ ўтмишни
Қўлимдаги шу муборак акт!
Дўстлар, менга рухсат этинглар,
Мўйсафидлар сергап бўлади,
Мени кеча ухлатдирмади
Ўтган замон шўрлик иллоти.

Хотирамда алам кўзгалар
 У мусибат эсимга келса,
 Мен гапирай, қулоқ солинглар,
 Еқтирмайди ёлгонни кекса.
 Утиб кетди у чоғдан бери
 Уттиз чопқир йиллар бир қатор,
 Йўқсул эдим, аммо новқирон,
 Бир ҳўкиздан иборат рўзғор.
 Кундузни кун, тунни кеч демай
 Бир фил каби ҳормай ишладим,
 Ҳалол ишдан давлат ортдириб
 Тўқ яшамоқ эди ниятим.
 Кечалари мижжа қоқмасдан,
 Кундузлари овқатга тўймай,
 Бир неча юз танга жамғардим
 Шундай ўтиб кетди ҳафта — ой...
 Беш-ўн йилнинг ширин хаёли,
 Беш-ўн йилнинг азиз меваси —
 Истар эдим мен-да бўлайин
 Икки таноб ернинг эгаси.
 Қамол бойни танирмидингиз?
 Тили худди Ҳинднинг шакари,
 (Чоллар эслар) қўлида эди
 Шу қишлоқнинг кўпчилик ери.
 Истагимни унга сўйладим,
 Унга очдим дарду сиримни,
 — Майли, ўғлим сотиб қолайин
 Сенга икки таноб еримни,
 Етмас экан лекин пулингдан
 Кўп ҳам эмас, эллик-олтмиш сўм!
 Бу осон гап, бир тилхат ёзар
 Сенинг учун Файзулла Махсум!»
 Шундай қилиб ўз қўлим билан
 Қилиб қўйдим ўзимни асир,
 У саводсиз бармоқ-ла босган
 Имзо бўлди бўйнимга занжир.
 Дўзах қадар инсофсиз кундуз,
 Қирни босган сиёҳ кечалар
 Мени ишдан қайтаролмади,
 Тиришардим қизғин, диловар.
 Мен ёшлиқдан меҳнатпарастдим,
 Юрдим экин-текин қасдидан,

Меҳнат мени эркин қилар деб
 Ушлаб юрдим омов дастидан.
 Хўп эсимда у оғир кунлар,
 Нонушта ҳам, овқат ҳам қирда,
 Хотиним ва ҳатто ўн яшар
 Қизим менга қиларди ёрдам.
 Лекин ғайрат кўмак бермади,
 Талпинсам-да қутилолмадим
 Камол бойнинг панжаларидан,
 Боғланибди қўлим, қанотим.
 Тўласам-да неча ўн сўмлар,
 Қопласам-да йилма-йил қарзни,
 Тутолмадим, тоққа тирмашиб
 Кийик каби чопкан фоизни.
 Нодонликда берган тилхатим
 Бўлди фақат бошимга бало,
 Илгари-ку оч эдим, энди —
 Тутқунликка бўлдим мубтало.
 Шу жафоли машаққатларга
 Бардош қила олмади хотин,
 Дунё билан узиб ҳисобин,
 Йиғиштирди қўлин-қанотин

Ойлар. йиллар шошиб кетдилар
 Бурчлар бошдан ошиб кетдилар,
 Фоизлар ҳам тошиб кетдилар,
 Охир мени хароб этдилар...
 Йўқ виждонни, ҳақни, инсофни
 Гувоҳликка чақириб турдим,
 Кундуз, ҳамма кўриб тураркан —
 Таландим деб бақириб турдим...
 Имом, арбоб, амлақдор... ҳамма
 Камол бойнинг муриди экан,
 Бу харомхўр қузғун тўдаси
 Бой акамнинг шогирди экан!
 Бекор бўлди, беҳуда бўлди
 Ҳар қанча ҳам десам лаънатни,
 Воғирлама, деб кўрсатдилар —
 Мен қўл қўйиб берган санадни.
 Мана кеча кечаси билан
 Мен ул малъун ҳужжатни топдим

(Чўнтагидан қоғоз чиқариб
 Раис қилди мажлисга тақдим),
 Бизнинг байрам, бу шарафли акт
 У санадни¹ эсга келтирди,
 Уни бойлар дастмоя қилиб
 Билмаганим менга билдирди.
 Золимларнинг қўлида ҳужжат
 Айланди бир ўткир қуролга,
 Уша билан чорикорликдан
 Айлангандим мен-да қаролга.
 Жоним қадар севиб, кўниккан
 Меҳнатдан ҳам бездим ўртоқлар,
 Манзил етмай довдираб ётган
 Чиройли от менга не даркор?
 Бир бурда нон, бирон соябон
 Бермоқдан ҳам нотавон — ожиз,
 Менга эркин бермаган меҳнат
 Нега даркор, қани айтингиз?!
 Шундай, бўлди ишим меваси,
 Ун йил ишлаб бир гадоё бўлдим,
 Истар эдим аёлманд бўлай,
 Қаландардай мен бежой бўлдим.
 Кетди бойга қарз ҳисобидан
 Уй ҳам, ер ҳам, ҳатто ўзим ҳам,
 Бу етмасмиш ўлжага кетди
 Наврасида, дўндиқ қизим ҳам.
 Ойша, у бечора фарзанд —
 Кўзларимнинг оқу қароси,
 Ун тўртларга у йил кирганди
 Йўқсилликда дилим давоси.
 Нилуфардай хушбичим қомат,
 Шаҳло кўзлар — уйим чироғи,
 Уйлар эдим у қадам қўйса
 Табаррукдир ернинг тупроғи.
 У ётаркан ёнида чўкиб
 Қувар эдим юздан пашшани...
 Оҳ, у инсон қиёфатли ит
 Қопиб кетди ёш Ойшани!..

¹ С а н а д — Революциядан илгари олиш-бериш муомиласида қўлланган ҳужжатлар.

Мана қандай даврлар эди;
 Қизим чўри, мен эсам қарол,
 Ўз туғишган қизим билан ҳам
 Кўришмоқлик бўлди кўп маҳол.
 Кечалари девона каби
 Қўл ушларди болта сопини,
 Бир пачоқлаб йўқ қилсам дейман
 Песни ҳамда ёлғон гапини.
 Лекин дилдан бошқа бир овоз
 Менга дерди, қўй тажангликни,
 Биттасини ўлдириш билан
 Ололмайди асирлар эркни...
 Ойшамнинг асалдан ҳусни
 Еқди бойнинг олғир нафсига,
 Мумкинмиди қарши турмоқлик
 Унинг мурдор, чирик лафзига?
 Эндигина очилган ғунча
 Беш хотиннинг биттаси бўлди,
 Бу атирли гулни сўлдирган
 Бойнинг оғу нафаси бўлди.
 Алам ўти эритди уни
 Ўпкаларни ёрди сил дарди,
 Ортиқ нонхўр бойга не лозим?
 Уни ҳайдаб менга юборди.
 Кўз ёшидан қайси гул ўсар,
 Йиғламоқнинг борми фойдаси?
 Оҳу фарёд билан не қилсин
 Бир сўлган қиз, ночор отаси?
 Кириб келди вайрон ҳужрамга,
 Ким ҳам десин унга: хуш кебсиз!
 Ким олади сўлган бир қизни?
 Бир қизники сихатсиз, сепсиз?!
 Сал бўлса ҳам овунтирай деб
 Бериб қўйдим қўшни қишлоққа,
 (Сиз Фуломни танирмидингиз?)
 Ўзим каби битта қашшоққа...
 Лекин умри тугалган экан,
 Бир йилгина яшади, яъни!..
 Улиб кетди эсдалик қўйиб,
 Ўзидан сўнг шу Назирани.
 Бу дунёда яхши кун кўрмай
 Ташлаб кетди интизор ичра,

Улигини келтириб олиб
 Кўмдим йиқиқ бир мазор ичра.
 У мазорни майсалар босган,
 Унутилган, нобуд, ноида,
 Лекин унинг чин қабри мана
 Менинг шу чол, кўхна кўнглимда.
 Мана энди, ўртоқлар, кўринг
 Шундай эди бойлар санади,
 Менга кишан, қизимга ўлим...
 Бундан бошқа нарса бермади.
 Бунинг тагин кўп ўйлаб кўрдим,
 Таажжубнинг йўқдир кераги,
 Уша замон ҳукуматининг
 Қилиб турган иши қалбаки.
 Менинг ёшлик тонг отган даврим
 Қоронғи бир кечада ўтди,
 Лекин менинг умрим кечаси
 Бахтиёр бир саҳарга етди.
 Яна севдим меҳнатни — ишни
 Жондан ортиқ, жонондан ортиқ.
 Ишни яхши бажарсам шодман,
 Гўё олам берилар тортиқ.
 Дўстлар, мени кечиринг энди,
 Мўйсафидлар сергап бўлади,
 Улиб кетар чоллар бирма-бир,
 Гапнинг мағзи сабоқ қолади.
 Бахтли фарзанд териб олади
 Ниманики оталар экса,
 Шундай оғир кушларни кўрдик,
 Ёқтирмайди ёлғонни кекса.
 Давлат деган, ҳукумат деган
 Шундай бўлур қараб кўр, ўртоқ!
 Мисол қилиб айтганимда
 Халқ сут бўлса, ҳукумат қаймоқ!
 Ҳазлакаммас бизнинг раҳбарлар,
 Одамларнинг одами экан,
 Яшасин-э шундай замона,
 Омон бўлсин шундай юрт-макон!
 Фақат Шўро бизга беради:
 «Ёр колхозга» деган васиқа!
 Раис тиниб бир нафас олди,
 Табрик куйин чалди мусиқа!

Бухоро — Тошкент 1936 йил, июнь—июль.

ИСКАНДАР ЗУЛҚАРНАИН

Бор экану йўқ экан,
Кунчиқарнинг чегида,
Етти тоғнинг тегида —
Бир подшоҳ бор экан.
Исми Искандар экан,
Шоҳдан экан насаби,
Қизиб кетса ғазаби
Мижози аждар экан.
Ўзи бу ерлик эмас,
Туққан юрти Рум экан,
Фатҳ этишда шум экан,
Таърифига сўз етмас.
Отни жангга қистапти,
Енгиб олгач дунёни,
Етти иқлим султони —
Қундан ҳам бож истапти.
Сирдарёнинг бўйида,
Бир кошона қурипти,
Шундай кайфлар сурипти —
Ҳасад қилармиш худо.
Лекин шоҳнинг бошида
Бир гап бўлган яширин,
Айтмас эмиш бу сиррин —
Ҳеч кимсага у асло.
Бошидаги қалпоқни
Очганини кўрмамиш,
На бек, на хон, на дарвиш,
На каниз, на хотини.

Танҳо, хилват хужрага
Келар эди сартарош,
Олиарди мунда соч,
Уста якка, шоҳ — якка.
Сўнгра эса умрбод
Қўрмас эди сартарош,
На севгили, на қуёш
На шароб, на уй — авлод.
Қўли жаллод, ақли кам,
Жин кўзли сипоҳийлар. —
Элтиб кетар эдилар
Бечорани ўша дам.
Кечаси жар бўйида
Сув кўп ширин оқади,
Юлдуз ўйнаб боқади —
Кечаси жар бўйида...
Кечаси жар бўйида —
Куйламак кўп яхшидир.
Бу кимларнинг ишидир —
Сузсин дарё сувида.
Кечаси жар бўйида
Порларди румий қилич,
— «Эй кесилган калла, ич —
Бу сувлардан, алвидо!»
Эй сартарош, устаранг
Бало бўлди бошингга,
Заҳар қўшдинг ошингга,
Соғоймас қонли яранг!
Эй етим, эй тул хотин,
Келмайди отанг, эринг,
Фотиҳа ўқиб беринг
Эй етим, эй тул хотин!
Шох сирри кўп яширин,
Қўрган кўзлар кўр бўлур,
Ётган жойи гўр бўлур —
Ким билса унинг сиррин.
Қурғур шоҳнинг қилиғи
Элни барбод этипти,
Ахир тугаб кетипти
Сартарошлар уруғи.
Бир кун яна сарбозлар
Мамлакатни излапти,

Зўрға-зўрға ушлапти —
Биттасини кўп ночор.
Танҳо, хилват уйга у
Келтирилмиш бечора
Езмишига не чора?
Қолди шоҳ-ла рўбару...
Ҳамма чиқди у қолди,
Қаршисида Искандар,
Қараши даҳшат сочар:
Нафас ва сас йўқолди.
Искандар унга дебди:
— «Устарангни тайёрла,
Сочларимни қирқ — ташла,
Эҳтиёт бўл ҳам жиддий!»
Сўнгра очса қалпоқни
Сартарош нима кўрди:
Ёрилиб кетди ўти —
Бошда кўрди қўш шохни.
Искандар унга деди:
— «Ўлдирмайман сени ман,
Ёлғиз қолдинг юртда сан,
(Ростакам у тоқ эди).
Бироқ тилинг тиймасанг,
Айта кўрсанг сирримни,
Гўрда кўргин ерингни,
Тез жувонмарг бўласан!
Мен худоман, сен банда,
Индама, тинч тур зинҳор,
Ўлгунча сир сенга ёр,
То бўлмайин шарманда.
Бажарсанг бу тилакни,
Сенга инъом пулу мол,
Йўқса тутмоқ кўп маҳол —
Эл оғзига элакни.
Жим қол, яша шод, қувноқ —
Ё вақиллаб бўл вайрон,
Уйла: ўлик арслондан
Тирик сичқон яхшироқ!
Тугатди соҳиби — тож,
Нима қилсин бечора,
Қўлида борми чора?
Кўниб қолди ноилож...

Ҳар кун, ҳар кун келарди,
Шу эди унинг иши,
Дунёда икки киши —
Мудҳиш сирни биларди.
Сартарошнинг дилида
Бу — бир дард, бу — юк эди,
Тоғлардан буюк эди —
Бу сирдаги ваҳима.
Сарполар, симу зарлар
Сирни сақлаш баҳоси,
Лекин сирнинг жафоси —
Жаҳаннамдан ҳам бадтар.
Тўғрилиқ бир қуш каби
Уринади қафасда,
Эрк тилар ҳар нафасда
Кенг қир унинг талаби.
Ростни кўмсанг юракка,
Парчалаб чиқар яна,
Топиб бир кун баҳона,
Қовушажак у эрка.
Дилдаги сир қуш бўлди,
Уни пойлар кечалар,
Огоҳ турар кўчалар —
Армони учиш бўлди.
Бир тун шўрлик сартарош
Бир далага чиқипти,
Ҳар томонга боқипти,
Хилват экан тоғу тош.
Ҳатто кўкда юлдуз йўқ,
Мудрак тоғлар ухлайди,
Урмонлар сир сақлайди,
Инсу жинсдан ҳеч из йўқ.
Бор эди бунда бир чоҳ,
Қадим чоғдан ёдгор,
Ўтмиш, кекса асрлар —
Қарвонларга қўнимгоҳ.
Атрофларин ўт тутган,
Туби сувсиз ва қуруқ,
Шундай қадим бир қудуқ —
Ки, ажал ҳам унутган.
Уста ўзин шодланиб,
Чоҳ лабига йиқипти.

Бошйи чоҳга суқибти,
Дилида ҳасрат ёниб —
Чоҳга бир сўз айтипти:
— «Войдод дунёлар шоҳи
Искандарнинг бор шоҳи!»
Сўнгра тинчиб қайтипти.
Қўрғон қараб чопипти,
Аста қочган номард деб,
Учди дилдан бу дард деб,
Қўнгли ором топипти.
Утиб кетмиш у чоҳдан
Минг йилликлар қуш каби.
Ўсмир кўрган туш каби,
Кўп ўзгармиш осмон.
Юрт олишдан қутуриб —
Довдираган ғолиб шоҳ —
Қайтипти ғордан эвоҳ,
Оби-ҳайвон қидириб.
Тўлиб умрининг хуми —
Шароблардан, қонлардан,
Севгидан, тўфонлардан —
Ўтди Искандар Румий.
Кўз юмди у Бобилда,
Сўнди унинг шукуҳи;
Йўқликка кўчди руҳи —
Номи қолди ҳар тилда.
Кун чиқарда дамба-дам
Отадилар Искандар,
Яна «Румий» дедилар
«Улуғ» деган лақаб ҳам.
Унинг бошқа отини
Эшитмаган насллар
Утиб кетмиш беҳабар,
Билмай асл зотини.
Топмайин мангу ҳаёт
Уста ҳам бўпти вафот,
Ва лекин исмин, ҳайҳот —
Ҳечқайси тил қилмас ёд.
Замонга бермиш барҳам
Устага сирдош бўлган,
Кечаси дарддош бўлган
У қадимги чоҳни ҳам.

Чоҳни босиб тупроқ — қум
Бунда ўсган ғаровзор,
Қамишлар қатор-қатор
Гўёки лашкари — Рум...
Бир кун ошиқ бир чўпон
Пода ҳайдаб йўл босиб
(Шу экан тақдир — насиб!)
Қамишларга қизиққан.
Бир нозик ва сарвқомат
Қамишни ёқдирипти,
Пичоқ билан қирипти,
Най қилай деб ниҳоят.
Уни куйга мослапти,
Пардага кўзлар ўйиб,
Чийласин деб тил қўйиб,
Хуллас, хўп най созлапти.
Найни лабга олипти,
Энди чалай деб ғазал,
Эшитсин дилдор гўзал,
Ҳайҳот, гаранг қолипти:
Босилганда панжаси
Найдаги пардаларга,
Зўр бериб ўпкаларга
Чиқмапти натижаси.
Фақат найдан бир овоз:
«Войдод, дунёлар шоҳи
Искандарнинг бор шоҳи!»
Ҳадеб қилипти парвоз...
Чўпон ҳайрон қолипти:
Искандар эмас ҳўкиз,
Негадир бошда мўғиз?!
Гап ҳар ён тарқалипти.
Шундай хизмат қилиб най
Очилипти шоҳ сирин,
Лақабнинг яна бири
Тўқилипти кўп ўтмай.
Искандарни — «Зулқарнайн»
Уша чоғдан ҳамма дер,
Яъники: қўш шоҳли эр:
«Искандари — Зулқарнайн».

*Тошкент.
1940 йил, сентябрь.*

У Н Б И Р Л А Р¹

I

Ўн бир эди улар, кўп эмас,
Ўн бир эди марди-мардона,
Ўн бир эди, бунинг ўзи бас —
Шухрат ичра бўлса афсона...
Ҳаммаси ёш, норғул барваста,
Жанубдаги шунқордай илдам,
Шаббодаки, асар субҳидам —
Силар эди уларни аста.
Ўгай эмас, қардош эрдилар,
Балоларга бардош бердилар,
Шухрат йўлин бирга юрдилар!

II

Шарқ ёғидан, танти иқлимдан,
Кўп меҳмондўст эллардан улар —
Қўрқмай даҳшат, яра, ўлимдан —
Келтирибди жангий туйғулар.
Кетларидан тонгги офтоб
Кузатибди уларни балки:
Е нозанин шарқли гўзалки —
«Хайр!» дея айлабди хитоб,
Ўзбек эди булар ҳамқатор,
Дашти қозоқ, сибирли татар
(Ҳаммаси ҳам ҳозир жим ётар).

¹ Бу дostonча Улуғ Ватан уруши йилларида, Сталинград frontiда, фашист босқинчиларнинг катта ҳарбий кучига қарши туриб муҳим стратегик тепаликни ҳимоя қилиб, мардона ҳалок бўлган 11 та Совет Қаҳрамони хотирасига бағишланган.

III

Сталинград, эй шаҳри — азим,
Бир қалъасан, паҳлавон, сипоҳ!
Волга қилар, хуснингга таъзим,
Душман чайнар хокингни, эвоҳ!..
—«Йўқ!— дейишди — ўн бир омода,
Бу мумкинми биз омон юрсак,
Аҳдимиз бор, аҳдимиз юксак:
Сен бўлғайсан доим озода!
Шамшир олдик сени деб қўлга,
Олислардан чиққанмиз йўлга,
Тескарига оқарми, Волга?!

IV

Бир адрда бўлиб посбон —
Фашистларга ғов бўлди улар,
Ёв қўлига ўтди биёбон,
Ёвга ёмон ёв бўлди улар.
Ҳалок бўлди душман пайдар-пай,
Юролмади катта бир лашкар:
Қуюн қанча қутурса агар
Тоғни ердан узалмагандай.
Ошно ел шарқ ёқдан эсар,
Дил жанубнинг боғларин тусар,
Довюраклар ёв йўлин тўсар.

V

Баланд эмас у кичик адир..
Узоқларга қараса лекин:
Шарқ уфқида юрт кўринадир —
Туман аро сузилиб секин:
Ана босиб Қорақумларни
Келаётир узун корвон,
Самарқандда кекса боғбон
Узаётир бол узумларни.
Анжонда бир гўдак бешикда.
Қиз кимнидир кутар эшикда.
От сув ичар тўғлик кечикда!..

VI

Кўринади кузги йўлларда
Жимирлаган қўшинлар, юклар,
Дарё, саҳро, шўрак кўлларда
Кема келар, вагонлар келар,
Ҳар қайсига кўринар тагин:
Таниш хона, сеvimли она,
Бир дилбар бор ёнида яна,
Таниб олди ҳар ким ўртоғин...
Ун бир садо: «Эл бўлмас хароб!»
Акси садо улағга қараб:
«Бўлмас!» дея қайтарди жавоб.

VII

Бирдан яна бошлади хужум
Ўғрилиқда пишиқ усталар.
Тупроқ, майса янчилган, ғижим,
Аммо бизнинг камарбасталар —
Ҳар қайси ҳам бир шери жаён,
Ёв суқилса, турса, қўнқайса
Граната, милтиқ ва найза
Босмачига ўлимдир, аён!
Жанг қизиди даҳшатли, ёмон,
Енголмади босқинчи томон,
На кўз ёши, на шафқат — омон.

VIII

Гарчи Ватан улугдир, кенгдир,
Орқада йўқ чекинишга жой,
Бир сиқим хок қишлоққа тенгдир,
Йилга гаров ётилган бир ой.
Чекиниш йўқ! Ой Ватан эшит!
Улар билмас чекиниш надир!
Юрт парчаси эде у адир,
Ун бир қардош бўлдилар шаҳид.
Мард яшамоқ энг улуғ ҳунар.
Улсагина ботирлар тинар.
Мағрур чинор букилмас, синар.

IX

Гуриллади русча бир «урра!»
Етиб келди қутилган ёрдам,
Ёв қўлига ўтмади марра,
Қочди қолган-қутгани сарсон.
Бу «урра» ни лекин ўн бирлар
Эшитмади. Очиқ кўз билан,
Лабларида сирли сўз билан
Чалқасига ётганди эрлар.
Балки лабда: ёрига салом.
Балки: «Қўйманг, олинг интиқом!»
Балки: яна аллақандай ном.

X

Машҳур бўлди узоқ тепача,
Айрилмади Ватандан у ер,
Ўн бир она ўйлаб ҳар кеча.
У тепани табаррук ер, дер.
У тепада кўмилмиш улар,
Қунчиқарга жасадлар боши,
Сўнгги марта шарқнинг қуёши —
Бинафшалик сепди ёғдулар.
Ўн бирлардан азиз хок қолди,
Ўн бир келин сийначок қолди.
Волгадаги адир пок қолди.

XI

Йўқ, келишмас сизга марсия,
Бўлса ҳамки йиғлагум, дардим!
Бўйсунсайди олтин қофия,
Шоҳ қасида сизга битардим.
Ким билади қуёш ва жонон
Қандай ваъда бермишди сизга!
Аммо сизлар қуёшга, қизга —
Қарз эмассиз, ўн бир қаҳрамон!
Дашти қипчоқ, Урол, Фарғона
Сизни куйлар, куйлар афсона,
Кумуш еллар, биллур тарона!..

*Тошкент.
1943 йил, август.*

Ж Е Н Я

(Фашистлар томонидан ваҳшиёна қийнаб ўлдирилган пионер, Совет Иттифоқининг Қаҳрамони Евгений Попов хотираси)

Қулоқ солинг ёш дўстлар,
Узоқда кимдир бўзлар?
Бу бир она йиғиси...
Ўғилнинг мотамидан,
Кўп қонли аламидан —
Бу бир она йиғиси...
На эртак, на ривоят,
Чин ўтган бир ҳикоят,
Нефть шаҳари Майкопни
Биласиз харитадан,
Мусибатнинг кўпини
Кўрди, билди дафъатан.
Унда Женя деган бир
Гўзал, зийрак, тиришқоқ,
Аълочи, соғ, хушчақчақ
Яшар эди пионер.
Онанинг якка ўғли,
Балки кўзи ва қўли,
Ягонаси, тўнғичи,
Умрининг дили-кучи.
Тўнғичи ва кенжаси,
Умидининг гунчаси.
У еттинчи синфга
Эндигина ўтганди,
Ўн уч баҳорга эга —
Ўн тўртга йўл тутганди.
Сўзи тўғри, ўзи мард,
Шунқор каби тез, илдам,
Кўрса бахтсиз бир одам

Кўнар эди дилга дард,
Уни кўрган чоллар дер:
«Ўғлим, топгин камолог!»
Ҳар гўдакда хаёлот:
«Шундай бўлсам пионер!»
Келинлар қилар ҳавас:
«Шундоқ ўғлим бўлса бас!»
Бултурги ёз чоғида,
Жангларнинг қайноғида —
У шаҳарни фашист — ёв
Босди, олди беаёв.
Осилганлар бесаноқ,
Сўйилганлар ҳисобсиз,
Ялпи савол — жавобсиз
Азоб, жазо ва қийноқ.
Мактаблар бўлди вайрон,
Иморатлар хароба,
Бу офат можарога
Кўҳна фалак ҳам ҳайрон.
Ҳаво бўғиқ, уй зиндон.
Бошларда қамчи ва дор.
Ҳам қўлларда йўқ мадор,
Дўст паришон, ёв — хандон.
Қани ким бор... Фалак жим.
Ирим учун бир ичим
Сув... Сув!.. Сув ҳам ноёбдир.
Сувни қонлар бўябдир.
Гўё ҳамма саргардон,
Қаерда марди-майдон?
Йўқ, тўлқинлар остида,
Ўрмонларнинг пастиди,
Қирғоқ тоғлар устида,
Ёвни енгмоқ қасдида —
Қасос қаҳри ўлмабди.
Йўқ... Уйларнинг ичида,
Ёз фаслининг кечида,
Тор кўчалар бошида,
Нафратида, ўчида —
Қасос қаҳри ўлмабди,
Йўқ... Боғларда, толларда,
Мункайган аёлларда,
Болаларда, чолларда, .

Гўё тилсиз — лолларда
Қасос қаҳри ўлмабди.
Ана бир сир, кўп мажҳул,
Аллақандай эпчил қўл —
Ёвга берар кўп шикаст,
Қандай моҳир, забардаст!
Телефоннинг симлари —
Ҳар кечаси бузилар,
Чунки тамом узилар
Телефоннинг симлари!..
Жаллодлар саросима
Изламоқда ҳар ёқни,
Кўча, боғни, хандақни,
Штаб ичра ваҳима!..
Пароканда дунёдир,
Бутун шаҳар, кечаси —
Ахир ушлаб нечаси,
Келтирди... Бу: Женядир.
Увада шер бўқирса
Тоғларда акси-садо,
Темирни пўлат урса —
Чинғирлайди бир нидо.
Булутни ёрса яшин —
Очилар туннинг сирин,
Болта чопса ер тўшин —
Кўринар ер томири.
Аммо Женья пионер —
Оғзин очмас, индамас,
Шериклари ким демас —
Ун уч яшар улуғ эр.
Қўлларини бурарлар,
Қамчи билан урарлар.
Тишларин синдирарлар,
Аммо Женья ҳамон жим.
Шерикларин айтмас ул,
Бермоқчилар унга пул,
Ширин ваъдалар нуқул,
Аммо Женья ҳамон жим.
Уни яна урарлар,
Танларини ёрарлар,
У пок қонин сўрарлар,
Аммо Женья ҳамон жим.

Кўп чидагач шундай жим
 Оғзин очди бир сўзга:
 — «Ишни қилган мен ўзим,
 Бунда йўқ мендан ўзга!»
 Қоронғу бир зиндонда
 Женя танҳо ва тутқун,
 Тош қанча қаттиқ бўлса
 Шунча қайсардир тўлқин.
 Эслайди хонасини,
 Меҳрибон онасини,
 У-ку энди бир ёлғиз —
 На ўғил бор ва на қиз,
 Балки кутар Женяни
 Кўчаларда овора,
 Жаллодларнинг тубани
 Уни қилар масхара!
 Лекин бизнинг Женяни
 Тукқан она арслондир,
 Ўғли бўлса шер, яъни:
 Онасидек арслондир.
 Эҳтимол урадилар
 Онасининг юзига,
 Унинг кемшиқ оғзига
 Албатта урадилар.
 Аммо она сир бермас,
 Йиғласа ҳам ёлвормас...
 Женя суриб тирноғин
 Деворга ёзар чертиб:
 — «Она, маҳкам тур!», тағин:
 — «Сенинг ўғлинг Женя» деб.
 Сир ололмай Женядан
 Жаллодлар қутурдилар,
 Яна уни урдилар,
 Бардош берди ёш бадан;
 Жаллодлар қутурдилар,
 Яна уни урдилар,
 Осмоққа буюрдилар.

 Урушларни, жангларни
 Тутунларни, чангларни,
 Ўлимларни, хатарни,

Ўлимдан ҳам бадтарни, —
Кўпни кўрган ботирлар,

Қиличбоз баҳодирлар,
Борсалар дорга агар —
Женя янглиғ борарлар.
Илон каби совуқ ип —
Солинди ёш бўйнига,
Ўлимларнинг қўйнига —
Бу болани элтай деб.
Қичқирди мард ўспирин
Камситмайин ғурурин:
— «Яшасин менинг ва... та...»
Бўғилди сўнг жумласи,
Етмади бўғим... битта..
Ва тиқилди нафаси.

Бу эмасдир ривоят,
Чин ўтган бир ҳикоят,
Бор гувоҳлар айтгандир,
Бир шоир эшитгандир —
Ва дostonга битгандир.
Энди Майкоп қизилдир,
Бизникидир, аслдир,
Аммо Майкоп шаҳрида,
Табаррук рус ерида
Женя деган бола йўқ,
Женя деган бола йўқ!..
Эй суюкли онажон,
Ўғлинг ватан мардидир,
У, ватан деб берди жон,
Дардинг элнинг дардидир.
Майкопдаги мактабда,
Шу кунларда, шу тобда —
Еттинчи синф ичра
Энди Женя йўқ сира.
Лекин унинг адаши,
Синфдоши, йўлдоши
Миллионларча бола бор,
Уларга ҳавола бор:
Женя каби бўлинглар,
Файратларга тўлинглар,

Ҳар еттинчи синфда,
Илк курсилар сафида —
Бор битта фахрий ўрин:
Унда Женя бор, кўринг!

*Тошкент.
1943 йил, февраль.*

О Қ С О Қ О Л

ПОРТРЕТ — ДОСТОН

(Илдош Охунбобоевнинг асл руҳига)

«Давлати жовид ёфт, ҳарки
ники-ном зист!»¹

Саъдий Шерозий

1

Дўстим, ҳамроҳ бўл, менга бир нафас,
Оборай сени хотиротимга,
Бўктарги қилиб учқур отимга,
Ёд диёрида кезайлик бир пас.
У инсон эди, холис, сершафқат,
Большевик эди пўлатдай маҳкам,
Гоҳо кўзида кўз ёшлари ҳам —
Одамзод гами кўринса бирдан...
Енгил қисилган меҳрибон кўзлар,
(Кўзларки ҳар дам яхшилиқ излар,
Кўзларки хафа пастликдан, кирдан),
Кўп ҳақимона, очиқ пешона,
Сўнмас зеҳнга кўзгу — нишона.
Виқорлик нотиқ, ҳикматли, гапдон —
Ва табассумга бўлган тайёрдай —
Маънидор лабки, нозик сўзга шай,
Узи воқифдур ҳар турли гапдан...
Елкадир жусса паҳлавонвори,
Балки Рустамнинг соғ ёдгори,
Тоғ савлат, худди оталикка эб,
Онаси туққан раис бўлсин деб.
Уни ҳамма ҳам билар ва севар,
Бамисли халққа ёқимли мақол,
Тупроқ баҳорга қилгандай бовар,
Юрт унга дебди: — Сен бўл оқсоқол!

¹ «Ҳар кимнинг яхши номи яшар экан, у абадий давлат топган бўлади».

У — доим сергак миллион кўздек,
У — деҳқон ўғли, меҳнаткаш ўзбек.
Халқ уни куйлаб либосга ўрар,
Бу ўлка бўйлаб оқсоқол юрар.

II

Улуғвор эди соҳиби — фармон,
Аммо эмас-ди на амир, на бий,
Унга эҳтиром, иззат доимий —
Элдаги ишқдан эди бефармон.
Ўлкани билар беш қўли каби:
Нима хоҳлайди деҳқоннинг таъби?
Неча сўм бўлди Хоразмда нон?
Шу кўклам қалай кўкнинг авзон?
Ифвогар кимни қилмиш сазоий?
Қанчалик қалқди шу кун Зарафшон?
Пайқайди ғўза пояси шу дам
Неча зарралаб ўсиб ортади,
Олма гулига неча қатра нам
Чустда шабнамдан қўниб ётади.
Эшитади у Тошкентда туриб —
Хевада қандай учишар ғозлар,
Ё Бухорода болғалаб уриб —
Темирни тоблар тунукасоzлар.
Ўзига беклик ўзбекка чирой,
Ҳамма дер: «Мен ҳур, менинг кучим ҳур!»
Охунбобонинг ўғли Йўлдошбой —
Элга биринчи раиси жумҳур.
Янги қалб қўяр чоллар бағрига,
Касалга далда беради меҳри,
Фаввосдай тушар ҳаёт баҳрига,
Сафарда бирга имзоси, муҳри —
Гоҳо англатар, гоҳо буюрар,
Гоҳо жазолар ва гоҳо сўрар,
Бу ўлка бўйлаб оқсоқол юрар.

III

Уни кутарди серсоя боғлар,
Ноклар танирди ўз боғбонини,
Кулимсирарди қувноқ чироғлар,
Мишнатдор қутлаб чироғбонини.

У билар ҳар бир дарахтнинг ёшин,
Исмин билмаган меваси йўқдир,
Санайди юртнинг буғдойин, мошин,
Тузатар кўрса шикаст трактор.
У ўзи очган ариқлар бошин,
Кўплар сўрайди ундан ўз ёшин,
Юртнинг йўллари кафтидай ошна,
Шоферга бўлар ўзи раҳнамо,
Янглишмас асло йўлда машина,
Ер — тўшагидир, кўрпаси — само.

Уни тўхтатмас уюрма-бўрон,
Уни тўхтатмас душман иғвоси,
Кўҳна одатлар, кураш ғавғоси,
Чунки йўлларда, кўприкда ёрон...
Шарқнинг бу доно, асл фарзанди,
Сиёсат илмин кимдан ўрганди?
Партия, турмуш, бу икки устоз —
Унга дарс берди, у бўлди шаввоз.
Унинг йўли ҳам ўзидай улуғ,
Бу йўл чаманли, боқчали, сувли,
Табассумидай гулзорлар сулув,
Экинзор ерлар серҳосил, бўлуғ.
Дехқон элида биринчи дехқон,
Унинг ўтқазган олмалари кўп,
«Туғилиш ўзи бўлмаскан беқон!»
— Дейди у сўзни келиштириб хўп!
Истар бўлмагай ўлка ичра оч,
Қадим армонга оқсоқол тилмоч,
Йиллар қадамлар, ойлар югурар,
Бу ўлка бўйлаб оқсоқол юрар.

IV

Уни «ака!» дер умрдошлари,
Унга «ота!» дер ўспирин, қари,
Болаликдаги кўп сирдошлари
Фурур-ла сўзлар: «Бизнинг ҳамшаҳрий!»
Қадим дўстларин танир йироқдан,
Ёдида юрар ўтмиш айёмлар,
Гоҳо сўрида дўстлар-ла ҳамтан,
Давра айланар сирланган жомлар,
Бошлар Фарғона ялласин биров,

Усулга қараб тебранар бошлар,
Гарчи соқолда бордур оқ қиров —
Оқсоқол ўзи куйни йўл бошлар:
«Энди сендек жоно жонон қайдадур,
Қўриб гунча, хуснинг, боғда бандадур»
Бутун бир қишлоқ бунга қўшилар,
Ҳа, бундай севги ўша тандадур.

Гоҳо тушади чойхонага у,
Болалар учун байрамдур чини,
Бировга конфет, бировга шинни...
Ҳотамтой келмиш замонага, у.
— «Билимдон бўлиб ёшинг тўлганда,
Комиссар бўлиб катта бўлганда,
Башарти тушса уйингга йўлим,
Меҳмон қиларсан, майлими ўғлим?»
Қизлардан сўрар: «Қани тўй, қачон?»
Ўзи тўйбоши бўлур шўх, чечан.
Гоҳо қараса, эринчоқ йигит,
Кўп танбал ишлар, ожиз кетмончи,
Олиб кетмонин: — «Ана шу тахлит —
Ишлардик бизлар ёшликда, сен-чи!»
Дейди-ю девкор, паҳлавонсимон —
Ерни парчалар бир пасда ҳамон.
Гоҳо мажлисда, энг бошда, тўрда
Йўлдошбой ака муътабар раис,
Шунда узоқдан кўп ширин парда
Авжга кўтарар хушхон бир ҳофиз,
Шунда оқсоқол дейди гашт билан:
«Тўхтаглар дўстлар, ҳу... авжни қаранг!»
Қабулар каби учган савтларга
Мажлисдан чиқар шўх бир қаҳқаҳа,
Кулади боғлар, дарё ва даҳа,
Ҳамма ҳам хурсанд, ҳамма хушчақчақ.
Ҳамма ишлайди у кун яхшироқ.
Ҳамма қасамда мустаҳкам турар,
Ишларкан унга юзин ўгирар,
Бу ўлка бўйлаб оқсоқол юрар.

V

Унинг имзоси базўр, бақувват,
Қонунлар шундан бўлур қонуний,

Президент дейди элчилар уни,
Намойиш ундан сўрайди рухсат.
Зуволасида гўё азалдан —
Шоирлик борди. Гоҳо айвонда —
Кўрпача узра «Чаҳор девон»да
Изларди ҳусни шеър у азалдан,
— «Бу кунги фармон хўп фармон бўпти,
Бу қўл қўйишим ғазалга жавоб,
Унга ҳайкални қўймоқлик савоб,
Навоий руҳи шодимон бўпти!»
Ва гоҳо эски табобатларда
Варақлаб излар сариғ бетларда
Бедаво, ёвуз дардларга дармон,
Китобни ёпар, кўз ғамгинсимон.
Бирдан кўзига илинар дарахт,
Ҳовлида уни ўтқазган ўзи,
— «Қанча тез ўсган, шунча қисқа вақт,
Мевасин егай болалар хушвақт,
Ана кишининг қолғуси изи!»
Узи эшикка чиқади пешвоз —
Келган меҳмонга, мулла Насриддин —
Латифасидан сўйлайди бирин,
Зални қоплайди кулги ва овоз.
Ҳатто кўчадан эшитган кулар,
«Яхшилик яшар, ёмонлик ўлар!»
Булутга қарар деразасидан:
— «Баҳор кўп танноз, сўлумдир терак,
Бундай ватанда яшамоқ керак!»
Сўнгра олади ўз мирзасидан —
Лойиҳа, фармон, илтимоснома,
Бевага маош, экин режаси,
Беш ойлик жангнинг зўр натижаси —
Ҳаммасин ўқур, қўлида хома...
Қўл қўяр, сўйлар мирзага яна:
— «Ўша бевага тезроқ иона!»
Булутга қарар у деразадан:
«Баҳор кўп танноз, сўлумдир қўшиқ,
Шу ёр ватанга бўлмайми ошиқ?
Шундайми?» дея сўрар мирзадан.
— Душман енгилур, яшнар яна эл,
Ерга ўғитдир у аблаҳ ғаним,
Тошлиқ тоғларни йиқитолмас сел.

Уша кунни тез кўрмоқ армоним!»
Кўзларин юмиб у хаёл сурар,
Бу ўлка бўйлаб оқсоқол юрар.

VI

Дўстлар, нега умр абадий эмас,
Хусусан бўлса яхшиники у?
Гарчи яхши ном яшайди мангу,
Фазода сўнмас олижаноб сас —
Аmmo биз уни кўрмоқ истардик —
Боғда, майдонда, қурултойларда,
Минбарга чиқиб виқорли, тетик
Янги капални очган жойларда,
Афсус қўймади у шошқин ажал,
Мотам нишига у экан мўлжал!

Қишнинг сўнг туни... Соат бир паққос,
Очар коинот қўйнин кўкламга,
Қуёшли кундан даракчи аёз,
Эл ботиб кетди бирдан мотамга,
Биз ҳам вагонда эшитдик шуни,
Сўнгги қиш туни... Сўнгги қиш туни.
Нега яширай, серрайдик пича,
Бевазн қолгандай мисранинг ичи.
Сигдирулурми ғамзада мия,
У номга ўлим тушмас қофия!
Пахмайган сочлар қўзғолди тикка,
Қушлар тепалаб учдилар кўкка...
Отлар туёғин уриб тепинар,
Қаерда менинг чавондозим деб,
Интизорида олмалар унар
Келсин боғбоним ва шоввозим деб,
Унинг ҳақи бор ашулаларда,
Сирланган чиний ниёлаларда —
Назм тизилгай унга раҳмат деб
Ва қисса ёзгай энг катта адиб.
Дўстлар у тирик бизлар-ла боҳам,
Кўзларин тикиб уфққа ҳар дам
Зафар-ла кутар фарзандларини,
Жангга жўнатган дилбандларини.
Улар келтирган хушбўй гулчамбар

Йўлдош акага энг бахтлиқ хабар.
Дўстлар у бизга ҳамсаф ўтирар,
У бизни севар, у бизни кўрар,
Бизга буюрар ва ғайрат сўрар,
Бу ўлка бўйлаб оқсоқол юрар.

*Бекобод — Тошкент.
1943 йил март — апрель.*

АХМАДЖОННИНГ ҲИММАТИ

Келди баҳор айёми,
Юрт яшнади тамоми,
Қуёш қилар табассум,
Ҳамма ўйнасин-кулсин,
Тоғда қорлар бор эди,
Аммо қорлар эриди —
Эриб оқди анҳорга,
Раҳмат дея баҳорга.
Шарақлаб сув оқади
Бу музыка ёқади,
Гуллаётган ўриклар,
Шаббодани табриклар,
Далада иш қайнайди,
Трактор ер чайнайди.
Қишлоқда эр ва аёл,
Йигит, кампир, келин, чол —
Енг шимариб, зўр бериб,
Тупроқ бағрин ўпириб,
Кеча-кундуз ишлайди,
Ғалабага бошлайди.
Эл кўп чаққон ва бардам,
Чунки улуғдир қасам,
Эл ғайратманд ва бардам,
Эсда чунки онт ҳардам,
Булар ичра Аҳмаджон
Ҳаракатчан ва чаққон.
Айтай ундан бир дoston:
Машҳур эмас Аҳмаджон,
Қатта эмас, у — бола:
Кўп иш унга ҳавола.

Қани, санаб кўрингчи:
У мактабда биринчи;
Дарс вақтида ҳар замон,
Муаллим дер:— Бўл омон!—
Баҳолари аълодир,
У кўп зийрак боладир.
Аҳмад боладир гарчанд,
Далада ҳам кўп ишчан.
Аҳмад боладир гарчанд,
Ишидан ҳамма хурсанд.
У шимариб энгларни.
Қопга солиб гўнглари,
Ташир эди далага,
Кўрсатилган маррага.
Ташир эди ҳар куни,
Ҳатто ойдин бор туни.
Бир неча йигит-яланг,
Унга боқиб ҳазл илан:
Дер эди:— Ҳа, Аҳмаджон,
Қарич бўйлик паҳлавон!
Бу нормангдан ошиқ-ку,
Бу кучингдан ортиқ-ку!?
Болаларнинг нормаси —
Юз эллик кун ҳаммаси.
Аҳмаджон тўхтамасдан,
Е истар — истамасдан
Жавоб берарди мағрур,
Олган баҳодан масрур:
— Эсда йўқми у ёғи?
Йил бошида, қиш чоғи,
Мажлис бўлди колхозда,
Қатъий турдик бир сўзда.
Онт ичди кичик-катта,
Серҳосил бўлсин пахта.
Сўз берилди шу ҳақда,
Эргаш бувам (сир эмас)
Ёзмоққа моҳир эмас,
Мажлис тамом бўлганда,
Унга навбат келганда,
Ўрнига мен қўйдим қўл,—
Хира кўрар чунки ул:
Энди яхши ишласам,

Хурсанд бўлар бувам ҳам.
Тўғрилаб ҳар томонни,
Бажарсак биз планни,
Тўй бўларкан колхозда,
Мева ғарқ пишгач кузда,—
Бобом менга бир инъом —
Ваъда қилган... гап тамом.—
Шундай қилиб Аҳмаджон
Худди девкор мардсимон
Ҳормай-толмай иш қилар,
Уч ўрнига беш қилар.
Қатта эмас у бола,
Кўп иш унга ҳавола.
Туш чоғида сўроқлаб,
Овқатларин товоқлаб —
Аҳмад ташир далага,
Уни «баракалла»га —
Ғарқ қилади деҳқонлар,
Кекса, йигит, жувонлар.
У боғчада, далада,
Мактабда, оилада,
Чол Эргашга набира
Чарчашни билмас сира.

— Бувам билан иккимиз
Кўп мустаҳкам гапимиз,
Тўрт қўл қўйдик бир имзо,
Тўрт қўл ишлаймиз расо...
Аскарларга бирон пайт
Керак бўлса ёзмоқ хат,
Аҳмад худди бир котиб —
Сурар қаламни ҳа деб.
Аскарларнинг онаси,
Оила, ҳамхонаси
Дер:— Кўз тегмагай Аҳмад,
Ёзган хати яхши хат.
Хат ёзишга кўп уста,
Шундайи йўқ колхозда.
У қатнашса бир хатда,
Жавоб келур албатта.
Кексалар бўлиб хурсанд,

Уни дер Мулла Аҳмад.—
Кампирлар қилиб ҳурмат
Отайди Мирза Аҳмад.
— Ҳа, у жуда зўр мирза,
Уша ёзган ариза,
Ўзи катта, сермаъни.
Қоил қилар ҳаммани...
Гўдаклар деса акам,
Аҳмад мағрур чинакам,
Катта эмас у бола,
Кўп иш унга ҳавола.
Келди баҳор айёми,
Юрт яшнади тамоми,
Қишлоқда эр ва аёл,
Йигит, кампир, келин, чол —
Енг шимариб, зўр бериб,
Тупроқ бағрин ўпириб,
Кеча-кундуз ишлайди,
Ғалабага бошлайди.
Эл кўп чаққон ва бардам,
Чунки улуғдир қасам.
Эл ғайратманд ва бардам
Эсда чунки онт ҳар дам.
Куёш кетгач уфқдан,
Даладаги чопиқдан,
Трактордан, улсвдан,
Дала-тепа, атрофдан,
Ҳар томондан сарбасар
Тўпланишар баравар,
Олайн деб бир оз дам
Ёшу қари, кўп одам.
Чойхонада визиллар
Самовардан чиққан пар,
Дарахтга фонус осиқ,
Сухбат борар кўп қизиқ.
Ўтиришиб сўрида
Гап кетар ҳар тўғрида:
Планлардан, ишлардан,
Рўзғору турмушлардан,
Оғайнилар, дўстлардан,
Ҳамсоя колхозлардан,
Ҳаволардан. сувлардан,

Урушдан, қайғулардан,
Раисдан ҳам котибдан,
Жангдан келган мактубдан...
Эргаш бобо суҳбатда
Жим қолмайди албатта:
— Бизнинг ўғил Рисқибой
Кетганига ўн беш ой,
Менга ёзар: «Отамиз,
Ёзинг, қалай пахтамиз!?»
Қасам бузиш кўп ёмон,
Ота ўлдиришсимон...
Не яширай оғир иш,
Аммо нега қайғириш?
Ўғлимнинг ўғли каби —
Бордир эпчил ноиб.
Балки сизга у аён,
Исми Мирза Аҳмаджон.
Катта эмас у бола,
Кўп иш унга ҳавола.
Ҳамма хурсанд шу гапдан,
Хабар олгач матлабдан,
Ҳамма дер:— Ҳа, биламиз,
У-ку бизнинг мулламиз —
Шунда бирдан Аҳмаджон,
Катта бир нотиқсимон
Дер:— Оталар, азизлар,
Диққат қилинглар, сизлар,
Ҳозир мен газетадан
Хабарларни ўқийман.—
Чертиб-чертиб сўзларни,
Ўқийди кўп хабарни.
Қаҳрамонлар лашкари
Қандай борар илгари,
Олинган шаҳарлардан,
Баҳодир аскарлардан,
Фашистларнинг қочганин,
Лочинларнинг учганин,
Ўтилган дарёларни,
Улуғ қўмондаларни
Ўқиб берар ёш мирза,
Унутилмас ҳеч нарса.
Ҳамма қўйиб эътибор,

Уни тинглар ҳамқатор.
 Улкадаги ишлардан,
 Зўр, улкан юришлардан,
 Якунлардан, кунлардан,
 Ечилган тугунлардан,
 Ҳўиб берар шу бола,
 Кўп иш унга ҳавола.
 Ҳамма бериб эътибор,
 Уни тинглар ҳамқатор,
 Тенгқурларни кўрганда,
 Улар билан юрганда,
 Дейди Мирза Аҳмаджон,
 Ишим эмас кўп осон,
 Беш ишга мен каттаман,
 Бориға ҳам етаман.
 Кулиб деса биттаси:—
 — Амалингнинг каттаси
 Гўнг қучоқлаш бўлса-я?..—
 Аҳмад дер:— Борми мия?
 Уша гўнгдан бирон кун
 Чиқади оппоқ олтин.
 Катта бўлсам, яхши бил,
 Гўнг ташимоқлик тугил,—
 Шоирликнинг ҳунарин,
 Ҳазалчилик дафтارين,
 Эгаллайман ҳай бола,
 Менга кўп иш ҳавола,—
 Бири яна кулиб дер:—
 Сен-ку эмас катта эр,
 Сен-ку ичмадинг қасам,
 Нега заҳмат шунча ҳам!
 Аҳмад дейди:— Биз шуни:
 Қиш чоғи, мажлис куни
 Эргаш бувам (сир эмас)
 Езмоққа моҳир эмас,
 Мажлис тамом бўлганда,
 Унга навбат келганда,
 Қўл қўййин деганда,
 Урнига қўйдим мен қўл,
 Хира кўрар чунки ул.
 Бувам билан иккимиз,
 Кўп мустаҳкам гапимиз

Тўрт қўл қўйдик бир имзо,
Тўрт қўл ишлаймиз расо.
Ҳамма хурсанд қарайди,
Яна бири сўрайди:
— Уша қасамномага
Ёзган эдинг сен нима?—
Шу саволга Аҳмаджон
Жавоб берар ўша он;
— «Билмайсан буни дўстим,
«Эргаш» сўзин мен ёздим.
«Эргаш» бу — яъни: бувам,
«Эргашев»чи! — фамилиям.
У сўзда мен ва бувам.
Қасам ичдик икков ҳам!»
Улар хурсанд қарайди,
Яна бири сўрайди:
— Хўш совға-чи, совғалар,
У қачон насиб бўлар?
Ўзи қанақа совға,
Айтингчи мулла оға! —
Деб сўраса жўралар,
(Буни кўпроқ сўрарлар)
Аҳмаджон айтар жиддий:
— Ҳар нарсанинг бор пайти.
Болалар, қўйинг энди,
Мақсадингиз билинди,
Палласи келганида,
Планлар тўлганида,
Бизникига борасиз,
Совғани ҳам кўрасиз!

*Тошкент.
1944 йил, июнь — август.*

У Ч И Н Ч И У Ё И Л

I

Ғамгин кўзли ёш бола,
Сўйла қайдан келасан?
Нима бало юз берди?
Нега камроқ куласан?
Арт кўз ёшинг йиғлама,
Қара ҳамма сенга ёр,
Бирпас унут дардингни
Сенга ватан шу диёр!
Қайда, қайси онадан
Мадор олдинг сут эмиб,
Қачон, қайда дилпоранг
Хайр, деди кўз юмиб?
Оҳ, қўлингда, сал битган
Бир яранинг изи бор,
Сезаманки, аламнинг
Албатта илдизи бор.
Арт кўз ёшинг, йиғлама,
Қара, ҳамма сенга ёр,
Биламанки бир чоғлар,
Бўлмиш эдинг бахтиёр.
Арт кўз ёшинг, йиғлама,
Сўйла ҳикоятингни,
Жаллодларнинг ишидан
Бошла шикоятингни!
Сенга шерик бўлай деб,
Мен ҳам бирпас йиғларман,
Кўз ёши инжусини

Тизиб қат̄ор қилар̄ман.
Кеча эмас, эртадан
Бошлангуси ҳаётинг,
Ҳаммамизнинг толеи —
У келгуси ҳаётинг!
Бахтни бизлар ясадик,
Мусибатни — одамхўр,
Биз иморатсоз эдик,
Душман тузди фақат гўр
Катта бўлиб улғайиб,
Унутарсан балони,
Фарёдларни, қонларни
Войдоду — вовайлони...
Исминг нима? Дадил бўл,
Биз бор, сенга бу — далда.
Танимасак ҳам отанг —
Ошно эди азалда.

II

У боланинг кўзларида
Умид нури порлади,
Кўз ёшининг олмосида
Жилваланди бу нурлар.
Узоқ йўлнинг кўп қийналган
Ғарибона йўлчиси —
Ун тўрт яшар ўсмир эди,
Оз билмайди ўсмирлар.
Айтиб берган можароси
Саргузаштдан бир қисса.
Бир қиссаки ҳар бобида
Алам, мотам, ғам-ғусса:
— Узоқ-олис эллардан
Излар босиб келаман,
Отам, онам тирилмас,
Буни яхши биламан.
Украина ватаним,
Мени Коля дейдилар,
Отам, онам қишлоқда
Тўқ колхозчи эдилар.

Мен олчазор боғларда
Уйнар эдим бемалол,
Гоҳо болалар билан
Ишлар эдим мен ҳалол.
Дареларимдан доимо
Олар эдим аълони,
Билармидим бошларга
Тушадиган балони,
Жанг бошланиб, кўп ўтмай
Бизнинг юртни босди ёв,
Қишлоғимиз устидан
Кўтарилди ўт-олов.
Отам билан иккимиз
Қочиб кетдик ўрмонга,
Кўшилдик кўплар билан
Бизлар ҳам партизанга.
Мен кечалар ўрмалаб
Борардим қишлоқ томон,
Чунки онам ётарди
Касал бўлиб кўп ёмон.
Яширинча келардим
Девор ошиб, йўл ошиб,
Онамга емак учун
Кўлга тушганин ташиб.
У оғир касал эди —
Бечора, бахтсиз онам,
Мени кўргач кўзларда
Кўринарди қонли нам.
Кўчадаги дорларга
Қариндошлар осилган,
Ўраларнинг бўйида
Чуқур гўрлар қазилган.
Онам бир ертўлада
Ётарди беихтиёр,
Мен эдим унга ғамхўр
Ва яғона мададкор.
Онам касал қўл билан
Менга «тумор» тикканди,
У «тумор» ни кўйлакнинг
Тагига беркитганди.
Ўғлим, деди «тумор»да
Бир сиқимча тупроқ бор,

Бу, юртингдан ёлгор,
Мен кўп ўтмай ўларман,
Эрк кунини кўрмасдан;
Ўз даламиз ерида
Сени кўзлаб юрмасдан...
Баланд терак тагига
Кўмиб қўйгин яширин,
Табаррук деб бил доим
Қишлоғингнинг у ерин!»
Лекин онам ўлмади,
«Ўлмади» демакчиман,
Яъни демакчиманки,
Ўлмади ажалидан.
Унинг жойин фашистлар
Билиб кирган эканлар,
«Эрингнинг жойин кўрсат!»
Дея урган эканлар.
Чидаёлмай бечора
Топширипти жонини,
Гўрга олиб кетипти
Дилида армонини.
Отам билан бир кеча
Келиб уни йўқладик,
Ҳовли ичра ётарди
Ачинарли бир ўлик.
Биз теракнинг тагида
Унга бир гўр қазидик,
Қасосга қасам ичдик,
Гарчи биз кўп оз эдик.
Сўнгра чиқдик қишлоқдан
Ўксуз бола, бева эр,
Отам ғазабли эди
Гўё яраланган шер.
Уч ой дашту ўрмонда
Даҳшат сочдик душманга,
Партизаннинг ҳар бири
Айланди қаҳрамонга.
Граната, ўқ, гугурт,
Бўлмаса найза, пичоқ,
Бўлмаса тош ва таёқ,
Шу бўлмаса тиш, тирноқ —
Ҳаммаси ишга ярар.

Ҳар қайсининг пайти бор,
Чунки отам қўрқмасдан
Отрядга бўлди саркор.
Бир кун бизни ушлади
Фашистларнинг ротаси,
Уларни юборибди
Немисларнинг каттаси.
Кўп ёмон уруш бўлди,
Мен отамнинг ёнида,
Унга яроқ берардим
Уша жанг майдонида.
Отам олти ўқ еди,
Бирмунчамиз қирилди,
Лекин отам: — «Йўқ, — деди,
Тан бермаймиз абадий!..»
Охир у ҳам йиқилди,
Ҳалок бўлди мардона.
Қичқирган сўнгги сўзи:
— «Яшасин Украина!»
Яра эди ўнг қўлим,
Мен ҳам беҳуш бўлибман,
Бир ўранинг тагида
Нимжон бўлиб қолибман.
Отамнинг уч шериги
Мени олиб кетдилар.
Этдилар қизилларга —
Мени тақдим этдилар.
Юбордилар шафқат-ла
Мени Ўзбекистонга,
Узоқ йўлларни босиб
Келишдик шу томонга.
Партизанман, мен сира
Қўрқоқ бола эмасман,
Аmmo ота-онани
Эсласам ҳар нафас ман —
Еш тўлади кўзимга,
Алам чўкар юзимга.
Украина — ватаним,
Мени Коля дейдилар:
Отам, онам шу тахлит
Ҳалок бўлган эдилар.

Ҳафта ўтди, ой ўтди,
 Коля юрар Тошкентда:
 Нима бўлди тақдири,
 Деб сўрарсиз албатта!
 Коля ҳозир — Комилжон,
 Бир оила фарзанди,
 Учинчи ўғил бўлиб,
 Ота-она дилбанди.
 Украинча қувноқ кўз,
 Соч — жингалак, қош — қалам,
 Ўзбекча дўппи билан
 Келишади жуда ҳам.
 Тўғри, гоҳо кўзида
 Аллақандай алам бор,
 Аммо лабда табассум
 Кўринар такрор-такрор.
 Отаси Носир ака
 Бир мактабда муаллим,
 Аввал сўрар Коляни —
 Ишидан қайтгач доим.
 Коля яна киришди
 Уқишига, дарсига,
 Болалар қаторида
 Ул ўтирди курсига.
 Унинг бор акалари:
 Эшмурод, Эгамберди;
 Тўққизинчи, ўнинчи
 Синфларнинг шогирди.
 Коля, бизнинг Комилжон
 Уйга кечикса бир дам,
 Дастурхоннинг бошида
 Кўринади ўрни ҳам.
 Ўзбекча гапиришни
 Анчагина ўрганди,
 Маҳалла: Носир ўғли —
 Дея уни юрганди.
 Баҳор фасли келганда
 Сабо эсли боғчадан,
 Коля алланимани
 Олиб чиқди токчадан.

Бу онанинг «тумор»и,
Яъни ватан тупроғи:
Уни нима қилади
Комилжон кўклам чоғи:
Қоля уни топширди
Ўзбекнинг тупроғига,
Ерга ер қўшиб қўйди
Носир ака боғига.
Кўп ўтмайин бу ердан
Ўсиб чиқди бир лола,
Гўё дўстлик базмида
Кўтарилган пиёла.
Уч оғайни, уч қардош
Териб олди у гулни,
Иккита катта ўғил
Ўпди кичик ўғилни.
Ўргулдилар лолани
Парвариш қилган боғдан,
Укалари Комилжон,
Келтирган у тупроқдан.
Қасам ичди ҳаммаси:
Дўст бўлса оғайнилар,
Украина тупроғи
Тез фурсатда қутилар.
Ўшанда бир сиқим хок
Яна қайтар ростига,
Украин колхозида
Ўша терак остига.

Тошкент.
1944 йил, август.

Н У Р М А Т О Т А Н И Н Г Т У Ш И

Қисса

... Гўё: мудҳиш аллақандай чўл,
Кўкдан ёғар ўтли жаҳаннам,
Кул ранг қумлар, бепоён бир йўл,
На чашма бор, на кўл, на бир нам.
На бир булут самода борки,—
Солгай йўлчи бошига соя,
Қизгин ҳаво шунча ғаддорки,
Ел эсдирмас, қилмас ҳимоя.
Ер куйдирар, куйдирар ҳаво,
Бир даҳшатки, илонга раво.
Нурмат ота бу саҳрода тоқ
Юрар эди йиқилиб-туриб,
Гоҳ кўкракка, гоҳ бошга уриб,
На манзил бор ва на бир ўртоқ.
Сув излайди, табаррук сувни,
Сувки бутун ҳаёт мазмуни.
Уфқларга қараб ташлар из,
Йўл кўп оғир, қумлар қовжироқ.
Аммо манзил ҳамоно йироқ,
Шунча захмат, интилиш... эсиз!
Кўринади гоҳо бир туман,
Ҳаёллардай фусункор чаман.
Чаманаро боғу мевазор,
Шалолалар унда дилнавоз,
Хиёбонлар қаторма-қатор,
Бўстонларда қумри нағмасоз.
Нурмат ота энтикиб яна,
У жаннатга чопар мардона.
... Афсус у боғ — алдамчи сароб,

Ота кўнгли беш бадтар хароб.
 Дил ташна-ю, сувдан дарак йўқ,
 Ҳатто майса, бирон терак йўқ.
 Ана ердан бўртиб чиққандай
 Бир махлуққа дуч келди ночор,
 Инсон деса, инсон-мас, қандай —
 Бир девгадир бўлди у дучор.
 Кўзи битта, шохлари заққум,
 Орқасида илонвори дум.
 — Шафқат,— деди, ерга ётиб чол,—
 Миргазабсан йўқса сен мироб,
 Сувсизликдан бўлдик поймол,
 Марҳамат қил, аҳволим хароб!
 Қуриб кетди экиним, боғим,
 Кўрсат менга дарёни, ачин,
 Сувсиз уч пул гавҳар тупроғим;
 Сув қайдадир, яширмоқ нечун?
 — Йўқол!— дея наъра тортди у,
 (Бир ҳўкиздай товуши йўғон)—
 У қандай боғ, у қанақа сув?
 Алжиб қолдинг, ҳой бадбахт деҳқон!
 Мен саҳронинг улуғ хоқони,
 Қўшинимдир илону чаён,
 Вайрон этмоқ барча дунёни —
 Менинг тангрим — Иблисдан фармон.
 Банд айладим сенинг дарёнгни,
 У тутқунда, ерлар тагида,
 Тахтгоҳим бир ғор чегиди —
 Яъжуж-маъжуж пойлайди уни;
 Қайт, эй бадбахт, қайтгин йўлингдан,
 Қайт мулкимдан, мерос чўлимдан!
 Дедию у қумлар соқчиси,
 Шивиллади қўлда қамчиси.
 (Қамчи эса бир даста илон
 Тил чиқариб тўлғанар эди)
 Бунда чолнинг ёрилиб ўти,
 Ва... сесканиб уйғонди шу он.
 Босган эди уни совуқ тер,
 Бир пиёла сувни шимирди,
 Тонг лабидан оқараркан ер
 Раббано, деб ётоқдан турди.
 Соқит эди ҳамма ёқ, хомуш,

«Ҳайриятки бу ҳаммаси туш!»
Дедию чол кўп ўйга ботди,
Эсга келди қадим саргузашт,
Хотиротни бу туш уйғотди,
Ўтган замон мисли сувсиз дашт.
— «Омон бўлсин шўронинг даври,
Мен жонудил унга тарафдор,
Деҳқонники ўз сув, ўз ери,
Бундай қонун бўлур пойдор.
Советларга шу икки кўзим.
Бор ғайратим, овозим, ўзим!..»

.
Нурмат ота кўп жадал, бардам,
Дала сари босарди қадам.

Катта Қўрғон
1947 йил, июль.

БОҒИСТОН

*(Ўзбекистон Совет Социалистик республикасининг
XXV йиллигига)*

Эй, Осиё сийнасида яшил боғистон,
Ҳар булоғинг бир мисраъдир, ҳар дарёнг — дoston.
Олтин қуёш иқболингнинг бошида зартож,
Чечакларинг юлдузлардан олмоқда хирож,
Оқ булутлар сенга кўрпа, тоғларинг — ёстиқ,
Эркинг бўлмиш Москванинг қўли-ла тасдиқ,
Ому билан Сир оқаркан Орол-кўл ёққа,
Икки қўллаб тупроғингни олган кучоққа,
Тупроғингни, тирикликнинг нишонасидир,
Ҳар кўрғони баракатнинг кошонасидир.
Биз тупроқни йўғра олдик хамирдек қориб,
Дарёларга юган солдик, тоғларни ёриб,
Пахта эли — Ўзбекистон: Ватанинг шаъни,
Ҳар чигитда жилдлар тўла мазмун ва маъни.
Пахтазорлар даласида саркор ўзимиз,
Илми-пахта ҳақимининг айнан ўзи биз.
Кўп ақлли машиналар бизга дастёр,
Ҳайдашда ҳам, теришда ҳам, буйруққа тайёр.
Бу қиссани биз ўзимиз тугал ўқиймиз,
Яъни ўша пахтамиздан газмол тўқиймиз.
Пахтамизнинг ҳар бир ипи шундай узун тор,
Бу тордаги куйга ёқут, белорус хушдор.
Биз бу торда чертмоқдамиз дўстликнинг куйин,
Безантирар архангельскли шўх қизнинг тўйин.
Боғистонда ҳар дарахтнинг бор ўз лақаби,
Зўр хонадон авлодининг номлари каби.
Ҳар иқлимнинг ўз гули бор, бор ўз шеваси,
Бизнинг боғнинг қофияси — ширин меваси.
Ҳатто улкан заводларнинг нафаси — тутун,

Дарахтзорни ўпиролмай эрийди бутун.
 Улкамизнинг темир қалби — саноати бор,
 Юрт танида темир қалбнинг салобати бор.
 Шарқнинг ёруғ деразаси — минг кўча Тошкент,
 Таърифини десанг битмас минг кеча, Тошкент,
 Ўзбек эли ўзига бек — бу ўз еримиз,
 Пойтахту, ҳукумату, тилу, муҳримиз.
 Дарёлардан симлар билан оқиб келар қон,
 Бу кўк қондан шаҳру қишлоқ бўлмиш чароғон.
 Элимизни анҳористон демишлар гўё,
 Қашқа, Сурхон, Ому ва Сир...дарёю-дарё.
 Аммо совет қалами-ла юрт режасига
 Янги-янги дарё қўшдик ва нечасига
 Канал дедик, бир каналки маданий дарё,
 Қолхозларнинг фармонига ҳозир, муҳайё.
 Биз ҳовузлар қазиб қўйдик мисоли коса,
 Сувларини бол десак ҳам бордир ижоза.
 Аммо шундай бир косаки, фалакка монанд,
 Асалидан пахта ва қуш, қўй ва гул хурсанд.
 Ипакобод аталади элда Марғилон,
 Атлас шоҳи кияр экан ҳар қиз, ҳар ўғлон
 Ипакчилар қўшинига раҳмат айтади,
 Чунки пилла етмиш икки қўлдан ўтади.
 Оламаро рақиби йўқ, мисли йўқ, машҳур,
 Қора инжу — қоракўлдир: широзий ва сур.
 Чўпонларнинг бу санъати, қаламий хатлар
 Чечакларнинг бўйи каби енгил муаттар,
 Чавандозлар оламида ғоят муътабар
 Зоти тоза, ола оёқ қорабайирлар.
 Бизнинг Ғозғон мармаридан нақшин деворлар
 Қасрларнинг зийнатидир: меҳмонни чорлар.
 Биз даштларни боғ қилолдик, адрни — ўрмон,
 Дастурхонга нағма айтди бетинч тегирмон.
 Китоб бизга йўлдош бўлди, ғоя — раҳнамо,
 Ленинизм ўчмас қуёш, Ватан — кенг само.
 Асоратни йиртиб чиқди қизлар, аёллар,
 Борликларга қовушолди қадим хаёллар.
 Йўлимизда қардошворий ва буюк эди
 Рус халқининг ғамхўрлиги, иши, ўгити,
 Ирғитолдик золимларни лаънат қаърига,
 Ва йўл олдик истиқболнинг зумрат бағрига.
 Инсонликнинг шарофати паспортимизда,

Биз соҳиби-ихтиёрмиз ўз юртимизда.
Меҳнатимиз ва илмимиз ва қасидамиз,
Ғайратимиз ва қалбимиз ва нашидамиз.
Биз ўзимиз,

жуфт кўзимиз,

ҳар бир сўзимиз.

Коммунага бағишланган муқаррар — сўзсиз.
Республика юксалмоқда пояма-поя,
Саодатнинг шодлигига бўлмас ниҳоя.
Пахтакорлар, экувчилар, иморатсозлар,
Қўйчўпонлар ва бағбонлар — ишда шаввозлар,
Зўр олимлар, муаллимлар, устакор зотлар,
Кимёгарлар, нағмасозлар, бастакор зотлар
Кеча-кундуз мижжа қоқмай юртни қурдилар.
Далада ҳам, фронтда ҳам, олға юрдилар.
Бу сафларда Москвани кўриб келган кўп,
Кўрмаса-да уни дилдан кўриб билган кўп.
Нурни севган барча кўзлар офтобни кўрар,
Нурга мухлис дийдаларга қуёш нур берар.
Партиянинг меҳри билан болқи ва порла,
Ўзбек эли, ғурур ила ва ифтиҳор-ла!
Эй, Осиё сийнасида яшил боғистон,
Шоирингман, деҳқонингман, мироб — боғбон,
Шу табаррук тупроғингда унган насллар,
Иморатлар, корхоналар, азиз ҳосиллар
Сенга дейди: «Қутлуғ бўлғай янги манзиллар!».

Тошкент.
1950 йил, декабрь.

У С Т О З Л А Р
Б И С О Т И Д А Н

ТАРЖИМАЛАР

В. В. Маяковский

(1893—1930)

Т У Я Н А

Александр Сергеевич,
Рухсат беринг, танишайлик.
Маяковский¹

Қўлни беринг!
Мана менинг кўкрак қафасим.

Қулоқ солинг,
қалбим тепмас, кўтарар нола,
хавотирга солар мени
итбачча.

Тийилган шу юрак — шербачча.

Ҳеч билмабман
шу енгилтак, шу кичик калла
ўз мағзига
минглаб тонна
олганин шунча.

Судраябман сизни.
Сиз-чи: ҳайрон албатта?!

Қўлингизни сиқиб,
оғритдимми-а?

Афв этасиз,
оҳ азизим, чакки бўлибди.

Мен
ва сизнинг
ўрнимиз бор абадиятда,

бирор соат
бекор кетса
нима қилибди?!

¹ 1924 йилда А. С. Пушкинни туғилганига 125 йил тўлиши му-
абати билан ёзилган.

Келинг,
судай югурайлик ҳангомаларда,
баҳор бўлиб ёзилайлик эркин,
озода!

Ана кезар осмонаро
ёшгина қамар,
шунча ёшки,
уни ёлғиз .
қўймоқлик хатар.

Энди
бўшман муҳаббатдан,
плакатлардан.

Тирноқли
рашк айиғидан
пўстгина қолди,
Ер юзининг нишаблигин
кўраман
десанг —

сен думбангни
ерга қўйиб
жилсанг,
жўнайсан!
Хуноб бўлсам, мен қилмасман
хиралик асти,
биров билан
гаплашгим ҳам келмас шу чоқда,
шу борки, биздақаларнинг
қофиялари—
сувсиз балиқдай тўлғанар
шеърий қумлоқда.

Хаёл — зиён,
хаёлланиш ўзи — беҳуда,
судраш
лозим
хизматларнинг кундалик юкин.
Аммо, баъзан
ҳаёт
қалқар бўлак суратда,

танийсизми?
 Яхши улфат?
 тураберсин у.
 Замондошлар ҳақида мен
 нима ҳам дейман?
 элликтасин битта сизга
 алмашсак агар —
 бу ҳисобда ютқузмасдик, бунга аминман.
 Уқиганда
 эсноқ босиб жағларинг чиқар!
 Қараб туринг:
 Герасимов,
 Дорогойченко,
 тағин:
 Родов
 ва Кириллов...
 Безасан, чунки —
 ғоят совуқ манзараки,
 бир хилда ранги!
 .Есенинми?—
 Мужиклашган гала экан у.
 Лайка қўлқоб кийган сигир...
 Вой масхарабози!
 Майли бир бор эшитасан...
 Эҳ, бу хордан-ку!
 Балалайка чолғувчи халос!
 Ҳаётда ҳам
 шоирга шарт—
 бўлмоқ ҳунарвон.
 Бақувватмиз
 Полтаванинг спиртисимон.
 Безименский, у қанақа?
 Борми мазаси?!
 Нима дейман...
 Бир нави гап...
 Сабзи қаҳваси.
 Тўғри,
 бизда
 бир шоир бор:
 Асеев
 Колька.

Тверскойда* одатланиб қолган сизга халқ.
 Урнингизга ўтқазайин,
 бу — сизга боб ер.
 Мансабимга қараганда,
 тириклигимда —
 менга ҳайкал қўйилмоғи
 муносиб экан.
 Динамитни ўрнаштириб
 тагига зимдан —
 портлатардим,
 совулардим ҳайкални
 бирдан.
 Менда ҳар хил ўликликка
 нафрат бор бутун!
 Мен ҳар қандай
 тирикликка
 жон-дилдан мафтун!

1924 йил.

* Москвада А. Пушкин ҳайкали Тверской бульварда ўрна-
тилган.

Н. Тихонов*

КИРОВ БИЗ БИЛАН

(1941)

1.

Уйларнинг қорайган жуссаси
Босириқ тушсимон кўп ваҳим,
Ленинград темир кечаси —
Қамал бўлиб хўмрайибдир жим.
Аммо жимлик ногоҳ бузилар,
Соқчиларни гудоклар чорлар.
Нева усти бомба визиллар —
Кўприкларни ёқиб парчалар.
Тунни ёрар тўплар наъраси,
Кўкда учган ёв қутуради,
Ленинграднинг темир кечаси —
Шаҳар бўйлаб Киров юради.
Энгнидаги шинель аскаррий,
Олға бошлар полкларни гўё,
Бир вақт жангга борган сингари,
Қадам босар бемалол, роса,
Фуражкада юлдуз қизарар,
У оловли қарашларда нур,
Ленинград аҳлин қизганар,
Ҳам бу мардлик ҳуснига мағрур.

2

Сув бўйида турар посибон,
Бу шаҳарга матрос пойлоқчи,
Бу ёш чеҳра, барваста ўғлон
Кўп нарсани эслатар яхши.

* Машҳур рус совет шоири 1896 й. туғилган.

Киров эслар Каспий денгизин,
Кемаларин, ўз матросларин,
Волгадаги урушлар гезин,
Астраханда жангчи дўстларин.
Шу бўзбола йигитда ана
Ўша ҳусну у қадду қомат,
Ўша қувват баҳодирона,
Ўша ёлқин, ўша ҳарорат.
Прожектор ёриб зулматни
Еруғлатди бўркини унинг,
«Киров» номи шунда шавкатли
Чақди мисли қақшатғич яшин...

3

Шикаст ебди уйлар, кўчалар,
Тарс ёрилган гумбаз туради,
Ленинградда темир кечалар —
Шаҳар бўйлаб Киров юради.
Ҳайбатли ва одил қаҳрамон,
Шаҳар бўйлаб юрар оҳишта,
Вақт кеч, аёз, сукут ҳар томон...
Завод қўргон бўлмиш бир пасда.
Танаффусга бегона бу ер,
Унутилган дам олиш, уйқу,
Чаккаларда қатра-қатра тер,
Кишиларда ғоят зўр қайғу.
Тўп ўқлари, қирмизи олов
Лангилласин цехларда тез-тез,
Астойидил иш қилгин; дарров
Ҳорғинликни, қўрқувни қув-эз!
Довдирашди одамлар бирдан,
Аммо чиқар ўртага бир чол,
Қани, уни эшитсак бир дам —
Елғонламоқ бобога увол:
— Майли тузсиз шўрваларимиз,
Майли, бўпти нон нархи олтин,
Пўлатдай чидаймиз баримиз,
Чарчашлик-чи кейин ҳам мумкин.
Ев енголмай бизнинг қудратни,
Энди очлик ишга солади,
Россиядан Ленинградни

Узиб асир қилмоқ бўлади.
Иўқ, мумкин-мас буниси сира,
Нева азиз бизга ҳар нафас,
Россия ҳеч бўлмас асира,
Рус ишчиси ўлар, бўйсунмас.
Биз фронтнинг яроғ-анжомин
Беражакмиз; қамал емрилур,
Бежиз эмас, заводнинг номин —
«Киров» дея атабмиз мағрур.

4

1

Ленинградда темир кечалар
Шаҳар бўйлаб Киров юради.
Мағрур юрак шодир шунчалар —
Чунки халқин собит кўради,
Чунки совет қаҳрамон халқи —
Туққан юртин сергак қўриқлар...
Тўплар зарби келмоқда яқин,
Уқпарчалар ёнма-ён қўнар.
Бомба шўнғиб тушди яқиндан,
Уй қулади босиб дуд-тутун,
Отрядда қиз қўрқмай ёнғиндан
Чопар ёрдам бермоқлик учун.
Майли чўкса девор-харилар,
Визилласа нақ бошдан ғиштлар,
Қиз жонини аямай чопар —
Кўмилганлар жонин қутғазар.
Ана ёшлик — қувноқ қудрати!
Ҳеч бало ҳам енголмас уни.
Шаҳар бўйлаб Киров юради,
Ленинграднинг темирдай туни...

5

Совет асрин буюк жарчиси,
Нотиқ ҳамда аскар бўлган у,
Қолган Қазбек бағрида изи,
Подпольеда кураш қилган у.
Эсида бор: қонли, аччиғли,
Астраханнинг олов кунлари.

398.

Ялтираган найзали-тиғли
Саҳроларнинг сирли тунлари,
Темир ҳам бор, шафқат ҳам дилда,
Йўлда енгди у кўп нарсани,
Емиролди жангу жадалда
Дашту саҳро, дарду ғуссани.
Аммо тўла большевик қалбдан —
Улканларнинг улканин севди,
Сўнгги улуғ муҳаббат билан
Бу шаҳарни — ўлкани севди.
Лекин келди мусибат кунни,
Ногоҳ тегди қўрғошин зарби,
Узатишди бу ердан уни
Дўст, йўлбошчи ва ота каби.
Ўртамизда Киров барҳаёт,
У курашар, ишларга шошар,
Эсга келгач у қудратли от —
Дил мардликка тўлар ва тошар.

6

Кўчаларда, эшик ўнгида
Уралар бор, ғовлар бор, сангар.
Ленинград темир тунда
У, шаҳардан чиқиб айланар.
Кўрар: увлаб ракета учар,
Енғинларнинг тунги саҳари,
Унда писган немис соқчилар,
Унда ваҳший ёвлар лагери.
Автоматлар унда шақиллар,
Ўқ ялт этиб жонга қилар қасд,
Совут каби хира йилтилар —
Сафдан чиққан танклар еб шикаст.
Қайсарларча уринар ғаним,
Эмиш: сомса тўлдир қорнига,
Талаб қилар шинам уй — қўним,
Қизчангни ҳам қўшгин ёнига.
Ўғирланган аёл мўйнасин —
Ўраб олган бу қуроли шум,
Пайхон этиб экин сийнасин —
Энди қилар қўрангга ҳужум.
Аммо ғаним йўлин тўсгали

Навқирон эл жазм этар дарҳол,
Гранатни ирғитар ҳали —
Бир лашкарга қарши чиққан чол.
Бормоқдалар қорли даладан
Оғир танклар жанг сари дарров,
Бир минорда ёзилган «Ватан»,
Бошқасига ёзилган «Киров».
Гумбурлашлар қаҳри остида —
Бунда темир тунда баравар,
Ёв галасин кўймоқ қасдида
Жангга борар ленинградликлар.
Тепаларда қизил байроқ бор,
Ғалабанинг байроғи, мангу!
Киров номи — кўп мардонавор,
Олға бошлар шу полкларни у!

А. Сурков¹

ЖАНУБНИНГ ИУЛИ

Бу тоғларда қорлар девори
Қайрилма бир камондек букик.
«Дуглас» учар тоғлардан нари
Юксак ҳаво бағрига тетик.
Қанотларни ялайди бўрон.
Қизиб кетди пўлат моторлар.
Тизма тоғлар — «Қуҳи штурон»,
Иржайрди қоялар, ўрлар.

Самолётнинг ичида гўё
Турли тилда бир байналмилал.
Қор найзасин қилиб тамошо
Бири — ихрар, бошқаси — инграр.
Изғирин зўр. Бизни силкитар.
Ёнимизда битта шайх эса —
Хайёмчалик доно-ю, қарғар
Ҳаводаги рақсни ҳар лаҳза.
Америка пилоти ҳали
Инглизча вовиллар шалоқ.
Ҳали малла ирландияли
Хўплаб ичар шишадан арақ.
Паранжили бир араб хотин
Безиллайди туролмайин тек,
Бўрон бизни чайқатар бутун,
Тавонбалиқ тўлган пақирдек.

Боқ, униси ҳабдори йийди,
Бу — лимонни олар оғзига.

¹ А. Сурков отоқли рус совет шоири.

Яна бири атр пуркайди
Қўшни хоним рўмолчасига.
Бўшлиқларда чайқалган биров
Сўкар эди дунёни қаттиқ,
Дерди: ҳамма дарддан энг махов —
Дард ҳавода йўлиққан оғриқ.

Самолёт-чи, ўжарлик билан
Юқорига чиқарди ҳамон.
Қора тоғлар ортида бирдан
Назарларга гашланди ўрмон.
Қиров кўниб бўз қанотларга
Эрир эди пўлатга учраб.
Уралгандек зулумотларга
Сахро янглиғ қораярди ғарб.

Ложувард кўк саҳнида «Дуглас»
Силжир ошиб тоғлар гумбазин.
Қум бўронлар чангида бир пас
Милтиллади Эрон кўрфази.
Адирларнинг қумли ғуборин
Еллар нуқул шипириб силтар.
Дажла билан Фрот ва Қорви
Океанга бож — хирож элтар.

Чор атрофга ёйилган дунё
Дақюнусдан қолгандай қадим.
Гандираклаб корвонда туя
Юрар Басра ё Қувайтга дим.

Семирамис замонасидай
Иссиқлардан қизиганди қум.
Мидиянинг уфуқларида
Ётар дашту саҳролар машъум.
Соялардан илтифот кўрмай,
Тушки чоғда ланжу бенафас
Туман аро кўринди шу пайт
Тагимизда саробдай Ахваз.

«Дуглас» бунда мол ва юк ортиб
Яна олди самоларга йўл.
Борар эдик кўп азоб тортиб.

Қийнар эди бизни иссиқ, чўл.
Қуйиларда кўринди бари
Чангли парда кетидан шу он
Шаттул — араб оқинтилари
Бирда қалин хурмозор ўрмон.

Икки сафар тоира ясаб
Ўта олдиқ тумандан нари,
Бу — жәнубнинг инжуси ҳисоб,
Бу — Ободон: оловлар шаҳри.
Бунда — вишка, бензин заводи.
Цистерналар турар галма-гал.
Илон издай нефтьнинг тарнови —
Саккизоёқ солгандай чангал.

Юзи қирқиқ қалпоқли қувлар
Банд қилибди бунда ҳарённи.
Жанубига Эроннинг булар
Тамға босган «Мэд ин Британи»
Эрон шери ожиз ва хароб,
Бўкирмайди, ўчган ғазоби.
Британия шерига қараб
Ликиллатар думин ит каби.
Гарчи золим тавон остида
Мамлакатнинг тақдири шўрлик,
Сотқин қалам тўқиб қасида
Нефтьчи бойга қилар ғамхўрлик.

Гарчи қулнинг эғнида кўйлак
Тердан чиқиб бўлгандир жулдур
Оқ фотиҳа ва яхши тилак
Инглизча имом ўқийдур.

Тилла пулнинг маккор жаранги
Қулоқларни силайди бошлаб.
Эшитмайди виждон оҳангин —
Вилоятнинг ҳокими қаллоб.
Қул очидан қақрайган, йўқсул,
Жаноб бўлса тайёрга айёр.
Хоҳишига, амрига нуқул
Офтоблиқо шоҳиншоҳ тайёр.

Мизбон қурбсиз бўлса ўзида,
Меҳмон шунча сурбет, зўравон.
Шаттул-араб оқинтисида
Крейсерлар қилмоқда жавлон.

Бу дунёни бир кезиб қаранг:
Қанча-қанча бўлмағур ерлар.
Қақраб қолган Бушир кўп гаранг.
Ҳарёқ кулранг сайхон — адирлар.
Ялпоқгина қишлоқлар қатор.
Ясси кўрфаз. Бўласан диққат.
Чанг супурги янглиғ хурмозор.
Гўдаяди чўққиси фақат.
Ким бу ерга келса бир марта,
Хотиридан чиқмайди сира:
На қумларда ўлгин бир шарпа,
На ташналик, на бу жазира...
Денгиз гўё ўлик бир майдон.
Бунда қизиб бўзарган тошлар.
Талпинса ҳам тўлқинлар чандон —
Бу тошларга етмай сочилар.

Бу бадбахт юрт устидан ҳар гал
Эсар ажал, хавотирли ел.
Шоҳиншоҳнинг душманларига
Бу жазира ўзи бир қотил...
Шоҳиншоҳдан чиққанда буйруқ
Ер остида, зулумотларда
Қурилгандир зиндонлар бўғиқ,
Қурилгандир қора авақта.

Нақлларнинг ёвуз сояси
Бу шўр ерга зил бўлиб чўккан.
Бўталарнинг сўлмиш пояси,
Инсон бунга кўз ёши тўккан.

Киргандайди бу тошлар тилга,
Алангали, оловли устун
Барҳам бериб барча қотилга,
Қуйдирарди уларни бутун.
Қонлар аро чулғаниб турган
Бу даҳшатли биноларни сан,

Эслармидинг сургунда юрган
Чоғларингда, Ризо шоҳ, баъзан?
Изтироблар чўккан юзларни,
Қўлларники, бор жароҳати,
Нафрат тўла боққан кўзларни
Пайқадингми ўлган соати?

Ўлиб кетдинг, охир, гурбатда,
Бадбашара, тамагир, жинни.
Чўлда ҳар қум донаси ҳатто
Лаънатлайди қора наслингни!

*Самад Вурғун*¹

ОЗАРБАЙЖОН

Кўп ўтганман шу тоғлардан,
Турна кўзли булоқлардан,
Эшитганман йироқлардан —
Тинч оқар ул Орозларни;
Синаб чиқдим дўсту ёрни,

Бу аёнки меникисан,
Юртим, уям, масканимсан,
Демак, туққан Ватанимсан!
Турулурми кўнгил бежон?
Озарбайжон, Озарбайжон!

Мен ўғилу, сен онасан,
Шу учун ҳам жононасан,
Қайга учсам ё жўнасам —
Менга ўзинг ошёнасан,
Элим, куним ва хонасан.

Тоғларингнинг тепаси қор,
Дуррасидур оқ булутлар,
Улуғвор бир ўтмишинг бор,
Билиб бўлмас ёшинг сенинг,
Нелар кўрди бошинг сенинг.

Наҳс ойларга, шум йилларга,
Насллардан наслларга —
Ўтиб келган шуҳратинг бор,
Ўғлинг, қизинг кўп бахтиёр...

¹ С. Вурғун — Озарбайжоннинг буюк совет шоири (1906—1956).

Боққанимда қир тузларга,
Шу олакўз кундузларга,
Қора холлик оқ юзларга
Тилайманки, шеър ёзайин,
Ешараман ёзган сайин...

Бир ёғингда денгиз: Ҳазар*;
Яшилбош ўрдаклар сузар,
Хаёлим тинмайин кезар —
Гоҳ Муғонда¹, гоҳ Элдорда²
Умрим яшнар бу гулзорда.

Тизма тоғлар, кенг даралар,
Кўп нашъали манзаралар,
Кийик қочар, алқар маърар,
Кўз илғамас ўтлоқларинг,
Қирғовулл:я овлоқларинг!

Бир ўтиб кўр бу довондан,
Астародан³, Ланкарондан⁴...
Африкадан, Ҳиндистондан
Қушлар бизга меҳмон келар,
Зулм дастидан қутилганлар...

Бу ерларда лимўн сариғ,
Бутоқларда қалин, осиг,
Тоғида қор сппоқ — ёруғ —
Тахлангандир қорли қишдан,
Ўзи қалъа туғилишдан.

Ланкаронда гул рангоранг,
Юртимизнинг қизларидак;
Сен чой қуйсанг, биз хўпласак,
Эй онамнинг шўх келини,
Ётларга очма қўлингни!

Олтин бошоқ бизларга нон,
Пахтамиздир оқ гулсимон,
Торт узумдан шира, чаққон!

* Ҳ а з а р — Каспийни Озарбайжонлилар шундай деб атайдн.
¹, ² — Озарбайжоннинг дашт ва тоғлари.
³, ⁴ — Озарбайжоннинг районлари.

Оч қоринга у ичилса
Белга қувват тилга маза.

Бедовингни Қозоқ¹да мин,
Елларига ётиб олгин,
«Чу — ҳо!» дея доврұқ солгин,
Кўк яйловлар белига қалқ!
Капаз тоғдан Кўк кўлга боқ!..

Эй эркин кун, эркин одам,
Тўйиб ичгин шу баҳордан!
Бизнинг гуллик гиламлардан —
Ёзгин чинор соясига!
Салом қуёш ўлкасига!

Кўнглим ўтар Қаробогдан²
Гоҳ бу тоғдан, гоҳ у тоғдан;
Шашмақомда ҳу йироқдан —
Учсин Хоннинг³ шўх нағмаси,
Қорабогнинг шикастаси⁴.

Гўзал Ватан! Сермаъносан,
Гўзалларга ҳазинасан!
Бахшиларинг айтар хурсанд
Сен қуёшнинг қучоғисан,
Шеър, санъат ўчоғисен.

Улмас кўнгил, ўлмас асар,
Низомийлар, Фузулийлар!
Кўлинг қалам, кўксинг дафтар,
Ниманг бўлса айтақол, дўст!
Айтилган сўз нишона, рост!

Энди бизнинг Бокуга боқ;
Соҳиллари чироқ-чироқ,

¹ — Қозоқ — Озарбайжонда бир район, шоирнинг ўз туғилган юрти.

² Қаробог — Озарбайжонда бир вилоят.

³ Хон-ҳозирги вақтда Озарбайжоннинг машҳур халқ ҳофизи.

⁴ Қаробог шикастаси — халқда сеvimли куйлардан бирининг номи.

Буруқларинг¹ хайқирароқ —
Бўз чўлларга наъра солар,
Тоғлар, тошлар ёруғланар.

Эсса салқин еллар бирдак,
Соҳилга ҳам кўкрак керак,
Бизнинг Боку — бизнинг юрак'
Ёруғдадур қувват сўзи,
Тонг отарнинг ҳулкар кўзи.

Гўзал Ватан! Қачонки сан
Ол байроқли шафақлардан
Илҳом олдинг... Туғилдим ман,
Кулар тупроқ, кулар инсон,
Эски шарқнинг эшигисан!

Қўшиқларинг майин-майин,
Жазманиман бу кунларнинг,
Отамиз-шонли раҳбарнинг —
Ёшлик чоғи бунда ўтди,
Ундан юртга ҳаёт етди.

Тингла мени азиз Ватан!
Бу сўз чиқар юрагимдан:
Партиянинг меҳри-ла сан —
Кулиб яшаб юксал ҳар он
Озарбайжон! Озарбайжон!

1935 й.

¹ Буруқлар — нефть вишкалари.

Нозим Ҳикмат¹

30 Я

Қирқ биринчи йил эди, декабрь эди,
Декабрнинг бошланғич, кунлари,
Қисқараркан кундан кун
кундузлар,

Тунлар эса
Бандилигим сингари узаяркан.
Рус шаҳри Верейанинг ёнида
Қорли қишлоқ майдонида —
Кўзларни қамаштирган кўмкўк тонгнинг бошида
Немислар бир қиз осди:

 ўн саккиз ёшида,
Бир қизники, исмин ҳам билмасдик асти.
Ун саккиз ёшида...
Тонг юлдузи, келинчак...
Дунёмизда бир қайлиғ кам бўлди.
Осилди.
У —

 Москвада топди парвариш,
Комсомолка эди қаҳрамон,
Бошланиб қолгач уруш.
Жангга борди бўлиб партизан.
Ягона бир ҳаққониятга,
Улуғ ниятига —
Қизлик қалби ихлос қўйди, инонди
Нозик гардон, у севимли қиз
Қурол олиб урди душманни.
У чинакам инсон-ди,

¹ Машҳур турк шоири, коммунист. (1902 йилда туғилган).

Буюк инсон ҳусни билан сермаъни.
Сийлаш учун, ишлаш учун яратилган одам қўли
Қоронғуда, қор остида нималардур титкилар.
Петришчевда отхонада ёнар лангиллаб —
аммо, афсус, афсуски:

Солдат эмас, отлар экан у ердагилар,—
Узилибди телефонда симлар саланглаб.
Бу ёш қизнинг бармоқлари —
«Война и мир» романини варақласа бўлмасми?
Тўй кечаси севган ёрин қучоқласа бўлмасми?..
Ана шу деб,

ана шу деб

Урда ётиб, нам — совуқ еб
Душманнинг кўрхонасин писиб турар қиз,
Бир ўзи ёлғиз...
Шишадаги ёқилғини йўқламоқ,
Гугуртларни қуруқ сақламоқ...
Ана улар кўп яқин.
Осмон-чи: бугун шунча муҳташам!
Бир чақилса гугурт — чўп,
Силтаса қўлни шу дам...
Аммо босиб кирдилар...

тутиб урдилар.

Қорда судраб юрдилар...

Оҳ, юлдузлар чарақлар кўркам!

Столда бор колбаса қириндилари,
Ичилмаган коньяк бор, увоқ-увоқ нон.
Офицерлар бақрайиб қарашар ҳайрон.
Мана, турган юзма-юз шу қизил партизанка,
Гуппи шими устидан эгнида ҳарбий пўстин,
Яғринда йўл халтаси, бошга қўйган ушанка,
Қошлари чимирилган, лаб қисилган суринка.
Бу икки ғунча лабнинг шунча латофати бор —
Лекин улар душманнинг таклифига ҳўб демас.
Йўқ мутлақо!

Ҳеч қачон!

Ев ҳеч нарса билолмас!

Қўпол пўстин ичида о нозанин бодом қиз,
Нучук топнинг бунга из?

Ошхонага ҳайдашди уй эгаларин,
Бу: бир аёл, битта чол ва ўғил — гўдак,

Учоқда қизгин қўрлар,
Утиришар қисишиб елкага елкаларин,
Гўё бутун оламдан ажраб қолгудак,
Улар гўё чўққида, атроф: бўрилар...
Тунда гулдирагандай момақалдироқ
Дўриллар ёв овози...

Олишар сўроқ

Сўрайдилар фашистлар.
Қиз жавоби: — «Билмайман!»
Сўрайдилар фашистлар
Қиз жавоби! — «Йўқ дейман!»
Сўрайдилар фашистлар
Қиз жавоби: — «Айтмайман!»
Билмайман.

Йўқ дейман.

Айтмайман.

Уч ибора, учта сўз.
Оламда йўқ бошқа сўз.
Хотирда йўқ бошқаси,
Унутилган барчаси.
Бундай софлик кўринар фақат чақалоқларда,
Бу қатъийлик

Икки нуқта ўртасида энг қисқа
чизиқ қадар тўп-тўғри.

Созликларда вишиллаган илондай
Қамчи шивиллатиб қизни савашар.
Зарб устига зарб тушар...
Қутишар:
Балки ҳозир у додлайди,
Сир очишга унайди.
Аммо у жим. Фарёд тортмас.

Шафқат-омон сўрамас.
Урсалар ҳам пайдарпай.

Ёш офицер сакраб бирдан чиқди даҳлизга,
Қулаб тушди курси устига,
ёпди қулоқларин
юмди кўзларин,

Қарахт ётди шу ҳолича у.
Бироқ девор орқасида қамчи шивиллар:
саваланар қиз.

Бола санар зарбаларни:

юз.

Юз эллик,

икки юз.

Бошланар яна сўроқ,
Қиз жавоби: «Билмайман!»
Қийнаб-қийнаб қистарлар.
Қиз жавоби: «Йўқ дейман!»
Савол яна қаттиқроқ,
Сирни билмоқ истарлар.
Қиз жавоби: «Айтмайман».
Оламда йўқ бошқа сўз,
Унутган барчасин қиз.
Партизанка дод демас.

Сукут қилиб тонади.

Овозининг соф чашмаси

хираланди,

қонади.

Бир замонлар у шилдираб оқар эди

чаманларда теп-текис,

Энди бўлса у булоқнинг йўлига

фов тушибди дўнг ва тош...

Эгнида ич кўйлаги, яланг оёқ, яланг бош,
Изгириққа чиқарди уни уйдан ёв — юзсиз.
Юрди ойнанинг пастида, юрт қорлари устида,
Қизарарди юрт қори яланг оёқ остида.

Соғу сўлда иккита найзали немис,

Оҳ, нақадар заҳматли йўл экан, олис!

Ху, Василий Куликнинг кулбаси... Ана —

Баланд остона.

У муккайиб парчин бўлди курсига,

Ичмакка сув сўради...

Ёт солдатлар пашша монанд уни олди даврага.

Балки бекорчиликдан,

Балки аблаҳчиликдан,

Балки ваҳший одати:

Улар қизнинг шишган дудоқларига

Гугурт чақиб тутади.

Бу эрмак ҳам тегди улар жонига.

Жилди ётоқларига.

Ухлашди хуррак тортиб.

Исиниб олгач соқчи
Яна қизни эшикка ҳайдади найза туртиб.
Деразадан мўралар гўдак,
Муз ойнага туташ бўлгудак.
Унинг мовий кўзлари тикилиб қарар:
Қорни босиб ойдинда қиз яланг юрар;
Тепасида юлдузлар ёниб милтирар.
Ҳали ўсиб улгаяди бу ўғил бола,
Кўп воқиа кўтарилар эсидан балки,
Толенга пешвоз чиқар чинакам севги,
Умри бўлар бахт тўла.
Аммо бир кун дуч келгандай немисларнинг тифига,
Хотираси аямасдан эзиб тегар жиғига,
Жазирама кундами,
Ё димиққан тундами —

Бир манзара яхна қилар дилини:
Уша қишлоқ, холи кўча,
ярим кеча,
қор ва юлдуз...

Оёқ яланг партизан қиз...

Кеч тун пайти атайлаб уни
Олиб келиб солдилар уйга.
Посбонлар олмашиб кетди.
Ўрталиқда у ёлғиз ўзи,
Мукка тушиб ётар курсида.
У ўн саккиз ёшида ниҳол,
Уни тезда қатл этар жаллод,
Бу оқибат унга кўп равшан,
Аммо у-чи: ўлимдан кўрқмас.—
Ахир унинг ўлими ўзи —
Ғалабага бир дебоча-ку.
У тикилиб қарайди оёқларига,
Оёқлар шишиб кетган, аммо оғриқ сезмас у.
Кўнглидаги кек — нафрат,
Улуғ ишонч — садоқат,
Бўлғуси голибият —
Мактабдаги дарсларидай ёқимли, эзгу.

Нелар тушар ёдига?
Онасининг меҳрибон юзи...
Ун йилликнинг дарсхоналари...

Уйидаги столда кўза
Унда қорли шумурт бутоғи...
Стол ёни — деворда эса
Кўп мулойим Ильич сурати.

Нелар яна тушар ёдига?

Қашта гуллик калтача кўйлак...
Энг биринчи ҳаво ҳужуми...
Батальонлар юриб келгани...
Куз мавсими — хазонрезгилик.
Трамвайнинг тўхтаган жойи.
«Энди бўлар, сен қайтгин она.
Қани, бунда хайрлашайлик». —
Нелар яна тушар ёдига?
Комсомолнинг райкомитети...
Алвон ёпиқлик стол.

Столда бир станкан

Стаканда сув...

У эслайди ўзининг тиниқ, таранг овозин:

«Ҳеч нарсадан қўрқмайман.

Ҳар заҳматга мен рози
Бормоғим лозим!»

Қачон бўлган эди бу?

Қачон? Қай маҳал?

У тинглайди ўзининг хириллаган садосин:

«Йўқ. Айтмайман. Билмайман
Айтмайман. Билмайман. Йўқ».

— «Исминг нима?» сўрайди

фашист қилиб дўқ.

«Зоя» дея дил ичдан қилади хитоб,

«Менинг отим Татьяна,» —

душманга жавоб.

Зоя эди асли у.

Аmmo ёвга танитди ўзин Таня деб.

Таня!

Бурсада зиндонининг зулмати аро

Турар кўзим олдида фотосуратинг,

Таня!

Сен эҳтимол билмасдингки, ер юзида
Бурса бор,
Бурсанинг зиндони бор.

Таня!
Бурса эли баракали ям-яшил ўлка,
Аммо бурса зиндонида ҳаво дим, бўғиқ,
Хайриятки, Бурсанинг зиндонида бор
Сенинг фотосуратинг —

Таня!
Бугун эмас қирқ биринчи йил,
Бугун, қара:
Қирқ бешинчи йилдир дунёда!
Москванинг дарвозаси олдида эмас,
Бранденбург қопқасида бўлиб ҳамнафас
Уришар сеникилар,
Уришар меникилар,
Уришар жаҳон бўйлаб ҳалол инсонлар,
Улуғ ҳақ солдатлари тинмай уришар.

Таня!
Севаман Ватанимни мен ҳам сенчалик.
Мен — бир турк,
Сен — рус қизи,
Биз — Коммунистлар,
Таня!
Севгинг учун осдилар сени у дорга,
Севгим учун ташлашди мени бу горга.
Аммо ҳали мен тирик,

сен эса ўлик.

Ер юзида оз бўлди умринг шунчалик!
Сен қуёш нурларига тўймадинг ҳаргиз,
Сенинг бору йўқ ёшинг — фақат ўнсаккиз —
Таня!

Сен партизан бир қизсан, фанимлар осган,
Мен шоирман, золимлар зиндонда қисган,
Орамизда гов йўқки, дўстликни тўскай!

Сен — йўлдошим,
Сен — менинг қизим,
Ҳузурингда айлайман таъзим,
Таня!

Кўп келишган қайрилма қошинг.
Бир жуфт бодом ўйчан кўзларинг.
Аммо кўзу қошларинг тусин —

Суратингдан англашим мушкул,
Таня!
Ўқидимки, сенинг кўзларинг
Кўнғир тусда кўзлар эмиш деб.
Бизнинг элда қўйкўз киши кўп.
Сенинг қора — кўнғир сочларинг
Маҳмадимнинг — менинг ўғлимнинг
Сочларича келаркан, қирқиқ,
Таня,
Болаларча пешонанг энли ва ёруғ,
У ой каби беташвиш, ойдаи нуроний.
Чеҳрангда товланади илҳомлар очиқ.
Қизчалар бўйни янглиғ гардонинг нафис,—
Бўйнингда сиртмоқ эмас, чилвир ҳам эмас,—
мунчоқлар осиқ.

Сен нақадар покиза, Таня.
Жўраларни ҳойладим, туриб келдилар.
Суратингга қараб дер ҳар бири аста:
— «Бир қизим бор бунинг ёшида!»
— «Бир синглим бор бунинг ёшида!»
— «Хотингинам бунинг ёшида».
Қизлар барвақт келин тушар бизнинг иссиқ ўлкада,
Фабрикада, далаларда, ишлар хотинларимиз.
Танянинг тенгқурлари.

Таня ўлди.
Кўп қирилди
бу курашда яхшилар.

Таня,
Таня,
уятдаман,
сен берсанг рай:
тан берай:

Мен етти йил жанг қилмадим,
мен етти йил тутқунман,
Аммо яна тирикдурман
бугун ман.

Эртасига чалачулпа кийгизишди Таняни...
(Пийма, пўстин, ушанкани ўғирлабди немислар).
Бензин тўла бутилкани гарданига осдилар,
Унинг сафар халтасини яғрига боғлашди,
Шу йўсинда сўнги йўлга тайёрлашди Таняни.

Ва бир тахта парчасига бўр билан ёздилар:
«Партизанка»

Бу тахтани кўкрагидан осдилар.

Эшик очиқ.

Қор кўчалар ярқирайди офтобда.

Ҳар тарафдан деҳқонларни ҳайдаб келди немислар,
Қишлоқнинг нақ ўртасида майдонга дор қурилган.
Айланасин солдатлар ўраган.

Дор ёнига қалаб қўйган иккита бўш яшикни.

Қизни бунга келтирдилар,

Яшикка чиқардилар.

Таня турар типпа-тик; тепасида сиртмоқ бор.

Сен шунчалар юксалдинг, сервиқор!..

Ҳали қуёш туман аро мўралар.

Аммо юртнинг кенг тупроғи унга аён кўринар.

Қизнинг сўлим гарданига жаллод сиртмоқ ташлади,

У қўлини тўсиб қўйди —

Яшай яна бирор дам!..

Теварак: одам... одам!..

«Ҳай ўртоқлар, ҳуноб бўлманг!

Фашистларга кун берманг!

Қиринг, ёқинг, вайрон қилинг,

Урушинг душман билан!»

Фашист урди оғзига қараб,

Ялғизланган лабларидан дувиллаб қон тўкилди.

Сўзлар қайнаб чиқа кетди ўша қизнинг қонсимон:

— «Барчамизни осолмайсиз!

Биз — кўпчилик!

Енгамиз!

Биз — икки юз миллион!»

Титраб кетди оломон...

Кимдир инграр, кимнингдир бўғиқ ноласи...

Офтобнинг нурлари балқиди шу он,

Тупроқ яшнаб, чиройга тўлди —

Туққан юртнинг ери — даласи.

Арқонини тортди жаллод,

Бўғилмоқда оққу гардан гўзал қиз, ҳайҳот!

Хайр, алвидо, эй балқиб бошланган кундуз!

Қиз қаддин ростлаб олди, олға ҳайқирди:

— «Алвидо ўртоқлар!

Сиз йиғламангиз!

Халқни деб ўламан — Бу: бахт, тантана.
Бу дордан эшитиб, кўраман: ана! —
Туёқлар дукурлар, «Урра» юксалар,
Бизникилар келар, албатта келар!»
Солдат тепди яшиқларни каттакон этик билан,
Бир силкиниб парвоз этди ёш, бақувват танаси.
Учиб борди жаҳон бўйлаб,

бу:—
ўлмаслик белгиси.

Бу:
ҳужумга сигнал эди,
бу: албатта келгуси —
ғалабанинг башорати ва
порлоқ тантанаси.

1945 йил.

Илья Чавчавадзе¹

Ш О И Р

Еввойи қуш бўлиб, оламни кезиб
Сайраган парранда: у — мен эмасман;
Жарангли торларга қўлин тегизиб —
Кеккайган созанда: у — мен эмасман.

Дунё йўлларида мен ҳам йўловчи,
Халққа ўғил қилди мени осимон,
Тангрига дўст бўлсам, бунинг бор важи:
Бошлай инсонларни эркинлик томон.

Менга бағишлабди тақдир азалдан
Илоҳий бир олов — илҳомнинг кучин,
Токи, машғул бўлиб бу дунё билан,
Яшай одамзоднинг кураши учун.

Тоинки, бу халқнинг ташвиши, ғами —
Менга ўз қайғумдан оғир туйилсин;
Токи, грузинлар дарди, алами —
Эриган маъдандай руҳга қуйилсин.

Уша осмоний нурлар ёруғи
Фикримни ловиллаб ёқалса агар
Унга жавоб берар дилим қўшиғи:
Йўқ, кетмас бу қўшиқ куйлашим бекор.

1860 23 июль. Павловск.

¹ Улуғ грузин ёзувчиси (1857—1907 й).

Аветик Исаакян¹

ОНАМГА

Оҳ, туққан юртимдан жудо бўлибман,
Қувғунман, уйқум йўқ, хонумоним йўқ,
Онамдан айрилиб адо бўлибман,
Бечора ғарибман, куч-дармоним йўқ.

Тоғлардан учасиз эй чипор қушлар,
Айтингчи: онамни сиз кўрдингизми?
Денгиздан шилдираб эсган шамоллар,
Онамдан саломлар келтирдингизми?

Шамоллар индамай эсиб кетдилар,
Жануб элларига учишди қушлар,
Қунглимга илтифот этмай ўтдилар,
На бир оз шафқат бор ва на товушлар.

Меҳрибон у чеҳранг, майин сўзларинг
Ғоятда соғиндим, о жонажоним,
Қошқийди қуш бўлсам: қонотли эркин —
Учиб бора олсам сенга эй жоним.

Тунда ўпар эдим руҳгинангни жим,
Уйқунгни тумандай қучоқлар эдим,
Қўксингга қўярдим соғинган бошим,
Ҳам кулар, азизим, ҳам йиғлар эдим.

1893 йил.

¹ А. Исаакян — отоқли арман шоири (1875—1957).

ВАТАНИМГА

Зангори, нашъали тоғлар бағрида
Кўклам гулзорига ёнбошлаб ётсам,
Бошоқлар чайқатган бу оналикнинг
Бепоён нафасин шимириб ютсам.

У гўзал тилингда юрагим жазман,
Мени чорлашингда на қадар севги...
Янгисан, равшансан — бу менга аён,
Чеҳрангда азамат чиройдан белги.

Онажон иқболингда бир чақмоқсимон,
Кўзимда ярқирар баланд парвози.
Ҳаётингда ҳар доим ёш Арманистон,
Сен она тилингда мағрур садоси.

1935 йил.

А. Мицкевич¹.

ДАЙДИ ҚУШИҒИ

Яна баҳор, дарахтлар гуллар,
Тун нафаси худди атр гул,
Эманзорда сайрар булбуллар,
Чириллайди чигиртка нуқул.
Нега ахир чуқур ўйланиб
Шунда хомуш турибман, нетай!
Қалбим инграр ёлғиз мунгланиб:
Мен баҳорни ким билан кутай?
Рўпарада, ойдинда, танноз
Бир машшоқнинг куйин тинглайман,
Хўп жаранглар соз билан овоз,
Деразамни очиб йиғлайман.
Дайди бахши кўтарар фарёд,
Ёри учун куйлар қадрдон:
Аммо менинг кўнглим эмас шод:
У ёр кимга бўлар-кан сирдон?
Талай дардлар кўрди сўққа бош,
Қайтолмайман энди мен уйга,
Ҳеч ким билан бўлмайман сирдош,
Фақат соқов қабримдан ўзга.
Ёлғиз шамнинг кўз ёшларин кўр!
Ўтирайик бу ерда ҳамдам,
Фикрларда куйлашайлик жўр,
Қафил бўлсин байтларга қалам,
Ўйларим, сиз — боламсиз, қушим,
Нега, охир куйлайсиз маъюс?
Ўксик қалбим, кимсасиз ҳушим —

¹ Улуғ поляк шоири (1798—1855).

Болаларим ғамин ер, афсус!
Утар баҳор, ўтади қиш ҳам,
Иссиқ ва қор ўрни айрибош,
Фақат қайғу айнимай ҳеч ҳам —
Дарбадарга ҳамиша йўлдош.

Махдумқули¹

М А Ж Н У Н К А Б И...

Мажнун каби, ишқ кўйида, ўртанурман шу замон,
Шояд ўлсам, мазақ қилиб, мендан кулар кўр шайтон.
Чарх-фалак назарида фил ҳам пашша баробар,
Эрмак дея пашшага ҳам берма озор эй инсон!
Нодон шоҳга қуллуқ қилса мард ҳам айнар ноилож,
Амал тегса номардларга, куяр тахту хонадон.
Каму кўстсиз ким айтади париларнинг жамолин,
Оппоқ сутга разм солсанг ўшанга ҳам юққан қон.
Лабларига лаб тегиздинг, лекин ҳузур қаерда?
Муҳаббатнинг соҳили бор, аммо кўприк кўп гумон.
Ғам кечаси уйқу қочса ўрмонзорга бора қол —
Жингалак соч дарахт билан ҳасратлашгин меҳрибон.
Енар тоғдан яна мудҳиш оловларда куймасанг,
Демак: жафо тортмагансан севгида мажнунсимон.
Қисматингга тан берибсан, мушкул йўлга кирибсан,
Энди юргин айнамасдан! Ғовни емир сен ҳамон!
Лекин, юртни, Махдумқули, ташлаб кетма! Ғурбатда —
Ҳур қизининг бўсалари заққумдан ҳам кўп ёмон.

¹ Туркман халқининг улуғ шоири (XVIII аср).

Иоганн В. Гёте¹

ҲИЖРАТ — КЎЧИШ

(«Ғарб-Шарқ девони»дан)

Бузилди ғарб, жануб ва шимол,
Тахту гожлар бўлди поймол!
Сен йироққа,

кун чиқарга бор!

Унда қўшиқ, севги бор, май бор...
У табаррук ҳавони шимир
Ва бошлагин янгидан умр.

Пайғамбарнинг дуоси ила,
Қайт аслинга руҳингни сийла!
Унда доно сўзлик одамзод,
Тангри билан сўзлашар озод.
Дунё феълин ўтаб беқайғу,
Осмоннинг нурин топар у;

Қуллуқ қилар аждодга фарзанд,
Биров молин қилишмас писанд,
Тўғрилиқнинг майдони кенгдир,
Эгриликнинг аҳволи тангдир.
Сўз у ерда ҳамиша янги,
Оғзаки сўз қаримас чунки.
Пода боқиб қўйчўпон бўлгин,
Чинорзорда ётиб дам олгин,
Сувсираган қовжироқ чўлда
Йўлсизликка йўлиққан элда,
Анбар, қаҳва, ипаклар ортиб
Бошлаб борган карвонни тортиб.

¹ И. В. Гёте — Улуг немис шоири (1749—1832).

Юрсанг тикка сўқмоқ йўлда кеч,
Лапар айгин, ташвиш тортма ҳеч.
Нортуянгни ҳайдаб барала —
Тунда Ҳофиз ғазалин қуйла.
То юлдузлар қимирлаб ларзон
Қароқчилар қочсинлар сарсон.

Қаер бўлса: базм ё ҳаммом,
Қуйла Хўжа Ҳофиздан мудом!
Майли, чиммат ёпса дилбарни,
Пайқаб қара лаъли лабларни.
Ул парининг кўнглини овла
Нозли севги қўйнига чорла!

Йўқолиб кет, эй бахил, разил,
Билки бу юрт куйчига манзил.
У буюрса таронасига,
Учар жаннат остонасига,
Секин қоқиб эшикни қўшиқ
Ўлмасликқа қовушар ошиқ.

Уруш деган лаънатийдан
қаро кўланка.
Портлашлар ва дод-фарёдлар...
ўша кунда-ёқ
Менда оёқ эвазига
шу — кўлтиқ таёқ

* * *

У ёғи-чи?..
Эсингдами, ёвуз кечалар?
Гудоклар дод кўтаришиб
қичқирар эди...
Осмонда ғижир-ғижир
совуқ товушлар,
Гўё
қайрар тишларини
Уруш лаънатий.
Йиғи-сиғи,
оҳу фиғон,
шақирлар пўлат.
Қулаб тушган бинолардан
шовқин — гулгула.
Ўша жангда бир-бирига
қотишиб кетди
Бомбаларнинг портлашию,
бўғилган нола.
Прожектор
кўкка сочиб шуълаларини
Титкиларди
кўкда ёвнинг галаларини.

* * *

Тиқир-тиқир тиқирлайди.
Кўлтиқ таёғим,
Бу — демакки:
ўғирлабди уруш оёғим,
Таёғимдан тиқир-тиқир
чиқаркан товуш,
Бу — демакки:
лаънат сенга одамхўр уруш!
Оёғимни, қадамимни
узди шу уруш,

Энди янги даҳшатлар-ла
қилмагай хуруж!
«Қани рақсга!»
«Рақс этайлик!»
Унутибсан: дейсану бироқ —
оёғим йўқ, бор қўлғиқ таёқ!

Валлатхон

(Хинд шари)

И Н Т И З О Р

Чор атрофни босиб тутун-дуд,
Фазоларни қоплади булут.
Ўлка бўйлаб юраман ўзим,
Фақат зулмат кўради кўзим,
Ҳамма ёқда зулмат, қоронғу,
Қасофатлик, қуюқ экан у.
Аmmo менда йўқ умидсизлик,
Ишончим зўр, ўзим кўп тетик,
Бир кун бизга офтоб боқар,
Эркин юртим зиндонни ёқар,
Қад кўтарар халқим мардона,
Келиб қолар олтин замона.

1949 йил.

МУНДАРИЖА

1933

Ҳайкал олдида	5
Қоровул	9

1934

Чапаев	10
Символ	11

1935

Кремль соати	14
Дайди шамол	16
Юлдузларга бўлдим ҳамсоя	18

1936

Баҳши	20
Тингла, эй кўнгил!	22
Қамтарлик	24
Мувашшаҳ	27
Қонуи	28
Баҳорда ёмгир	30
Мени ака дейдилар	32
Чимён	34
I — „Ун икки булоқ“	34
II — Дара	35
III — Ҳтовда	38
IV — Хотира	39

1937

Қанотлар	42
Эл шунқори	43
Киров хотираси	44

1938

Учувчи	47
------------------	----

1939

Ўртоқ Навоий 48

1940

Мисранинг туғилиши 52

1941

Кураш нечун? 54
 Бизнинг Москва 56
 Берлинда суд бўлгуси 58
 Капитан Гастелло 60
 Қондошлик 62

1942

Ленинграддан шаббода 64
 Чорак аср 67
 Фарҳодга хат 70
 Қуёш қизи Зебохон 72
 I — Бир оз тарих 72
 II — Зебохон 73
 Икки шеър 76
 I — Бўса 76
 II — Ота 77

1943

Етти юз ўттиз кун 79
 Йўқ, мен ўлган эмасман! 82
 Муқимий 85
 Боғбон 87
 Асалчи 88
 Муҳаммад тўпчи 90

1944

Чегара 92
 Табаррук 94
 Мактубинг 95
 Олма 97
 Хаританг олдида 98
 Эшит! 100

1945

Уч истак 101
 Бизнинг осмон 102
 Шоир 104
 Ой 105
 Генералнинг хотираси 106
 Акси-садо 108

1946

Уни эслаганда	110
Жамбул	111
Ўзбек денгизига	112
Муаллим	114
Баракат	115

1947

Москвага	117
Йул	119
Унутмаймиз!	121
Ўзимиз	124
Юртим	125
Шунқорларга	126
Менинг кемам	128

1948

Суҳбат	129
Нафисахон	131
Қуёш, ой ва қиз	133
Совет аёлига	135
Толстой	137
Сўнгги йул	139
Оқшом	141
Менинг дўстим	142

1949

Ватан	144
„Москва вақти билан соат еттида!“	146
Ленин, номида	148
Пахта газали	150
У кун	151
Шоир ва йиллар	152
Сув қиссаси	153
Соҳилда	156
Уйғур дўстларга	159

1950

Имзолар	160
Сулҳ дарахти	161
Ильичнинг табассуми	164
Москвани эсла!	166
Салом мактаб!	168
Ватан	170

1951

1870 йил 22 апрель	172
Юксал, тинчлик байроғи!	174

Қардош байроқлар	176
Тириклик шаънида	178
Денгиз балладаси	180
Пхеньянинг қони	182

1952

Ҳормасин бу қўллар!	186
Республиканинг қалби	188
Товус пари	190
Кўр куйчи балладаси	192

1953

Октябрнинг шарафи	195
Илк севги	196

1954

Севги ва тинчлик	198
Мактабим	200
Менинг уйларим	202

1955

Асримизнинг етакчиси, пўлат партия	203
Ленин — офтоб	205
Кабутарлар	207
Тош	209
Пахтанинг қалби	211
Саодатнинг жавоби	212
У кунлар	214
Уйга мактуб	216
Кулба	218
Яхшилик	220
Луқма	222

1956

Партия бизники, биз партияники!	224
Кеча ва эртанги кун	226
Ленин ва ленинчилар	227
Уруғсочарлар	231
Бу ер — менинг ерим	232
Қуёш билан суҳбат	234
Фонтан	236
Жануб кечалари	238
I — Ой	238
II — Юлдузлар	239
Яшасин коммунизм!	241
Қўшиқ	243
Чароғбонларга	245
Бизнинг байрам	248

Чигит қиссаси	250
Лафз	253

1957

Ўз Москвамиз	257
Башар байрами	259
Унинг қалби	262
Адашлар	265
Уч табассум	267
Буюк Октябрга	270
Тинчлик соати	272
Кўнгил меҳмонлари, олқиш сизларга!	274
Лениннинг соати	276
Улуғ айём	277
Ленинградга	278

1958

Кремлда пахтакор	280
Ғолиб элга	282
Ватанга рапорт	283
Уч шеър	285
I — Қўл	285
II — Тост	286
III — Қайиқлар	287

РУБОЙЛАР

Коммунизм йўлларида	291
— Давом этмоқда съезд	291
— Планлар	291
— Уфқлар	291
— Минбар	291
Рубойлар	292
— Айтмаки	292
— Уч саволга бир жавоб	292
— Уч дўст	292
— Висол	292
— Омонлик	292
Май рубойлари	293
I	293
II	293
III	293
Янги рубойлар	294
I	294
II	294
III	294
IV	294
V	294
VI	295
VII	295

Қардошлик рубойлари	296
I	296
II	296
III	296
IV	296
V	296
Москванинг овози	297
Баҳор рубойлари	298
I	298
II	298
III	298
IV	298
Ленинград ҳақида олти рубой	299
I	299
II	299
III	299
IV	299
V	299
VI	300
Ленин ҳақида рубойлар	301
I	301
II	301
III	301
IV	301
V	301
VI	302
Рубойлар	303
— Душман	303
— Уртак	303
Ғалаба манзили яқиндир дўстим!	304
I	304
II	304
III	304
IV	304
V	304
VI	305

ДОСТОНЛАР

Чироғ	309
Ўртоқ	314
Мерос	321
Тупроқ ва ҳақ	327
Искандар Зулқарнайн	339
Ўн бирлар	345
Женя	349
Оқсоқол	355
Аҳмаджоннинг ҳиммати	362
Учинчи ўғил	369
Нурмат отанинг туши	376
Боғистон	379

УСТОЗЛАР БИСОТИДАН (ТАРЖИМАЛАР)

В. В. Маяковский — Тўяна	385
Н. Тихонов — Киров биз билан	396
А. Сурков — Жанубнинг йўли	401
Самад Вурғун — Озарбайжон	406
Нозим Ҳикмат — Зоя	410
Илья Чавчавадзе — Шоир	420
Аветик Исаакян — Онамга	421
Аветик Исаакян — Ватанимга	422
А. Мицкевич — Дайди кўшиғи	423
Махдумқули — Мажнун каби	425
Иоганн В. Гёте — Хижрат — кўчиш	426
Муҳаммад Камол — Лаънат урушга!	428
Валлатхон — Интизор	431

На узбекском языке

ШЕЙХЗАДЕ МАХСУД

ИЗБРАННОЕ

Гослитиздат УзССР — 1958

Ташкент

Редактор Э. Аббос

Рассом Бухман

Бадиий редактор С. Мальт

Техн: редактор П. А. Уманский

Корректор С. Йүлдошева

• • •

*Теризга берилди 12IV 1958. Босишга
рухсат этилди 26/VII-1958. Формат
84×109/32. 13,75 босма л. 22,55 шартли
босма л. Нашр. л. 17,6 + 6 вклейка. Ти-
ражи 10 000. Р 06093. Ўзбекистон Дав-
лат бадиий адабиёт нашриёти, Тош-
кент, Навоий к., 30. Шартнома № 63-57.*

• • •

*ЎзССР Маданият министрлиги Глав-
издатнинг 1-босмахонаси, Тошкент,
Ҳамза к., 33. Заказ № 234.
Баҳоси 8 с. 65 т.*

Муҳим тузатиш

Китобнинг 82-бетдаги «барқарро» сўзи «барқарор»
ва 310-бетдаги «англадилар» сўзи «енгдилар»
деб ўқилсин.

Заказ 234